HENRYK SIENKIEWICZ

KŘIŽÁCI

HISTORICKÝ ROMÁN

pro dospělejší mládež

—

Přeložil

AUGUSTIN SPÁČIL

Autorisované vydání

Ilustroval

VĚNCESLAV ČERNÝ

1926

NAKLADATELÉ KVASNIČKA & HAMPL V PRAZE

Strašné, přímo hromovým ranám podobné údery nemohl Křižák již zachytit. (Str. 222.)

—

TISKEM UNIE V PRAZE

I.

V Tyňci u přívozu, v hospodě u „Lítého tura"*), patřící opatství, sedělo několik lidí. Poslouchali vypravování starého vojáka, který zdaleka přišed, povídal jim o příhodách, které na vojně a na svých cestách zažil. Byl to člověk vousatý, v plné síle mužné, ramenatý, postavy přímo obrovské, ale vyhublý; vlasy měl spiaté síťkou perličkami pošitou; na sobě měl kožený kabátec s pruhy pancířem vtlačenými, na něm pás četnými měděnými sponami posázený; za pasem nůž v pochvě z rohu, po boku pak krátký kord cestovní.

Těsně vedle něho za stolem seděl jinoch dlouhovlasý, veselého pohledu, patrně jeho soudruh nebo snad panoš, protože byl také podobně oděn a rovněž v kabátci, na němž byly stopy zbraní. Ostatní společnost tvořili dva zemani z okolí Krakova a tři měšťané ve skládaných čapkách soukenných, jejichž tenké konce jim po straně až na lokty visely.

Hospodář, Němec, v šedém kápí s vykrajovaným límcem naléval jim z konví pivo do hliněných nádobek a zvědavě naslouchal vypravování o vojenských příhodách. Ale ještě zvědavěji naslouchali měšťané. V tehdejší době nenávist, která dělila za časů Lokietkových město od rytířského zemanstva, značně již

*) Lítý, zuřivý.

pohasla, a dosti často bylo viděti po hospodách kupce se šlechtou na bratrství si pijící. Ano kupci bývali velice rádi vídáni, protože to byli lidé, u nichž o hotový groš nebyla nouze a kteří obyčejně za erbovníky platili.

Tak tedy seděli nyní spolu, rozmlouvali a občas jen kývli na hospodského, aby jim nádobky naplnil.

„To jste, statečný rytíři, pěkný kus světa poznal!" řekl jeden z kupců.

„Nemnoho těch, kteří se nyní se všech stran scházejí do Krakova, vidělo tolik," odpověděl příchozí rytíř.

„A nemálo jich ještě přijde," pokračoval měšťan, „k uctění naší královny, za jejíž vlády tolik pohanů křest svatý přijalo. Velké slavnosti i velké štěstí pro království. Ba i pro veškeré křesťanství!"

„Buďou tu zábavy i zápasy v šraňkách, jakých svět posud neviděl."

„Kmotře Gamrote, nevyrušuj rytíře," řekl druhý kupec.

„Vždyť já, kmotře Eyertretere,*) ho nevyrušuji, jenom si myslím, že také on rád zví, co povídám. Jistě, že také sám do Krakova jede. Nevrátím se stejně dnes už do města, neboť brány zavrou, než bych tam došel, a v noci had, který se v hoblovačkách**) rodí, spáti nedá, máme tedy ještě dosti času na všecko."

„A vy vždycky na jedno slovo hned dvaceti odpovíte. Stárnete, kmotře Gamrote."

„Ale kus vlhkého sukna jednou rukou ještě zdvihnu."

„Oho! Snad takového, skrze které je viděti jako skrze síto."

Další spor však přerušil starý voják, který řekl:

„Ovšemže v Krakově zůstanu; vždyť jsem slyšel o zápasech a já rád v šraňkách síly své zkouším — a také zde ten můj synovec, který, ačkoliv je mladý a holobrádek — viděl už nejeden rytířský pancíř na zemi."

Hosté pohlédli na jinocha, který se vesele usmíval a shladiv dlouhé své vlasy za uši, zvedl hned na to pohár s pivem k ústům. Starý rytíř dodal:

„A konečně i kdybychom se chtěli vrátit — nemáme kam."

„Jak to?" optal se jeden ze šlechticů. „Odkud jste a jak se nazýváte?"

*) Tehdejší jména či spíše přezdívky.

**) Pověra tehdy rozšířená.

„Já se nazývám Macko*) z Bohdance a tento výrostek, syn mého bratra, se jmenuje Zbyško. Erb máme Tupou podkovu a heslo „Hrady“.“

„A kde je váš Bohdanec?“

„Ba! Líp se zeptejte, pane bratře, kde byl, neboť už ho není. Hej! Ještě za dob války Grymalitčiků s Nalenči nám vypálili náš Bohdanec až do základů, co tam bylo, vše pobrali, a služebnictvo se rozprchlo. Zůstala nám jen holá půda a starý, rozpadávající se dvůr, neboť i kmeti, kteří v sousedství žili, se odstěhovali dále do pustiny. Stavěli jsme zase s bratrem, otcem tohoto výrostka, ale roku následujícího nám zase voda všecko pobrala. Potom bratr umřel, a když umřel, zůstal jsem sám se sirotou. Myslil jsem si pak: neusadím se! V tu dobu právě povídali velice mnoho o vojně i o tom, že Jaško z Olešnice, jehož poslal král Vladislav pro Mikuláše z Moskořova do Vilna, hledá v Polsce statečné rytíře. Znaje tedy hodného svého příbuzného opata Janka z Tulče, zastavil jsem půdu, za peníze jsem si koupil výzbroj i koně, opatřil si všecko jak obyčejně na válečnou výpravu, chlapce — bylo mu tehdy dvanácte let — jsem posadil na podsedního a hajdy k Jaškovi z Olešnice.“

„S výrostkem?“

„Nebyl tehdy ještě výrostkem, ale statný byl už od malička. Když mu bylo dvanáct let, opřel již kuši o zem a o břicho a tak luk napial, že ani žádný z Angličanů, které jsme u Vilna viděli, by to lépe nedovedl.“

„Tak byl silný?“

„Přílbu za mnou nosil, a když mu uplynulo dvanácte zim, i pavezu.“

„Šli jste tedy na vojnu! Také vám tenkrát jistě nescházelo!“

„Proti Vitoldovi. Kníže ten byl u Křižáků a podnikal rok co rok výpravy na Litvu i k Vilnu. Šel s nimi různý národ: Němci, Francouzi, Angličané ve střílení z luků nejznamenitější, Čechové, Švýcaři i Burgunďané. Lesy mýtili, hrady cestou stavěli a konečně si celou Litvu hrozně ohněm a mečem podmanili, takže celý národ, který tu zemi obývá, ji chtěl už opustiti a hledati jinou, třeba na samém konci světa, ba i mezi dětmi samého Beliala**), jen aby byli od Němců daleko.“

---

*) Matyáš.

**) Satana.

„Bylo také zde slyšeti, že všichni Litvíni chtěli odejíti se ženami a dětmi pryč, aly my jsme tomu nechtěli věřiti."

„A já na to hleděl. Hoj! Kdyby nebylo Mikuláše z Moskořova, Janka z Olešnice a — nechci se chváliti — kdyby nebylo i mne, nebylo by už Vilna."

„Víme! Hradu jste nevydali."

„Ba, právě nevydali. Dobře tedy poslouchejte, co vám povím. Jsem člověk zkušený a vojny znalý. Ještě staří říkávali: „Udatná Litva", a bylo to pravda! Dobře se Litvíni potýkají, ale s rytířstvem v poli se měřiti nemohou. Když koně Němcům v bahništích nebo v hustém lese zahynou, to je něco jiného."

„Němci, dobří rytíři!" zvolali měšťané. „Jako zeď stojí muž vedle muže v železných zbrojích, tak pokrytí, že jim, psím synům, skrze hledí sotva oči viděti. Udeří-li zuřivě na Litvu, rozsype se Litva jako písek, a nerozsype-li se, pak si ji podmaní a koni ji rozdupou. Nejsou mezi nimi samí Němci, neboť kolik je národů na světě, tolik jich u Křižáků slouží; A udatní jsou! Často se nachýlí rytíř, kopí napřáhne a samojediný ještě před bitvou do celého vojska jako jestřáb do stáda bije."

„Christ!"*) zvolal Gamroh — „a kteří z nich jsou nejlepší?"

„Přijde na to, k čemu. K luku je nejlepší Angličan, který pancíř jedním výstřelem protkne a holuba na sto kroků trefí. Čechové sekají zuřivě sekerami. V zacházení s oštěpy není nad Němce. Švýcar rád železným cepem přílbice roztlouká, ale největší rytíři jsou ti, kteří ze země francouzské pocházejí. Takový bojovník se bije s jízdou i pěchotou a při tom ukrutně vykřikuje válečná slova, jimž nijak nelze rozuměti, protože je to taková řeč, jako bys cínovými mísami třásl, ač je to jinak národ zbožný. Dobírali si nás prostřednictvím Němců, že pohany a Saracény proti kříži hájíme, a chtěli to rytířským soubojem dokázati. Má se tedy takový soud Boží vykonati mezi čtyřmi jejich a čtyřmi našimi rytíři, a utkání určeno na dvoře Václava, krále římského a českého."**)

Tu ještě větší zvědavost zachvátila zemany i kupce, takže až natahovali krky nad poháry směrem k Mackovi z Bohdance a dychtivě se ptali:

„A kteří jsou to z našich? Mluvte, rychle!"

Macko však pozvedl pohár k ústům, napil se a odpověděl:

---

*) Kriste.

**) Historická událost.

„Jen se o ně nebojte. Jest to Jan z Vloščovy, kastelán Dobrzyňski, Mikuláš z Vašmuntova, Jaško ze Zdakova a Jaroš z Čechova: všichni rytíři smělí a mužové smrtící. Ať půjdou na kopí, na meče nebo na sekery, nic jim novinou nebude! Budou míti oči lidské nač hleděti i uši co poslouchati. neboť jak jsem pravil, Francouzovi nohou na hrdlo šlápneš a on ti ještě řekne rytířská slova: „Tak mi dopomáhej Bůh i Svatý kříž," — a jako tito mluviti, tak také naši pobíjeti dovedou."

„Bude to slavné, jen aby Bůh požehnal," řekl jeden ze šlechty.

„A svatý Stanislav!" dodal druhý. Potom, obrátiv se k Mackovi, jal se dále vyptávati:

„Nuže! Povídejte! Chválil jste Němce i jiné rytíře, že jsou chrabří a že snadno Litvu pokořovali. A což s vámi se jim nevedlo hůře? Šli na vás stejně ochotně? Jak vám Bůh žehnal? Chvalte naše!"

Leč Macko z Bohdance patrně nerad sám sebe chválil, proto docela skromně odpověděl:

„Kteří právě z krajin dalekých přišli, ochotně na nás útočili, ale zkusivše toho jednou, dvakrát — pak již nikdy s takovou odvahou se nehnali. — Náš lid je však zatvrzelý, a tu zatvrzelost nám často vyčítali: „Pohrdáte smrtí (říkali), ale Saracénům pomáháte, pročež zatraceni budete!" A v nás zatvrzelost ještě rostla, protože to pravda nebylo! Obě království litevská se dala pokřtít a každý tam Krista Pána vyznává, ačkoliv ne každý to umí. Je také známo, že i náš Pán Milostivý, když ďábla v katedrále v Plocku na zem shodili, dal mu svíčku postaviti — a teprve kněží mu musili říci, že se tak činiti nesluší. A což teprv člověk prostý! Nejeden také si povídá: „Kázal kněz, abych se dal pokřtít — dal jsem se tedy pokřtít, kázal Kristu se klaněti, tedy se klaním. Ale, proč bych měl litovati pro staré pohanské ďábly drobty tvarohu, nebo jim pečené řepy nevhodil, nebo pěny z piva neulil? Neudělám-li to, padnou mi koně, nebo se mi krávy nadmou, nebo jejich mléko bude krvavé, nebo při žních škodu utrpím." A mnozí z nich to také dělají a tím se v podezření vydávají. Ale dělají to z nevědomosti a ze strachu před ďábly. Byloť těm ďáblům dříve dobře. Měli své veliké háje i oběti i koně k jízdě měli a desátky brali. A nyní jsou háje vysekány, jísti nemají čeho, zvony po městech zní, proto se ta havěť do nejhustších lesů uchýlila a tam steskem vyje. Jde-li Litvín do lesa, tu ho v houštinách jedensi druhý za kožich zatáhne a řekne: „Dej!" Někteří také dají, ale jsou též odvážní

sedláci, kteří ničeho dáti nechtějí, nebo ještě je polapí. Nasypal jeden sedlák praženého hrachu do volského měchýře, a hned mu tam třináct ďáblů vlezlo. I zavřel je v měchýři kolkolem jeřábovým a knězím Františkánům do Vilna na prodej přinesl, kteří mu ochotně dali dva stříbrňáky, aby nepřátele Jména Kristova zahladil. Sám jsem tu měchuřinu viděl, z níž pekelný zápach z daleka se člověku do nosu dral — neboť tak ti hanební duchové svůj strach před svěcenou vodou najevo dávali..."

„A kdo spočital, že jich bylo třináct?" zeptal se opatrně kupec Gamrot.

„Litvín je počítal, který viděl, jak lezli. Že tam jsou, bylo ovšem již ze samého smradu možno poznati. Také říkal, aby kolku nikdo neodecpával."

„To jsou divy, to jsou divy!" zvolal jeden ze šlechticů.

„Viděl jsem divů všelijakých nemálo, neboť lze říci, že je to národ dobrý, ale všecko u nich je zvláštní. Jsou kudrnatí a sotva některý z kněží si vlasy upravuje; živí se pečenou řepou, nad všeliká jídla ji kladouce, neboť říkají, že člověk po ní mužní. V chyších svých zároveň s dobytkem i s hady žijí; v pití a jídle míry neznají. Vdaných žen nic sobě neváží, ale panny vysoce cení a velkou moc jim přikládají; navaří-li děvče sušených jater, kolika*) po tom přejde."

„Neškodí tedy, koliku dostati, jsou-li děvčata hezká!" prohodil kmotr Eyertreter.

„Ó, na to se zeptejte Zbyška," odpověděl Macko z Bohdance.

Zbyško se na to rozesmál, až se lavice třásla.

„Bývají krásné!" řekl, „ale já jsem na ně nehleděl. Já sobě u nás pannu vyhledám a budu jí sloužiti až do smrti... a pak i ženu najdu!"

„Napřed si najdi rytířský pás!" řekl Macko.

„Cožpak zde nebude dosti turnajů při slavnostech královských? A před tím nebo potom bude král pasovati nejednoho. Já se každému postavím."

„Budou tu lepší než ty!"

Na to zemani od Krakova jali se volati:

„Přisámbůh! Zde před královnou nevystoupí takoví jako ty, nýbrž rytíři na světě nejslavnější. Bude zápasiti Zaviša z Garbova, i Farurey, i Dobko z Olešnice, rovněž také Povala z Ta-

---

*) Bolesti v životě.

čeva, Plaško Zloděj z Biskupic, Jaško Našan, Abdank z Góry. Pak Ondřej z Brochotic i Kristyn z Ostrova a Jakub z Kobylan! ... Jak by ses mohl měřiti s takovými, s nimiž ani zde, ani na dvoře českém, ani na uherském nikdo se měřiti nemůže. Co to povídáš: že jsi lepší než oni? Kolik je ti let?"

„Osmnáctý," odpověděl Zbyško.

„Tedy tě každý v prstech rozmačká!"

„Uvidíme."

Ale Macko řekl:

„Slyšel jsem, že král hojně odměňuje rytíře, kteří se z vojny litevské vrací. Řekněte, kteří jste zdejší: je to pravda?"

„Věru, je to pravda!" odpověděl jeden ze šlechticů. „Po celém světě je známa štědrost králova, jenže bude nyní těžko ke králi se dostati, protože se Krakov právě nyní hosty jen rojí. Přijede prý král uherský, povídá se, že i císař římský i různých knížat, hrabat i rytířů jako máku a každý z nich očekává, že s prázdnýma rukama neodejde.

Říkali dokonce, že i sám papež Bonifác přijede, který rovněž pomoci našeho pána proti svému nepříteli z Avignonu potřebuje. V takové tlačenici bude přístup nesnadný, ale kdo se k němu dostane a nohy jeho obejme — ten, je-li zasloužilý, jistě hojně obdarován bude."

„To také podniknu, neboť jsem si odměny zasloužil, a jestli nová vojna bude, zase na ni půjdu. Něco se vzalo lupem, něco také od knížete Vitolda náhradou padlo, nouze tedy nemám, avšak sklonek mého života již se blíží a na stáří, kdy síla z kostí vyprchá, rád by měl člověk klidný kout."

„Rád viděl král ty, kteří z Litvy s Jaškem z Olešnice se vrátili a všichni nyní v hojnosti žijí."

„Vidíte! A já jsem se ani tehdy ještě nevrátil — a dále jsem bojoval. Neboť je třeba, abyste věděli, že se shoda mezi králem a knížetem Vitoldem Němcům špatně vyplatila. Kníže chytře rukojmí zachránil a pak hajdy na Němce! Hrady popálil, pobořil, rytíře pobil, sílu lidu pozabíjel. Němci se chtěli mstít zároveň se Svidrygiellou, který se k nim utekl. Došlo zase k veliké výpravě. Sám mistr Konrád šel na ni s velikým množstvím lidu. Vilno oblehli, pokoušeli se pomocí dobývacích věží zámky bořit, pokoušeli se zradou je dostati — ničeho nedokázali! A při návratu tolik jich padlo, že sotva polovice zdráva se vrátila.

Vytáhli jsme ještě do pole proti Ulrykovi z Jungingen, bratru mistrovu, který je sudím Sambijským. Ale knížete se sudí uleki a s pláčem prchl, od kteréhož útěku je pokoj — a město znova se staví! Také jistý svatý mnich, který po rozpáleném železe bos choditi mohl, prorokoval, že pokud svět světem bude, Vilno ozbrojeného Němce pod hradbami svými nespatří. Ale stane-li se to, čí ruce to učinily?"

To řka, Macko z Bohdance vztáhl před sebe ruce — široké a neobyčejně silné — ostatní pak jali se hlavami kývati a přisvědčovati: „Ano, ano! Pravdu má! Ano!"

Avšak další rozmluvu přerušil hluk, pronikající do světnice okny, z nichž blány*) byly vyňaty, neboť noc byla teplá a jasná. Zdáli bylo slyšeti řinčení zbraní, lidské hlasy, řehot koní i zpěv. Všichni přítomní se podivili, protože bylo již dosti pozdě a měsíc již vysoko na nebi vyšel. Hospodář Němec vyběhl před hospodu a dříve ještě, než dopili hosté poslední dvě konvice, vrátil se ještě spěšněji, volaje: „Jakýsi dvůr se sem valí."

Za chvilku na to se objevil ve dveřích sluha v modrém obleku a skládané červené čapce na hlavě. Stanul, rozhlédl se po přítomných a spatřiv hospodáře, řekl:

„Vytřete stoly a světla upravte; kněžna Anna Danuta se zde zastaví, aby si odpočala."

To řka, vrátil se. V hospodě nastal ruch: hospodář jal se svolávati čeleď a hosté pohlíželi překvapeně jeden na druhého.

„Kněžna Anna Danuta," řekl jeden z měšťanů, „vždyť to je Kejstutovna, žena Januše Mazověckého. Mešká již po dvě neděle v Krakově, jen si do Zátora ku knížeti Václavu na návštěvu vyjela a nyní se zajisté vrací."

„Kmotře Gamrote," řekl druhý měšťan, „pojďme na seno do stodůlky; to je pro nás příliš vznešená společnost!"

„Že v noci jedou, to mi divno není," ozval se Macko, „ve dne je parno, ale proč, majíce při cestě klášter, zajíždějí do hospody?"

Tu se obrátil ke Zbyškovi:

„Rodná sestra knížete Vitolda, rozumíš?"

Zbyško odpověděl: „Je s ní jistě také hojně dvořanů, hej!"

---

*) Místo skla užívali tehdy blan.

Přivřevši očka, jala se stříbrným hláskem zpívat. (Str. 17.)

II.

A vtom vešla kněžna, paní prostředních let, s usměvavou tváří, oděná v červený plášť a zelený šat, opásaná pozlaceným pásem, sepjatým velikou přeskou. Za kněžnou šly dvorské panny, některé starší, některé ještě nedospělé, s růžovými a liliovými vínky na hlavách, většinou s loutnou v ruce. Některé z nich nesly celé kytice svěžích květin, patrně cestou natrhaných. Světnice byla brzy plna, neboť za pannami se objevilo několik dvořanů a malých pažat. Všichni vešli rázně, s veselostí na tvářích, rozmlouvajíce hlasitě nebo si prozpěvujíce, jakoby byli opojeni příjemnou nocí a světlem měsíce. Mezi dvořany byli dva rybaltové (hudci), jeden s loutnou, druhý s housličkami za pasem. Jedna z dívek, mladistvá ještě, asi dvanáctiletá, nesla za kněžnou malou loutnu, pobitou měděnými hřebíčky.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ ozvala se kněžna, stojíc uprostřed světnice.

„Na věky věkův. Amen!“ odpověděli přítomní, hluboce se při tom klanějíce.

„A kde je hospodář?“

Němec, zaslechnuv otázku, vystoupil hned do popředí a poklekl podle mravu německého.

„Zdržíme se zde, abychom si trochu odpočinuli a se posilnili,“ řekla kněžna, „jen si však pospěš, jsme všichni hladovi.“

Měšťané již odešli a nyní oba domácí šlechticové, zároveň s nimi pak Macko z Bohdance i mladý Zbyško opětně se poklonili a chtěli odejíti, aby dvoru nepřekáželi.

Avšak kněžna je zadržela.

„Jste šlechtici, nepřekážíte! Seznamte se s dvořany. Odkud vás Bůh přivádí?"

Pověděli hned svá jména, erby, hesla i vsi, ze kterých se psali. Kněžna pak, uslyševši od vladyky Macka, odkud se vrací, zatleskala a řekla:

„To je náhoda! Vypravujte nám o Vilně, o mém bratrovi i o sestře. Přijede-li sem kníže Vitold na slavnosti královské?"

„Chtěl by, ale neví, bude-li moci; poslal však šperky stříbrné a zlaté darem královně po knězích a bojařích, při nichž i my s bratrancem jsme přijeli, po cestě je střehouce."

„A ty dary jsou zde? Rádi bychom si je prohlédli."

„Ne, již je odvezli do Krakova."

„A co vy zde v Tyňci děláte?"

„Navštívili jsme zde klášterního prokurátora, našeho příbuzného, abychom pod ochranou důstojných mnichů odevzdali, co nám vojna vynesla a co kníže daroval."

„To vám Bůh dal štěstí. Je kořist hojná? Ale povězte, proč není bratr jist, jestli přijede?"

„Chystá výpravu na Tatary."

„To já vím; jen to mne trápí, že královna neprorokovala šťastného konce té výpravě, protože, co ona prorokuje, to se vždycky vyplní."

Macko se usmál.

„S posvátnou naší paní se nijak příti nechci, ale s knížetem Vitoldem půjde síla našeho rytířstva, mužů znamenitých, s nimiž tak leckdo měřiti se neosmělí."

„A vy nepůjdete?"

„Byl jsem s dary zároveň s jinými vyslán sem a přes pět let již jsem se sebe zbroje nesvlékl," odpověděl Macko, ukazuje na rýhy, pancířem do losového kabátce vtlačené, „ale až si jen odpočinu, půjdu, a kdybych sám nešel, zde toho synovce Zbyška panu Spytkovi z Melštýna odevzdám, pod jehož vedením všichni naši rytíři půjdou."

Kněžna Danuta pohlédla na švižnou postavu Zbyškovu, leč další rozmluvu přerušil příchod mnicha z kláštera, který, uvítav

kněžnu, pokorně jal se jí domlouvati, proč neposlala posla s oznámením příchodu svého a nezastavila se v klášteře, ale v obyčejné hospodě, jejího majestátu nevhodné. V klášteře není přece nedostatek domů i příbytků, v nichž se i prostému člověku dostane pohostinství, což teprve majestátu, zvláště pak choti knížete, od jehož předkův i příbuzných opatstvu tolika dobrodiní se dostalo.

Leč kněžna vesele odpověděla:

„My jsme sem jen přišli nohy si napřímit a ráno hned musíme do Krakova. Vyspali jsme se ve dne a jedeme v noci k vůli chladu a protože už kohouti zpívali, nechtěla jsem pobožné mnichy buditi a zvláště s takovou družinou, která víc na zpěv a ples než na odpočinek myslí." Když však mnich přece dále doléhal, dodala:

„Ne, již zde zůstaneme. Čas nám při poslouchání světských písní rychle ujde, ale na jitřní do kostela přijdeme, abychom den s Bohem započali."

„Bude mše svatá za zdar milostivého knížete i milostivé kněžny," řekl mnich.

„Kníže, můj manžel, teprv za čtyři nebo za pět dní přijede."

„Pán Bůh dovede i z daleka štěstí uštědřiti a zatím budiž nám ubohým dovoleno, aspoň vína z kláštera přinésti."

„Rádi se odvděčíme," řekla kněžna. Jakmile pak mnich odešel, jala se volati: „Hej, Danuše! Vyskoč na lávku a obvesel nám srdce toutéž písní, kterou jsi v Zátoře zpívala."

Uslyševše to dvořané, rychle postavili doprostřed světnice lávku. Hudci usedli na obou stranách, mezi ně pak si stoupla ona dívka, která nesla za kněžnou loutnu měděnými hřebíčky pobitou. Na hlavě měla vínek, vlasy na ramenou spuštěné, šaty modré a červené střevíčky s dlouhými špičkami. Stojíc na lávce, zdála se býti malým dítětem, ale zároveň tak krásným, jako nějaká soška z kostela nebo z jesliček. Patrně tak poprvé před kněžnou nezpívala, neboť nebylo na ní nejmenších rozpaků pozorovati.

„Dále, Danuše! Zpívej!" volaly dvorské panny.

Ona pak vzala loutnu, pozvedla hlavu do výše jako pták, který chce zpívat, a přivřevši očka, jala se stříbrným hláskem zpívati:

Kdybych křídla bílá
jak husička měla,
za tebou bych, Jašku,
do Slezska letěla.

Hudci opakovali hned nápěv, jeden na houslích, druhý na veliké loutně. Kněžna, která písně světské nade všecko milovala, kývala hlavou na obě strany a dívka zpívala dále hláskem tenkým, dětským a svěžím jako zpěv ptactva na jaře:

Usedla bych já si
tam v Slezsku na plotě,
pojď, o pojď, můj Jašku
k ubohé sirotě.

A hudci zase nápěv opakovali. Mladý Zbyško z Bohdance, který od mladosti vojně i drsným pohledům válečnickým uvykal, a nikdy něco podobného po celý svůj život neviděl, trkl do ramene Mazura vedle sebe stojícího a otázal se:

„Kdo je ta dívka?"

„Je to dívka ze dvora kněžnina. U nás není nouze o hudce, kteří dvůr obveselují, ale to je hudec ze všech nejmilejší a kněžna žádných písní tak ráda neposlouchá, jako jejích."

„Nedivím se tomu. Myslil jsem, že je to přímo anděl a zraku svého jsem od ní odtrhnouti nemohl. Jakpak se jmenuje?"

„Což to neslyšíte? Danuše. A jejím otcem je Jurand ze Spychova, rytíř zámožný a udatný, který ke hrabatům korouhevním náleží."

„Hoj! Takovou ještě oči lidské neviděly."

„Proto ji také všichni milují jak k vůli zpěvu, tak též pro krásu."

„A který je jejím rytířem?"

„Vždyť je to ještě dítě."

Další rozhovor přerušil zase zpěv Danušin. Zbyško hleděl se strany na světlé její vlasy, na povznešenou její hlavu, na přimhouřená očka i na celou postavu, osvětlenou zároveň světlem voskovic i světlem paprsků měsíčních, které sem otevřeným oknem padaly — hleděl na ni s překvapením stále větším. Zdálo se mu, že ji již někde viděl, ale nepamatoval se, jestli ve snu, či někde v Krakově na okně kostelním.

A zase trkl dvořana a hlasem přitlumeným se otázal:

„Je ta dívka z vašeho dvoru?"

„Její matka přijela z Litvy s kněžnou Annou Danutou, která ji provdala za hraběte Juranda ze Spychova. Byla sličná a ze zámožného rodu, kněžně nade všecky jiné panny milá a sama také kněžnu nade všecko milovala. Proto dala také své dceři totéž

jméno — Anna Danuta. Ale před pěti lety přepadli Němci u Zlotoryje náš dvůr a ona strachem i leknutím umřela. Tehdy také vzala kněžna její dceru k sobě — a je jí druhou matkou. Otec také často na dvůr přijíždí a rád vidí, že je dítě jeho ve zdraví i v knížecí přízni chováno. Jenže, kolikrátkoli na ni pohlédne, tolikrát zaslzí, vzpomínaje nebožky své ženy. A pak se vrací, aby na Němcích pomstu vyhledával za krutou svou křivdu. Milovaltě svou ženu takovou měrou, jak nikdo až posud na celém Mazovsku nemiloval — a již veliké množství Němců pro ni pobil."

A Zbyškovi v tom okamžiku se zaleskly oči a žíly na čele mu naběhly.

„To její matku Němci zabili?" otázal se.

„Zabili a nezabili. Sama strachem umřela. Bylo to před pěti lety, pokoj byl, nikdo na vojnu nemyslil a každý bezpečně chodil. Jednou odjel kníže do Zlotoryje stavěti věž, bez vojska, jen se dvorem, jako obyčejně v době míru. Zatím vpadli zrádní Němci bez vypovězení války, vůbec bez příčiny... Nemyslíce ani na bázeň boží, ani na to, že od předkův knížete mnoho dobrodiní se jim dostalo, přivázali samého knížete na koně, jej unesli a lid mu pobili. Kníže u nich dlouho v zajetí seděl, až teprv když král Vladislav válkou jim pohrozil, ze strachu jej pustili. Ale při onom útoku umřela matka Danušina, neboť ji udusilo srdce, které jí až k hrdlu vystoupilo."

„A vy pane, byl jste při tom? Jak se jmenujete, zapomněl jsem."

„Jmenuji se Mikuláš z Dlugolasu a přezdívají mi Obuch. Při útoku jsem byl. Viděl jsem, jak matku Danušinu jeden Němec s pávími péry na přílbě chtěl do sedla strhnout — a jak, pohlédnouc na něho, smrtelně zbledla. Mne tenkrát halapartnou ťali, mám ještě památku."

To řka, ukázal hlubokou jizvu na lebce, táhnoucí se od vlasů na hlavě až k brvám.

Nastala chvíle mlčení. Zbyško zase patřil na Danuši. Pak se ještě otázal:

„A řekl jste, pane, že ona ještě nemá rytíře?"

Leč nedočkal se odpovědi, protože v tom okamžiku zpěv ustal. Jeden z hudců, člověk tlustý a těžký, náhle vstal, následkem čehož se lávka na jednu stranu naklonila. Danuša se zachvěla a rozpjala ruce, leč dříve než mohla seskočiti nebo upadnout, přiskočil bleskurychle Zbyško a chytil ji do náruče. Kněžna, která

v prvním okamžiku leknutím vykřikla, rozesmála se hned vesele a volala: „Hle, tu je rytíř Danuško! Buď zdráv, rytíři a odevzdej nám milou naši zpěvačku!“

„Chvatně ji polapil!“ ozvaly se hlasy mezi dvořany.

Zbyško pak šel ke kněžně, tiskna k prsům Danuši, která objavši ho jednou rukou kolem šije, zvedala druhou loutnu do výše, strachem, aby se jí neporouchala. Tvář měla usměvavou a rozradostněnou, ačkoliv trochu přestrašenou. Mladík na to, došed ke kněžně, postavil před ní Danuši, sám pak poklekl a zvednuv hlavu, řekl s podivnou na jeho věk smělostí:

„Staň se podle vašich slov, milostivá paní! Je čas, aby ta krásná dívka měla svého rytíře, a je čas, abych také já měl svou pannu, jejíž ctnost i krásu budu vyznávati a proto — s vaším povolením — chci se s touto zde zaslíbiti a věrným jí v jakékoliv příhodě zůstati.“

Na tváři kněžnině zračil se údiv, ale nikoliv nad slovy Zbyškovými, nýbrž jen proto, že se všecko tak náhle stalo. Obyčej rytířského zaslibování nebyl ovšem polský, avšak Mazovsko, ležící na hranici německé a vídajíc často rytíře i z dalekých krajin, znalo ho i lépe než kraje jiné a dosti často jej napodobovalo. Kněžna také již dávno o něm slýchala, ještě na dvoře svého otce, kde všecky západní obyčeje byly za zákon i vzor urozených bojovníků pokládány; z toho také důvodu nenacházela v žádosti Zbyškově nic takového, co by ji nebo Danuši mohlo uraziti. Ovšem, zaradovala se, že jejímu srdci milá dceruška začíná srdce i oči rytířů na sebe obraceti. Obrátila se tedy s šelmovskou tváří k dívce:

„Danuško, Danuško! Chceš míti svého rytíře?“

A prostovlasá Danuška si ve svých červených střevíčkách napřed třikrát vyskočila a pak, uchopivši kněžnu kolem krku, jala se volati s takovou radostí, jakoby jí slíbena byla nějaká zábava, kterou jen starším se těšiti je dovoleno:

„Chci, chci, chci! . . .“

Kněžně smíchem až slzy do očí vstoupily, s ní pak smál se celý dvůr; ale konečně kněžna, vyprostivši se z rukou Danušiných, řekla Zbyškovi:

„Nuže, slibuj! Slibuj! A zase jí to odpřisáhneš?“

Leč Zbyško, který uprostřed všeobecného smíchu zachovával neobvyklou vážnost, ozval se rovněž tak vážně, zůstávaje klečeti:

Chytiv jej hned za čelist, celý vous mu z ní vytrhl. (Str. 25.)

„Slibuji jí, že, stanuv v Krakově, pověsím pavezu na příbytku svém a na ní lístek, který mi v písmě učený klerik ozdobně napíše: „Panna Danuta Jurandovna je nejsličnější i nejctnostnější ze všech panen, které ve všech královstvích žijí. A kdo by tomu odporoval, s tím budu zápasiti potud, pokud já sám nebo on nezhyne — leč by raději v nevolnictví se dal."

„Dobře! Je viděti, že znáš rytířský mrav. A co více?"

„A pak — zvěděv od pana Mikuláše z Dlugolasu, že máť panny Jurandovny, následkem útoku Němce s pávím chocholem na přílbě duši vypustila, slibuji, že tři takové páví chocholy, rytíře napřed pobiv, z přílbic německých vyškubám a k nohoum své paní složím."

Na to kněžna zvážněla a optala se:

„Nezaslibuješ se jen pro smích?"

A Zbyško odpověděl:

„Tak mi dopomáhej Bůh i Svatý kříž, kterýžto slib v kostele před knězem potvrdím."

„Je chvalitebno se zuřivým nepřítelem našeho lidu válčiti, ale je mi tě líto, protože jsi mladý a snadno zahynouti můžeš."

V tom přistoupil Macko z Bohdance, který až posud jako člověk dávnějších časů jen rameny krčil — přece ale uznal za vhodné promluviti:

„Co se toho týče, nebojte se milostivá paní. Smrt v bitvě může každého potkati a pro šlechtice, ať je už starý či mladý, je to dokonce i chvalitebné. Tomu hochovi však není vojna cizí, neboť, ačkoliv na letech se mu nedostává, nejednou se mu již přihodilo, že se musil potýkati na koni i pěšky, kopím i dlouhou sekerou, nebo krátkým mečem, s pavezou nebo bez pavezy. Je to nový mrav, že se rytíř s dívkou, kterou rád vidí, zaslibuje, ale že Zbyško své dívce tři páví chocholy sliboval, to mu nehaním. Pobil už mnoho Němců, ať jich ještě více pobije a jestli při tom několik lebek pukne — to mu jen slávy dodá."

„Již vidím, že jsme neměli s otrokem*) co jednati," řekla kněžna. A potom Danuši:

„Sedni si na své místo, jako první dnes osoba; jen se při tom nesměj, neboť nyní se to nesluší."

Danuše usedla na místě kněžnině: chtěla se při tom tvářiti vážně, ale modrá její očka se smála na klečícího Zbyška a nemohla se zdržeti, aby radostí aspoň nožkama nekopala.

---

*) Otrok, tolik co dvořan, výraz na Litvě i na Rusi užívaný.

„Dej mi rukavičky," řekla kněžna.

Danuše svlékla rukavičky a podala je Zbyškovi, který je s velikou úctou přijal a přitisknuv je k ústům, řekl:

„Připnu si je k přílbě a běda tomu, kdo po nich sáhne!"

Potom políbil Danuši ruce i nožky a vstal. Ale v tom ho již opustila dosavadní vážnost a srdce jeho bylo naplněno radostí velikou, že od této chvíle celým dvorem za dospělého muže pokládán bude. Potřásaje tedy rukavičkami Danušinými, jal se zpola vesele, zpola nadšeně volati:

„Jen se těšte, psí synové s pávími chocholy! Těšte se!"

V tom okamžiku vešel do hospody tentýž mnich, který tam již před chvílí byl a zároveň s ním dva jiní, starší. Sluhové klášterní nesli za nimi koše lahví vínem naplněných a různé vybrané lahůdky. Oba mnichové jali se vítati kněžnu a znova jí domlouvati, proč na opatství nepřijela a ona jim na novo opakovala, že prospavši se s celým dvorem ve dne, cestuje v noci k vůli chladu, že tedy odpočinku nepotřebuje — a že, nechtějíc buditi znamenitého opata ani vzácných mnichů, raději se v hospodě k malému oddechu zastavila. Po mnohých zdvořilých slovech konečně zůstalo na tom, že po jitřní mši kněžna posnídá i odpočine s celým dvorem v klášteře. Přívětiví mniši pozvali zároveň s Mazury také Macka z Bohdance, který beztoho zamýšlel odebrati se na opatství, aby kořist na vojně dobytou nebo dary od štědrého Vitolda obdržené, v klášteře uložil. Ale mladý Zbyško neslyšel pozvání, neboť odskočil ke svým i strýcovým vozům, které služebnictvo hlídalo, aby se převlékl a kněžně i Danuši ve slušnějším oděvu představil. Vzav tedy s vozu šaty, dal si je odnésti do čeledníka a tam se převlékl. Upraviv si především rychle vlasy, vsunul je do hedvábné síťky, jantarovými perlami pošité, v předu pak pravými perlami zdobené. Pak si oblékl kazajku z bílého hedvábí, zlatem protkávanou, dole pak zlatými třásněmi lemovanou. Pak se opásal pozlaceným, dvojitým pasem, na němž visel malý kord, stříbrem i slonovinou vykládaný. Všecko to bylo nové, skvějící se a vůbec krví nepotřísněné, ačkoliv to bylo uloupeno mladému, frýzskému rytíři, který u Křižáků sloužil. Pak si oblékl překrásné kalhoty, u nichž jedna nohavice byla pošita pruhy zelenými a červenými, druhá fialovými a žlutými, obě pak byly nahoře pestrou šachovnicí ukončeny. K tomu obléknuv si ještě purpurové střevíce, krásný a svěží, odebral se do světnice. Když se na to ve dveřích objevil, bylo patrno, že u všech přítomných mocný dojem způsobil. Kněžna vidouc nyní, jak

švarný rytíř se s její Danuší zaslíbil, ještě více se zaradovala. Danuša pak hned k němu přiskočila jako srna. Leč buď krása mladíkova nebo hlasy obdivu dvořanů ji, než doběhla, zarazily tak, že zastavivši se krok před ním, sklopila náhle oči a spínajíc ručky, nevěděla rozpaky, co počít.

Leč za ní se přiblížili ještě jiní: sama kněžna, dvořané i dvořanky, hudci i mniši, neboť všichni jej chtěli viděti. Panny mazovécké na něho pohlížely jako na duhu, litujíce nyní každá, že si ji nevybral. Starší se divily drahocennému obleku tak, že se kolem Zbyška utvořilo celé kolo zvědavých. On pak stál uprostřed s chlubivým úsměvem na své jinošské tváři a zvolna se otáčel, aby si jej lépe prohlédnouti mohli.

„Kdo to jest?" tázal se jeden z mnichů.

„Je to mladý rytíř, synovec zde toho šlechtice," odpověděla kněžna, ukazujíc na Macka, „který právě nyní se s Danuší zaslíbil."

Klášterníci však nejevili podivení, neboť takové zaslíbení nezavazovalo k ničemu. Jestli rytíř sliboval panně, nestával se vzdor tomu ještě jejím ženichem: ovšem, nejčastěji si ona brávala jiného muže a on, pokud měl dosti ctnosti, byl jí věren do smrti, ale ženil se s jinou.

Trochu více divili se mniši mladému věku Danuše, ale ani tomu ne příliš, protože v tom věku i šestnáctiletí výrostkové bývali kastelány. Sama velká královna Jadviga, když přišla z Uher, čítala patnáct let a jako třináctileté děvče se vdávala. Ostatně, v tom okamžiku hleděli všichni více na Zbyška než na Danuši a naslouchali slovům Mackovým, který, hrd na svého synovce, vypravoval, jak mladík k šatům tak vzácným přišel.

„Je tomu rok a devět neděl," povídal, „byli jsme pozváni na hostinu k rytířům saksonským. U nich byl tehdy také jistý rytíř z dalekého národa Fryzů, kteří až u moře jsou usedlí, a měl s sebou syna o tři léta staršího než Zbyško. Jednou při hostině počal se onen syn neslušně Zbyškovi vysmívati, že nemá ani knírů, ani brady. Zbyško, jak je prudký, klidně to nevyslechl, ale chytiv jej hned za čelist, celý vous mu z ní vytrhl. A pak jsme se proto potýkali — buď na smrt nebo — na nevolnictví!"

„Jak to, že jste se potýkali?" tázal se pan z Dlugolasu.

„Protože se otec syna ujal a já Zbyška, potýkali jsme se my čtyři, před hosty, na udupané zemi. A bylo smluveno, že kdo zvítězí, ten vozy i koně i služebnictvo přemoženého si vezme. A Bůh nám přál. Pobili jsme ony Fryzy s nemalou ovšem námahou, neboť

jsou to lidé silní a zmužilí, a kořisti znamenité se nám dostalo: čtyry vozy, při každém po páru koní, čtyry ohromné bedny, deset sluhů i dvě zbroje výborné, jaké u nás bys stěží nalezl. Přílby jsme ovšem v boji roztloukli, ale Pán Ježíš nás něčím jiným potěšil, neboť nádherných šatů tam byla celá bedna, dobře okovaná — a ty, do nichž se Zbyško nyní oblékl, také tam byly."

Na to zemani z Krakovského i všichni Mazurové začali hleděti s větší úctou na strýce i na synovce a pan z Dlugolasu, zvaný Obuch, řekl:

„Je viděti, že jste muži odvážní a neohrožení. Věřím nyní, že onen mladík tři páví chocholy dostane."

A Macko se smál, při čemž v drsné jeho tváři bylo opravdu něco loupežného. Služebnictvo klášterní zatím vybralo z košů víno a zákusky, služky pak roznášely mísy, plné kouřícího se vaječníku a jaternic, z nichž se po celé místnosti silná a libá vůně vepřového tuku rozplývala. Při pohledu na to ozvala se ve všech veliká chuť k jídlu a všichni se hrnuli ke stolům.

Nikdo však neusedl dříve než kněžna. Ona pak, usednuvši uprostřed, kázala Zbyškovi a Danuši, aby si sedli naproti sobě a Zbyškovi pak řekla:

„Sluší se, abyste jedli z jedné mísy s Danuší."

Na to nastalo mlčení, protože všichni se dali do jídla. Zbyško odkrajoval nejtučnější kousky jitrnice a podával je Danuši, ona pak, jsouc ráda, že jí tak švarný rytíř slouží, jedla plnými ústy, brzy na něho, brzy zase na kněžnu se usmívajíc.

Když byly mísy vyprázdněny, počali klášterní sluhové nalévati víno sladké a libě páchnoucí, mužům hojně, ženám po trošce. Rytířskost Zbyškova vůči Danuši ukázala se zvláště, když byly přineseny plné hrnce ořechů z kláštera. Byly tam ořechy lískové i vzácné tehdy, protože z daleka přivážené ořechy vlašské, na něž se besedníci s velikou chutí vrhli, takže za chvilku bylo v celé světnici slyšeti jen chrupání ořechových skořápek. Leč klamal by se každý, kdo by se domníval, že Zbyško myslí jedině na sebe. Chtěl raději ukázati kněžně i Danuši svou rytířskou sílu i střídmost, nežli chtivostí vzácných lahůdek v jejích očích se ponížiti. Nabíraje tedy každou chvilku plnou hrst ořechů buď lískových, buď vlašských, tiskl své železné prsty, drtil je a vybíraje jádra ze skořápek, podával je Danuši. Ba vymyslil pro ni také zábavu. Vkládal skořápky do lehce sevřené pěsti a vyfukoval je prudce silným výdechem až ke stropu. Danuše se smála tak, až kněžna z obavy, že se děvče udáví,

musila mu přikázati, aby té zábavy nechal. Vidouc však rozradovanou Danuši, otázala se:

„Tak co, Danuško? Je dobře míti svého rytíře?"

„Ach, dobře!" odpověděla dívka. Pak, dotknuvši se svým růžovým prstíčkem hedvábného kabátce Zbyškova a couvajíc, hned se otázala:

„A zítra bude také můj?"

„I zítra i v neděli a až do smrti," odvětil Zbyško.

Hostina se protáhla, neboť po oříškách podávány ještě sladké koláče, plné hrozinek. Některým z dvořanů zachtělo se tance, jiní zase chtěli poslouchati zpěv hudců nebo Danušin, ale Danuši se konečně počala očka klížit a hlavička se strany na stranu kývat. Ještě jednou podívala se na kněžnu, pak na Zbyška, ještě jednou si ručkou protřela víčka— a hned potom, opřevši se s velkou důvěrou o rámě svého rytíře — usnula.

„Spí?" tázala se kněžna. „Hle, tu máš svou ‚dámu'."

„Je mi milejší spící, než jiná v tanci," odpověděl Zbyško, sedě přímo a bez hnutí, aby dívku neprobudil. Ale nezbudila ji ani hudba, ani zpěvy hudců. Jedni také přizvukovali hudebníkům, jiní šramotili mísami, leč, čím byl hluk větší, tím lépe spala, majíc ústečka jako rybka pootevřená.

Zbudila se teprv, když po kuropění začaly zvony kostelní zváti do kostela a všichni vstávali s lavic, volajíce: „Na jitřní! Na jitřní!"

„Půjdeme pěšky ke chvále Boží," řekla kněžna.

A vzavši za ruku probuzenou Danuši, vyšla první z hospody a za ní šel celý dvůr.

Noc již se jasnila. Na východě bylo nebe plné červánků, zbarvujíc se nahoře do zelena, dole do růžova a pod zbarvením růžovým byl nízký zlatý pruh, který se ustavičně rozšiřoval.

Na západě zdál se měsíc couvati před tím jasem. Ranní červánky byly stále růžovější, stále jasnější. Svět se probouzel, zvlhlý hojnou rosou a odpočatý.

„Bůh dal krásný čas, ale bude hrozné vedro," říkali knížecí dvořané.

„To nevadí," upokojoval je pan z Dlugolasu, „vyspíme se v opatství a do Krakova přijedeme k večeru."

„Zajisté opět na hostinu."

„Nyní jsou tam každý den hostiny a po 68 zápasech nastanou ještě větší."

„Uhlídám, jak se osvědčí Danušin rytíř.“

„Hoj, to jsou muži jako z dubu! . . . Slyšeli jste, co povídali o tom zápase ve čtyřech?“

„Možná, že k našemu dvoru vstoupí, jaksi se mezi sebou radí.“

A oni se opravdu radili, neboť starší Macko neměl příliš velikou radost z toho, co se stalo; jda tedy na konci průvodu, zúmyslně váhal, aby volněji se Zbyškem promluviti mohl.

„Jen co je pravda, nic ti po tom není. Já se tam nějak ke králi dostanu a třeba ne s tímto dvorem — snad přece něco dostanu. Hrozně rád bych měl nějaký zámeček nebo hrádek . . . No uvidím, Bohdanec ovšem ze zástavy vykoupím, neboť co otcové v držení měli, to také my držeti máme. Ale odkud vzíti lidi? Co opat usadil, vezme zase zpět — a země bez lidu nic platna není. Tedy dej pozor, co ti řeknu. Ty si slibuj nebo neslibuj komu chceš, ale s panem z Melštýna jdi ke knížeti Vitoldovi na Tatary. Jestli výpravu hned prohlásí, pak na žádné zápasy rytířské nečekej, jen jdi, neboť tam hojně kořisti bude. Víš, že kníže Vitold je štědrý — a tebe již zná. Přesvědčíš se, že tě hojně obdaří, a co je nejhlavnější, zdaří-li se výprava, můžeš nabrati nevolníků bez počtu. Tatarů je jako mravenců na světě. V případě vítězství připadne jich i kopa na jednoho.

Tu Macko, jenž byl půdy i robotníků chtivý, zatoužil:

„Při sám Bůh! Přihnati tak padesát chlapů a usaditi je na Bohdanci! To bychom zúrodnili kus pustiny. Získali bychom tím oba. A ty věz, že nikde nelze nabrati tolik, jako tam!“

Ale Zbyško zavrtěl hlavou.

„Ó je! Nachytám koňařských divochů, kteří koňskými zdechlinami se živí a půdě nerozumí! Co by mi v Bohdanci byli platni? A pak jsem tři německé chocholy slíbil. Kde pak je mezi Tatary najdu?“

„Slíboval jsi, protože jsi hloupý, ale takový slib a nic, je jedno.“

„A má rytířská čest? Co?“

„E! Opat v Tyňci tě z takových slibů hned rozváže.“

„Ale já nechci.“

Macko se zastavil a s patrnou zlostí se otázal:

„No tak, co bude?“

„Jeďte si sám k Vitoldovi, já nepojedu.“

„Ty pacholku! A kdo se králi pokloní? Což ti není líto mých starých kostí?“

„Na vaše kosti třeba strom padne a ještě je nepoláme. A byť by mi i vás bylo líto, k Vitoldovi přece nepůjdu.“

„Co budeš dělat? Budeš sokolníkem nebo zpěvákem na dvoře mazověckém?"

„Což je sokolník něco zlého? Jestli raději hubujete, než abyste mne poslechl, hubujte si."

„A kam půjdeš? Což ti na Bohdanci pranic nezáleží? Budeš tam orati nehty? Bez chlapů?"

„To není pravda. S těmi Tatary jste si to honem vymudroval. Slyšel jste, co povídali Rusíni, že tolik Tatarů nenajdeš, kolik jich pobitých na poli leží, a nevolníka nikdo nechytne, protože Tatara na stepi nikdo nedohoní. Na čem je budete honiti? Na těch těžkých klisnách, které jsme Němcům vzali? Tak vidíte! A jaká kořist mne čeká? Prašivé kožichy a nic více. Potom teprv jako boháč do Bohdance přijedu? Pak teprv mne ještě hrabětem nazvou!?"

Macko umlkl, neboť ve slovech Zbyškových bylo mnoho pravdy. Po chvíli teprv řekl:

„Ale náhrada od knížete Vitolda?"

„Vždyť dobře víte, že jednomu dá příliš mnoho, druhému zase nic!"

„Tak mluv, kam pojedeš?"

„K Jurandovi ze Spychova."

Macko překroutil zlostí pás na koženém svém kabátci a řekl:

„Bodejž jsi oslepl!"

„Poslouchejte," odpověděl klidně Zbyško. „Mluvil jsem s Mikulášem z Dlugolasu a ten řekl, že Jurand hledá, jak by se na Němcích za ženu pomstil. Půjdu, pomohu mu. Za prvé, sám jste řekl, že to není pro mne zázrak s Němci bojovati, protože již jejich způsoby známe. Za druhé, dříve tam u hranic ony tři páví chocholy najdu, a za třetí, dobře víte, že páví chochol žádný pacholek na přílbě nenosí. Jestli tedy Pán Ježíš nadělí chocholů, nadělí také lupu. A konečně, německý nevolník není žádný Tatar! Takového v lese usadit — toho bych nelitoval."

„Což pak jsi, chlape, již rozumu pozbyl? Vždyť nyní přece vojny není a Bůh ví, kdy bude."

„Ó, můj milý! Uzavřeli medvědi mír se včelaři a včelaři neslídí a medu nejedí! Ha! Ha! Což je to pro vás novinou, že třeba velká vojska nebojují a král s mistrem pečeti pod pergamen položili, na hranicích přece stále kruté spory bují? Vezmou-li si dobytek, stáda, pak pro několik kusů celé vesnice pálí a hrady obléhají. A únosy sedláků a dívek? A přepadávání kupců na silnicích? Vzpomeňte si jen na starší časy, o nichž sám jste mi vypravoval. Což špatně

pochodil onen Nalenč, který čtyřicet rytířů ke Křižákům jedoucích chytil, v podzemí uvěznil a dříve nepropustil, pokud mu mistr plný vůz hřiven neposlal?"

Chvilku šli mlčky, zatím se úplně rozednilo a jasné paprsky sluneční osvětlovaly skály, na nichž vystavěno bylo opatství.

„Bůh může všude dáti štěstí," řekl konečně udobřeným hlasem Macko, „pros jen, aby ti požehnal."

„Jisto je, že všecko záleží na Jeho milosti!"

„A mysli na Bohdanec, neboť v tom mne nepřesvědčíš, že k vůli Bohdanci, ne k vůli té mladé kachně, tomu děckovi, té Danuši k Jurandovi jeti chceš."

„Nemluvte tak, nebo se rozhněvám. Rád Danuši vidím a také toho nezapírám. Setkal jste se kdy s krásnější?"

„Co je mi po její kráse! Raději, až doroste, vezmi si ji za ženu, je-li to zámožného rytíře dceruška."

A Zbyškovi se rozjasnila tvář milým, dobrým úsměvem.

„I to může být. Ani jinou paní, ani jinou ženu, jen Danuši! I to může být!"

III.

Kněžna Danuta, Macko i Zbyško bývali již dříve v Tyňci, ale v průvodu byli dvořané, kteří ho viděli po prvé — a ti, pozvedajíce oči, hleděli s údivem na krásné opatství, na zubaté zdi, táhnoucí se podél skal a srázů, na budovy, stojící na úbočí hory, vysoké, štíhlé, ozářené zlatem vycházejícího slunce. Z okázalých hradeb a budov, z domů i staveb různým účelům určených, ze zahrad, ležících u úpatí hory i z pečlivě vzdělaných polí, která zrak s výše obsáhl, bylo na první pohled poznati ohromné, nedostižné bohatství, jemuž se musili diviti lidé z chudého Mazovska, a které jim bylo úplně neobvyklé. Země patřící k opatství Tyněckému, převyšovaly nejedno lenní knížectví a důchody jeho mohly vzbuzovati i závist tehdejších králův. Údiv mezi dvořany stále více vzrůstal a někteří z nich ani svým očím věřiti nechtěli. Dvůr mazověcký se konečně přiblížil k hlavní bráně klášterní, v níž očekával kněžnu opat v čele velkého množství mnichů i šlechticů. Lidí světských: hospodářů, advokátů, prokurátorů a různých úředníků klášterních, bývalo v klášteře vždycky mnoho. Také mnozí zemané drželi nespočetné pozemky klášterní dosti výjimečným právem lenním — a ti jako „vasalové" rádi přebývali na dvoře své vrchnosti, kde u velikého oltáře nebylo nouze o dary, ulehčení a dobrodiní všeho druhu. Slavnosti, chystané v hlavním městě, přivábily také mnoho vasalů

do Tyňce. Z toho důvodu mohl opat uvítati kněžnu s průvodem ještě četnějším než jindy.

Byl to člověk vysoké postavy, s tváří suchou a rozumnou, s hlavou nahoře vyholenou, níže pak, nad ušima, věncem šedivících vlasů ovinutou. Na čele měl jizvu po ráně, kterou patrně za mladých rytířských let utržil. Oděn byl v hábit, jako ostatní mniši, ale přes hábit oblékal černý plášť, purpurem podšitý, na krku zlatý řetěz, na jehož konci visel rovněž zlatý, drahokamy vykládaný kříž — znak to hodnosti opatské.

Celá jeho postava prozrazovala člověka šlechetného, avšak rozkazovati a vládnouti zvyklého. Kněžnu ale vítal upřímně, téměř pokorně. Pamatovalť na to, že manžel její pocházel z téhož rodu knížat mazověckých, z nichž také pocházeli králové Vladislav a Kazimír a po přeslici i současně panující královna, vládkyně jedné z největších říší na světě.

Přestoupil tedy práh brány, sklonil nízko hlavu a požehnav Annu Danutu i celý dvůr malým, zlatým pouzdrem, které držel v prstech pravé ruky, řekl:

„Vítej nám, milostivá paní, na chudém prahu klášterním. Ať svatý Benedikt z Nursie, svatý Maurus, svatý Bonifác i svatý Benedikt z Aniane a rovněž Jan z Tolomeie — patroni naši ve věčném jasu žijící, obdaří tě zdravím, štěstím a ať ti požehnávají sedmkrát denně, po celý věk života tvého."

„Musili by býti hluši, kdyby nevyslyšeli slov tak velkého opata," řekla upřímně kněžna, „a to tím spíše, že jsme sem přišli na mši, při které se v jejich ochranu odevzdáme."

To řkouc, podala mu ruku, kterou on, pokleknuv dvorně na jedno koleno, po rytířsku políbil a pak hned prošli branou. Se mší patrně již čekali, protože v tom okamžiku se hned všecky zvony i zvonky rozezvučely. Trubači u dveří chrámových zatroubili na počest kněžny na zvučné trouby, jiní zase udeřili v ohromné kotly, vykuté z mědi a koží potažené. Na kněžnu, která se v kraji křesťanském nenarodila, činil až posud každý chrám mocný dojem a chrám tyněcký působil tím mocněji, jelikož s jeho nádherou málokterý jiný se měřiti mohl. Přítmí naplňovalo chrám, jen u hlavního oltáře se chvěla pásma různých světel, mísící se se září svící, osvětlujících pozlacené sochy i řezby. Klášterník, oděný v ornát, uklonil se kněžně a jal se sloužiti mši. Ihned zvedl se vonný a hustý dým, který, zahaliv kněze i oltář velkými mraky, vznášel se pozvolna ke klenbě, zvyšuje tajemně slavnostní ráz chrámu. Anna Danuta

sklonila zbožně hlavu a položivši ruce na tvář, jala se horlivě modliti. Když se však potom ještě ozvaly varhany, tehdy právě ve chrámech řídké a počaly sladkým zvukem otřásati celým prostorem chrámovým, chvílemi zase vyplňovati jej hlasy andělskými a na to zas pěti jako hlasem slavičím, tu povznesla kněžna zrak svůj vzhůru a na tváři její zračila se vedle zbožnosti i bázně rozkoš nesmírná. Tomu, kdo na ni v tom okamžiku hleděl, se mohlo zdáti, že je to nějaká blahoslavená, která v zázračném vidění do otevřeného nebe pohlíží.

Tak se modlila mezi pohany narozená dcera Kiejstutova, která, ačkoliv ve všedním životě zachovávala ještě mnoho předsudků a pověr, ve chrámě přece s dětinnou bázní a pokorou povznášela zrak svůj k tajemné, nesmírné moci. A rovněž tak zbožně, ačkoliv s menší bázní, modlil se celý dvůr. Zbyško klečel před železným zábradlím mezi Mazury, neboť jedině dvořanky s kněžnou vešly se před zábradlí a poroučel se do ochrany boží. Chvílemi pohlížel na Danuši, která s očima přivřenýma vedle kněžny seděla — a myslil si, že to stojí za to, býti rytířem takové dívčiny, ale že jí také věc lecjakou neslíbil.

Nyní tedy, kdy mu víno i pivo, které v hospodě vypil, z hlavy vyvětralo, byl pln starosti, jakým způsobem slibu svému dostojí. Vojny nebylo. Při zahraničních nepokojích bylo ovšem dosti snadno, setkati se s nějakým německým ozbrojencem a jemu kosti přelámati, nebo dokonce hlavu mu rozbít. Tak to též řekl strýci Mackovi. „Jenže," myslil si, „lecjaký Němec paví nebo pštrosí péra na přilbě nenosí." Z hostí křižáckých snad nějaká hrabata a ze samých Křižáků snad jen sám komtur — a to ještě ne každý. Nebude-li vojny, mohou uplynouti celá léta, než ke svým třem chocholům přijde a mimo to mu ještě napadlo, že nejsa posud pasován, může jedině nepasované na souboj vyzvati. Doufal určitě, že pás rytířský z rukou královských obdrží, neboť již dávno si ho zasloužil, ale co potom?

Pojede k Jurandovi ze Spychova, bude mu pomáhati, pobije pacholkův, kolik jen možno bude — ale na tom také bude dosti. Pacholci křižáčtí, to nejsou rytíři s pavími péry na hlavách.

V tom svém trápení a nejistotě, vida, že bez zvláštní milosti boží ničeho nepořídí, jal se modliti: „Dej Ježíši vojnu s Křižáky a Němci, kteří jsou nepřátely tohoto království i všech národů, Tvé Svaté Jméno v naší řeči vyznávajících. Nám požehnej a potři je, kteří raději knížeti pekelnému než tobě sloužíce, proti nám zášť

v srdci nosí a proto se nejvíce hněvají, že král náš s královnou Litvu pokřtivše, brání jim, aby mečem křesťanské sluhy tvé nevyhubili. Pro tu jejich sveřepost je potrestej."

„A já, hříšný Zbyško, kaju se před tebou a od pěti tvých ran pomoci žádám, abys mi tři vzácné Němce s pávími chocholy na přílbách co nejdříve seslal a v milosrdenství svém mi je pobiti dal. A to proto, že jsem ony chocholy panně Danutě Jurandovně a tvé služce slíbil a na svou rytířskou čest to odpřisáhl. — Čeho pak více u pobitých se najde, z toho věrně desátek Tvé svaté církvi odevzdám, abys Ty, sladký Ježíši, také ze mne užitek a chválu měl a abys poznal, že jsem ti srdcem upřímným a nikoli nadarmo sliboval. A jako že je to pravda, tak mi dopomoz — amen!"

Leč čím dále se modlil, tím více tálo srdce jeho v pobožnosti — a nový slib přidal: že po vykoupení Bohdance ze zástavy, věnuje kostelu také veškerý vosk, který mu včely za celý rok v úlech snesou. Doufal, že strýc Macko se tomu protiviti nebude a Pán Ježíš vůbec, maje radost z vosku na svíce — a chtěje ho co nejdříve dostati, tím rychleji mu pomůže.

Ta myšlenka zdála se mu býti tak rozumnou, že veliká radost mu celou duši naplnila; nyní byl jist, že bude vyslyšen, že i vojna co nejdříve nastane a byť by i nenastala, on jistě svou provede. Cítil v rukou i v nohou takovou sílu, že by se byl v tom okamžiku na celý prapor sám vrhl. Ba domníval se, že učiniv Bohu ten slib, by nyní mohl i Danuši dva Němce přidati! Mladistvé nadšení jej k tomu ponoukalo, leč rozvaha tentokrát zvítězila, protože měl strach, aby přílišnými požadavky Boha nerozhněval.

Avšak důvěra jeho ještě vzrostla, když po mši a po dlouhém odpočinku, jemuž se celý dvůr oddal, vyslechl rozmluvu, kterou opat při snídani s Annou Danutou měl. Velmistři Křižáků dávali tehdy ženám knížat a králů nádherné dary a tyto je za to hojně odměňovaly svou přízní i byly velmistrům také pro jejich pobožnost velice nakloněny. Ba i svatá Jadviga zdržovala po celý svůj život ruku svého vládnoucího manžela nad nimi vznesenou. Jedině Anna Danuta, utrpěvši od nich ukrutné křivdy rodinné, nenáviděla je z celé duše své.

Proto též, když se jí opat otázal na Mazov i jeho záležitosti, jala si na řád trpce stěžovati.

„Jak se má dařiti ve knížectví, majícím takové sousedy? Zdánlivě je mír: vyměňují se vzájemně poselství i listy a vzdor tomu nelze tam žíti v jistotě ani den, ani hodinu. Kdo se večer na

hranicích k spánku ukládá, nikdy neví, neprobudí-li se v poutech nebo s ostřím meče na hrdle, nebo s hořícím stropem nad hlavou. Před zradou nechrání přísahy, pečetě, ani pergamény. Tak se také stalo pod Zlatoryjí, kdy v době největšího míru byl jat kníže a odvlečen do nevolnictví. Křižáci povídali, že by je mohl ten zámek ohrožovati. Ale zámky se přece staví k vůli obraně, ne k vůli výpadům — a který kníže nemá práva ve vlastní zemi je stavěti nebo přestavovati? Řádu vašemu není vhod ani slabý, ani silný, neboť slabým pohrdají, silného pak k úpadku přivésti se snaží. Kdo jim dobře činí, tomu zlem odplácejí. Je-li na světě řád, jemuž by se v jiných královstvích tolik dobrodiní bylo dostalo jako oni od polských králů obdrželi — a jak se odměnili? Hle! Nenávistí, hrabivostí půdy, vojnou a zradou!"

„A marné jsou všecky stížnosti třeba u samé stolice apoštolské, protože oni, v pýše a zatvrzelosti své žijíce, ani papeže římského neposlouchají. Nyní také poslali na oko poselství do Krakova, ale jen proto, že chtějí hněv mocného krále za to, co na Litvě spáchali, od sebe odvrátiti. V srdcích svých přece myslí jedině o zničení království i celého plemene polského."

Opat vážně poslouchal, přisvědčoval a pak řekl:

„Vím, že přijel v čele poselství do Krakova komtur Lichtenstein, bratr v Řádu znamenitý, k vůli své zmužilosti i rozumu velice vážený. Snad jej zde, milostivá paní, spatříte, neboť mi včera poslal zprávu, že se chce u našich ostatků svatých pomodliti a že tudíž do Tyňce na návštěvu přijede."

Uslyševši to kněžna, jala se opět si stěžovati:

„Lidé mluví — kéž je to pravda — že brzy musí vypuknouti veliká vojna, ve které na jedné straně bude království polské i všichni národové, na druhé všichni Němci a Řád. Jest také proroctví o té vojně od jakési svaté . . ."

„Svaté Brigity," přerušil ji učený opat, „která byla před osmi lety za svatou prohlášena. Pobožný Petr z Alvastru a Matěj z Linköpingu sepsali její zjevení, v nichž veliká vojna je určitě prorokována."

Zbyško se při těch slovech radostí až zachvěl a nemoha se již zdržeti, zeptal se:

„A brzy má býti?"

Leč opat, zaujat kněžnou, neslyšel jeho otázky.

Kněžna pak pokračovala:

„Těší se i u nás mladí rytíři na tu vojnu, ale starší a rozvážnější říkají: „Němců se nebojím — ačkoliv jest moc i pýcha jejich veliká, ani jejich kopí, ani jejich mečů, ale — svatých ostatků křižáckých se bojím, neboť proti těm je všeliká moc lidská na světě marná."

Tu pohlédla Anna Danuta bojácně na opata a dodala tišším hlasem:

„Zajisté mají pravé dřevo svatého kříže; jak potom lze s nimi bojovat?"

„Poslal jim je král francouzský," odpověděl opat.

Nastala chvíle mlčení, načež se ozval Mikuláš z Dlugolasu, zvaný Obuch, člověk světa znalý a zkušený:

„Byl jsem v zajetí u Křižáků," řekl, „a vídal jsem procesí, na nichž tu velikou svátost nosili. Ale mimo to je v klášteře Olivii mnoho jiných nejpřednějších relikvií*), bez nichž by Řád nebyl takové moci dosáhl."

„Jak lze s nimi bojovati?" opakovala s povzdechem kněžna.

Opat svraštil své vysoké čelo a rozmýšleje se chvíli, řekl:

„Těžko lze s nimi bojovati jen proto, že jsou členy Řádu a kříž na svých pláštích nosí; ale jestli překročili míru svých hříchů, pak se i oněm relikviím může pobyt s nimi znechutiti a pak nejen, že jim žádné moci nepřidají, ale ještě jim ji odejmou, aby se do pobožnějších rukou dostaly."

„Chraň, Bože, krev křesťanskou, ale, jestli velká vojna vypukne, jsou také v našem království relikvie, které za nás bojovati budou. Hlas ve zjevení svaté Brigity takto mluví o Křižácích: „Ustanovil jsem je včelami užitečnými a upevnil je na pokraji zemí křesťanských. Ale oni povstali proti mně. Neboť nedbají o duše a nelitují těl toho lidu, který se z bludu vrátil k víře katolické a ke mně. A učinili z něho nevolníky i neučí ho přikázáním božím. Odjímajíce mu pak svátosti, k větším ještě mukám pekelným jej odsuzují, než kdyby byl v pohanství setrval. A vojny vedou k upokojení své chtivosti. Proto přijde čas, že jim budou zuby jejich vylámány i uťata jim bude ruka pravá a pravá noha jejich schromne, aby hříchy své uznali."

„Tak dej Bože!" řekl Zbyško.

Ostatní rytíři i řeholníci nabyli rovněž naděje, slyšíce slova proroctví, opat se pak vrátil ke kněžně a řekl:

*) Ostatky svatých.

„Proto doufejte v Boha, milostivá paní, neboť dnové jejich jsou dříve sečteni než vaše a prozatím přijměte s vděčným srdcem toto pouzdro, v němž prst z nohy svatého Ptolomea, jednoho to z našich patronů, se nalézá.“

Kněžna vztáhla štěstím chvějící se ruce — a kleknuvši, přijala pouzdro, které ihned líbati se jala. Radost paní sdíleli také dvořané i dvořanky, neboť nikdo nepochyboval, že z takového daru splyne blahoslavenství i štěstí na všecky a snad i na celé knížectví. Zbyško se také cítil šťastnějším, neboť se mu zdálo, že vojna musí hned po slavnostech královských nastati.

IV.

Bylo již dlouho po poledni, kdy se kněžna zároveň se svým průvodem vypravila z pohostinného Tyňce do Krakova. Tehdejší rytíři, přijíždějíce do větších měst nebo hradů na návštěvu k znamenitým osobám, oblékali často úplnou zbroj válečnou. Bývalo obyčejně zvykem odložiti zbraň po projití bran, k čemuž v hradech vyzýval sám hospodář obvyklými slovy: „Sejměte zbroj, urozený pane, neboť jste přišel k přátelům."

Vojenský vjezd rytíře byl také považován za okázalejší a zvyšoval význam rytířův. K vůli té okázalosti jak Macko, tak i Zbyško si oblékli výborné pancíře i náramníky, dobyté na rytířích fryzských, jasně se lesknoucí a po okrajích zlatým proužkem zdobené. Mikuláš z Dlugolasu, který mnoho světa i mnoho rytířů v životě svém viděl a byl věcí vojenských znalcem znamenitým, poznal hned, že jsou to zbroje kované milánskými, nejslavnějšími platnéři na světě, jaké si jen nejbohatší rytíři opatřiti mohou — a z nichž každá cenou svou pěknému statku se rovná. Soudil z toho, že oni Frýzové byli jistě znamenitými lidmi ve svém národě a proto s ještě větší úctou na Macka i Zbyška pohlížel. Leč přílby jejich, rovněž nikoli všední, nebyly již tak nádherné; za to však ohromné klisny, krásně pokryté, budily mezi dvořany obdiv a závist.

Danuše pohlížela s velikým zájmem na železné rytíře, kněžna pak, berouc chvílemi ze zaňádří pouzdro s ostatky sv. Ptolomea,

tiskla je k ústům. Obdivovala Mazursko vůbec, nejen zámožnost opatství, nýbrž také zámožnost a krásu celého kraje, kterým nyní projížděli.

Vůkol bylo mnoho zámožných, rozsáhlých vsí, háje lipové, plné stromů ovocných, čápí hnízda na lípách a všude úly se slaměnými stříškami. Podél silnice, po obou stranách, táhly se lány všelikého obilí. Vítr chvílemi vlnil zelenavé ještě moře klasů, uprostřed něhož se mihotaly hlavičky modrých chrp a jasně rudých máků. Daleko za lány černal se tu a tam les, jinde zase obveselovala oči doubrava nebo olšina, zatopená slunečním jasem, dále zase vlhké louky, plné trávy a čejek kroužících nad močály a opět návrší, pokrytá chatami a zase lány. Patrně obýval zemi tu lid přičinlivý a pracovitý, svou půdu milující — a pokud zrak sahal, zdálo se, že celý kraj nejen mlékem a medem oplývá, nýbrž také šťastný a spokojený jest.

„Kazimírovo královské hospodářství," řekla kněžna, „ale také zde jen žít a neumírat."

„I Pán Ježíš se na takovou zemi usmívá," odpověděl Mikuláš z Dlugolasu, „a požehnání boží vznáší se nad ní; ale jak by také bylo jinak? Vždyť zde, jakmile zvony začnou zvoniti, není nikde koutku, kam by zvuk jejich nedolétl! Je přece známo, že zlí duchové, nemohouce toho snésti, musejí až za hranice do pustých lesů uherských utíkati."

„To je mi divno," ozvala se paní Ofka, vdova po Kristinu z Jažombkova, „vždyť řeholníci v Tyňci povídali, že prý se tam každoročně zjevuje jakýsi obrovský rytíř, který zde před mnoha lety žil a Valkýr Krásný se nazýval. V Tyňci přece zní zvony sedmkrát denně."

Poznámka ta zmátla na chvíli Mikuláše, který také po chvilce rozmýšlení řekl:

„Především je veškeré řízení Boží nevyzpytatelno a za druhé si pamatujte, že se mu v každém případě zvláštního povolení dostává."

„Buď jak buď, ale jsem ráda, že v klášteře nepřenocujeme. Snad bych zemřela strachem, kdyby se mi takový pekelný obr zjevil."

„Jen nevolejte vlka z lesa," odpověděl vesele Mazur, „neboť takový též často po silnici mezi Krakovem a Tyňcem se vláčí a to zvláště k večeru — jestli vás uslyší, hned se vám v postavě obra ukáže!"

„Eh, kozla starého!“ odsekla Ofka.

Leč v tom okamžiku Macko z Bohdance, který sedě na vysoké kobyle, mohl dále viděti než ti, kteří seděli ve vozíku, stáhl opratě a řekl:

„Přisám Bůh, co je to?“

„Co se děje?“

„Jakýsi obr jede s návrší dolů.“

„A slovo stalo se skutkem!“ zvolala kněžna, „nemluvte ledabylo!“

Leč Zbyško, postaviv se ve třemenech, řekl:

„Opravdu — obr Valkýr — nikdo jiný!“

Na to vozka strachem zastavil koně a nepouštěje z rukou opratě, jal se žehnati, neboť i on již s kozlíku viděl na protějším návrší obrovskou postavu jezdce.

Kněžna se pozvedla, ale hned zase usedla, s tváří strachem změněnou. Danuše ukryla hlavu do záhybů šatu kněžnina. Dvořané, dvořanky i hudci, kteří jeli koňmo za vozíkem, uslyševše zlověstné jméno, skupili se hned kolem vozíku. Mužové se ještě na oko smáli, ale v očích zračil se jim neklid; panny zbledly, jedině Mikuláš z Dlugolasu, který z nejedné pece chléb jídal, tvářil se klidně a chtěje kněžnu uklidniti, řekl:

„Nebojte se, milostivá paní. Vždyť slunce ještě nezapadlo a byť by i byla noc, Svatý Ptolomeus by si s Valkýrem poradil.“

Zatím vyjel neznámý jezdec na podélný hřbet návrší, zastavil koně a stál bez hnutí. V paprscích zapadajícího slunce jej bylo dokonale viděti — a opravdu se zdálo, že postava jeho svou ohromností obvyklé lidské rozměry převyšuje. Vzdálenost mezi ním a průvodem kněžny nebyla větší než tři sta kroků.

„Proč stojí?“ řekl jeden z hudců.

„Protože my také stojíme,“ odpověděl Macko.

„Hledí na nás, jako by si chtěl někoho vybrati,“ poznamenal druhý hudec, „kdybych věděl, že je to člověk a ne zloduch, hned bych si k němu zajel a loutnou mu hlavu přetáhl.“

Ženy byly již celé polekány a jaly se modliti. Zbyško pak, chtěje vůči kněžně i Danuši svou odvahu ukázati, řekl:

„Ale já přece pojedu. Co mi tam na Valkýrovi záleží?“

Na to Danuše polo s pláčem zvolala:

„Zbyšku! Zbyšku!“ Leč on popohnal koně a klusal stále prudčeji, doufaje, že by odpůrce svého skrz na skrz probodal, byť by to i sám Valkýr byl.

A Macko, který měl bystrý zrak, řekl:

„Zdá se býti obrem, protože na vršku stojí. Jakýsi veliký chlap je to, ale obyčejný člověk — nic jiného. Eh co! Já pojedu, abych vádě mezi jím a Zbyškem zabránil."

Zbyško v klusu stále rozmýšlel, má-li hned kopí nastaviti, nebo podívati se napřed z blízka, jak vypadá onen na návrší stojící člověk. Umínil si, že se napřed podívá a hned se přesvědčil, že to byl lepší nápad, neboť čím více se blížil, tím více pozbýval neznámý v jeho očích svých nezvyklých rozměrů. Byl to muž obrovský a seděl na ohromném koni — ale lidské míry nepřevyšoval. Mimo to byl bez zbroje, v čapce aksamítové, zvonu podobné a v bílém plátěném plášti, který jej proti prachu chránil a zpod něhož zelený šat vykukoval. Stoje na návrší, obracel zrak k nebi a modlil se. Patrně zastavil koně jen proto, aby se večerní modlitbu pomodlil.

„Eh, jaký pak Valkýr!" pomyslil si jinoch.

Dojel již tak blízko, že mohl neznámého kopím dosáhnouti. Ten pak, vida před sebou nádherného oděného rytíře, usmál se na něho přátelsky a řekl:

„Pochválen buď Ježíš Kristus!"

„Na věky věků."

„Není to dvůr kněžny mazovècké tam dole?"

„Ano."

„To z Tyňce jedete?"

Leč na tu otázku nebylo již odpovědi, protože Zbyško byl tak překvapen, že ji ani neslyšel. Chvíli stál jako zkamenělý, vlastním očím nevěře, když v tom nedaleko za neznámým spatřil několik vojáků na koních, v jejichž čele jel rytíř celý v lesklé zbroji oděný, v bílém soukeném plášti s černým křížem. Na hlavě měl ocelovou přílbici s nádherným pávím chocholem.

„Křižák," zvolal Zbyško

A spatřiv jej, hned si pomyslil, že modlitba jeho byla vyslyšena, že mu Bůh ve svém milosrdenství posílá takového Němce, o jakého v Tyňci prosil, že je třeba z milosti Boží kořistit. Neváhaje tedy ani chvilku, hned jak mu ta myšlenka projela hlavou — nežli se ještě mohl ze svého překvapení vzpamatovati, sklonil se hluboce v sedle, napřáhl kopí a křiče válečné heslo: „Hromy! Hromy!" hnal se divoce na Křižáka. Ten byl rovněž překvapen, zastavil tedy koně a neskloniv ani kopí trčící od třemene vzhůru, hleděl před sebe jako by v nejistotě, je-li útok na něho namířen.

„Nachyl kopí!" křičel Zbyško, bije koně ostruhami.

„Hromy! Hromy!“

Vzdálenost mezi oběma jezdci se zmenšovala. Křižák vida, že je útok opravdu na něho namířen, zastavil koně, napřáhl zbraň a kopí Zbyškovo již mělo udeřiti do jeho prsou, když v tom jakási silná pěsť mu je u samé ruky jako suchou třtinu přerazila. Pak tatáž ruka trhla uzdou jeho koně silou tak strašnou, že se kůň zaryl všema čtyrma do země a zastavil se jako přikován.

„Člověče šílený, co to tropíš?“ ozval se hluboký, hrozný hlas. „na posla se vrháš, krále si nevážíš.“

Zbyško se ohlédl a poznal téhož obrovského muže, který byl za Valkýra považován a před chvílí veškeré dvořanky kněžniny polekal.

„Pusť mne na Němce! Kdo jsi?“ zvolal, chytaje za rukojeť sekery.

„Pryč se sekerou! Přisám Bůh! Pryč se sekerou, povídám, nebo tě s koně srazím!“ zvolal ještě hrozněji neznámý.

„Urazil jsi majestát krále a před soud půjdeš!“

Pak se obrátil k lidem, kteří za Křižákem jeli a vzkřikl:

„Všichni sem!“

Ale mezi tím přijel Macko s tváří neklidnou a zlověstnou. Pochopil také dobře, že Zbyško si počínal jako šílenec a že ta příhoda zhoubné následky pro něho míti může, ale přece byl k bitce odhodlán. Celý průvod neznámého rytíře i Křižáka čítal sotva patnáct lidí, ozbrojených dílem kopími, dílem kušemi, mohli se tedy dva úplně obrnění rytíři ne bez naděje na vítězství s nimi potýkati. Macko si také myslil, že hrozí-li jim potom soud, bude nejlépe někam ujeti a tak dlouho se v bezpečí skrývati, až by se na celou záležitost zapomnělo. Jeho celá tvář nabyla výrazu rozzuřeného vlka a vraziv koněm mezi Zbyška a neznámého rytíře, tázal se, sahaje zároveň po meči:

„Kdo jste? Jaké je vaše právo?“

„Právo mé je to, že mi král dal moc, abych zemi tuto před nebezpečím a roztržkami hájil — a jmenuji se Povala z Tačeva.“

Po těch slovech Macko i Zbyško pohlédli na rytíře, strčili hned na polo již vytasenou zbraň do pochvy a svěsili hlavy. Neměli strachu, ale sklonili hlavu před slavným a dobře známým jménem, neboť Povala z Tačeva, šlechtic vznešeného rodu a pán bohatý, mající mnoho statků vedle Radomije, byl zároveň jedním z nejslavnějších rytířů celého království. Pěvci jej opěvali v písních jako vzor cti a zmužilosti, oslavujíce jeho jméno právě tak jako

jméno Záviše z Garbova, Farureje, Skarbka z Gury, Dobka z Olešnice, Jaška Našana, Mikuláše z Moskořeva a Zyndrama z Maškovic. V tom okamžiku pak představoval poněkud osobu královskou. Obořiti se na něho bylo by tedy znamenalo tolik, jako hlavu svou pod sekeru katovu odevzdati.

Macko také schladnuv, ozval se hlasem úctyplným:

„Budiž čest a poklona, pane — vaší slávě, vaší mužnosti."

„Poklona také vám, pane," odpověděl Povala, „ačkoliv bych se s vámi v tak těžké příhodě raději ani nebyl seznámil."

„Proč to?" otázal se Macko.

A Povala se obrátil ke Zbyškovi:

„Co pak jsi to mládenečku tropil? Na veřejné silnici, v blízkosti krále jsi se na poslance sápal! Víš-li pak, co tě za to čeká?"

„Sápal se na poslance, protože je mladý a hloupý, proto se má spíše ke skutku než k rozvaze," řekl Macko, „ale nebudete jej souditi přísně, až vám celou záležitost vysvětlím."

„Já ho souditi nebudu. Mou jedinou povinností je, do vězení jej odvésti . . ."

„Jak to?" ozval se Macko, celý průvod rytířův zamračeně si prohlížeje.

„Podle rozkazu královského."

Po těch slovech nastalo mlčení.

„Je to šlechtic," řekl konečně Macko.

„Nuže, ať odpřisáhne na šlechtickou čest, že se k všelikému soudu dostaví."

„Přisahám na svou čest!" zvolal Zbyško.

„Nuže dobře. Jak se jmenujete?"

Macko jmenoval jméno i erb.

„Jste-li ode dvoru kněžny Anny Danuty, poproste ji, aby se zároveň s vámi ke králi dostavila."

„Nejsme z jejího dvora. Z Litvy od knížete Vitolda jedeme. Kéž bychom se nebyli vůbec se dvorem setkali! To setkání hochovi jen neštěstí přineslo."

A tu se jal Macko vypravovati, co se v hospodě přihodilo, mluvil o setkání se dvorem kněžniným i o Zbyškově slibování. Na konec ale se ho zmocnil vztek na Zbyška, jehož nerozvážností do tak těžkého postavení se dostali a obrátiv se k němu, zvolal:

„Že jsi raději u Vilna nepadl! Cos si to jen myslil, ty zbůjníku?"

„Inu," řekl Zbyško, „po slibování jsem se modlil k Pánu Ježíši, aby mi Němce nadělil — a slíbil jsem mu oběť. Když jsem tedy

shlédl ona páví péra a při nich plášť s černým křížem, hned jakýsi hlas ve mně zvolal: „Bij do Němce, neboť to je zázrak!“— No, a skočil jsem — kdo pak by byl neskočil?“

„Slyšte,“ přerušil jej Poval z Tačeva. „Nepřeju vám ničeho zlého, neboť jasně vidím, že se onen mládeneček více svou přirozenou lehkomyslností nežli zlobou provinil. Rád bych skutek jeho přehlédl a pustil jej, jakoby se nic nebylo stalo. Ale mohl bych to učiniti jen tehdy, kdyby onen komtur slíbil, že si králi stěžovati nebude. Poproste jej. Možná, že se přece nad výrostkem slituje.“

„Raději půjdu před soud, než bych se Křižákovi poklonil,“ zvolal Zbyško. „To by mé vladycké cti neslušelo.“

Na to Povala z Tačeva na něho přísně pohlédl a řekl:

„Nejednáš dobře. Staří vědí lépe než ty, co se cti šlechtické sluší. O mně také již lidé slyšeli a to ti povídám, že kdybych se takového skutku dopustil, neváhal bych za odpuštění prositi.“

Zbyško se zastyděl, ale rozhlédnuv se vůkol, řekl:

„Zde je půda rovná, bylo by jen třeba trochu ji udupat. Nežli bych Němce odprosil, raději bych se s ním potýkal, koňmo nebo pěšky, na smrt nebo nevolnictví.“

„Jsi hlupák,“ přerušil jej Macko. „Jak pak se můžeš s poslancem potýkati? Ani tobě s ním, ani jemu s takovým chlapečkem se to nesluší!“

Tu se obrátil k Povalovi.

„Odpusťte, urozený pane. Chlapčisko mi vojnou příliš zdivočilo, ale raději ať s Němcem ani nemluví, ještě více by jej urazil. Já s ním promluvím, já sám jej poprosím a jestli by se po vyřízení svého poselství chtěl onen komtur se mnou potýkati, ochotně se k zápasu dostavím.“

„Je to rytíř rodu vysokého, který s každým nezápasí,“ řekl Povala.

„Jakže? Což pak nenosím právem pas a ostruhy? Se mnou i sám kníže se může potýkat,“ odpověděl Macko.

„To je pravda, ale o tom mu nemluvte, lečby to sám připomenul, neboť se bojím, aby na vás nezanevřel. Nu, pomoz vám Pán Bůh!“

„Půjdu za tebe očima svítit,“ řekl Zbyškovi Macko, „ale počkej!“

To řka, přiblížil se ke Křižákovi, který zastaviv se opodál, seděl nehybně na svém obrovském jako velbloud velikém koni,

Křižák vida, že je útok opravdu na něho namířen, zastavil koně, napřáhl zbraň... (Str. 42.)

podoben soše ze železa ulité a naslouchal s největší lhostejností rozmluvě.

Macko se za dlouhý čas na vojnách strávený naučil trochu německy, jal se tedy nyní komturovi rodnou jeho řečí vysvětlovati, co se stalo, sváděti vinu na mladý věk i prudkou mysl hochovu, jemuž se zdálo, že mu sám Pán Bůh rytíře s pávím chocholem seslal a konečně prositi, aby Zbyškovi provinění jeho odpustil.

Ale tvář komturova se ani nezachvěla. Chladný a vzpřímený, se vztyčenou hlavou, pohlížel na mluvícího Macka svýma ocelovýma očima tak lhostejně a zároveň pohrdavě, jako by nepohlížel vůbec na rytíře, ba ani na člověka, nýbrž na kůl v plotě. Vladyka z Bohdance to zpozoroval a ačkoliv slova jeho byla dvorná, počala se v něm patrně celá duše bouřiti. Mluvil stále více nuceně a na osmahlých tvářích objevily se ruměnce. Bylo patrno, že bojuje vůči té chladné hrdosti sám se sebou, aby nezaskřípal zuby a aby velký jeho vztek nepropukl.

Povala to hned postřehl a jsa srdce dobrého, umínil si, ku pomoci mu přispěti. I on, hledaje za mladých let na dvoře uherském, rakouském, burgundském i českém různá rytířská dobrodružství, která široko daleko jméno jeho proslavila, naučil se německy, obrátil se tedy po německu k Mackovi hlasem smířlivým a zúmyslně žertovným i řekl:

,,Vidíte pane, že šlechetný komtur míní, že celá záležitost ani za jediné slovo nestojí. Netoliko v našem království, nýbrž všude bývají výrostkové nezralého rozumu; ale takový rytíř nebojuje s dětmi ani mečem, ani právem.“

Na to Lichtenstein zatřásl jen svým rusým vousem a nepromluviv ani slova, popohnal koně, ani Macka ani Zbyška si již nevšímaje. Oběma zalomcoval vášnivý vztek a ruce sáhly prudce po meči.

,,Počkej ty hrdopyšku křižácký,“ promluvil se zaťatými zuby starší rytíř z Bohdance, ,,teď já ti budu slibovati a naleznu tě, jen co bude tvé poselství ukončeno.“

Leč Povala, jehož celé nitro se také bouřilo, řekl:

,,To až potom. Jen ať se nyní kněžna za vás přimluví, sice to s hochem špatně dopadne.“

To řka, popojel za Křižákem, zastavil jej a po nějakou chvíli živě spolu hovořili. I Macko i Zbyško zpozorovali, že německý rytíř na Povalu přece nepohlížel tak hrdě jako na ně — a to je ještě více

rozvzteklovalo. Po chvíli se Povala vrátil k němu a vyčkav okamžiku až se Křižák vzdálí, řekl jim:

„Přimlouval jsem se za vás, ale je to člověk nepřístupný. Povídá, že jen v tom případě si stěžovati nebude, učiníte-li, co bude chtít . . .“

„A co chce?“

„Řekl toto: „Zastavím se, abych kněžnu mazověckou uvítal: nuže (povídá), ať přijedou za mnou, ať slezou s koní a sejmuvše přílby — s obnaženými hlavami mne odprosí.“

Tu pohlédl Povala bystře na Zbyška a dodal:

„Je to těžké pro lidi rodu šlechtického . . . chápu vše, ale musím tě upozorniti, že, jestli toho neučiníš, kdož ví, co tě čeká. — Snad katův meč.“

Tváře Macka i Zbyška nyní téměř zkameněly. Zase nastalo mlčení.

„Nuže co?“ tázal se Povala.

A Zbyško odpověděl klidně a tak vážně, jakoby mu v tom okamžiku dvacet let přibylo.

„Ach co! Moc boží je nade všemi lidmi!“

„Jak to?“

„Tak, že byť bych i měl dvě hlavy a byť by mi kat obě utnouti měl — čest mám jen jednu a té si poskvrniti nedám.“

Na to zvážněl Povala ještě více a pohlédnuv na Macka, ještě se otázal:

„A co vy tomu říkáte?“

„Já povídám,“ odvětil posupně Macko, „že jsem toho hocha od dětství vypěstoval . . . Na něm stojí náš rod, protože já jsem již stár, ale to učiniti nemůže, byť by i zahynouti měl.“

Tu se mu počala drsná tvář chvěti a náhle láska k synovci v něm takovou silou propukla, že ho chytl ve své železem okuté náručí a zvolal:

„Zbyšku! Zbyšku!“

Mladý rytíř se tomu až podivil a objav vřele strýce, řekl:

„Aj! To jsem nevěděl, že mne tak velice milujete!“

„Vidím, že jste praví rytíři,“ řekl dojatý Povala, „a ježto mi mladík na svou čest přisáhl, že se k soudu dostaví, nebudu jej vězniti, lidem jako vy lze důvěřovati. Buďte jen dobré mysli. Němec stráví v Tyňci aspoň den, já se tedy s králem dříve uhlídám a tak mu tuto událost vysvětlím, že hněvu jeho co nejméně vzbudí. Štěstí, že se mi podařilo kopí zlomiti — velké štěstí!“

Ale Zbyško řekl:

„Jestli mám již hlavu ztratiti, kéž bych měl aspoň útěchu, že jsem Křižákovi hnáty polámal.“

„Že tak dovedeš čest svou hájiti a vůbec nechápeš, že bys celý národ náš v hanbu uvrhl!“ odpověděl netrpělivě Povala.

„Chápu já to, rozumím,“ řekl Zbyško, „ale proto je mi líto . . .“

Povala se pak obrátil k Mackovi:

„Víte pane! Podaří-li se tomu výrostkovi jakýmkoliv způsobem se vykroutit, musíte mu dáti kápě na hlavu jako sokolovi. Jinak zajisté přirozenou smrtí neskončí.“

„Podařilo by se mi vykroutit, kdybyste, pane, chtěl před králem zatajiti vše, co se přihodilo.“

„A co uděláte s Němcem? Jazyk mu přece na uzel nezavážu.“

„Pravda! Pravda! . . .“

Tak rozmlouvajíce, popojeli zpět ke dvoru kněžny Anny Danuty. Sluhové Povalovi, kteří byli před tím s lidmi Lichtensteinovými pomícháni, jeli nyní zároveň s nimi. Z daleka bylo viděti uprostřed mazověckých čapek větříkem se chvějící páví péra Křižákova i jeho lesklou, na slunci zářící přilbici . . .

„Je to divná křižácká povaha,“ ozval se jako v zamyšlení rytíř z Tačeva. „Je-li s Křižákem zle, bude přístupný jako Františkán, pokorný jako beránek a sladký jako med — takže lepšího na světě nenajdete. Ale pocítí-li za sebou moc — nikdo se více nenadýmá a u nikoho méně smilování člověk nenajde. Patrně jim dal Pán Ježíš místo srdce kamení. Viděl jsem již různé národy a často jsem spatřil, jak pravý rytíř šetří druhého, který je slabší, říkaje si: „Nepřibude mi cti, jestli ležícího pošlapu“. A Křižák je právě tehdy nejurputnější. Drž ho za hlavu a nepouštěj, sice běda tobě! Tak i onen vyslanec! — Chtěl hned netoliko odprošení, ale také vaši potupu. Já však jsem rád, že se to nestane.“

„Toho se nedočká!“ zvolal Zbyško.

„Dejte si také pozor, aby rozpaků na vás nepoznal, neboť by z toho měl radost velikou.“

Po těch slovech přijeli k průvodu a spojili se se dvorem kněžniným. Poslanec křižácký spatřiv je, hned se tvářil pyšně a pohrdavě, ale oni se tvářili, jakoby ho neviděli. Zbyško jel po boku Danušině a vesele jí řekl, že s návrší je již Krakov dobře viděti. Macko zase vypravoval jednomu z dvořanů o neobyčejné síle pana z Tačeva, který přelomil kopí v ruce Zbyškově jako suchou třtinu.

„A proč je přelomil?“ tázal se hudec.

„Protože se Zbyšek na Němce obořil — ale jen žertem.“

Dvořanovi, který byl šlechticem a člověkem zkušeným, nezdál se takový žert právě slušným, ale vida, že Macko o něm povrchně mluví, také si ho zvláště k srdci nebral. Zatím však počalo chování Zbyškovo Němce mrzeti. Pohlédl několikrát na Zbyška, pak na Macka; konečně pochopil, že s koní neslezou a zúmyslně si ho nevšímají. V očích mu zasvitly blesky a hned se jal loučiti . . .

V okamžiku pak loučení, nemohl se pan z Tačeva zdržeti a řekl mu na rozchodnou:

„Jeďte směle, udatný rytíři. Zde je klidný kraj, nikdo vás nenapadne, nanejvýš snad nějaký hošík ze žertu.“

„Ačkoliv jsou divné zvyky v této zemi, nehledal jsem vaší obrany, nýbrž vaší společnosti,“ odpověděl Lichtenstein, „tuším, že se ještě spolu na tomto dvoře nebo někde jinde setkáme . . .“

Poslední slova pronesl s tajenou výhrůžkou, proto Povala vážně odpověděl:

„Bůh dá! . . .“

To řka, uklonil se a odvrátil; pak pokrčil rameny a řekl pološlasitě, avšak tak, aby jej nejbližší slyšeli:

„Nadutče! Vyhodil bych tě ostřím kopí ze sedla a držel tě po dobu tří otčenášů ve vzduchu!“

A jal se rozmlouvati s kněžnou, kterou dobře znal. Anna Danuta se ho ptala, co dělá na silnici, on pak jí oznámil, že projíždí z rozkazu královského, aby udržoval bezpečí v okolí, kdež následkem velikého počtu hostí odevšad do Krakova se sjíždějících, by snadno k nějaké roztržce dojíti mohlo. A na důkaz toho hned uvedl to, čeho byl svědkem. Pomysliv však, že bude ještě dosti času, poprositi kněžnu, aby se za Zbyška přimluvila, až toho bude třeba, nepřikládal té příhodě velkého významu, aby veselí nepokazil. Kněžna se také velice Zbyškovi smála, že měl tak na pilno, páví chocholy si opatřiti — jiní pak, dozvěděvše se o zlomeném kopí, obdivovali pana z Tačeva, že toho jednou rukou dokázal.

On pak měl radost, že jej obdivují a jal se konečně sám vypravovati o svých činech, které jméno jeho proslavily, zvláště v Burgundsku, na dvoře Filipa Smělého. Kdysi tam při turnaji zlomil kopí jistého rytíře ardenského, vyvlékl jej ze sedla a vyhodil do výše, co by kopím dosáhl, ačkoliv byl Ardenčík celý v železném brnění. Filip Smělý mu za to daroval zlatý řetěz a kněžna sametový střevíček, který posud na přílbici nosí. Slyšíce to, všichni jej velice obdivovali, mimo Mikuláše z Dlugolasu, který řekl:

„V dnešních zženštilých dobách již není mužů takových, jací bývali za mého mládí nebo takových, o jakých mi otec vypravoval. Dovede-li nyní kdy šlechtic nějaký rozetnouti pancíř, napnouti luk bez napínadla, nebo skroutiti mezi prsty železný tesák, to již se za velikého siláka prohlašuje. A dříve to činily i dívky . . .“

„Nepopírám, že dříve bývali lidé silnější,“ odpověděl Povala, „ale i dnes ještě lze muže silné nalézti. U mne Pán Ježíš silou v kostech neskrblil, ale přece neříkám, že jsem v tomto království nejsilnější. Viděl jste někdy, pane, Záviše z Garbova? Ten by mne přemohl.“

„Viděl jsem. Ten má plece široké jako krakovský zvon.“

„A Dobko z Olešnice? Ten kdysi na turnaji, který Křižáci v Toruni vypravili, rozťal dvanácte rytířů k veliké chvále své i celého národa našeho . . .“

„Ale náš Mazur, Staško Tiolek byl silnější, pane, než vy i Záviš i Dobek,“ řekl Mikuláš z Dlugolasu. „O tom se vypravovalo, že jediným smáčknutím ruky ze svěží větvice mízu vytlačil*).“

„Mízu také já vytlačím!“ zvolal Zbyško.

A nežli ho někdo o zkoušku požádal, skočil ku příkopu u cesty, ulomil dosti silnou větev se stromu a smáčkl ji před očima kněžny i Danuše, tak silně, že míza opravdu na cestu kapati počala.“

„Ach Ježíši!“ zvolala při pohledu na to Ofka z Jařembova, „takový chlapeček a již tak silný! Z toho bude jednou rytíř. Škoda by tě bylo chlapče, kdybys měl předčasně zhynouti . . .“

„Škoda by ho bylo!“ opakoval zamračeně Macko.

Avšak Mikuláš z Dlugolasu se dal do smíchu a s ním zároveň kněžna. Jiní hlasitě chválili sílu Zbyškovu, a protože za oněch dob cenili železnou sílu nade všecko, volaly panny na Danuši: „Raduj se!“ Zbyšek pak, zapomenuv téměř úplně na Křižáka, hleděl tak s vysoka, že Mikuláš z Dlugolasu, chtěje ho do pravé míry přivésti, řekl:

„Já jsem to neviděl, ale otec můj byl svědkem něčeho lepšího, co se na dvoře Karla, císaře římského přihodilo. Přijel k němu na návštěvu král Kazimír s mnoha dvořany, mezi nimiž byl právě onen silou svou slavný Staško Tiolek, syn vévody Ondřeje. Císař se tedy jednou začal vychloubati, že má mezi lidmi svými jistého Čecha, který medvěda vejpůl obejme a na místě jej udusí. Vypravili divadlo a Čech dva medvědy, jednoho po druhém udusil. Náš král

*) Historické.

byl proto velice zarmoucen, a aby s hanbou odejíti nemusil, řekl: „Ale můj Tiolek se jím nedá zahanbiti.“ Určili tedy, že za tři dny budou spolu oba siláci zápasiti. Sjelo se mnoho paní a vzácných rytířů a po třech dnech se chytli Čech s Tiolkem na zámeckém nádvoří do křížku: ale zápas dlouho netrval, neboť, sotva se objali, přelomil Tiolek Čechovi kříž, polámal všecka žebra a teprv mrtvého za veliké pochvaly královy z rukou vypustil.*) Od té doby jej nazývali Lomihnátem; jednou také vynesl samojediný na věž veliký zvon, jímžto dvacet měšťanů ani hnouti nemohlo.“*

„Ale, jak byl stár?“

„Velice mladý!“

Mezitím Povala, rozmysliv si vše, umínil si, že poví kněžně úplnou pravdu o Zbyškovi a poprosil ji, aby jej podporovala, až se bude u krále přimlouvati za hocha, který stěží své provinění zodpovídati může. Kněžna, jížto se Zbyško líbil, přijala tu zprávu smutně a byla velice znepokojena.

„Biskup krakovský mi přeje,“ řekl Povala, „snad jej uprosím a královnu též, ale čím více orodovníků bude, tím lépe také pro mladíčka . . .“

„Kdyby se ho jen královna ujala, vlas s hlavy mu nespadne,“ řekla Anna Danuta, „neboť král ji pro ctnost její i pro věno velice ctí. Ale v Krakově je také milovaná sestra králova, kněžna Zemovitova, k té jděte. Já také učiním, co možno bude. Ale ona je jeho sestrou, kdežto já jen příbuzná.“

„Král miluje také vás, milostivá paní.“

„Ach, ne tak,“ odpověděla s jistým smutkem kněžna, „pro mne jen kroužek, pro ni řetěz celý; pro mne liška, pro ni sobol. Nikoho ze sourozenců král tak nemiluje, jako Alexandru. Není snad jediného dne, kdy by s prázdnýma rukama odešla . . .“

Tak rozmlouvajíce, přiblížili se ke Krakovu. Silnice, již od Tyňce oživená, vypadala tam, jakoby se včely rojily. Potkávali zemany, táhnoucí do města v čele pacholků dílem ozbrojených, dílem v letních šatech a slaměných kloboucích. Někteří jeli koňmo, jiní zase na vozích se ženami i dcerami, které chtěly viděti dávno slibované slavnosti a turnaje. Místy byla celá cesta zatarasena vozy kupců, kteří nesměli Krakovu se vyhnouti, aby město o hojné poplatky nepřišlo. Vezli na vozích sůl, vosk, obilí, ryby, kůže zvířecí,

*) Historické.

konopě i dříví. Jiné vozy opět vyjížděly z města, přeplněny suknem, sudy piva i různým městským zbožím. Krakov bylo již dobře viděti. Zahrady královské, panské i měšťanské, ze všech stran město obklopující, za nimi hradby a věže chrámové. Čím blíže městu, tím byl ruch větší a branami uprostřed největšího ruchu bylo těžko projeti.

„To je město! Snad není takového druhého na světě," řekl Macko . . .

„Vždycky jako jarmark," odpověděl jeden z dvořanů. „Nebyl jste zde dávno, pane?"

„Dávno. A divím se, jako bych Krakov poprvé viděl, vždyť z divokých krajin přijíždíme."

„Říkají, že Krakov od vlády krále Jagiella velice vzrostl. Byla to pravda: od dob, kdy velký ten kníže litevský dosedl na trůn, byly nesmírné krajiny litevské i ruské obchodu krakovskému otevřeny, následkem čehož město neustále vzrůstalo lidnatostí, stavbami — a stávalo se jedním z nejznamenitějších na světě."

„Křižácká města jsou také vzácná," ozval se zase tlustý dvořan.

„Jen se do nich dostati," odpověděl Macko. „Byla by to znamenitá kořist!"

Leč Povala myslil na něco jiného, zvláště na to, že mladý Zbyško, který jedině hloupou svou horkokrevností se provinil, leze přece vlkovi do chřtánu. Pan z Tačeva, drsný a neústupný v době války, měl přece ve svých mocných prsou srdce opravdu holubí — a ježto lépe než jiní rozuměl, co provinilce čeká, litoval Zbyška z celé duše.

„Váhám a váhám," řekl zase kněžně, „mám-li říci králi, co se stalo, či ničeho neříkat."

„Nebude-li si Křižák stěžovati, pak také soudu nebude. Kdyby však si měl králi postěžovati, bylo by snad přece lépe všecko říci, aby pán náhlým hněvem nevzplanul."

„Může-li Křižák někoho zničiti, jistě ho zničí," odpověděla kněžna, „ale já napřed řeknu tomu mládenci, aby se k našemu dvoru dal. Snad také král našeho dvořana tak přísně trestati nebude."

To řkouc, zavolala Zbyška, který dozvěděv se oč jde, seskočil s koně, objal kněžně kolena a s největší radostí se stal jejím dvořanem nejen pro vlastní bezpečí, nýbrž také pro to, aby mohl blízko Danuše zůstati.

Povala se pak otázal Macka:

„Kde se ubytujete?"

„V hospodě."

„V hospodách dávno již ani kousku místa není."

„Nuže, půjdeme ke známému kupci Amyleji, snad nám v domě svém noclehu popřeje."

„A já vám povídám tolik: buďte mými hosty. Synovec váš by se mohl s dvořany kněžninými na zámku ubytovati, ale lépe bude, jestli králi hned při ruce nebude. Co se v prvním hněvu učiní, neučiní se v druhém. Rozdělíte se zajisté o majetek, vozy, služebnictvo a k tomu je času třeba. Víte! U mne vám bude dobře a bezpečně."

Macko, ač byl trochu znepokojen tím, že Povala tak příliš na jejich bezpečí myslí, poděkoval s velikou vděčností a vjeli do města. Tam pak oba se Zbyškem zase chvíli zapomněli na své starosti při pohledu na zázraky, které je obklopovaly. Na Litvě i na hranicích viděli jen jednotlivé zámky a ze znamenitějších měst jediné Vilno, špatně vystavěné a spálené, celé v popeli i v ssutinách. Zde pak domy kupecké většinou byly výstavnější než tamní velkoknížecí zámek.

Mnoho domů bylo ovšem dřevěných, ale i ty budily obdiv výškou zdí i střech, s okny ze zelených, kulatých tabulek olovem spojovaných, v nichž se tak paprsky zapadajícího slunce odrážely, že to vypadalo, jakoby v domě hořelo. V ulicích blízko náměstí bylo plno dvořišť z červených cihel nebo úplně kamenných, vysokých, ozdobených přístavky a černým křižováním po zdích. Stály jedno vedle druhého, jako vojáci v řadě, některá široká, jiná úzká na devět loktů, ale vysoká s klenutými síněmi, často se znamením Božích muk nebo s obrazem nejsvětější Panny nad branou. Byly také ulice, v nichž bylo viděti dvě řady domů, nad nimi pruh nebe, dole cestu kamením dlážděnou a po obou stranách, kam oko dohlédlo, samé sklady bohaté, plné nejpřednějšího, často divného a neznámého zboží, na které stálé vojně a loupení uvyklý Macko, okem trochu chtivým pohlížel.

Leč ještě větší obdiv obou vzbudily stavby veřejné: chrám Panny Marie na náměstí, Sukiennice, radnice s ohromným sklepem, v níž prodávali medovinu a pivo, pak jiné chrámy, sklady sukna, dále domek, v němž uzavírali městskou váhu, postřihárny, lázně, tavírny mědi, vosku, zlata, stříbra, slovem zámožnost a bohatství, jichž by si člověk města neznalý, byť by i byl zámožným majitelem „zámku", ani představiti neuměl. Povala zavedl Macka i Zbyška

do svého domu v ulici svaté Anny, rozkázal dáti jim rozsáhlou jizbu, poručil služebnictvu svému, aby o ně pečovalo a sám se odebral na hrad královský, odkud se na večeři dosti pozdě v noci domů vrátil. Zároveň s ním přišlo několik přátel, kteří užívajíce hojně masa i vína, vesele hodovali, jedině sám hostitel byl jaksi zarmoucen — a když se hosté konečně domů rozešli, řekl Mackovi: Mluvil jsem s jedním učencem, sběhlým v písmě i právu a ten mi řekl, že urážka vyslance je záležitost hrdelní. Proste tedy Boha, aby Křižák králi nežaloval.

Uslyševše to oba rytíři, ačkoliv při hostině míru trochu přebrali, přece se již se srdcem příliš veselým na odpočinek neodebrali. Macko nemohl ani usnouti a po chvíli, když tiše leželi, zavolal na synovce:

„Zbyšku?"

„Co je?"

„No tak! Povážím-li všecko, myslím, že ti hlavu utnou."

„Myslíte?" optal se Zbyško ospale. A obrátiv se ke zdi, tvrdě usnul, protože byl cestou unaven.

Příštího dne oba vladykové z Bohdance i s Povalou se odebrali na ranní mši do katedrálního chrámu, jak k vůli pobožnosti, tak též proto, aby viděli dvůr i hosty, kteří se na hrad královský scházeli. Sotva z domu vyšli, potkával Povala množství známých, a mezi nimi mnoho rytířů ve vlasti i za hranicemi proslulých, na něž hleděl mladý Zbyško s údivem a sliboval si v duchu, jestli záležitost jeho s Lichtensteinem dobře dopadne, že se vynasnaží, aby se jim statečností i veškerými ctnostmi vyrovnal.

Cestou přidali se k nim: Kažko z Jaglova, věkem z rytířů nejstarší, Jaško Toporčík, slavný svou zmužilostí, příbuzný kastelána krakovského a Mikuláš z Dlugolasu. Jedouce, rozmlouvali o městských novinkách a o příští výpravě knížete Vitolda na Tatary.

„Jen to je škoda," řekl Toporčík, „že svatá naše královna, která budoucnost předpovídá, dobrého konce oné výpravě nevěstí."

„Ano," potvrdil, přikyvuje hlavou Kažko z Jaglova. „Milostivá paní pověděla, že kdyby veškeré naše rytířstvo šlo s knížetem Vitoldem na Tatary, jimž velí Tymur Kulhavý, pak by bylo lze moc pohanskou skrotiti. Ale to není možno pro nepoctivost pánů křesťanských. Je nutno hlídati hranice na straně uherské, české i proti řádu Křižáků, protože nikomu věřiti nelze. Půjde-li pak jen hrstka Poláků s Vitoldem, přemůže jej Tymur Chromý, nebo jeho vojevůdcové, kteří nepřehledným davům velí."

„Vždyť nyní je mír,“ ozval se Toporčík, „a sám Řád jistě nějakou pomoc Vitoldovi poskytne. Vždyť Křižáci ani jinak učiniti nemohou a byť by jen ze studu, aby Svatému Otci ukázali, že jsou ochotni s pohany bojovati. Dvořané říkají, že Kuno Lichtenstein nepřijel jen k vůli slavnostem a lovům, nýbrž že tu k vůli poradám s králem mešká.“

„Aj hle — tu je!“ zvolal udiveně Macko.

„Opravdu!“ řekl ohlížeje se Povala. „Přisám Bůh, je to on! To se dlouho u opata nezdržel a asi přede dnem již z Tyňce vyjel.“

„Má nějak na spěch,“ odpověděl vztekle Macko.

Zatím Kuno Lichtenstein přešel kolem nich, Macko jej poznal po kříži na plášti vyšitém, ale on nepoznal jeho ani Zbyška, protože je napřed viděl v přílbách, z nichž bylo jen malou část tváře rytířovy hledím viděti. Jda kolem, kynul hlavou na Povala z Tačeva Toporčíka, načež zároveň se svým služebnictvem vystupoval na schody chrámové, krokem vážným, plným majestátu. V tom se rozzvučely zvony, plašíce stáda vran i holubů ve věžích hnízdících a zároveň oznamujíce, že mše hned započne.

Macko i Zbyško vešli zároveň s ostatními do chrámu, rychlým návratem Lichtensteinovým trochu zneklidněni. Ale starší vladyka byl více znepokojen, neboť pozornost mladšího zaujal docela dvůr královský. Zbyško v celém svém životě neviděl nic tak nádherného, jako tento chrám a toto shromáždění. V pravo i v levo obklopovali jej nejznamenitější mužové království, proslulí jako státníci i válečníci. Mnoho těch, jejichž rozum dokázal, že se velkokníže litevský s krásnou a mladou královnou polskou oženil, již zemřeli, ale někteří ještě žili a na ty všichni s největší úctou pohlíželi. Mladý rytíř se nemohl nasytiti pohledem na krásnou postavu Jaška z Tenčína, kastelána krakovského, v níž se přísnost s vážností a přímostí slučovala. Obdivoval moudré a statečné tváře jiných rádců, smělé obličeje válečníků, s vlasy nad obočím rovně zastřiženými, které jim v dlouhých kadeřích na ramena spadaly. Někteří měli na hlavách síťky, jiní jen pásky, vlasy v pořádku udržující. Hosté zahraniční, vyslanci krále římského, čeští, uherští i rakouští a zároveň jejich pobočníci, budili obdiv největší nádherou oděvů. Knížata i bojaři litevští po boku krále stojící, vzdor létu i parnu měli na sobě k vůli nádheře kožichy podšité drahocennou kožešinou. Knížata ruští v šatech širokých a neohebných, vypadali na pozlacené půdě kostelních zdí jako byzantinské obrazy. Leč s největší zvědavostí očekával Zbyško vchod krále i královny a tlačil se, jak jen mohl

ke mřížím, za nimiž bylo viděti dvě podušky z červeného sametu, protože král i královna vyslechli vždycky mši kleče.

Nečekal dlouho. Král vešel prvý dveřmi sakristie a než došel k oltáři, bylo lze dobře si jej prohlédnout.

Vlasy měl černé, zkadeřené a nad čelem trochu již řídnoucí, dlouhé, po stranách za uši zčesané, tvář osmahlou, úplně oholenou, nos orlí a dosti špičatý, kolem úst vrásky, oči černé, malé a lesklé a házel jimi na všecky strany, jako by chtěl spočítati všecky lidi v kostele než dojde k oltáři. Tvář jeho měla výraz laskavý, ale zároveň ostražitý, jako člověk, jehož štěstěna povznesla výše než se mohl nadáti, a který musí mysliti neustále na to, zda-li jeho chování odpovídá povinné důstojnosti, a jenž se obává mrzutých příhod. Ale právě proto byla v jeho tváři i pohybech jakási netrpělivost. Snadno bylo lze uhodnouti, že hněv jeho je prudký a hrozný, i že je to stále tentýž kníže, který kdysi rozmrzen pletichami křižáckými, zvolal na jejich vyslance: „Ty na mne s pergaménem a já na tebe s oštěpem!"

Nyní však již přirozenou horkokrevnost zdržovala veliká, upřímná zbožnost. Netoliko nedávno na víru obrácená knížata litevská, nýbrž také již od děda i praděda pobožní velmožové polští, byli pohledem na krále v kostele povzneseni.

Často, odhodiv podušku, k vůli větší pokoře, poklekal na holých dlaždicích. Chvílemi vznášel zrak k nebi a měl jej tak dlouho vzhůru upřený, pokud mu víčka sama únavou neklesla. Vyslechl nejméně tři mše denně a pokaždé se stejnou horlivostí. Odkrytí kalicha, zvuk zvonku při pozdvihování, uváděly duši jeho pokaždé u vytržení, v nadšení, rozkoš i posvátnou hrůzu.

Po ukončení mše vycházel z chrámu, jako ze sna probuzen, uklidněný, sladký a dvořané brzy si řekli, že v tu dobu je nejlépe prositi jej buď za odpuštění nebo za dary. Jadviga vešla dveřmi sakristie. Jakmile ji rytíři blízko mříže stojící spatřili, ačkoliv mše ještě nezačala, poklekli ihned, prokazujíce jí bezděky čest jako svaté. Zbyško učinil totéž, protože v celém tom shromáždění nikdo nepochyboval, že má před sebou opravdovou světici, jejíž obrazy kdysi kostelní oltáře zdobiti budou. Zvláště od několika let přísný a kajicný život Jadvigy způsobil, že jí mimo úctu povinnou královně, byly prokazovány pocty téměř náboženské. Od úst k ústům mezi pány i lidem šly pověsti o zázracích, které královna činila. Říkalo se, že dotek její ruky uzdravuje choré: lidé vlády v rukou i nohou pozbavení, nabyli jí ihned, jakmile se dotkli šatu králov-

nina. Věrohodní svědkové ujišťovali, že slyšeli na vlastní uši, jak jednou Kristus s oltáře k ní promluvil. Vzdávali jí čest, klečíce, zahraniční mocnářové, ctil ji a bál se ji uraziti i hrdý Řád křižácký. Papež Bonifác IX. ji nazýval posvátnou a vyvolenou dcerou církve.

Svět hleděl na její skutky a vzpomínal, že zrozena jsouc z domu Andegavenského a polských Piastů, ta dcera mocného Ludvíka, odchovanka nejslavnějšího dvora a konečně jedna z nejkrásnějších děv na zemi, zřekla se štěstí, odřekla se ženicha a vzala si jako královna za muže „divokého“ knížete litevského, aby zároveň s ním sklonila pod jho kříže poslední pohanský národ v Evropě. Čeho nedokázalo úsilí všech Němců, moc Řádu Křižáků, výpravy křížové, moře prolité krve — to dokázalo jediné její slovo. Nikdy sláva apoštolská neozařovala mladšího, krásnějšího čela, nikdy se nesloučilo apoštolství s takovým nadšením, nikdy ženská krása nezazářila takovou andělskou dobrotou a tak tichým smutkem. Opěvali ji také pěvci na všech dvorech evropských. Do Krakova se sjížděli rytíři nejvzdálenějších zemí, aby spatřili tu „polskou královnu“, miloval ji jako zřítelnici oka svého celý její národ a ctil ji jako svatou. Přicházeli k ní lidé prositi, aby jim vymodlila zdraví, přicházeli vyslanci zemí i okresů, aby v případě potřeby se pomodlila za dešť, tu zase o pěkné počasí na žně, o šťastnou sklizeň, o hojné medobraní, o množství ryb v rybnících a zvěře v lesích. Hrozní rytíři z pohraničních zámků a hradů, kteří ze zvyku od Němců přijatého, živili se loupeží, neb boji mezi sebou, na jediné její napomenutí strkali meče do pochvy, propouštěli zajatce bez výkupného, vraceli uloupená stáda a podávali si ruce k smíru. Všeliké neštěstí, všeliká bída, tlačily se do bran královského hradu. Čistý její duch vnikal do srdcí lidských, zmírňoval osud poddaných, hrdost pánů, přísnost soudců — a vznášel se jako záblesk štěstí, jako anděl spravedlnosti a míru nad celou krajinou. Všecky oči spočinuly nyní s láskou na té krásné tváři, jejíž lesk ani zlato, ani drahé kamení nemohly zvýšiti. Královna šla zvolna od dveří sakristie k oltáři, s očima vzhůru obrácenýma, v jedné ruce nesla modlicí knihu, v druhé růženec. Zbyško spatřil liliovou tvář, modré oči, rysy přímo andělské, plné míru, dobroty, milosrdenství a srdce počalo mu tlouci jako kladivo. Věděl dobře, že z rozkazu Božího má milovati svého krále i svou královnu, a miloval je také svým způsobem, ale nyní mu srdce náhle vzplálo láskou velkou, čistou, která nepovstává z rozkazu, nýbrž vybuchne jako plamen a je zároveň úctou největší a pokorou i touhou po oběti. Vladyka Zbyško

byl mladý a horkokrevný, zachvátila jej tedy hned touha, tu lásku i věrnost poddaného rytíře nějakým zvláštním způsobem projeviti, něco pro ni učiniti, někam zaletěti, někoho přemoci, něčeho dobýti a dáti při tom vlastní svůj život v šanc. — ,,Půjdu třeba s knížetem Vitoldem," řekl si, ,,neboť jak mohu svaté paní posloužiti, když nikde blízko vojny není."

Zapomněl také při tom úplně na nebezpečí, které mu hrozilo. Ba zapomněl na chvíli i na Danuši, a když mu ji připomenul dětský zpěv, který náhle v kostele zavzněl, cítil, že je to ,,něco jiného". Danuši slíbil věrnost, slíbil tři Němce — a tomu slibu dostojí, ale královna je přece nade všecky ženy — a když si pomyslil, kolik rytířů by pro královnu s radostí zabil — spatřil před sebou celé zástupy pancířů, přílbic, pštrosích i pávích per a cítil, že podle jeho chuti by to všecko ještě bylo málo. Nespouštěl s královny zraku, přemýšleje v dojatém srdci, jakou by ji modlitbou uctil. Myslil totiž, že je nutno modliti se za královnu nějak jinak.

Uměl říkati: ,,*Pater noster, qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum*",*) neboť tomu jej naučil jistý františkán ve Vilně. Jal se tedy opakovati několik těch slov, které v duši jeho znamenaly: ,,Dej, Bože, naší milované paní zdraví i život i štěstí a více o ni pečuj, než o všecky ostatní." Poněvadž to ale říkal člověk, nad jehož vlastní hlavou visel soud a trest — nebylo zajisté v celém chrámě modlitby upřímnější.

Po skončené mši myslil si Zbyško, že by mu bylo úplně jedno, kdyby nastal třeba hned konec světa, jen kdyby mu bylo volno stanouti před královnou, padnouti před ní na tvář a obejmouti její kolena. Ale po první mši byla druhá, pak třetí a pak odešla královna do svých komnat. Obyčejně se totiž až do poledne postila a zúmyslně se nezúčastňovala veselých snídaní, při nichž pro zábavu krále i jeho hostí vystupovali kejklíři a šaškové. Hned na to objevil se před Zbyškem starý vladyka z Dlugolasu a pozval jej ke kněžně.

,,Budeš při snídani posluhovati mně i Danuši jako můj dvořan," řekla kněžna, ,,snad se ti podaří, zalíbiti se králi nějakým kratochvilným slovem nebo skutkem, kterým si srdce jeho nakloníš. Křižák, pozná-li tě, nebude moci žalovati, vida, že mi při královské hostině posluhuješ."

---

*) Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé.

Zbyško políbil kněžně ruku, pak se obrátil k Danuši a ačkoliv byl více zvyklý vojnám a bitkám než dvornímu mravu, věděl přece patrně, co se sluší rytíři, spatří-li ráno dámu svých myšlenek — neboť couvnul před ní s líčeným překvapením a zvolal, žehnaje se:

„Ve jménu Otce i Syna i Ducha! . . .“

A Danuše se otázala, povznesouc k němu modré své oči:

„Proč se Zbyško žehná, vždyť už je po mši?“

„Protože přes tuto noc ti, panno, tolik krásy přibylo, že je to až zázrak!“

Avšak Mikuláš z Dlugolasu jako starý člověk nemiloval cizích zvyků rytířských. Pokrčil tedy rameny a řekl:

„Co tam zbytečně maříš čas a o její kráse žvastáš. Vždyť je to žába, která teprv ze skořápky vylezla . . .“

Zbyško pohlédl na něho hněvivě:

„Střezte se nazývati ji žábou,“ řekl hněvem bledna, „a to vězte, že kdybyste nebyl tak stár, hned bych dal zem za hradem udupat — ať by z toho již pošla má nebo vaše smrt! . . .“

„Tiše, ty holobrádku! Ještě dnes bych si s tebou poradil!“

„Tiše!“ opakovala kněžna.

„Místo, co bys na vlastní svou hlavu myslil, ještě zde hádky vyvoláváš. Nevím, jestli bych byla statečnějšího rytíře pro Danuši nalezla. Ale to ti povídám, chceš-li bouřiti, táhni si kam chceš — takových křečků zde není třeba.“

Zbyšek se zastyděl a počal kněžnu odprošovati. Pomyslil si při tom: „Má-li pan z Dlugolasu dospělého syna, vyzvu jej někdy na souboj buď koňmo nebo pěšky a tu žábu mu neodpustím.“ Nyní si ale umínil, že se bude v královských síních chovati úplně tiše a nevyzývati nikoho, leč by toho rytířská čest vyžadovala . . .

Hlas trub oznámil, že snídaně je hotova. Kněžna Danuta, vzavši Danuši za ruku, odebrala se do komnat královských, před nimiž stáli, čekajíce jejího příchodu, světští hodnostáři a rytíři. Kněžna Zemovitova tam vešla již dříve, protože jako rodná sestra králova zaujala vyšší místo za stolem.

Komnata byla hned naplněna hosty cizími i domácími hodnostáři a rytíři. Král seděl v čele stolu, maje při sobě biskupa krakovského a Vojtěcha Jastřembce, který, ačkoliv byl nižším hodnostářem než biskup, seděl po pravici královĕ, protože byl vyslancem papežovým.

Obě kněžny zaujaly místa následující. Za Annou Danutou seděl v širokém křesle arcibiskup Hnězdenský, Jan, kníže z rodu slezských Piastů pocházející, syn Bolka III., knížete Opolského. Zbyško slyšel o něm na dvoře Vitoldově a nyní, stoje za kněžnou, poznal jej ihned po nesmírně hustých, zkadeřených vlasech, následkem čehož se jeho hlava kostelnímu kropidlu podobala. Na dvorech knížat polských mu také říkali „kropidlo", ba i Křižáci mu přezdívali „Grapidla". — Byl to člověk vtipem, žerty, veselým rozmarem i znalostí cizích řečí proslulý a sedě vedle Lichtensteina bavil se s ním také velice živě německy. Zbyško, stoje za křeslem kněžniným, byl tak blízko Křižákovi, že by jej byl mohl rukou dosáhnout. Ale Němci ani nenapadlo, že onen rytíř, který jej na silnici tak sveřepě napadl, se tak blízko nalézá.

Snídaně začala. Přinesli vinnou polévku s vejci, kořeněnou skořicí, hřebíčky, zázvorem a šafránem tak silně, že se vůně její po celé komnatě rozlévala. Zároveň pak šašek Tiarušek, sedě u dveří na židli, jal se napodobovati zpěv slavičí, což patrně krále bavilo. Po něm zase druhý obcházel kolem stolů se služebnictvem, které jídla roznášelo, stavě se nepozorovaně za hosty a napodoboval těsně za nimi bzučení včely tak znamenitě, že všichni odkládali lžíce a počali se oháněti. Při tom pohledu se zase jiní dali do smíchu. Zbyško pilně posluhoval kněžně i Danuši, leč když po řadě i Lichtenstein se počal kolem plešaté hlavy oháněti, zapomněl zase na nebezpečí a dal se do smíchu, až mu slzy tekly. Nedaleko něho pak stojící mladý kníže litevský Jamunt, syn náměstka smoleňského, přizvukoval mu tak upřímně, že až jídla z plochých talířů vyléval.

Avšak Křižák, zpozorovav konečně omyl, sáhl do váčku a obrátiv se zároveň k biskupovi Kropidlovi, promluvil k němu německy několik slov, která biskup hned polsky opakoval:

„Urozený pán ti povídá," řekl, obraceje se k šaškovi, „dostaneš dva stříbrňáky, ale nebzuč tak blízko, protože včely odháníme, ale trubce bijeme."

Na to šašek schoval dva stříbrňáky, které mu Křižák dal a využitkuje volnosti, jaké dvorní šaškové všude požívali, odpověděl:

„Mnoho je medu v kraji Dobřínském,*) proto ji trubci obsadili. Pobij je, králi Vladislave!"

*) Krajina Dobřínská byla na základě neoprávněné smlouvy s Vladislavem Opolčíkem zabrána Křižáky.

„Tu máš také ode mne groš, protože jsi dobře odpověděl," řekl Kropidlo, „jen si pamatuj, že včelař zláme vaz, zlomí-li se žebřík. Ti malborští trubcové, kteří Dobřín obsadili, mají žahadla a je nebezpečno lézti na jejich včelín."

„Ó je!" zvolal Zyndrom z Maškova, mečíř krakovský, „ty lze vykouřiti."

„Čím?"

„Prachem."

„Nebo sekerou úl rozsekat," řekl obrovský Paško Zloděj z Biskupic.

Zbyškovi srdce radostí poskakovalo, neboť soudil, že ta slova věští vojnu. Ale porozuměl jim také Kuno Lichtenstein, který bydle dlouho v Toruni a v Chelmě, naučil se polsky, ale nemluvil tak jen z hrdosti. Nyní ale, podrážděn slovy Zyndrama z Maškova, upřel naň své šedé oči a řekl:

„Uvidíme."

„To viděli již naši otcové pod Plovci a my jsme viděli pod Vilnem," odpověděl Zyndram.

„Pax vobiscum!"*) zvolal Kropidlo, „pax, pax! Dá Bůh, že vám příští neděli povím tak krásné kázání o lásce k bližnímu, o lásce mezi křesťanskými národy, že vás nadobro pokořím. Co je to vlastně nenávist, jestli ne ignis, čili oheň a k tomu ještě ignis infernalis . . .**) oheň pekelný, tak strašný, že voda mu neporadí. Víno sem! A ať žije láska mezi křesťany!"

„Mezi pravými křesťany!" opakoval Kuno Lichtenstein s důrazem.

„Jakže?" zvolal, zdvíhaje hlavu, krakovský biskup Vyš, „což pak nemeškáte v království od věků křesťanském? Což zde nejsou starší chrámy než v Marburgu?"

„Nevím," odpověděl Křižák.

Král byl zvláště dráždivý, jednalo-li se o křesťanství. Zdálo se mu, že snad Křižák mu chce činiti výtky, vysedlé jeho líce pokryly se hned rudými skvrnami, oči mu začaly blýskati.

„Co to!" ozval se silným hlasem. „Nejsem já králem křesťanským, co?"

„Království tomuto se říká křesťanské," odpověděl chladně Křižák, „ale mravy jsou v něm pohanské . . ."

---

*) Mír s vámi!

**) Oheň pekelný.

Na to vstali hrozní rytíři: Martin z Vrotimovic, erbem Půlkoza, Florián z Korytnice, Bartoš z Vodzinka, Domarád z Kobylan, Povala z Tačeva, Paško Zloděj z Biskupic, Zyndram z Maškovic, Jaksa z Targoviska, Křon z Kozihlav, Zygmunt z Bobovy a Staško z Charbimovic, mocní, slavní, vítězové v několika bitvách a v mnoha turnajích, hned rudnouce, hned zase blednouce hněvem a skřípajíce zuby, jali se jeden přes druhého volati:

„Běda nám! Je hostem a nemůže býti vyzván.“

A Záviš Černý, Sulimčík, nejslavnější mezi slavnými, „vzor rytíře“, obrátil svraštělé své čelo k Lichtensteinovi a řekl:

„Nepoznávám tě, Kuno. Jak můžeš, jsa rytířem, hanobiti ušlechtilý národ, věda dobře, že jako vyslanci ti žádný trest za to nehrozí.“

Avšak Kuno snesl klidně hrozný pohled a řekl zvolna, s důrazem:

„Náš Řád, než do Prus přišel, bojoval v Palestině, ale tam i Saracéni vyslance šetřili. Jedině vy jich nešetříte, a proto jsem nazval vaše mravy pohanskými.“

Na to nastal hluk ještě větší. Vůkol stolu ozvaly se zase výkřiky: „Běda! Běda!“

Ale utišily se, když král, jehož tváří chvěl hněv, zatleskal několikrát podle mravu litevského. Tu vstal starý Jaško Topor z Tenčína, kastelán krakovský, šedivý, vážný, budící postrach mocí úřadu svého a řekl:

„Urozený rytíři z Lichtensteina, jestli vám jako vyslanci bylo jakýmkoliv způsobem ublíženo, mluvte a přísné spravedlnosti ihned zadost učiněno bude.“

„Nepřihodilo se mi to v žádné jiné křesťanské zemi,“ odpověděl Kuno, „včera na cestě do Tyňce napadl mne jeden váš rytíř, a ačkoliv podle kříže na plášti snadno mohl poznati, kdo jsem — život můj ohrožoval.“

Zbyško, uslyšev ta slova, na smrt zbledl a bezděky pohlédl na krále, jehož tvář byla přímo strašná.

Jaško z Tenčína se překvapeně zeptal:

„Je to možné?“

„Optejte se pana z Tačeva, který byl té příhody svědkem.“

Všecky zraky se upřely na Povalu, který stál chvíli zamračeně, s očima sklopenýma. Pak řekl:

„Ano!“

Uslyševše to rytíři, jali se volati: „Hanba! Hanba! Kéž by se země pod takovým propadla!“ A jedni se bili studem v prsa, druzí žmolili cínové mísy v rukou nad stolem, nevědouce, kam pohlédnout.

„Proč jsi ho neubil?“ zahřímal král.

„Protože hlava jeho soudu patří,“ odpověděl Povala.

„Uvěznili jste jej?“ tázal se Jaško z Tenčína.

„Ne. Byl to vladyka, který na čest rytířskou odpřisáhl, že se před soud dostaví.“

„A nedostaví se!“ zvolal posměšně Kuno, vztyčiv hlavu.

V tom zavzněl jakýsi mladý, smutný hlas za zády Křižákovými:

„Nedej Bože, abych dal hanbě před smrtí přednost. Já jsem to učinil: Zbyško z Bohdance.“

Po těch slovech hnali se rytíři k nešťastnému Zbyškovi, ale zadržel je hrozný pokyn krále, který povstav s očima jiskřicíma, jal se volati hlasem zlostí ochraptělým, podobným rachotu vozu po kamení jedoucího:

„Utněte mu hlavu! Ať pošle Křižák hlavu jeho mistrovi do Malborgu.“

Potom vzkřikl na blízku stojícího mladého knéžice litevského, syna náměstka smoleňského:

„Drž ho, Jamonte!“

„Neuteku . . .“

Avšak bělovousý kastelán krakovský. Topor z Tenčína, zvedl ruku na znamení, že chce mluviti — a když se všecko utišilo, řekl:

„Milostivý králi! Ať se onen komtur přesvědčí, že ne tvá horkokrevnost, nýbrž naše práva trestají smrtí za útok na osobu cizího vyslance. Jinak by se mohl právem domýšleti, že v tomto království práva křesťanského není. Soud nad provinilcem zítra rozhodne!“

Poslední slova řekl hlasem povznešeným a patrně ani nepřipouštěje myšlenky, že by hlas jeho nebyl vyslyšen, pokynul Jamontovi:

„Uvězněn budiž ve věži! Vy pak, pane z Tačeva, budete svědčiti.“

„Vypovím celé provinění toho výrostka, jehož žádný zralý muž mezi námi nikdy by se nedopustil,“ odpověděl Povala, pohlížeje zamračeně na Lichtensteina.

„Pravdu mluví!" opakovali zase jiní, „vždyť je to ještě dítě! Proč jsme my všichni byli k vůli němu pohaněni?"

Nastala chvíle mlčení — na Křižáka vrhali všichni zamračené pohledy. Jamont pak odvedl Zbyška, aby jej odevzdal do rukou lučištníků na nádvoří zámeckém stojících. Cítil v mladém srdci svém soucit s vězněm, který ještě vrozená mu zášť proti Němcům zvyšovala. Ale jako Litvín, zvyklý slepě plniti vůli velikého knížete a sám hněvem královým polekán, šeptal cestou mladému rytíři slovy přátelskými:

„Víš, co ti radím: oběs se! Nejlépe hned se oběsit. „Korol"*) se rozzuřil — a proto ti hlavu utnou. Proč bys mu udělal radost? Oběs se, příteli! U nás je takový zvyk."

Zdálo se, že Zbyško, jsa napolo bez sebe studem a strachem, s počátku slovům kněžice nerozumí, ale konečně jim porozuměl a překvapením se až zastavil:

„Co to mluvíš?"

„Oběs se! Proč tě mají souditi? Králi tím jen radost způsobíš," opakoval Jamont.

„Oběs se ty sám!" zvolal mladý vladyka. „Pokřtili tě sice, ale pohanská kůže na tobě zůstala. Což nechápeš, že je něco podobného pro křesťana hříchem?"

Ale kněžic pokrčil rameny.

„Umřeš tedy nedobrovolně. Hlavu ti v každém případě utnou."

Zbyškovi prolétlo myslí, že by měl za ta slova vyzvati hned mladého bojara na souboj pěší nebo koňmo, ale upamatovav se, že již k tomu nemá času, svěsil smutně hlavu a mlčky dal se odvésti náčelníkem lučištníků. V komnatách královských byla zatím pozornost jinam obrácena. Danuše, vidouc, co se děje, polekala se tak, že se jí dech v prsou zatajil. Tvářička jí zbledla jako plátno, oči se zastřely děsem — a hleděla na krále bez hnutí, jako vosková socha. Když ale konečně zaslechla, že jejímu Zbyškovi mají utnouti hlavu, když jej zajali a ze síně odvedli, tu ji zachvátil nesmírný žal. Ústa i brvy se počaly chvěti. Nepomohlo nic, ani strach před králem, ani křečovité svírání úst — a náhle propukla v pláč tak žalostný, že všecky tváře se obrátily k ní a sám král se otázal:

Co se děje?"

„Králi milostivý!" zvolala kněžna Anna. „To je dcerka Juranda ze Spychova, s kterou se onen nešťastný mladý rytíř za-

*) Král.

slíbil. Slíbil, že jí tři páví chocholy z přílbic přinese — a spatřiv takový chochol na přílbě onoho komtura, myslil si, že mu jej sám Bůh seslal. Neučinil to ze zlosti, pane, jen z hlouposti. Proto budiž mu milostiv, oč tě na kolenou zapřisaháme."

To řkouc, vstala a chytivši Danuši za ruku, běžela s ní ke králi, který vida to, počal couvati. Ale ony obě poklekly před ním a Danuše objavši ručkama kolena králova, jala se volati:

„Odpusť Zbyškovi, králi, odpusť Zbyškovi!"

A rozčilením i strachem ukryla jasnou svou hlavičku do řas šedého šatu králova, líbajíc mu při tom kolena a chvějíc se jako listí. Kněžna Anna Zemovitova klekla s druhé strany a sepiavši ruce, hleděla úpěnlivě na krále, v jehož tváři se zračily veliké rozpaky. Couval také i s křeslem, ale násilně Danuši neodstrkoval. Mával jen oběma rukama, jako by chtěl odehnati mouchy.

„Dejte mi pokoj!" volal, „provinil se, celé království potupil! Ať mu hlavu utnou!"

Ale ručky objímaly stále silněji jeho kolena a dětský hlásek volal stále žalostněji:

„Odpusť Zbyškovi, králi, odpusť Zbyškovi!"

V tom se ozvaly hlasy rytířů.

„Jurand ze Spychova, rytíř slavný, postrach Němců."

„A onen výrostek již pod Vilnem velkých zásluh sobě získal," dodal Povala.

Avšak král se bránil dále, ačkoliv byl sám počínáním Danušiným dojat:

„Dejte mi pokoj! Vůči mně se neprovinil a já mu také ničeho odpustiti nemohu. Ať mu vyslanec Řádu odpustí, pak také ja odpustím. Neodpustí-li on, budiž sťat!"

„Odpusť mu, Kuno," řekl Záviš Černý Sulimčík, „sám mistr ti proto nezazlí!"

„Odpusť mu, pane!" zvolaly obě kněžny.

„Odpusť mu, odpusť!" opakovaly hlasy rytířů.

Kuno přivřel oči a seděl s čelem vztyčeným, jako by měl radost z toho, že obě kněžny i tak znamenití rytíři prosby k němu vznášejí. Náhle se okamžitě změnil: svěsil hlavu, skřížil ruce na prsou, z hrdého se stal skromným a ozval se přitlumeným, sladkým hlasem:

„Kristus, spasitel náš, odpustil lotrovi na kříži i nepřátelům svým . . ."

„To mluví pravý rytíř!" ozval se biskup Vyš.

„Pravý! Pravý!“

„Jak bych neodpustil já,“ pokračoval Kuno, „jenž jsem netoliko křesťanem, nýbrž také řeholníkem? Proto mu odpouštím z duše celé i ze srdce jako sluha Kristův a řeholník.“

„Sláva mu!“ zvolal Povala z Tačeva.

„Sláva!“ opakovali ostatní.

„Ale,“ řekl Křižák, „jsem tu vyslancem mezi vámi a nesu v sobě majestát celého Řádu, který je řádem Kristovým. Kdo tedy mně jako vyslanci ukřivdil, ukřivdil Řádu, a kdo urazil Řád, urazil samého Krista, a křivdy takové já ani před lidmi ani před Bohem odpustiti nemohu — jestli však vaše právo ji odpustí, ať se o tom dovědí všichni pánové křesťanští.“

Po těch slovech nastalo hluboké mlčení. Po chvíli ozvalo se tu a tam skřípění zubů, těžké oddechování tlumeného hněvu a Danušino lkání.

Do večera byla všecka srdce Zbyškovi nakloněna. Titíž rytíři, kteří byli ráno odhodláni, roznésti jej na jediný pokyn králův na mečích, přemýšleli nyní, jakým způsobem by jej mohli zachrániti. Kněžny si umínily, že půjdou prositi královnu, aby Lichtensteina k úplnému upuštění od žaloby naklonila, nebo v případě nutnosti napsala prosbu samému velmistrovi Řádu, aby on sám nařídil Kunovi od žaloby upustiti. Ta cesta se zdála nepochybnou, poněvadž Jadviga se těšila tak neobyčejné úctě, že velmistr uvalil by na sebe hněv papežův i opovržení všech křesťanských knížat, kdyby jí v záležitosti takové odřekl. Nebylo to také nepravděpodobno proto, že Konrád z Jungingen byl člověk mírný a povahy mnohem lepší, než četní jeho předchůdcové. Na neštěstí biskup krakovský Vyš, který byl zároveň královniným lékařem, zakázal co nejpřísněji třeba jediným slovem o té záležitosti jí se zmíniti. „Ona nikdy o rozsudcích smrti ráda neslyší,“ řekl, „byť by se i o prostého zločince jednalo, což teprve, jedná-li se o šíji mládenečka, který by úplně právem milosrdenství jejího mohl vyhledávati. Ale každé rozčilení mohlo by ji snadno do těžké nemoci uvrhnouti, útlé její zdraví pak znamená pro království naše více, než deset hlav rytířských.“

Konečně řekl, že kdyby se někdo vzdor jeho slovům osmělil královnu znepokojovati, toho strašný hněv králův stihne a naposled ještě do klatby dán bude.

Toho výroku se obě kněžny ulekly a umínily si mlčeti před

královnou, za to však zapřísahati krále tak dlouho, až se srdce jeho obměkčí.

Celý dvůr i všichni rytíři byli již na straně Zbyškově. Povala z Tačeva slíbil, že vyzná úplnou pravdu, ale že bude svědčiti příznivě a celou záležitost jako chlapeckou horkokrevnost vylíčí. S tím každý souhlasil, ale kastelán Jaško z Tenčína prohlásil, že bude nutno zadost učiniti přísnému právu, jestli Křižák na svém setrvá.

Proto se tím více rytířská srdce proti Lichtensteinovi pobouřila a nejeden si myslil nebo otevřeně řekl: ,,Je poslancem a v šraňky vyzván býti nemůže, ale až se do Malborgu vrátí, nedej Bože, aby přirozenou smrtí skončil.“ A nebyly to prázdné výhrůžky, protože rytíři, kteří nosili pás, nesměli promluviti ani jediného slova do větru. Kdo něco řekl, musil to buď dokázati, nebo zahynouti. Hrozný Povala to dával na jevo nejrozhodněji, poněvadž měl v Tačevě milovanou dcerušku ve věku Danušině — následkem čehož mu slzy Danušiny srdce rozdíraly.

Proto ještě téhož dne navštívil Zbyška ve vězení, řekl mu, aby byl dobré mysli, a vyprávěl mu také o prosbách obou kněžen a o slzách Danušiných . . . Zbyško, dověděv se, že se děvče k vůli němu vrhlo k nohám královým, byl tím dojat až k slzám a nevěda, jak by svou vděčnost a stesk projevil, řekl, oči si rukou utíraje:

,,Kéž jí Bůh požehná a mně co nejdříve dovolí, abych se mohl dáti buď pěšky nebo koňmo do boje pro ni! Příliš málo Němců jsem jí slíbil, neboť takové jsem jich měl slíbiti tolik, kolik má let. Kéž by mne jen Pán Ježíš z těchto nesnází vysvobodil, však já se odměním!“ A povznesl zrak plný vděčnosti vzhůru . . .

,,Napřed něco obětuj nějakému kostelu,“ odpověděl pan z Tačeva, ,,neboť, jestli se tvá oběť Bohu zalíbí, zajisté vysvobozen budeš. A za druhé slyš: K Lichtensteinovi šel tvůj strýc a pak půjdu i já. Nebude to potupné pro tebe, poprositi jej za odpuštění, protože jsi se provinil — a pak nebudeš odprošovati Lichtensteina, nýbrž vyslance. Jsi k tomu odhodlán?“

,,Poněvadž mi povídá takový rytíř jako Vaše Milost, že se to sluší — učiním! Ale bude-li chtít, abych jej odprosil tak, jak žádal na cestě z Tynče, to raději ať mi hlavu utnou. Zůstane zde strýc a ten mu odplatí vše, až se jeho poselství skončí . . .“

„Uvidím, co řekne Mackovi,“ řekl Povala.

A Macko opravdu byl u Němce, ale odešel od něho zamračený jako noc — a odebral se přímo ke králi, kamž jej sám kastelán doprovázel. Král jej přijal laskavě, neboť se již docela uklidnil, a když Macko klekl, kázal mu hned vstáti, tázaje se, čeho si žádá:

„Milostivý pane," řekl Macko. „Byla vina, musí býti též trest, protože by jinak vůbec práva na světě nebylo. Je to však i má vina, že jsem přirozenou horkokrevnost toho výrostka nejen neobmezoval, ale ještě mu ji schvaloval. Tak jsem jej vychovával a pak již od dětství jej vychovávala vojna. Má to vina, milostivý králi, neboť jsem mu častokrát říkal: „napřed sekni, a pak uvidíš, koho jsi rozsekal." Ale to šlo dobře na vojně a špatně na dvoře! Je to ale chlapík jako ryzí zlato, poslední z rodu a je mi ho hrozně líto."

„Mne potupil, království potupil," řekl král, „což jej mám za to medem pomazati?"

A Macko zmlkl, protože při vzpomínce na Zbyška mu smutek najednou stáhl hrdlo, a teprve po dlouhé chvíli jal se vzrušeným a trhaným ještě hlasem mluviti:

„Ani jsem nevěděl, že jej tak miluji — to se teprv nyní ukázalo, když přišlo neštěstí. Ale já jsem stařec — on z rodu poslední. Nebude-li jeho, nebude také nás. — Králi milostivý a pane, slituj se nad rodem naším!"

Tu Macko zase klekl a vztáhnuv ke králi ruce bojem znavené, řekl se slzami:

„Bránili jsme Vilno. Kořisti dal nám Bůh hojně, komu to zanechám? Chce-li Křižák trest, budiž trest, pane, ale dovolte, abych já svou hlavu obětoval. Co je mi po životě bez Zbyška? On je mladý, udrží náš rod. Křižák se ani nezeptá, čí to hlava padla, jen když hlava padne. Hanba proto také na rod náš nepadne. Je těžko člověku na smrt jíti, ale když to uvážím, je lépe, zhyne-li jeden člověk, než aby měl zahynouti celý rod . . ."

A tak mluvě, objal kolena králova, ten pak počal mrkati očima, což bylo u něho příznakem vzrušení, a konečně řekl:

„Toho nebude, abych dal pasovanému rytíři hlavu setnout! Nebude! Nebude! . . ."

„A nebylo by to spravedlivé," dodal kastelán. „Právo vinníka postihne; ale není to drak, který nedbá, čí krev hltá. A vy považte, že tím právě by byl váš rod pohaněn. Neboť, kdyby váš synovec přistoupil na to, co mluvíte, pak by on sám i jeho potomci byli bezectní."

Na to Macko odpověděl:

„Nepřistoupil by na to. Ale kdyby se to bez jeho vědomí stalo, pak by mne pomstil, jakož i já jeho pomstím.“

„Ha!“ řekl Tenčinski, „zaproste Křižáka, aby žaloby zanechal.“

„Již jsem u něho byl.“

„A co řekl?“ otázal se král, „co odpověděl?“

„Řekl mi toto: „Měli jste mě prositi na Tyněcké cestě za odpuštění — nechtěli jste, nyní já také nechci.“

„A proč jste nechtěli?“

„Protože nám kázal slézti s koní a pěšky jej odprošovat.“

Král si shladil vlasy za uši a chtěl něco odpověděti, v tom ale vešel dvořan s oznámením, že rytíř z Lichtensteinu prosí o slyšení.

Uslyšev to Jagiello, pohlédl na Jaška z Tenčína, pak na Macka, ale poručil jim zůstati, snad v naději, že se mu při té příležitosti podaří, záležitost svým vlivem královským urovnati.

Křižák vešel, uklonil se králi a řekl:

„Milostivý pane! Zde je sepsaná žaloba o zneuctění, jaké mně v království vašem potkalo.“

„Žalujte si tomuto,“ odpověděl král, ukazuje na Jaška z Tenčína.

Křižák ale řekl, hledě králi přímo ve tvář:

„Neznám vašich práv, ani vašich soudů, vím jen, že vyslanec Řádu jedině samému králi si stěžovati může.“

Malá očka Jagiellova zamžourala netrpělivostí, vztáhl ale přece ruku, vzal žalobu a podal Tenčinskému. Ten pak ji rozvinul a jal se čísti. Ale čím dále četl, tím více tvář jeho vážněla a smutněla.

„Pane,“ řekl konečně, „tak o život toho jinocha usilujete, jako by celý váš Řád ohrožoval. Což vy, Křižáci, se nyní i dětí bojíte?“

„My Křižáci se nebojíme nikoho,“ odpověděl komtur hrdě.

A starý kastelán tiše dodal:

„A zvláště Boha ne.“

Povala z Tačeva činil druhého dne před soudem kastelánským vše, co v jeho moci bylo, aby vinu Zbyškovu zmenšil. Leč marně přičítal čin jeho nedospělosti a nezkušenosti, marně mluvil, že i starší člověk, kdyby tři páví chocholy sliboval, o seslání jich se modlil a uviděl najednou takový chochol před sebou, mohl by si také pomysliti, že je v tom řízení Boží! Jediného vzácný ten rytíř zapříti nemohl, totiž, že by kopí Zbyškovo bylo do prsou Křižákových udeřilo, kdyby je nebyl přelomil. Kuno pak dal přinésti

zbroj, kterou byl onoho dne oděn, a ukázalo se, že byla z tenkého plechu, užívaná jedině ke slavnostním návštěvám, a tak nepevná, že by ji byl Zbyško při své neobyčejné síle prorazil a posla zabil.

Pak se Zbyška ptali, zamýšlel-li Křižáka zabít. On nezapíral. ,,Volal jsem na něho z daleka, aby kopí nastavil, neboť živý by si nedal chochol s přílby strhnouti — ale kdyby také on byl z daleka volal, že je poslancem, byl bych jej nechal na pokoji" Líbila se slova ta rytířům, kteří se z přízně k jinochovi četně dostavili, a hned ozvaly se četné hlasy:

,,Pravda! Proč nevolal?"

Ale tvář kastelánova zůstala mračná a přísná.

Přikázav cizím mlčení, sám také chvíli mlčel, pak upřev na Zbyška pátravý svůj zrak, otázal se:

,,Můžeš na rány Boží přisáhnouti, že jsi pláště a kříže neviděl?"

,,Nemohu!" odpověděl Zbyško. ,,Kdybych kříže nebyl viděl, byl bych si pomyslil, že je to náš rytíř, a na našeho bych se přece nebyl obořil."

,,A jak by se mohl jiný Křižák před Krakovem objeviti, nebyl-li vyslancem nebo z průvodu vyslancova?"

Na to Zbyško ničeho neodpověděl, protože ničeho říci nemohl. Všem bylo věcí až příliš jasnou, že, kdyby nebylo pana z Tačeva, neležel by nyní před soudem vyslancův pancíř, nýbrž sám vyslanec s prsy ku věčné potupě národa polského probodenými — proto také ti, kteří z celé duše Zbyškovi přáli, pochopili, že rozsudek pro něho příznivě vyzníti nemůže.

Kastelán po chvíli řekl:

,,Protože jsi v horkokrevnosti své nepomyslil, koho chceš zabít, a že jsi to bez hněvu učinil, to ti náš Spasitel odpustí, ale ty se, chudáku, poruč Nejsvětější panně, protože právo ti odpustiti nemůže."

Uslyšev to Zbyško, ačkoliv podobný výrok očekával, trochu zbledl. Ale hned na to setřásl své dlouhé vlasy do zadu a řekl:

,,Vůle Boží! Ano, je to smutné!"

Pak se obrátil k Mackovi a ukázal mu pohledem na Lichtensteina, jako by jej paměti jeho doporučoval, a Macko přisvědčil na znamení, že rozumí a sobě to zapamatuje. Porozuměl tomu pohledu i pohybu také Lichtenstein, a ačkoliv mu v prsou bilo právě tak zmužilé, jako urputné srdce, přece se na okamžik od hlavy až do

paty zachvěl. Pohled starého válečníka byl totiž tak strašný a zlověstný.

Kastelán se odebral do vedlejší komnaty, aby rozsudek Zbyškův v písmě sběhlému tajemníku svému nadiktoval. Všichni rytíři chodili mezi tím jednotlivě i společně ke Křižákovi, řkouce:

„Kéž bys na posledním soudě byl mírněji souzen. Jsi rád té krvi?"

Avšak Lichtensteinovi se jednalo jedině o Záviše, protože ten následkem svých válečných činů, znalostí práv rytířských a nesmírnou přísností v jich plnění byl daleko široko po světě znám. V záležitostech nejvíce spletených, v nichž se jednalo o rytířskou čest, chodili k němu často z daleka a nikdo v ničem mu nesměl odporovati, nejen proto, že souboj s ním byl nemožný, ale též proto, že jej všichni za zrcadlo „cti" považovali. Jediné slovo hany nebo chvály z jeho úst se rychle mezi rytířstvem Polsky, Uher, Čech i Němec rozlétlo a mohlo dobrou nebo špatnou pověst toho neb onoho rytíře určiti. K němu tedy šel Lichtenstein a jako by se ze své zarputilosti chtěl obhájiti, řekl:

„Jedině sám velmistr s kapitolou by mu mohl milost uděliti — já nemohu."

„Vašemu mistru do našich práv nic není! Milost může uděliti jedině náš král, nikdy on," odpověděl Záviš.

„Ale já jako poslanec jsem musil trest užádati."

„Napřed jsi byl rytířem, pak teprve poslancem, Lichtensteine."

„Což myslíš, že jsem nejednal čestně?"

„Znáš naše rytířské knihy a víš, že rytíř má dvé zvířat následovati: lva a beránka. Kterého jsi v této záležitosti následoval?"

„Ty nejsi mým soudcem."

„Tázal jsi se, zdali jsi čestně jednal, nuže, ukázal jsem ti, jak o tom smýšlím."

„Špatně jsi mi ukázal, nemohu to spolknouti."

„Svou vlastní, ne mou zlostí se udávíš."

„Ale to mi Kristus za zásluhu přičte, že jsem o majestát Řádu více dbal než o tvou chválu."

„Bude nás všecky souditi."

Další rozmluvu přerušil příchod kastelána a tajemníka. Věděli již, že rozsudek bude nepříznivý, ale přece nastalo mrtvé ticho. Kastelán zasedl za stolem, a vzav do ruky kříž, kázal Zbyškovi kleknouti. Tajemník začal čísti ortel latinsky. Ani Zbyško, ani

ostatní přítomní mu nerozuměli, přece však všichni tušili, že je to výrok smrti. Zbyško, když byl rozsudek přečten, udeřil se několikrát pěstí do prsou, opakuje: ,,Bože, buď milostiv mně hříšnému."

Pak vstal a vrhl se do náruče Mackovy, který se jal mlčky jeho hlavu a oči líbati.

Večer toho dne pak oznamoval hlasatel za zvuku trub rytířům, hostům i měšťanům na čtyřech rozích náměstí, že urozený Zbyško z Bohdance jest ortelem kastelánovým k smrti stětím odsouzen.

Ale Macko si vyžádal, aby poprava nebyla rychle vykonána, což bylo docela snadné, protože lidem tehdejším, kteří si v podrobném určení co se jmění týče libovali, byl obyčejně čas k vyřízení rodinných záležitostí, jakož i ke smíření se s Bohem ponechán. Ostatně nenaléhal na rychlé vykonání rozsudku ani Lichtenstein, chápaje, že jakmile se uraženému majestátu Řádu dostalo zadostučinění, nebylo by moudré, drážditi mocného vladaře až do krajnosti.

Nejdůležitější příčinou byl však také ohled na zdraví královnino. Biskup Vyš nechtěl o rychlém provedení rozsudku ani slyšeti, právem se domýšleje, že by nebylo lze záležitost takovou před královnou utajiti. Kdyby se pak o tom dověděla, trápilo by ji to nesmírně a její útlé zdraví by tím mohlo býti ohroženo. Proto zbývalo Zbyškovi několik neděl, snad také měsíců života k poslednímu pořízení a k rozloučení se se známými.

Macko jej každodenně ve vězení navštěvoval a těšil jej, jak dovedl:

,,Jak se vyslanectví Křižákovo ukončí," řekl, ,,bude válka nebo mír, rozumíš? Bude-li vojna, pošlu mu vyzvání, aby se na souboj se mnou před bitvou dostavil."

,,Na udupané zemi?"

,,Na udupané zemi, koňmo nebo pěšky, ale jen na smrt, ne na nevolnictví. Bude-li mír, pak do Malborgu pojedu, kopím na zámeckou bránu zatluču a trubači poručím vytroubiti, že jej na smrt vyzývám. Však on se mi neschová."

,,Zajisté, že se neschová. A vy si s ním poradíte — jako bych to viděl."

,,Poradit? Se Závišem ne, s Paškem také ne, s Povalou rovněž ne. Ale beze chvály, s takovými dvěma jako on si snadno poradím."

„Nepozná křižáčka ani jeho matka! Což nebyl ten frýzský rytíř silnější? A jak jsem jej ťal shora po přílbě, kdež se mi sekera zadržela? Na hřebenu přílby se zadržela. Či ne?"

Zbyško si na to s velkým ulehčením oddechl a řekl:

„Lehčeji budu umírat."

Potom vzdychali oba dva, načež starý rytíř dojatým hlasem promluvil:

„Ty se netrap. Nebudou tvé kosti jedna druhou v den soudný hledati. Dal jsem ti zhotoviti dubovou rakev, takovou, že ani kanovníci od Panny Marie lepší nemají. Nezhyneš jako sedlák nebo leckdos. Jistě ne! Ba ani toho nedopustím, aby tě sťali na témže sukně, na kterém měšťany stínají. Již jsem se s Amylejem domluvil, že dá úplně nové, tak vzácné, že by se dalo i na podšívku královského kožichu upotřebiti. A mší za tebe litovati nebudu — neboj se!"

Zbyšek měl z toho opravdovou radost a skloniv se k ruce strýce svého, opakoval:

„Bůh vám to odplať."

Ale časem, vzdor veškerým útěchám, zachvacoval jej hrozný stesk. Proto zas po druhé, když jej Macko přišel navštíviti, otázal se, sotva se s ním přivítav:

„Jak je dnes venku?"

„Pohoda jako zlato a sluníčko hřeje až milo."

Na to Zbyško stiskl oběma rukama šíji a skloniv hlavu do zadu, řekl:

„Ach, mocný Bože! Kéž bych měl koně pod sebou a jezdil po širých polích. Smutno je umírati mladému! Hrozně smutno!"

„Lidé na koních také umírají!" odpověděl Macko.

„To je pravda! Ale mnoho-li jich před tím pobijí? — Kéž by mne pustili! Ať bych třeba v boji proti pohanům zahynul!"

Ale nebylo to možno a zatím se událo něco jiného. Obě mazovécké kněžny neustaly mysliti na Zbyška, který se jim svou mladostí a krásou zalíbil. Konečně si kněžna Anna Zemovitova umínila, že pošle list velmistrovi Křižáků. Mistr sice rozsudku kastelánova změniti nemohl, ale mohl se za jinocha u krále přimluviti. Jagiello nemohl také uděliti milost, kde se jednalo o útok na vyslance, ale bylo téměř nepochybno, že by ji na přímluvu mistrovu udělil. Obě kněžny těšily se novou nadějí. Kněžna Alexandra měla dvorné rytíře Řádu velice ráda a tito si jí rovněž velmi vážili.

Nejednou byly jí z Malborgu poslány bohaté dary a listy, v nichž ji mistr nazýval ctihodnou, svatou dobrodějkou a pravou orodovnicí Řádu. Slovo její mnoho dokázalo a bylo také velice pravdě podobno, že nebude oslyšena. Jednalo se jen o to, kde nalézti posla, jenž by vynaložil veškerou svou horlivost, aby list co nejdříve odevzdal a s odpovědí se vrátil. Starý Macko se té úlohy chopil bez váhání. Kastelán uprošen slíbil, že s popravou až do návratu poslova počká. Macko se ještě téhož dne přichystal k odjezdu, načež se odebral ke Zbyškovi, aby mu šťastnou tu zvěst oznámil.

V prvém okamžiku vybuchl Zbyško tak nesmírnou radostí, jako by měl již dvéře vězení otevřené. Potom se ale zadumal, sesmutněl náhle a řekl:

„Kdo se tam od Němců čeho dobrého dočká? Lichtenstein také mohl prositi krále o milost — a ještě by tím získal — protože by se tím jen pomsty uchránil — a přece to nechtěl učiniti."

„Byl proto zatvrzelý, že jsme ho na Tyněcké silnici neodprosili. Mistr Konrád je jako dobrý člověk znám. Konečně ztratiti ničeho nemůžeme."

„Zajisté," řekl Zbyško, „ale příliš hluboce se mu tam neklaňte!"

„Proč bych se klaněl? Vezu list od kněžny Alexandry, a konec!"

„Ach, když jste tak dobrý, ať vám to sám Pán Bůh vynahradí."

Náhle pohlédl bystře na strýce a řekl:

„Ale jestli mi král odpustí, bude Lichtenstein můj, ne váš. Pamatujte si to."

„Posud nemáš krk jistý, proto ničeho neslibuj. Máš již tam těch hloupých slibů dosti," odpověděl s hněvem stařec.

Pak se spolu objali — a Zbyško zůstal sám.

Ale následujícího dne přišla jej navštíviti kněžna Anna Janušova a s ní Danuše se svojí loutnou za pasem. Zbyšek poklekl před oběma, načež, ačkoliv trpěl, ač byl ve vězení a smrt mu nad hlavou visela, přece nezapomněl na rytířské povinnosti a dával Danuši svůj údiv nad její spanilostí na jevo.

Ale kněžna pohlédla na něho zrakem plným smutku a řekla:

„Neobdivuj se jí, neboť jestli Macko dobrou odpověď nepřinese nebo snad docela s prázdnem se vrátí, budeš, chudáčku, brzy krásnější věci v nebi obdivovati."

Pak zaslzela a Danuše ji následovala. Zbyško jim zase padl k nohám, neboť také jeho srdce pláčem jejich celé změklo.

„Již ti, ubožátko, pávích chocholů k nohám nesložím," řekl dívce hlasem dojatým. „Ale jestli před tváří Boží stanu, tedy řeknu: „Odpusť mi, Pane, hříchy, ale co je dobra všelikého na zemi, to nedávej nikomu jinému, jen panně Jurandovně ze Spychova!"

Pak začal vzpomínati všeho, co se přihodilo v tyněcké hospodě, a velice se rozželel. Konečně jal se prositi Danuši, aby mu zazpívala tutéž píseň, kterou zpívala tehdy, když ji s lávky padající zachytil a ke kněžně přinesl.

Danuše tedy, ačkoliv jí do zpěvu nebylo, zdvihla hlavu ke stropu a přivřevši jako ptáče očka svá, jala se zpívati:

Kdybych křídla bílá
jak husička měla,
za tebou bych, Jašku,
do Slezska letěla.
Usedla bych já si
tam v Slezsku na plotě,
pojď, ó pojď, můj Jašku,
k ubohé sirotě.

Ale náhle jí ze přivřených řas vyhrkl hojný proud slzí — a nemohla dále zpívati. Padnuvši tedy Zbyškovi do náruče, ukryla uplakanou svou tvář na jeho rameni.

„Tiše, Danuško!" řekla kněžna, „nedávno jste se poznali. — Bůh nedá, aby to bylo marné."

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Za několik dní na to se stala událost, vůči níž veškeré jiné události pozbyly v očích lidských významu. Z večera dne 21. června se roznesla po hradě zpráva, kterou o půl hodiny později roztroubili po rozích všech ulic, že se královským manželům narodila dceruška. Novina ta naplnila všecka srdce radostí. Davy lidu nahrnuly se na náměstí, všude se ozývaly radostné písně a výkřiky. Nikoho to nermoutilo, že přišla na svět dceruška. „Což bylo zle (říkali), že král Ludvík neměl synů a že se království dostalo Jadvice? Sňatkem jejím s Jagiellem se moc říše zdvojnásobila. Taktéž bude nyní. Kde by bylo lze nalézti takovou dědičku, jakou bude naše princezna, když ani císař římský, ani žádný z jiných králů nemá tak veliké říše, tolik rozsáhlých zemí ani tolik šlechty! O její ruku se budou nejmocnější vladaři celé země ucházeti, budou se jí klaněti králové i královny, budou jezditi do Krakova a my kupci budeme z toho míti užitek, nemluvě o tom, že se nám nějaké nové říše do-

Dával Danuši svůj údiv nad její spanilostí na jevo. (Str. 75.)

stane, snad také království české nebo uherské s naším královstvím se spojí."

Tak mluvili mezi sebou kupci — a radost každým okamžikem všeobecně vzrůstala. Hodováno v domech soukromých i hospodách. Náměstí hemžilo se lucernami a pochodněmi. Na předměstích se kmeti podkrakovští, jichž se stále víc a více do Krakova scházelo, utábořili u svých vozů. Židé handrkovali u synagogy na Kaziměři. Pozdě do noci, téměř do svítání, bylo na náměstí hlučno, zvláště kolem radnice a kolem váhy, jako v době velikých jarmarků. Lidé si navzájem sdělovali zprávy; posílali pro ně na hrad a celé davy obklopovaly posly z hradu se zprávami se vracející.

Nejhorší z nich byla ta, že kníže biskup Petr pokřtil dítě ještě téže noci — z čehož soudili, že je asi velice slabé. Zkušené měšťky ale vzpomínaly případů, kdy děti velice slabé teprv po křtu síly k životu nabývaly. Proto lid nepozbýval naděje.

Druhého dne však došly zprávy znepokojující i o nemluvněti i o matce — a pobouřily celé město. Ve chrámech byla po celý den tlačenice jako v době velkého posvícení. Milodary za uzdravení královny jen se sypaly. Bylo viděti chudé vesničany, jak celí dojatí obětují čtvrtce obilí, jehňata, slepice, věnečky sušených hub nebo pytle ořechů. Drahocenné a četné oběti skládala šlechta, skládali kupcové i řemeslníci. Poslové rozesláni do zázračných míst. Astrologové zpytali hvězdy. V samém Krakově bylo slavnostní procesí nařízeno. Vyšly veškeré cechy a veškerá bratrstva. Celé město se pestřilo korouhvemi. Konáno také procesí dětí, protože soudili, že nevinné bytosti nejspíše milosti od Boha vyprosí. Branami městskými přijížděly stále nové davy z okolí. A tak plynul den po dni za stálého zvonění a šumu ve chrámech, procesí a pobožností.

Avšak, když uplynul týden od doby, kdy královna ochuravěla a urozená chorá i dítě ještě žily, začala se všecka srdce novou nadějí plniti.

Lidem se zdálo, že není možno, aby Bůh předčasně povolal panovnici říše, která tolik pro něho vykonavši, musila by dílo nedokončené zanechati — a apoštolku, která obětováním vlastního štěstí poslední pohanský národ v Evropě na víru křesťanskou obrátila.

Učenci vzpomínali, jak mnoho učinila pro akademii. Duchovní, jak mnoho ke chvále Boží. Dějepiscové, co učinila pro zachování míru mezi vladaři křesťanskými. Znalci práva, co vše pro právo, chudáci, co pro chudinu učinila, a všichni si nemohli v mysli srov-

nati, že by život pro království i celý svět tak potřebný mohl býti předčasně zkosen.

Zatím 13. července oznámily smuteční zvony smrt dítěte. Město opět bylo plno ruchu a neklid zachvátil veškerý lid. Davy znova obléhaly Vavel, po zdraví královnině se ptajíce. Ale prozatím nikdo s dobrou novinou nepřicházel. Tváře pánů, kteří na hrad královský přijížděli nebo z něho odjížděli, byly zachmuřeny a den ode dne chmurnější.

Říkalo se, že Stanislav ze Skarbiměře, mistr svobodných umění v Krakově, již ani neodstupuje od lože královny, která každodenně svátost oltářní přijímá.

Povídalo se též, že po každém přijímání její komnata nebeským světlem zazářila. Někteří také viděli tu zář oknem, ale pohled ten spíše lekal srdce královně oddaná jako znamení, že pro ni život nadpozemský již nastává.

Někteří přece nevěřili, že by se mohla státi věc tak hrozná, a ještě se těšili nadějí.

Zatím v pátek, dne 17. července, se rozlétla mezi lidem zpráva, že královna umírá. Kdo žil, kvapil ke hradu. Město bylo tak opuštěno, že v něm zůstali jen mrzáci, neboť i matky s nemluvňaty kvapily k branám hradu královského.

Krámy byly zavřeny. Nikdo ani nevařil. Zmlkl všecek ruch, za to však pod Vavelem se černalo jediné moře lidu — neklidné, uděšené, ale mlčící.

V tom o hodině třinácté s poledne zazvučel zvon věže katedrální. Lid hned nepochopil, co to znamená, ale přece se strachem ježily všem vlasy na hlavách. Všecky hlavy i všecky oči se obrátily ke věži na stále víc a více se houpající zvon, jehož žalostný nářek počaly i ostatní zvony ve městě opakovati: u františkánů, u Sv. Trojice, u Panny Marie — a dál a dále po celém městě.

Konečně pochopili, co onen nářek zvonů znamená. Duše lidské se naplnily děsem a takovou bolestí, jako by ona kovová srdce zvonů bila do srdcí všech přítomných.

Náhle se na věži objevil černý prapor, uprostřed s velikou umrlčí hlavou, pod níž ležely dvě křížem složené kosti lidské. V tu chvíli veškerá pochybnost prchla — královna odevzdala svou duši Bohu.

Pod hradem se rozlehl nářek, pláč sta tisíců lidí a mísil se s ponurým zněním zvonů. Někteří se vrhali na zem, jiní rvali na sobě šaty nebo si drásali tváře, jiní zase hleděli na hradby v němém

ustrnutí, někteří tupě mlčeli, jiní zase vztahovali ruce ke chrámu i komnatě královnině, prosili Boha o zázrak a milosrdenství a opakovali s nářkem, zalévajíce se slzami: „Ježíši! Ježíši! Ježíši! Vrať nám naši milovanou!“ Davy chtěly jíti do hradu, aby aspoň ještě naposledy tvář milované paní spatřily. Nevpustili je, ale slíbili, že tělo bude brzy ve chrámě vystaveno a pak že každý se na ni může podívat a u ní se pomodliti. Večer se zarmoucené davy počaly vraceti k městu, vypravujíce si o posledních okamžicích královny, o nastávajícím pohřbu i o zázracích, které se stanou u jejího těla i u jejího hrobu a o nichž byli všichni pevně přesvědčeni. Mluvilo se také, že královna bude hned po smrti za svatou prohlášena.

Těžký smutek padl na město i na celý kraj, a nejen lidu prostému, ale všem se zdálo, že zároveň s královnou zhasla dobrá hvězda království.

Byly vyslovovány otázky, co se nyní stane? Má-li Jagiello po smrti královnině v království vládnouti, či vrátí-li se do své Litvy a spokojí se s trůnem velkoknížecím. Někteří předvídali, a jak se ukázalo ne bez důvodu, „že on sám chce ustoupiti a že v takovém případě veliké země od koruny odpadnou. Řád se vzmůže, nastanou zase nájezdy i válka s Křižáky, kterou až posud královna zdržovala. Lidé si vzpomínali, jak kdysi, pobouřena chtivostí a hrabivostí Křižáků, řekla jim v prorockém nadšení: „Pokud já žiji, potud zdržuji ruku i oprávněný hněv svého muže, avšak pamatujte si, že po mé smrti vás čeká trest za hříchy vaše!“

Ti v pýše své a zaslepenosti se vlastně války nelekali. Ale smrt Jadvigy byla přece událostí tak významnou, že vyslanec křižácký Lichtenstein, nečekaje ani příjezdu nepřítomného krále, odjel co nejrychleji do Malborgu, aby co nejdříve velmistru i kapitule onu vážnou a poněkud též hroznou novinu sdělil.

Vyslancové uherský, rakouský, římský a český — jeli buď hned za ním, nebo vyslali také posly ke svým vladařům.

Jagiello přijel do Krakova celý zoufalý. V prvním okamžiku prohlásil pánům, že již déle kralovati nechce a že odjede na své dědictví do Litvy.

Pak upadl žalem téměř v úplné otupění, nechtěl žádných státních záležitostí vyřizovati, neodpovídal na žádné otázky. Chvílemi pak se hrozně hněval sám na sebe proto, že nebyl při smrti královny, že se s ní nerozloučil a neslyšel posledních jejích slov a odkazův. Marně mu Stanislav ze Skarbiměře a biskup Vyš

vysvětlovali, že nemoc královnina náhle vypukla. Nepotěšilo jej to ani trochu, ani neztišilo jeho žalu. „Bez ní nejsem králem," odpověděl biskupovi, „jen kajícím hříšníkem, který nezná útěchy." Pak upíral zrak k zemi a nikdo nemohl již ani slova z něho dostati.

Tou dobou byly veškeré mysli pohřbem královniným zaujaty. Z celé země se počaly sjížděti nové davy panstva, šlechty i lidu, zvláště chudiny, která počítala, že se jí dostane hojných almužen při obřadě pohřebním, který měl celý měsíc trvati.

Tělo královnino bylo vystaveno v katedrále na místě vyvýšeném tak, že širší část rakve, v níž hlava nebožčina spočívala, byla značněji zvýšena než dolní. Bylo to tak zúmyslně zařízeno, aby lid tvář královninu lépe viděti mohl. V katedrále konány neustále bohoslužby. U katafalku hořely tisíce voskových svící a uprostřed světel a květin ležela ona, klidná, usměvavá, podobná bílé mystické růži — s rukama na prsou v kříž složenýma, v šatě nebesky modrém.

Lid v ní viděl světici a proto k ní vodili šílené, mrzáky, choré děti — a jednou se rozlehl svatyní výkřik jakési matky, která spatřila na tvářích svého dítěte ruměnec, znamení to vracejícího se zdraví, tu zase nějakého ochromeného, který mohl svými dlouho ztuhlými údy najednou vládnouti.

V takových chvílích se srdce lidská chvěla, zvěst o zázraku se rozlétla chrámem, hradem i městem a lákala stále větší roje lidské bídy, která se mohla jedině od zázraku spásy nadíti.

Na Zbyška se prozatím úplně zapomnělo. Kdož pak by vůči tak ohromnému neštěstí mohl pamatovati na obyčejného šlechtického jinocha i na jeho uvěznění v hradní baště! Ale Zbyšek přece věděl od dozorců žalářních o nemoci královnině. Slyšel ruch lidu kolem zámku, a když uslyšel jeho pláč a smutný hlas zvonů, vrhl se na kolena a zapomenuv na vlastní svůj osud, jal se z celé duše oplakávati smrt zbožňované paní.

Ozvěny pohřbu, zvony chrámové, zpěvy procesí a nářky davů doléhaly nyní k němu celé týdny. Během té doby sesmutněl úplně, pozbyl chuti k jídlu, nemohl spát a chodil po svém podzemním vězení jako divoké zvíře v kleci. Tížila jej samota, protože ho nikdo nenavštěvoval.

Ani kněžna, ani Danuše, ani Povala z Tačeva, ani kupec Amylej, Mackův známý.

Zbyško trpce vzpomínal, že všichni na něho již zapomněli od doby, co strýc Macko odešel. Chvílemi mu také napadalo, že na

něho zapomněl i Macko, že také právo na něho zapomene a on až do své smrti v podzemním vězení hníti bude. V takových chvílích se modlil za smrt.

Konečně uplynul měsíc od pohřbu královnina a nastával druhý.

Zbyško již vůbec přestal počítati dny, přestal i mluviti s dozorcem vězení. Sedával nyní celé hodiny na loži, s lokty na kolenou, maje zabořeny prsty do vlasů, které mu již daleko přes ramena sahaly. Až jednoho dne zaskřípiy veřeje — a známý hlas volal s prahu vězení:

„Zbyšku!"

„Strýčku!" vzkřikl Zbyško, vyskočiv z lože.

Macko jej sevřel v náruč, pak mu objal plavou hlavu rukama a počal jej líbati. Žal, trpkost a stesk tak zápasily v srdci mladíkově, že se dal na prsou svého strýce jako malé děcko do pláče.

„Již jsem myslil, že se nevrátíte," řekl štkaje.

„Mnoho již nescházelo," odpověděl Macko.

Teprv nyní zvedl Zbyško hlavu a pohlédnuv na něho, zvolal:

„A co se s vámi stalo?"

I hleděl udiveně na vyhublou, ubledlou tvář starého válečníka, na jeho nachýlenou postavu a zšedivělé vlasy.

„Co je s vámi?" opakoval.

Macko si sedl na lože a chvíli těžce oddychoval:

„Co se stalo?" řekl konečně. „Sotva jsem přijel za hranice, postřelili mne v lese Němci z luku. Loupežní rytíři, víš? . . . Ještě nyní těžko dýchám . . . Bůh mi seslal pomoc — jinak bys mne zde neviděl."

„Kdo vás zachránil?"

„Jurand ze Spychova," odpověděl Macko.

Oba na chvíli umlkli.

„Přepadli mne a za půl dne potom on je. Sotva polovice jich mu ušla. Mne vzal do svého hradu a tam ve Spychově jsem tři neděle se smrtí zápasil. Bůh mi nedal zemřít a ačkoliv je mi posud velice těžko, vrátil jsem se přece."

„Tak jste nebyl v Malborgu?"

„S čím jsem tam měl jeti? Obrali mne o všecko i list s jinými ještě věcmi mi vzali. Vrátil jsem se, poprositi kněžnu Zemovitovu o druhý, ale na cestě jsem se s ní minul, a stihnu-li ji, nevím, neboť se musím také ubírati na onen svět." Na to plivnul na dlaň a ukázal Zbyškovi čistou krev, řka:

„Vidíš?“

A po chvíli dodal:

„Patrně vůle Boží.“

„To stále tak krev pliváte?“ otázal se Zbyško.

„Jak pak nemám krev plivat, když mi ještě vězí na půl pídě šípu mezi žebry? Ty bys také plival, neboj se! Ale u Juranda ze Spychova mi již bylo lépe, jen nyní jsem se zas hrozně vysílil — cesta totiž byla dlouhá a já jsem velice spěchal.“

„Ale proč jste tolik spěchal?“

„Chtěl jsem ještě zastihnouti kněžnu Alexandru a o druhý list ji poprositi. Prvý list mi vzali Němci, jimž se podařilo před Jurandem prchnouti — a nyní řekl Jurand toto: „Jeďte a vraťte se s listem do Spychova. Já — povídá — zde mám pod podlahou několik Němců, tedy jednoho z nich na slovo rytířské propustím a ten list velmistrovi doveze.“ A má jich tam stále několik. Aby se pomstil za smrt své ženy, zavírá je v podzemním vězení a rád naslouchá, jak v noci naříkají a řetězy řinčí. Je to člověk zatvrzelý. Rozumíš?“

„Rozumím. A kdo byl vůdcem loupežníků? Kdo vás postřelil? Křižák?“

„Nebyl z Řádu, ale Němec, Chelminčík z Lentzu, pověstný lupič a násilník.“

„A co s ním stalo?“

„Je u Juranda na řetěze. Ale on sám vězní také dva mazurské šlechtice, které chce za sebe vydati.“

Zase umlkli.

„Milý Ježíši,“ řekl konečně Zbyško. „Lichtenstein bude žít a ten z Lentzu se vykoupí, jen my bídně bez pomsty zahyneme. Mně hlavu utnou a vy bezpochyby se již také zimy nedočkáte.“

„Pravda! Ani zimy se nedočkám. Kdybych mohl aspoň tebe nějak zachrániti.“

„Viděl jste zde někoho?“

„Byl jsem u kastelána krakovského. Dověděl jsem se, že Lichtenstein odjel a myslil jsem, že tě na svobodu propustí!“

„Tak Lichtenstein již odjel?“

„Hned po smrti královnině do Malborgu. Byl jsem tehdy u kastelána, ale ten mi řekl: „Neutnou vašemu synovci hlavu proto, abychom se Lichtensteinovi zavděčili, ale proto, že tak zní ortel. Jestliže Lichtenstein nebo ne, to na věci ničeho nemění. A byť i zemřel, ani potom se nic nezmění, protože právo a sprave-

dlnost spolu souvisí; není to kožich, který lze na ruby obrátit. Král — řekl — jedině může milost uděliti, ale nikdo jiný."

„A kde je král."

„Odjel po pohřbu až na Rus."

„Nužc, pak již není pomoci."

„Žádné. Kastelán ještě řekl: ‚Je mi ho líto, protože kněžna Anna za něho oroduje. Ale když nemohu, tak nemohu!' "

„A kněžna Anna je ještě zde?"

„Ať jí to Bůh odplatí! Je to dobrá paní. Ještě je zde, protože Jurandova dceruška ochuravěla a kněžna ji miluje jako vlastní krev."

„Ach pro Boha! Tak Danuška onemocněla? A co jí schází?"

„Což vím? Kněžna říká, že ji někdo uhranul."

„Zajisté Lichtenstein! Nikdo jiný než Lichtenstein, psí krev!"

„Snad také on. Ale co mu uděláš? Nic!"

„Tak proto zde na mě všichni zapomněli, že i Danuška stůně." To řka, začal Zbyško velikými kroky po vězení přecházeti. Konečně chytl ruku Mackovu, zlíbal ji a řekl:

„Bůh vám odplať všecko, vždyť k vůli mně zemřete. Ale když jste už jel do Prus, pokud ještě úplně neseslábnete, udělejte pro mne ještě jednu věc. Jděte ke kastelánovi a poproste jej, aby mne na rytířské slovo aspoň na dvanáct neděl pustil. Pak se vrátím a ať mi hlavu utnou, ale to přece není možné, abychom bez veškeré pomsty zahynuli. Víte, pojedu do Malborgu a hned Lichtensteinovi vyzvání pošlu. Jinak vůbec ani býti nemůže. Buď jeho smrt nebo moje!"

Macko si počal třiti čelo.

„Mám jít, půjdu. Ale zdali kastelán svolí? A kdyby i svolil? Vždyť posud rytířského pasu nemáš. Lichtenstein ti řekne, že s nepasovaným se potýkati nebude — a co mu uděláš?"

Zbyško byl v rozpacích, ale jen chvilku. Pak řekl:

„Ale i zde je pomoc snadná. Kníže Januš mne bude pasovati; jestliže ho kněžna s Danuškou poprosí, jistě mne bude pasovati. A já se budu hned na cestě u Mozovsi potýkati se synem Mikuláše z Dlugolasu."

„Proč?"

„Protože Mikuláš nazval Danušku ‚žábou'!"

Macko na něho udiveně pohlédl a Zbyško, chtěje lépe vysvětliti, oč mu šlo, pokračoval.

„Odpustiti mu to nemohu a s Mikulášem se potýkati nebudu Vždyť je mu téměř osmdesát let.“

Na to Macko:

„Poslouchej, chlapče! Tvé hlavy je mi líto, ale rozumu tvého nebude, protože jsi hloupý, jako beran.“

„Proč se zlobíte?“

Macko neodpověděl a chtěl odejíti, ale Zbyško ještě k němu přiskočil.

„A Danuška je už zdráva? Nehněvejte se pro maličkost. Vždyť jsem vás tak dlouho neviděl!“ A sklonil se zase k ruce starcově; ten pak pokrčil rameny a něžně řekl:

„Jurandovna je zdráva, jen ven z komnaty ji posud nepouštějí. S Bohem!“

Zbyško zůstal sám, ale byl jako znovu zrozen na duši i na těle. Těšil se nadějí, že bude dvanáct neděl cítiti koně pod sebou, že pojede do daleké země, vyhledá Lichtensteina, srazí se s ním na život a na smrt a nezhyne bez pomsty.

A pak ať se již stane cokoliv. A snad, bude-li to vůle Boží, mu i král provinění jeho odpustí.

Noc i den mu vesele minuly. Večer byl již celý znepokojen a čekal dychtivě na Macka, který se teprv za soumraku ve vězení objevil. Zbyško skočil hned k němu s otázkou:

„Svolil?“

Macko si sedl na lože, protože velikou slabostí státi nemohl. Chvíli těžce oddychoval, konečně řekl:

„Kastelán mi řekl: „Máte-li rozděliti půdu nebo statek, pak vašeho synovce na jednu nebo dvě neděle, na rytířské slovo pustím, ale na delší dobu ne.“

Zbyško byl tak překvapen, že chvíli ani slova pronésti nemohl.

„Na dvě neděle?“ otázal se po chvíli, „vždyť za dvě neděle ani na hranice nepřijedu! K čemu je to? Snad jste kastelánovi neřekl, proč chci do Malborgu jeti?“

„Neprosil jsem za tebe toliko já sám, nýbrž také kněžna Anna.“

„Nuže?“

„Kastelán jí řekl, že mu na tvé hlavě nezáleží, ale přece tě lituje. „Kdybych nějaké právo v jeho prospěch nalezl — ba třeba jen zdání — pustil bych jej vůbec — ale nemohu, na žádný způsob nemohu.“

„Nebude dobře v tomto království (řekl), jakmile počnou lidé vůči právu oči zavírati a jen přízní se říditi. Já toho neučiním, byť

i o Toporčíka, mého příbuzného, ba přímo bratra šlo." Tak neuznalí jsou lidé! A ještě k tomu dodal: „My se nepotřebujeme ohlížeti na Křižáky, ale nesmíme se před nimi dáti zahanbiti. Co by si pomyslili oni i jejich hosté, kdybych k smrti odsouzeného šlechtice pustil proto, že by se mu zachtělo zajeti si k nim na souboj? Zdali by uvěřili, že ho trest stihne a že je v naší říši vůbec jaká spravedlnost? Raději utnu jednu hlavu, než bych krále i celé království vydal na posměch."

„Kněžna mu na to řekla, že je to divná spravedlnost, ze které nemůže ani králova příbuzná člověka vyprositi, ale kastelán odpověděl: „I samému králi přisluší jen milost, ale nepřísluší mu bezpráví." Tu se počali příti a kněžna se rozhněvala: „Tak jej aspoň nenechte hníti ve vězení!" A kastelán na to: „Dobře, déle již ve vězení hníti nebude! Zítra dám postaviti na náměstí lešení." A s tím se rozešli. Již tě, chudáčku, může jen sám Pán Ježíš zachrániti."

Oba se na dlouho zamlčeli.

„Jakže?" ozval se hlasem se zalkávajícím Zbyško. „Tak rychle se to má odbýti?"

„Za dva až tři dny. Když není pomoci, není. Co jsem mohl, všecko jsem učinil. Padl jsem před kastelánem na kolena a prosil za smilování, ale on opakoval stále svoje: „Vyhledej si právo, nebo je konec!" A co já vyhledám? Byl jsem u kněze Stanislava z Karbiměře, aby přišel k tobě s Pánem Bohem. Ať máš aspoň tu slávu, že tě zpovídá tentýž, který také královnu zpovídal. — Ale nenalezl jsem ho doma — byl u kněžny Anny."

„Snad u Danušky?"

„Co by u ní dělal? Děvče je čím dále, tím zdravější. Půjdu k němu ještě zítra z rána. Povídají, že po jeho zpovědi máš spasení tak jisté, jakobys je měl již v tašce."

Zbyško opřel lokty o kolena a sklonil hlavu tak, že vlasy mu docela zakryly tvář. Stařec na něho dlouho pohlížel, konečně jal se tiše volati:

„Zbyšku! Zbyšku!"

Jinoch k němu obrátil tvář, spíše rozdrážděnou a plnou chladné urputnosti, než rozbolestněnou.

„Nuže?"

„Poslouchej dobře, co jsem vynalezl." To řka, přisedl blíže a šeptem pokračoval:

„Slyšel jsi o knížeti Vitoldovi, jak byl kdysi uvězněn dnešním naším králem v Krevě a dostal se v ženském obleku z vězení? Ženská tu žádná za tebe nezůstane, nuže vezmi si můj plášť i čapku a jdi, rozumíš? Nikdo toho nezpozoruje. Za dveřmi je tma. Do očí ti svítiti nebudou. Viděli mne včera, jak jsem šel a nikdo si mne ani nevšiml. — Buď tiše a poslouchej: Zítra mne najdou, — tak co se stane? Utnou mi hlavu? To je potěší, když tak jako tak za dvě nebo tři neděle umru. A ty, jakmile odtud vyjdeš, sedni na koně a jeď přímo ke knížeti Vitoldovi. Hleď, aby se na tebe upamatoval, pokloň se, on tě přijme a bude ti u něho jako u pána boha za pecí. On nyní rytíře potřebuje a rád tě uhlídá."

To řka, Macko vstal a počal se svlékati. Ale Zbyško vstal také, zadržel jej a řekl:

„Neudělám toho, čeho ode mne žádáte! Tak mi pomáhej Bůh i Svatý Kříž."

„Proč?" ptal se udiveně Macko.

„Protože to neudělám!"

A Macko rozčilením a hněvem všecek zbledl.

„Kéž bys se nebyl narodil!"

„Řekl jste již kapitánovi," odvětil Zbyško, „že hlavu svou za moji položíte."

„Odkud to víš?"

„Řekl mi to pán z Tačeva."

„Tak co na tom záleží?"

„Co na tom záleží? Což vám kastelán neřekl, že by tím byla potupa na mne i na celý náš rod uvalena? Což by nebyla ještě větší hanba, kdybych odtud prchl a vás pomstě práva zanechal?"

„Jaké pomstě? Co mně učiní právo, když tak jako tak zemru? Měj přece rozum, pro milosrdenství Boží!"

„A nyní teprv ne! Ať mne Bůh potrestá, jestli vás, starého a chorého zde nechám! Fí! Hanba!"

Nastalo mlčení. Bylo jen slyšeti těžký, sípavý dech Mackův a volání lučištníků, stojících na stráži u bran. Venku byla již čirá noc.

„Slyš," ozval se konečně Macko zlomeným hlasem, „nebyla hanba knížeti Vitoldovi prchati v přestrojení z Kreva, nebude též tobě."

„Ach!" odpověděl smutně Zbyško. „Víte! Kníže Vitold je velký kníže: má korunu z rukou královských, bohatství a panování — já jsem chudý šlechtic — a mám jen svou čest."

Po chvíli pak jako s náhlým výbuchem hněvu vzkřikl:

„Což nechápete, že vás tak miluji, že bych vaši hlavu za svou nikdy nedal?“

Na to se Macko zvedl na třesoucích se nohou, vztáhl před sebe ruce a — ačkoliv povahy tehdejších lidí byly tvrdé, jako ze železa kuté — zaúpěl náhle srdcervoucím hlasem:

„Zbyšku!“

———

Druhého dne pacholci katovi začali svážeti na náměstí trámy na lešení, které mělo býti před hlavní branou radnice postaveno.

Kněžna se však přece ještě radila s Vojtěchem z Jastřembce i s jinými učenými kanovníky, sběhlými stejně v právech psaných i zvykových. Ponoukala ji k tomu slova kastelánova, který prohlásil, že kdyby se nalezlo „právo nebo příležitost, nemeškal bych Zbyška propustiti!“

Radili se tedy dlouho a horlivě, nebylo-li by možno něco vynalézti, a ačkoliv kněz Stanislav Zbyška k smrti připravil a podal mu svátostost umírajících, přece se přímo z vězení vrátil ještě jednou na poradu, která téměř až do svítání trvala.

Nastal den popravy.

Od rána sbíhaly se davy lidu na náměstí, protože hlava šlechticova vzbuzovala větší zvědavost než obyčejná a k tomu ještě bylo překrásné počasí. Mezi ženami se rozlétla pověst o mladistvém věku i o neobyčejné kráse odsouzencově, proto také celá cesta od hradu až na náměstí vypadala jako kvítím poseta — pestrými šaty vystrojených měšťanek. V oknech na náměstí a v přístavcích bylo také viděti čepce, zlaté i sametové čelenky, nebo prostovlasé hlavy děvčat, jen věnci květin zdobené.

Radové městští, ačkoliv se jich ta záležitost netýkala, vyšli všichni k vůli vážnosti a rozestavili se na blízku lešení, těsně za rytířstvem, které, chtějíc jinochovi projeviti svůj soucit, postavilo se hromadně blízko lešení.

Za nimi pestřil se dav skládající se z menších kupců a řemeslníků v barvách cechových.

Žáci a vůbec děti, které dospělí do zadu zatlačili, rojili se jako rozdrážděné mouchy uprostřed davu, tlačíce se všude, kde se jen kousíček volného místa objevilo.

Nad hustě seskupeným množstvím hlav lidských bylo viděti lešení, pokryté novým suknem, na němž stáli tři lidé: Kat, za-

chmuřený, vousatý Němec, v červeném šatě a rovněž takovém klobouku, s těžkým dvojsečným mečem v ruce — a dva jeho pacholci s obnaženýma rukama a s provazy za pasem. U jejich nohou stál špalek a rakev rovněž suknem potažená.

Na věžích Panny Marie bily zvony, naplňujíce město kovovým svým zvukem a plašíce hejna vran a holubů.

Lidé hleděli hned na cestu z hradu vedoucí, hned zase na lešení a na stojícího na něm kata s mečem v jasu slunečním se lesknoucím, tu zase na rytíře, na které se měšťané vždycky chtivě a s úctou dívali. Nyní bylo také nač hleděti, neboť nejslavnější rytíři se posadili do čverce kolem lešení. Všichni také obdivovali široká ramena i vážnost Záviše Černého, jeho havraní na ramena spadající vlas — obdivovali také pružnou postavu a silné nohy Zyndrama z Maškovic i obrovskou, téměř nadlidskou postavu Paška Zloděje z Biskupic i hroznou tvář Vojtěcha z Vodzinka — i sličnost Dobka z Olešnice, který na turnaji v Toruni dvanáct německých rytířů přemohl, a Zygmunda z Borové, který se podobně v Košicích v boji proti Uhrům proslavil, i Křona z Kozihlav i strašného v souboji Lisa z Targoviska.

Obdivovali také Staška z Charbimovic, který koně v běhu dohonil.

Všeobecnou pozornost svou bledou tváří také na sebe obracel Macko z Bohdance, kterého vedli Florián z Korytnice a Martin z Vrotimovic. Všichni myslili, že je to odsouzencův otec.

Ale největší zvědavost vzbuzoval Povala z Tačeva, který stoje v prvé řadě, držel na rukou Danuši, úplně bíle oděnou, se zeleným, routovým věnečkem na plavých vlasech.

Lidé nechápali, co to znamená a proč má ta bíle oděná děvuška hleděti na popravu odsouzencovu.

Jedni si myslili, že je to sestra, jiní zase hádali, že je to nevěsta mladého rytíře, ale ani ti si nemohli vysvětliti, proč je v šatě bílém a přítomna popravě.

Pohled na dívku, růžovému květu podobnou, ale s tvářičkou slzami politou, vzbudil hned ve všech přítomných hluboký soucit i pohnutí.

V tlačícím se davu lidu bylo slyšeti reptání na neúprosnost kastelánovu, na přísnost práva — a reptání to se pomalu stupňovalo v hučení přímo hrozivé — až konečně se tu i tam počaly ozývati hlasy, že by se musela poprava odložiti, kdyby bylo lešení zbořeno.

Dav se stále víc a více bouřil, ale váhal. Šlo od úst k ústům, že by král, kdyby byl přítomen, jistě udělil milost jinochovi, který, jak bylo ujišťováno, se žádného provinění nedopustil.

Ale všechno ztichlo, když vzdálené výkřiky oznamovaly blížící se lučištníky a halapartníky královské, mezi nimiž šel odsouzenec. Brzy na to se objevil průvod na náměstí. Zahájen byl bratrstvem pohřebním, oděným v černé až po zem sahající rubáše s právě takovými maskami na tvářích, z nichž jedině oči vyhlížely. Lid se oněch příšerných postav bál a při pohledu na ně umlkl. Za nimi šel oddíl lučištníků, složený z Litvínů, oděných v losí, neupravené kožichy. Byl to oddíl královské gardy. V pozadí průvodu bylo viděti halapartny druhého oddílu, uprostřed pak, mezi krevním písařem, který měl čísti ortel a knězem Stanislavem ze Skarbiměře, nesoucím kříž, šel Zbyško.

Všecky oči se nyní obrátily na něho a ze všech oken a přístavků se vykláněly ženské postavy.

Zbyško byl oděn ve svém ukořistěném „kabátci," se zlatými sponami a s nádhernými zlatými třásněmi dole. Zraku davů se zdálo, že jinoch v tom nádherném šatě je nějakým mladým princem, nebo vůbec synem z domu vznešeného. Podle vzrůstu, podle svalů pod těsně přiléhajícím šatem patrných i podle širokých prsou se zdálo, že je to muž úplně dospělý. Ale nad mohutnou tou postavou se vznášela tvář přímo dětská — a mladá, s prvním chmýřím na rtech — a zároveň krásná — tvář královského pážete se zlatým vlasem, přímo nad brvami zastřiženým a v dlouhých pramenech na ramena splývajícím. Šel krokem rovným a pružným, ale s ubledlým čelem. Chvílemi hleděl na dav jako ze sna, chvílemi upíral oči k věžím chrámovým, k hejnům vran a k rozhoupaným zvonům, které mu k poslední hodince vyzváněly — chvílemi byl na jeho tváři patrný údiv, že to znění zvonů i štkaní žen i celá ta slavnost, že to vše je pro něho. Na náměstí konečně spatřil z daleka lešení a na něm rudý obrys kata. Tu se zachvěl a požehnal — kněz pak mu hned v tom okamžiku podal kříž k políbení. O několik kroků dále padla mu k nohoum kytice chrp, vržená mladou dívkou z lidu. Zbyško se schýlil, zvedl kytici a usmál se na dívku, která se usedavě, hlasitě rozplakala. Ale on si patrně pomyslil, že vůči davu i vůči ženám, mávajícím šátky z oken, je třeba směle umírat a zůstaviti po sobě aspoň památku „statečného hocha," proto napial veškerou svou odvahu a vůli a šel hrdě,

právě tak, jak jde vítěz po skončených rytířských turnajích, když jej vedou pro odměnu.

Průvod mohl jen zvolna ku předu kráčeti, protože dav před ním stále vzrůstal a s nechutí ustupoval. Marně lučištníci litevští, jdoucí v prvé řadě, volali každou chvilku: „Eyk szalyn! Eyk szalyn!" (Pryč z cesty!) Lid se nechtěl domysliti, co ta slova znamenají — a tlačenice byla stále větší. Ačkoliv tehdejší krakovští měšťané se skládali ze dvou třetin z Němců — přece se vůkol rozléhaly hrozné kletby proti Křižákům: „Hanba! Hanba! Ať zcepení ti křižáčtí vlci — mají-li zde býti k vůli nim děti utráceny! Je to hanba pro krále i království!"

Litvíni vidouce odpor, sňali luky s ramen a počali na lid hrozivě pohlížeti, avšak stříleti do davu bez vyššího rozkazu nesměli. Hejtman pak poslal napřed halapartníky, protože bylo snáze, raziti cestu halapartnami. Tak se dostal průvod až k rytířům ve čtyrhranu kolem lešení stojícím. Ti se bez odporu rozestoupili.

Napřed šli halapartníci, za nimi šel Zbyško s knězem a krevním písařem, leč tu se stalo něco, čeho se nikdo nenadál. Náhle vystoupil ze středu rytířů Povala s Danuší na rukou a vzkřikl: „Stůj!" hlasem tak hromovým, že se celý průvod jako do země vrytý zastavil. Ani hejtman, ani nikdo z vojáků se neosmělil odporovati šlechtici a pasovanému rytíři, kterého bylo denně v zámku viděti a nejednou v důvěrné rozmluvě se samým králem. Konečně také jiní, rovněž znamenití, jali se rozkazujícími hlasy volati: „Stůj!" — pán z Tačeva pak se přiblížil ke Zbyškovi a podal mu bíle oděnou Danuši. Ten domnívaje se, že je to loučení, chytil ji, objal a přitiskl ke svým prsoum — ale Danuše, místo aby se také loučila, strhla rychle ze svých plavých vlasů, zpod routového věnečku bílý závoj, ovinula jím celou hlavu Zbyškovu a zároveň počala ze vší síly volati rozplakaným, dětským hláskem:

„Můj jest! Můj jest!"

„Její buď!" opakovaly silné hlasy rytířů, „ke kastelánovi!"

Jim odpověděly rachotem hromu podobné hlasy davu: „Ke kastelánovi! Ke kastelánovi!" Zpovědník pohlédl k nebesům a usmál se. Soudní písař byl zmaten, hejtman a halapartníci sklonili zbraně, protože všichni pochopili, co se stalo.

Byltě starý polský a slovanský zvyk, mocný jako zákon, známý na Podhalí i na Krakovsku, ba ještě dále, že je odsouzenec zbaven smrti i trestu, jestliže nevinná dívka vhodila na něho na smrt jdoucího závoj ve znamení, že se chce za něho provdati. Znali ten

zvyk rytíři, znali jej kmeti, znal jej polský lid městský — a slyšeli o jeho moci také Němci, kteří za dřívějších dob v polských hradech a městech bydlili. Starý Macko, vida to, rozčilením omdlel; rytíři odstrčivše hned lučištníky, obklopili Zbyška a Danuši. Dojatý a rozradovaný lid křičel stále mocněji: ,,Ke kastelánovi! Ke kastelánovi!"

Davy se náhle hnuly. Kat i jeho pomocníci sběhli co nejrychleji s popraviště, neboť lid se tam hned valil jako láva. V okamžiku bylo strháno sukno a rozerváno na kousky, pak trámce a prkna, vše rváno silnými pažemi nebo sekerami rozsekáno povolovalo, praskalo, až třísky kolem lítaly, a než by se otčenáš pomodlil, nezůstalo na náměstí po lešení ani stopy.

A Zbyšek, drže stále Danuši v náručí, vracel se na hrad, ale nyní jako opravdový vítěz — triumfátor.

Kolem něho ubírali se s tvářemi radostnými první rytíři království a ze všech stran tlačilo se tisíce žen, mužů i dětí; ti všichni radostně křičíce a zpívajíce, vztahovali ruce k Danuši a velebili krásu i statečnost obou mladých lidí.

Z oken tleskaly jim bílé ruce bohatých měšťek.

Déšť věnečků růžových, liliových, déšť stužek, ano i zlatých pásek a spon, padal šťastnému mladíkovi k nohám.

Zbyško a Danuše stali se jakoby nejmilejšími dětmi rytířstva, měšťanstva i celého davu lidu.

Starý Macko, kterého Florián z Korytnice a Martin z Vrocimovic stále vedli — pozbýval téměř radostí smyslů a — zároveň překvapením, že takový prostředek ku zachránění synovce ani jemu nenapadl. Povala z Tačeva vypravoval za všeobecného hluku svým silným hlasem, jak onen způsob vymyslili, či spíše při poradách s kněžnou připomenuli, Vojtěch Jastřemběc a Stanislav ze Skarbiměře, v právech psaných, obyčejových stejně sběhlí. Všecko ale ještě záviselo od kastelána.

Rytíři i lid se ubírali na hrad, v němž za nepřítomnosti krále meškal pán krakovský — a soudní písař, kněz Stanislav ze Skarbiměře, Záviš, Farurej, Zyndram z Maškovic a Povala z Tačeva se odebrali k němu, aby mu vyložili moc starobylého zvyku i připomenuli, jak sám řekl, že by odsouzeného propustil, kdyby se nalezlo ,,právo nebo příležitost." A zda-li mohlo býti lepšího práva nad starobylý zvyk, který nikdy nebyl rušen?

Pán z Tenčína pravil ovšem, že se ten zvyk týká více prostého lidu a podhalských lupičů než šlechty, ale byl příliš sběhlým ve

všech zákonech, než aby sílu onoho zvyku neuznal. Zakrýval při tom stříbrnou svou bradu dlaní a pod prsty se usmíval, patrně byl rád. Konečně vyšel na nízký ochoz, maje při sobě kněžnu Annu Danutu, několik duchovních a rytířů.

Zbyško spatřiv jej, pozvedl zase Danuši — kastelán položil zvadlou svou ruku na zlaté její vlasy, chvíli ji tak nechal — a pak pokynul vážně a laskavě svou sivou hlavou.

Porozuměno tomu znamení, a hradní zdi se otřásly radostným pokřikem.

„Pomáhej ti Bůh! Žij dlouho, spravedlivý pane! Žij a suď nás!" voláno ze všech stran.

Pak ony výkřiky pozdravovaly Danuši i Zbyška, kteří chvilku na to přišli na ochoz, padli k nohoum dobré kněžně Danutě, jížto Zbyšek děkoval život, neboť ona s učenými kanovníky vymyslila způsob záchrany a naučila Danuši, co má dělati.

„Ať žije mladá dvojice!" zvolal při pohledu na klečící Povala z Tačeva.

„Ať žije!" opakovali ostatní.

Šedivý kastelán se pak obrátil ke kněžně a řekl:

„Již tedy, milostivá kněžno, musejí býti hned zasnoubeni, neboť onen zvyk tak káže."

„Zasnoubení vystrojím hned, ale oddavky bez vůle otce Danušina Juranda ze Spychova nepřipustím," odpověděla dobrá paní záříc štěstím.

V.

Ukupce Amyleje radili se Macko i Zbyško, co by nyní činiti měli.

Starý rytíř tušil, že zemře a, protože mu smrt také předpověděl františkán O. Cybek, sběhlý v ranlékařství, chtěl se vrátiti do Bohdance, aby byl vedle předků svých na hřbitově v Ostrově pochován.

„Nutno jeti, není pomoci. Smrti již se nevyhnu," řekl Macko. „Železo se mi mezi žebry rozštěpilo, a štěpina mi zůstala v těle. Čím více jsem se namáhal, chtěje ji prsty vytáhnouti, tím hlouběji jsem ji zarážel. A teď již není pomoci."

„Tak několik hrníčků medvědího sádla byste měl vypít a na ránu si přiložit!"

„Ovšem! Otec Cybek také povídá, že by to bylo dobré, možná že by sádlo štěpinu vytáhlo. Ale kde ho zde vezmu? V Bohdanci jen bych vzal sekeru a u oulu v noci bych čekal."

„Tak tedy pojďme do Bohdance, jen mi tam někde cestou nezmrzněte!"

Starý Macko se smutně podíval na synovce.

„Já vím, kam bys rád; na dvůr knížete Januše, nebo k Jurandovi ze Spychova na chelmiňské Němce si vyjížděti."

„Nezapírám! Rád bych jel zároveň se dvorem kněžniným do Varšavy, nebo do Těchanova a sice proto, abych mohl býti

co nejdéle s Danuškou. Ale nyní jste první mou povinností vy. Neopustil jste mne, také já vás neopustím. Když do Bohdance, tak do Bohdance."

„Ty jsi dobrý hoch," řekl Macko.

„Bůh by mne potrestal, kdybych se vůči vám jinak choval. Hleďte, již chystají vozy a jeden jsem dal pro vás senem vystlati. Amylejova žena mi také dala znamenitou peřinu, jenže nevím, jestli to pod ní horkem vydržíte."

V tom se otevřely dvéře a vešli dva muži osmáhlí, silní, odění v žluté, židovským podobné kaftany, červené židovské čapky a nesmírně široké nohavice. Stanuvše ve dveřích, počali se prsty svými dotýkati čela, úst i prsou a zároveň až k zemi se klaněti.

„Jaký je to národ?" tázal se Macko. „Kdo jste?"

„Vaši nevolníci," odpověděli lámanou polštinou příchozí.

„Jak to? Odkud? Kdo vás sem poslal?"

„Poslal nás pan Záviš, darem mladému rytíři, abychom byli jeho nevolníky."

„Ach pro Boha! O dva muže více!" zvolal radostně Macko. „A z jakého jste národa?"

„Jsme Turci!"

„Turci?" opakoval radostně Zbyško. „Budu míti dva Turky ve své družině."

„A to jste, psí duše, pohané?" tázal se Macko.

„Pán nás dal pokřtít," řekl jeden ze zajatců.

Za chvíli přišel sám Záviš s Povalou a Paškem Zlodějem z Biskupic. Protože ti všichni tři se o zachránění Zbyška přičinili a byli rádi, že se jim to podařilo, složil mu každý nějaký dar na rozloučenou a na památku. Štědrý pán z Tačeva mu dal přikrývku na koně, širokou, nádhernou, na prsou zlatou třásní pošitou. Pašek pak meč uherský. Potom přišli Lis z Targoviska, Farurej, Křon z Kozihlav s Martinem z Orotimovic a konečně Zyndram z Muškovic, každý s plnýma rukama.

Zbyško je vítal velice dojat a dvojnásobně rozradován — nejen nad bohatými dary, nýbrž také proto, že nejslavnější rytíři z celého království mu dávali na jevo svou přízeň a přátelství.

Macko byl dary, jichž se synovci dostalo, tak rozradován, že si připadal zdravějším, a když dal kupec Amylej přinésti k uctění tak vzácného hosta konvici vína, zasedl s nimi k poháru.

Povala povznesl právě pohár na zdraví Zbyška i Danušky, když v tom vešel páže kněžny Anny Danuty se sokolem na ruce,

uklonil se přítomným rytířům a pak se s jistým zvláštním úsměvem obrátil ke Zbyškovi.

„Paní kněžna vám vzkazuje," řekl „že ještě dnes v Krakově přenocuje, ale zítra ráno na cestu se vydá."

„Dobře," odpověděl Zbyško, „ale proč to? Což někdo onemocněl?"

„Ne. Ale kněžna má hosta z Mazovsi."

„Sám kníže přijel?"

„Ne kníže, jen Jurand ze Spychova," odpověděl páže.

Uslyšev to Zbyško, byl v hrozných rozpacích, a srdce počalo mu tak silně tlouci, jako tehdy, když mu byl čten rozsudek smrti.

Kněžna Anna se příjezdu Juranda ze Spychova příliš nedivila, neboť se velmi často stávalo, že za ustavičného pronásledování, útoků a bojů se sousedními německými rytíři, jej náhle zachvátila touha po dcerušce.

V takové chvíli objevil se nenadále buď ve Varšavě, buď v Těchanově, vůbec, kde dvůr mazověcký meškal. Při spatření dítěte propukl vždycky jeho bol silou nesmírnou, neboť Danuše se stávala rok od roku své matce stále podobnější, takže se mu pokaždé zdálo, že vidí svou nebožku ženu tak, jak ji u kněžny Anny ve Varšavě po prvé spatřil.

Zbyško, spěchaje k Jurandovi, cestou jal se vyptávati pážete, který pro něho k Amylejovi přišel:

„Řekněte mi, jaký člověk je ten Jurand, abych věděl, jak s ním mluviti."

„Co mám říci? Je to člověk docela jiný než lidé ostatní. Říkají, že byl kdysi vesel, dokud se mu krev v útrobách se žlučí nesmísila."

„A je moudrý?"

„Chytrý je, protože jiné olupuje, ale sám sebe nedá. Má jen jedno oko, protože mu druhé Němci šípem vystřelili, ale tím jedním vidí člověku až na dno duše. Nikdo se s ním nemůže měřiti. Jedině kněžnu, naši paní, tu miluje a věří jí."

Zbyško si oddechl.

„A povídáte, že vůli kněžnině odporovati nebude?"

„Ó, vím dobře, co byste rád zvěděl, a co jsem slyšel, to povím. Kněžna s ním o vašem zasnoubení již mluvila, ale co on na to řekl, to mi známo není."

Tak hovoříce, přišli ku hradní bráně.

Páže, potkav přede dveřmi sluhu, otázal se:

„Kde je Jurand ze Spychova?“

„V křivé komnatě, s dcerou.“

„To je tam,“ řekl páže, ukazuje dvéře.

Zbyško se přežehnal křížem a vešel. Ale nezahlédl hned Juranda, protože komnata nebyla jen „křivá“, nýbrž také tmavá. Teprve za chvíli spatřil rusou hlavičku dívčí o kolena otcova opřenou. Oni také neslyšeli, když vešel, proto si odkašlal a ozval se:

„Pochválen budiž!“

„Na věky věků,“ odpověděl Jurand. V tom okamžiku skočila Danuše k mladému rytíři, a chytivši jej za ruku, jala se volati: „Zbyšku! Tatíček přijel! Tatíčku! To je můj Zbyško!“

Zbyško jí zlíbal ruce, pak se přiblížil zároveň s ní k Jurandovi a řekl:

„Přišel jsem se vám pokloniti; víte, kdo jsem.“

Skloniv se, chystal se obejmouti jeho kolena. Ten však jej chytil za ruku, obrátil k světlu a dlouho mlčky si jej prohlížel. Zbyško se již trochu vzpamatoval, pozvednuv tedy zvědavě zrak k Jurandovi, spatřil před sebou muže postavy obrovské, s vlasem rusým a s vousy téže barvy, s tváří jizvami pokrytou a s jediným okem, které mělo barvu ocele. Zdálo se mu, že ho chce to oko probodnouti skrz na skrz, takže se ho nové rozpaky zmocňovaly. Chtěje přerušiti trapné mlčení, otázal se:

„Vy tedy jste Jurand ze Spychova, otec Danuščin?“

Ten však mu ukázal na dubovou lavici, na niž si také sám sedl a prohlížel si jej dále; Zbyšek byl již netrpěliv a řekl:

„Vězte, je mi to hrozně nepohodlné, seděti tu jako na soudě.“

Na to teprv Jurand promluvil.

„Tak tys chtěl bíti Lichtensteina?“

„Ano!“ odpověděl Zbyško.

V oku pana ze Spychova se zablesklo jakési divné světlo a hrozná jeho tvář se vyjasnila. Po chvilce pohlédl na Danuši, a otázal se jí:

„A to pro ni?“

„Pro ni! Pro koho jiného? Což pak nestojí za více než za tři chocholy, viděl jste někdy takovou druhou?“

A Jurand si najednou zakryl zrak svýma rukama — a přivřev oči, řekl tiše:

„Viděl jsem, ale Němci mi ji zabili.“

Zbyško chvíli mlčel, váže si mlčení rytířova; pak se ozval hlasem pohnutím a nejistotou se chvějícím:

„Kněžna Anna mi dovolila, abych si vybral Danuši za svou pannu, a pak, když mne zahalila svým závojem, aby mne od smrti osvobodila, vystrojila nám kněžna podle starého zvyku zasnoubení. To všecko ale není nic platno, pokud vy, pane, svého svolení nedáte a nepožehnáte-li toho, zač vás prosíme!“

To řka, chytl Danuši za ruku a oba klekli před otcem

Jurand seděl ještě chvíli s hlavou v dlaních sevřenou, konečně se ale probudil jako ze sna a řekl s hlubokým žalem:

„Líbíš se mi, hochu, ale nedám ti ji, protože ti není souzena, chudáčku!“

Zbyšek, uslyšev to, téměř oněměl a počal hleděti na Juranda očima vytřeštěnýma, nemoha ani slova ze sebe vypraviti.

Ale Danuše mu přišla na pomoc. Zbyško jí byl velice milý a velice ji také těšilo, neplatiti za „žabku,“ nýbrž za děvu „dospělou“. Líbilo se jí zasnoubení i sladké věci, které jí její mladý rytíř každodenně nosil, proto nyní, kdy pochopila, že jí to všecko chtějí odejmout, ukryvši hlavu svou ve klíně otcově, jala se volati:

„Tatíčku! Tatíčku! Budu plakati.“

On ji patrně nade všecko miloval, položilť jí něžně ruce na hlavu. V jeho tváři nebylo umíněnosti ani hněvu, jen hluboký smutek.

Zbyško se zatím vzpamatoval a řekl:

„Jak to? Což se chcete vůli Boží protiviti?“

A na to Jurand:

„Bude-li to vůle Boží, pak ji dostaneš, ale slíbiti ji tobě nenemohu. Rád bych ti ji dal, ale nemohu.“

To řka, zvedl Danuši a vzav ji za ruku, obrátil se ke dveřím. Když pak mu chtěl Zbyško zastoupiti cestu, zastavil se ještě na chvíli a řekl:

„Nebudu ti v rytířských službách brániti — ale na více se mne netaž, více ti říci nemohu.“

A odešel.

Zbyško šel ke kněžně Anně, postěžovati si svůj žal a poprositi ji o nějakou radu.

„Což pak ti mohu poraditi? Jistě je Jurand vázán nějakou přísahou,“ řekla kněžna, „ale patrně o tom mluviti nechce. Bůh ale dá, že to všecko na jevo vyjde.“

„Ovšem! Ale mé zasnoubení s Danuší jako by se ani nebylo stalo?“

„Jak to? Což ji zamýšlíš opustiti? Vzíti si jinou za ženu?“

„To ať mne Pán Ježíš napřed potrestá!“ zvolal s nadšením Zbyško!

„Nuže pamatuj! Což není vůle Boží mocnější než otcova? A co řekl Jurand? „Bude-li to vůle Boží, pak ji dostaneš.“ A já ti povídám tolik: jakmile strýce odvezeš, přijeď na náš dvůr. Tam se najde příležitost, že budeš na rytíře pasován a potom uvidím, co Bůh dá!“

„Danuška zatím dospěje. Snad se ti také Jurand v duši nakloní, neboť jak pozoruji, on by rád tvé přání vyplnil. Pojedeš také do Spychova a zároveň s Jurandem na Němce; snad se ti naskytne příležitost, nějak se mu zavděčiti a úplně jej sobě nakloniti.“

„To právě, milostivá kněžno, jsem chtěl učiniti, ale s vaším svolením mi to bude snadnější.“

Rozmluva ta Zbyška velice povzbudila. Avšak na první zastávce starý Macko tak onemocněl, že bylo nutno vyčkati, pokud nemocný trochu sil k další cestě nenabude. Dobrá kněžna Danuta mu ponechala všecky léky i masti, které při ruce měla, ale sama musela jeti dále. Proto se oba vladykové Bohdanečtí museli se dvorem mazověckým rozloučiti. Zbyško padl před kněžnou na tvář, pak kleknuv před Danuší, odpřisáhl jí ještě jednou věrné služby rytířské, opakuje hlasem dojatým:

„Pamatuj na mne, kvítečku můj nejmilejší, pamatuj, rybičko má zlatá!“

A Danuše, objavši jej tak, jak mladší sestra milého bratra objímá, přiložila svůj tupý nosík k jeho líci a plakala slzy jako hrách veliké, opakujíc:

„Nechci do Těchanova bez Zbyška, nechci do Těchanova!“

Jurand to viděl, ale nerozhněval se. Sám se velice přátelsky s jinochem rozloučil, a když již seděl na koni, ještě jednou se k němu vrátil a řekl:

„Buď s Bohem a hněvu proti mně nechovej.“

„Jak bych se mohl hněvati, vždyť jste Danuščin otec!“ odpověděl upřímně Zbyško. A sklonil se k jeho třemeni.

Jurand mu silně stiskl ruku a řekl:

„Bůh ti dej ve všem štěstí! Rozumíš?“

A odjel. Zbyška ta slova velice potěšila a navrátiv se k vozu, v němž Macko ležel, řekl:

„Hleďte! On by také chtěl, ale něco mu překáží. Vy jste

byl ve Spychově a máte bystrý rozum, nuže hleďte vypátrati, co to je."

Ale Macko byl příliš nemocen. Horečka, kterou měl od rána, zvýšila se do večera tak velice, že pozbýval vědomí. Místo odpovědi Zbyškovi, pohlédl na něho s údivem a řekl:

„A kde to zvoní?"

Zbyško se polekal. Myslil si totiž, že již chorý jistě zemříti musí, jakmile zvony uslyší. Pomyslil si také, že by snad stařec mohl zemříti bez kněze, bez zpovědi a dostati se proto — jest-li ne vůbec do pekla, tedy aspoň na velice dlouho do očistce. Rozhodl se tedy, vésti jej přece dále, aby se co nejdříve dostal k nějaké faře, v níž by mohl Macko přijati svátosti umírajících.

Proto jeli celou noc.

Zbyško si sedl na vůz se senem, na němž ležel nemocný a bděl nad ním až do bílého rána. Chvílemi jej napájel vínem, kterým je kupec Amylej na cestu opatřil a které vyprahlý Macko hltavě pil. Patrně mu přinášelo úlevu.

Po druhé sklence také nabyl vědomí, po třetí zase usnul tak pevně, že se Zbyško chvílemi nad ním skláněl, aby se přesvědčil, že nezemřel.

Při tom pomyšlení jej uchvacoval veliký žal. Až do doby svého vězení ani sám nechápal, jak miluje toho „strýce", který jej vychoval.

Nyní však to dobře cítil a zaradoval se velice, když se k ránu Macko, patrně zdravější probudil, otevřel oči, protáhl se a řekl:

„Ulehčilo se mi. Kde pak jsme?"

„Přijíždíme do Olkuše. Víte? Tam co stříbro kopou."

„Kdybychom tak měli, co zde v zemi leží! To bychom snadno Bohdanec vystavěli!"

„Je vám patrně lépe," odpověděl se smíchem Zbyško. „Věru, to by stačilo i na opevněný hrad! Ale zajedeme do fary, neboť tam nás pohostí, a vy se budete moci vyzpovídat. Všecko je v rukou Božích, ale lépe je, míti svědomí v pořádku."

„Jsem hříšný člověk, rád se budu káti", odpověděl Macko. „V noci se mi zdálo, že mi ďábli sdírají kůži z nohou . . . A německy švadronili . . . Bůh je milostiv, ulehčilo se mi."

Kanovník na faře vyzpovídal Macka a zdržel hosty na nocleh, takže vyjeli teprv druhého dne z rána.

Za Olkušem zabočili do Slezska, po jehož hranicích měli stále jeti až do Velkopolsky.

Cesta vedla většinou pustinou, v níž se často při západu slunce ozývalo ryčení turů a zubrů, rachotu hromu podobné. V noci zase se blýskaly z lesních houštin oči vlků.

Ale větším nebezpečím než zvěř, hrozili na té cestě pocestným i kupcům němečtí nebo poněmčelí rytíři slezští. Jeli však klidně, takže se Zbyškovi počínala již cesta protiviti. Teprv, když se octli asi hodinu cesty před Bohdancem, uslyšeli za sebou jedné noci praskot a dusot koní.

„Nějací lidé jedou za námi," řekl Zbyško.

Macko, který nespal, pohlédl na hvězdy a odpověděl jako člověk zkušený.

„Do svítání není daleko. Loupežníci by přece nepřepadali na sklonku noci, a k ránu spěchají domů."

Zbyško však přece zastavil vůz, seřadil své lidi čelem k přijíždějícím, sám pak vystoupil do popředí a čekal.

Za chvíli spatřil v soumraku několik jezdců. Jeden z nich jel v čele, několik kroků před ostatními, ale patrně nezamýšlel se skrývati, protože hlasitě zpíval. Zbyško nemohl doslechnouti slov, ale k jeho uším dolétalo veselé „hoc! hoc!" jímž neznámý každou sloku své písně končil.

„Naši!" řekl si.

Za chvilku ale dodal:

„Stůj!"

„A ty si sedni!" odpověděl šelmovský hlas.

„Kdo jste ?"

„A kdo jste vy?"

„Proč si na nás vyjíždíte?"

„A proč ty nám cestu zastupuješ?"

„My máme luky napjaté. Odpovídej rozumně, nebo bude s tebou běda."

Na to odpověděla Zbyškovi veselá píseň:

Jedna běda s druhou bědou
na rozcestí k tanci jedou . . .
Hoc! hoc! hoc!
Proč se v tanci křepce točí?
Běda jde, jak tance zočí.
Hoc! hoc! hoc!"

Zbyšek, uslyšev takovou odpověď, byl překvapen. V tom ale píseň již zmlkla, a tentýž hlas se ptal:

„A jak se má starý Macko? Dýchá ještě?"

Macko se zvedl na voze a vzkřikl:

„Pro Boha! To jsou nějací našinci!"

Zbyško popojel ku předu.

„Kdo se ptá na Macka?"

„I, soused Zych ze Zhořelic. Již týden jedu za vámi a ptám se lidí cestou."

„Hola! Strýčku! Zych ze Zhořelic je zde!" zvolal Zbyško.

I počali se radostně vítati. Neboť Zych byl opravdu jejich sousedem a k tomu ještě to byl člověk dobrý a k vůli své veselosti všude oblíbený.

„Nuže, jak se máte?" ptal se, potřásaje rukou Mackovou. „Hoc ještě, či už ne hoc?"

„Hoj, už ne hoc!" odpověděl Macko, „ale rád vás vidím. Milý Bože, to již jako bych byl v Bohdanci!"

„A co je vám? Jak jsem slyšel, Němci vás postřelili?"

„Postřelili, psí duše! železo mi mezi žebry zůstalo."

„Bojte se Boha! A zkusil jste již napíti se medvědího sádla?"

„Vidíte!" řekl Zbyško, „každý vám radí, abyste se medvědího sádla napil. Jen co dojedeme do Bohdance! Hned půjdu v noci se sekerou k úlům."

„Možná, že Jagienka bude mít. Nebude-li, pošlu jinam se zeptati."

„Jaká Jagienka? Vaše žena se přece jmenovala Malgochna?" tázal se Macko.

„Ó! Nebohá Malgochna! Na svatého Michala bude již třetí podzim, co je pod kněžskou hroudou pochována. Byla to znamenitá žena."

„Bůh jí dej věčnou slávu!"

„Ale Jagienka je celá matka, jenže je ještě mladá:

Slunko za horama vstává,
dcera na matku se dává.
Hoc! hoc! hoc!

Já jsem Malgochně říkal: Nelez na hrušku, když je ti padesát let! Ale nedala si říci. Vylezla přece. Tu se zlomila větev a bác! Povídám vám, až díru do země udělala — vždyť přece vážila tři sta liber — ale pak také za tři dny pustila poslední páru."

„Pane, sviť jí!“ řekl Macko. — „Pamatuji se, jak si boky podepřela a začala dováděti — tu se pacholci smíchem po seně váleli. Ale hospodyně to byla znamenitá! ... Tak s hrušky spadla? Hleďte, lidé!“

„Sletěla jako šiška na zimu. Ach, to byl zmatek! — Víte? Po pohřbu jsem se žalem tak spil, že mne tři dny nemohli probudit. A co jsem se potom naplakal, to byste ani ve džberu nevynesli! Ale hospodářství také Jagienka rozumí. Nyní jde všecko podle její hlavy.“

„Téměř se na ni ani nepamatuji. Když jsem odjížděl, nebyla větší než sekerka. Mohla pod koněm prolézti, aniž o břicho zavadila.“

„A nyní je z ní dívka, jak se patří! Na svatou Anežku jí bylo šestnáct let. Ale již jsem ji asi rok neviděl.“

„A co jste dělal? Odkud se vracíte?“

„Z vojny. Vždyť to by bylo jako vězení, seděti jen doma s Jagienkou.“

Macko, ačkoliv chorý, při zmínce o vojně nastavil zvědavě uši a otázal se:

„To jste snad byl s knížetem Vitoldem pod Vorsklou?“

„Ano, byl,“ odpověděl vesele Zych. „Ale Pán Bůh nám nedal štěstí: Utrpěli jsem od Edygy, kterého Timur Chromý proti němu vyslal, strašnou porážku. S těmi tatarskými psy, aby sám ďas bojoval. Nejprve nám koně postříleli. Tatar neudeří na tebe hned, jako rytíř křesťanský, jen lukem z daleka střílí. Takových střelců není vůbec na celém světě a dostati je do léčky vůbec nemůžeš. Sotva si pomyslíš, že jsou v pasti, zmizí ti ani sám nevíš kam a nežli se nadáš, už ti lítají šípy do týla. A naši rytíři se vychloubali, že jen nachýlíme kopí nebo vytasíme meč a že je na kopytech jako červy rozneseme.“

„Slyšel jsem,“ přerušil jej Macko, „že také mnoho našich rytířů padlo.“

„Ba také devět Křižáků, kteří byli ve službách Vitoldových. Náš velký kníže skládal také největší naděje v naše rytíře a v bitvě nechtěl míti jiné stráže kolem sebe, než samé Poláky. Oni také stáli kolem něho jako zeď a jemu se nic nestalo! Padl pan Spytko z Mielstýna a mečník Bernát, i číšník Mikuláš, Prokop, Přeclav i Dobrogast. Rovněž také Jaško z Sazevic, Pilík Mazur, Varš z Michova a vévoda Socha, Jaško z Dombrovy a Pietrko z Miloslavě. Také více než polovice vojska, sedmdesát knížat litevských a rus-

kých na poli zůstalo a jaké množství bojarů i různých dvořanů — to byste ani za dvě neděle nespočítali! Někteří tam byli tak šípy prostříleni, že vypadali jako mrtví ježkové, až bylo směšno se dívat!" Tu se rozesmál, přímo jako by nejveselejší věc vypravoval — a náhle jal se zpívati.

Oj poznal jsi co je Tatar,
když ti kůži dobře vypral.
— — — — — — — —

„A co dále?" tázal se Zbyško.

„Náš velký kníže potom couvl, ale hned se vzpamatoval. Ten je jako rtuť. V čím větších nesnázích se octne, tím lépe si ví rady. Obrátkou jsme se zase octli u Tavanského brodu, abychom přechodu bránili. Přišla také hrstka nových rytířů z Polska. A nyní bylo ticho. Nic se nedálo. Na druhý den přitáhl Edyka s velkým množstvím Tatarů, ale již ničeho nepořídil. Hoj, to bylo veselé! Jakmile chtěl překročiti brod, vyrazíme na něho. Na druhý břeh nijak nemohl. A ještě jsme jich nemálo pobili a schytali. Já sám jsem jich ulovil pět a vedu si je do Zhořelic."

„V Krakově říkali, že by i na království mohla přijít vojna."

„Což pak je Edyga hloupý? Ten dobře věděl, jaké máme rytíře a také to, že nejznamenitější rytíři zůstali doma. Je, pane, chytrý — ten starý Edyga! U Tavaně hned zpozoroval, že je kníže silnější a odrazil někam za devátou zem!"

„A vy jste se vrátil?"

„I vrátil. Není tam už co dělat. V Krakově jsem se o vás dověděl, že jste krátce přede mnou odjeli." Tu se obrátil ke Zbyškovi:

„Hej, můj Bože, naposledy jsem tě viděl jako hošíka, nyní ale i potmě vidím, že jsi chlap jako tur. A hned chtěl z luku stříleti! Je vidět, že jsi na vojně býval."

„Mne vojna od malička vychovávala. Ať jen strýc řekne, nemám-li hojné zkušenosti."

„Nepotřebuje strýc ničeho povídat. Viděl jsem v Krakově pana z Tačeva, který mi o tobě vypravoval. Ale onen Mazur ti nechce dceru dát. Já bych nebyl tak tvrdohlavý. Zapomeneš tam na tu, jakmile spatříš Jagienku."

„Není pravda! Nezapomenu, byť bych i deset takových jako vaše Jagna spatřil."

„Jen klidně, synáčku, klidně! O svou dceru strach nemám! K vůli té si mnohý paty uběhá, vždyť dostane věnem Močidoly a k tomu mlýn. Když jsem odjížděl k Vítoldovi, bylo mimo to ještě deset kusů jalovic ve mlýně. Nejeden se mi ještě pokloní. Neboj se!"

Zbyško chtěl odpověděti: „Ale já ne!", ale Zych zase zpíval:

Na kolena před vámi padnu,
jen mi za to dejte Jagnu.
Prosím vás!

„Vy máte stále plnou hlavu veselí a zpěvu," podotkl Macko.

„Ba věru, a co pak blahoslavené duše v nebi jiného dělají?"

„Zpívají!"

„Nuže vidíte! A zatracené pláčou! Já raději jdu ke zpívajícím než k plačícím. Svatý Petr řekne takto: „Musíme jej pustiti do nebe, protože jinak bude šelma i v pekle zpívati a to se nesluší. Hleďte, již svítá."

Tu hovor na chvilku ustal, neboť nad tmavým lesem zasvitly ranní červánky, a pomalu vznášelo se jasné slunce, ozařujíc celé okolí. Rytíři je přivítali obvyklým: „Budiž pochválen!" a pak, požehnavše se, modlili se ranní modlitby.

Zych se pomodlil nejdříve a udeřiv se několikrát do prsou, řekl svým soudruhům:

„Nyní se na vás dobře podívám. Hoj, změnili jste se oba... Vy, Macku, se teprv musíte uzdravit. Jagienka si vás vezme na starost... Ano, viděti, že vám vězí kus železa mezi žebry..."

Pak se obrátil ke Zbyškovi:

„Teď se ukaž ty!... Hoj, mocný Bože! Pamatuji si tě jako hošíka, jak jsi koni po ocase na hřbet lezl a nyní — přisám Bůh — jaký je z tebe švarný rytíř! Podle tváře pravý panic, ale chlapík ramenatý. Takový může i s medvědem zápolit."

A pohlížel rozveselenýma očima na Zbyška, Zbyšek pak si rovněž s velikou zvědavostí prohlížel jeho jako tyčka dlouhou postavu, vyhublou tvář s ohromným nosem a kulaté, smíchuplné oči.

„Ó," řekl, „při takovém sousedu nebude smutku — jen aby Bůh strýčkovi zdraví vrátil."

„Je lépe míti veselého souseda, protože s veselým nemůže býti sporu," odpověděl Zych. „A nyní poslechněte, co vám řeknu.

Doma jste již dávno nebyli, žádného pořádku tam nenajdete a nemocný potřebuje pohodlí. Nuže, víte co? Pojeďte se mnou do Zhořelic. Zdržíte se tam nějaký měsíc, dva, mne to bude srdečně těšit — a zatím se Jagienka o Bohdanec postará. Nuže! Buďte mými hosty! Udělejte mi k vůli to, oč vás prosím."

„Je známo, že jste dobrý člověk a vždycky jste byl takový," řekl s jistým pohnutím Macko, „ale vidíte, mám-li umřít pro tu šelmu štěpinu, která mi pod žebrem sedí, to raději na vlastním smeti zemřu. Na vojnách jsme nesnázím přivykli. A káže-li Bůh jíti na onen svět — nuže pak není pomoci."

Zych na něho naléhal, ale v tom přerušily jejich rozmluvu hlasy rohu v lese, které se daleko před nimi ozvaly. Zbyško zastavil koně a naslouchal.

„Někdo zde bezpochyby honí," řekl, „počkejte."

Tu se obrátil ke své družině.

„Stůjte!"

Zastavili se. Rohy zněly stále blíže, a za chvilku na to rozlehl se štěkot psů.

„Stůjte!" opakoval Zych, „jdou k nám."

Zbyško seskočil s koně a zvolal:

„Podejte luky! Snad zvěř na nás vyrazí! Rychle! Rychle!" A vytrhnuv luk z rukou sluhových, opřel ho o zem, přidržel břichem, sehnul se, vypial hřbet a uchopiv oběma rukama tetivu, v okamžiku ji napial na železný kolík, založil šíp a pádil do lesa.

„Napial! bez korby*) ji napial!" zašeptal Zych, silou tak neobyčejnou překvapen.

„Hoj, to je chlap jako hrom," zašeptal Macko s otcovskou pýchou.

Štěkot psů a zvuk rohů se stále víc a více blížil. Tu se ozval z lesa těžký dupot a hned na to vyrazil z houštiny jako blesk starý, bradatý zubr, s obrovskou, nízko nachýlenou hlavou, s krvavýma očima a s vyplazeným jazykem, rozzuřený, strašný. Dostav se na volný prostor u cesty, přeskočil jej jediným skokem, padl na přední nohy, ale vstal zase a již chtěl zmizeti v houštině na druhé straně cesty. V tom náhle zasvištěla zlověstná tetiva, zasvištěl šíp, zvíře se vzepialo, otočilo, zařičelo hrozně a kleslo, jako bleskem zasaženo na zem.

*) klika.

Zbyško vyhlédl ze stromoví, napial znova luk a přiblížil se, jsa k novému výstřelu přichystán, k ležícímu zubrovi, jehož zadní nohy ještě do země kopaly. Ale pohlédnuv na zubra, obrátil se klidně k družině a z daleka volal:

„Dostal takovou, že ani nepípl!"

„Aby tě!" zvolal přijíždějící Zych: „jednou střelou!"

„Vždyť to bylo z blízka a je to velmi silná rána. Hleďte, nejen železo, ale i dřevo šípu mu celé vlezlo pod lopatky."

V tom vyrazila z lesa smečka psů a vrhla se na zvíře s hlukotem.

„Hned zde budou také lovci," řekl Zych.

„Hleď! Již jsou zde! Jenže vyrazili dále než my a zvířete posud nevidí. Hop! Hop! Pojďte sem! Pojďte sem! Zde leží! Zde leží!"

„Pro Boha! Což se mi to jen zdá?"

„Vždyť je to snad Jagienka!" A hned začal volati:

„Jagno! Jagno!"

Pak popojel napřed, ale než-li se mohl dáti v cval, uviděl Zbyško nejdivnější zjev na světě. Na hbitém koni, po mužsku, sedělo děvče s lukem v ruce a s oštěpem na zádech. Do vlasů v prudkém cvalu volně poletujících, nachytaly se chmelové šišky. Tvář měla červenou jako ranní zoře, na prsou rozhalenou košili a přes ni přiléhavý, vlněný, nahoru srstí obrácený kabátec.

Přicválavši, jediným trhnutím zastavila koně před samým Zychem. Nedůvěra, překvapení, radost, střídaly se rychle na její tváři. Ale konečně, přesvědčivši se na vlastní oči, jala se tenkým, trochu ještě dětským hláskem volati:

„Tatíčku! Nejmilejší tatíčku!"

V okamžiku sjela s koně a, když Zych také na uvítanou s koně seskočil, vrhla se mu do náruče,

Dlouho neslyšel Zbyšek nic jiného, než zvuk polibků a dva výrazy: „Tatíčku! Jagulo! Tatíčku! Jagulo!" v radostném opojení opakované.

Přijely obě družiny, přijel na voze Macko, ale oni byli toliko v sebe pohříženi a jeden přes druhého se vyptával:

„To se z vojny vracíte? Jste zdráv?"

„Z vojny! Proč bych nebyl zdráv! A ty? A mladší děti? Myslím, že je všecko zdrávo, jinak bys se přece neproháněla lesem. Ale co ty tu děláš, děvče?"

„I honím!" odpověděla se smíchem Jagienka.

„V cizích lesích?"

„Můj kmotr, opat, mi dal svolení! Ještě mi poslal pacholky k tomu vyučené a psy."

Tu se obrátila ke své čeledi:

„Odežeňte ty psy, ještě kůži roztrhají."

Pak k Zychovi.

„Ach, jak jsem ráda, že vás zase vidím! U nás je všecko dobře!"

A začali se znova líbati, načež Jagna řekla:

„Domů je hrozný kus cesty, se zvířetem jsme se notně prohnali, koně jsou už unaveni. Ale důkladný zubr — viděli jste? . . . Má již tři moje střely v sobě a od poslední musel pádnout."

„Padl od poslední, ale ne od tvé: ten mladý rytíř zde jej zastřelil."

Jagienka si shrnula dlaní vlasy, které se jí svezly na oči a pohlédla bystře, ne však příliš přátelsky na Zbyška.

„Víš, kdo je to?" tázal se Zych.

„Nevím."

„Není divu, že jsi ho nepoznala, protože vyrostl. Ale snad starého Macka z Bohdance poznáš?"

„Pro Boha! To je Macko z Bohdance!" zvolala Jagienka. A přiblíživši se k vozu, políbila Mackovi ruku.

„To jste vy?"

„Ano, já. Ale jen na voze, protože mne Němci postřelili."

„Němci? Vždyť přece byla vojna s Tatary?"

„A kde je Zbyško?"

„Což jsi nepoznala, že je to Zbyško?" odpověděl Macko se smíchem.

„To je Zbyško?" zvolala dívka, na mladého rytíře pohlížejíc.

„Nu, ovšem!"

„My se přece už od maličkosti známe," řekl Zbyško s rytířskou poklonou.

Jagienka se začervenala, uklonila a pak se smíchem zvolala:

„Ahá! Dobře se známe. Pamatuji se na vás, pamatuji! Je tomu asi osm let, přijel jste k nám s Mackem, a nebožka matička nám dala ořechů s medem. A vy hned, jak starší odešli ze světnice, jste mne praštil pěstí do nosu a ořechy jste snědl sám."

„Nyní by toho neučinil!" řekl Macko. „U knížete Vitolda byl, v Krakově na hradě byl a dvorné mravy zná."

Po příjezdu do Bohdance Macko i Zbyško si začali prohlížeti své staré sídlo a brzy zpozorovali, že Zych měl pravdu, když řekl, že z počátku budou míti nemalé potíže. Pole udržoval bohatý opat, jemuž dal Macko svůj majetek v zástavu ve výborném stavu, také čeleď rozmnožil o pět selských rodin, přistavěl špýchar a několik stájí a rovněž dobytek i koně byli značně rozmnoženi. Za to však ve „dvoře," jehož pro sebe nepotřeboval a na který žádného nájemníka nalézti nemohl, nepodnikl ani nejmenšího. Byla to vlastně stavba, která takového panského pojmenování špatně zasluhovala. Dvůr skládal se z veliké síně a ze dvou prostorných jizeb s komnatami a s kuchyní. Okna v obou jizbách nebyla skleněná, nýbrž z blan vepřových. V jizbách nebyla kachlová kamna, nýbrž jen otevřená ohniště, jejichž kouř odcházel skulinou ve stropě.

Na hácích, které byly do trámů zaraženy, byly ještě za lepších časů zavěšovány šunky vepřové, medvědí a losí, volí hřbety, maso jelení i srnčí i celé pletence klobás.

Nyní ovšem dali na ně Zbyšek i Macko malebně rozvěsiti různé zbraně, které si z rozličných svých válečných výprav přinesli. Ačkoliv kouřem často zčernaly, a bylo nutno často je čistiti, byly aspoň stále při ruce a chráněny před červotoči.

V přední jizbě rozestavil Macko několik stolů, lavic a židlí, které Zbyškovi Turci z prken sbili. Hýčkáni na vojně nikdy nebyli a tak vlastně nepostrádali ničeho, než mouky a chleba. Ale Macko počítal, že mu jeho sousedé pro začátek vypomohou a v té naději se také nesklamal. Hned druhého dne přiklusala Jagienka na svém vraníku přímo k starému válečníku, který seděl na kládě před domem, aby užil krásného a slunného dne podzimního. Čeledín, který štípal dříví, chtěl jí s koně pomoci. Ale ona seskočila okamžitě na zem a šla k Mackovi, trochu udýchaná, červená, jako jablíčko.

„Budiž pochválen! Přijela jsem pokloniti se vám, vyříditi od tatínka pozdrav a optati se vás na zdraví."

„Není hůře, než bylo cestou," odpověděl Macko, „člověk se aspoň vyspal na svém vlastním smetí."

„Ale máte zde jistě veliké nepohodlí a nemocný potřebuje velkého ošetřování."

„Jsme tvrdí lidé. Z počátku sice pohodlí nemáme, ale hladu také ne. Dal jsem poraziti vola a dvě ovce, masa je dost. Ženské snesly trochu vajec, ale toho je málo. Nejhůře, že nemáme nádobí."

„Proto jsem dala naložiti dva vozy. Na jednom jsou dvě postele a nádobí, na druhém různé potraviny. Jsou tam placky i mouka a slanina. Pak sušené hřiby, soudek piva a druhý medu — a co vůbec doma bylo — z každého trochu."

Macko, který měl radost ze všeho, co do domu přibylo, pohladil Jagienku po hlavě a řekl:

„Bůh to zaplať tobě i tvému otci, až si vše uspořádáme, všecko vám zase nahradíme."

„I aby vás! Což pak jsme Němci, abychom brali, co dáváme!?"

„Tedy vám Bůh ještě více odplať! Říkal o tobě otec, jaká jsi hospodyně. Tos ty sama celé Zhořelice po celý rok řídila?"

„Ano!"

Tu se Jagienka začala trochu ohlížeti, a Macko, zpozorovav to, usmál se a tázal:

„Po kom se ohlížíš?"

„Neohlížím se po nikom!"

„Pošlu Zbyška, ať za mně tobě i Zychovi poděkuje. Líbil se ti Zbyško, co?"

„I nevšimla jsem si!"

„Tak se na něho podívej nyní, teď právě přichází."

Zbyško opravdu přicházel od napájedla a spatřiv Jagienku, zostřil krok. Oděn byl v losí kabátec a na hlavě měl plstěnou čapku, kterou tehdy nosili mužští pod přilbicemi. Vlasy měl bez síťky, rovně nad obočím zastřižené a po stranách v zlatých praméncích až na ramena splývající.

Jagienka se úplně obrátila k Mackovi, aby tím dala na jevo, že jen k němu přijela. Ale Zbyško ji přivítal vesele a pak, chopiv se její ruky, přes dívčin odpor ji políbil.

„Proč mi líbáte ruku?" tázala se, „což pak jsem kněz?"

„Nebraňte se! To je takový zvyk."

„A byť by ti také druhou políbil za to, co jsi přivezla, nebylo by toho příliš."

„Co pak přivezla?" tázal se Zbyško, po dvoře se rozhlížeje.

„Vozy ještě nedojely, ale přijedou," odpověděla Jagienka.

Macko hned začal vykládati, co přivezla a, když se zmínil o dvou postelích, řekl:

„Já také rád na zubří kůži lehám, ale děkuji vám, že jste si na mne vzpomněla."

„To ne já," tatíček . . . odpověděla rychle dívka. „Jestli raději na kůži spáváte, proto hněvu nebude."

„Vezmu za vděk tím, co právě jest. Nejednou v poli po bitvě jsme spali, majíce zabitého Křižáka pod hlavou.“

„Což jste také někdy zabil Křižáka? Jistě že ne.“

Zbyško místo odpovědi se dal do smíchu. Macko pak zvolal:

„Boj se Boha, děvče, to ho neznáš! Vždyť nedělal nic jiného, než bil Němce, až to hřmělo. Na kopí, na sekery, ve všem se vyzná, a jak Němce z daleka spatří, hned se na něho sápe, byť by jej i na provaze drželi. V Krakově chtěl dokonce zabít i vyslance Lichtensteina, začež by mu málem byli hlavu sťali. Takový je to chlapík! A o dvou Frýzech ti povím, po nichž jsme vzali tak hojnou kořist a tak veliký počet, že za polovici by bylo možná Bohdanec vykoupit.“

Tu začal Macko vypravovati o všech příhodách, které na vojně zažili.

Jagienka chtivě naslouchala. Konečně, když Macko skončil, povzdechla si a řekla:

„Kéž bych se byla chlapcem narodila!“ Avšak Zbyško, který po celé vypravování myslil patrně na něco jiného, prohlédl si nyní dobře Jagienku a z nenadání řekl:

„Ale stala se z vás krásná dívka!“

„Vždyť vy jste viděl krásnější.“

Zbyško jí ale mohl beze lži odpověděti, že mnoho takových neviděl, poněvadž Jagienka zdravím, mládím a silou přímo zářila. Všecko na ní bylo pěkné: štíhlá postava, široká ramena a podlouhlá tvář spanilých rysů, červená ústa, tmavý vrkoč a nejvíce modré, bystře hledící oči. Byla také oděna pečlivěji, než dříve v lese. Na šíji měla krásné korále, kožíšek na předu otevřený, zeleným suknem pošitý, sukni pruhovanou a nové boty. I starý Macko zpozoroval její krásný úbor a prohlížeje si ji chvíli, řekl:

„A proč jsi se tak vystrojila jako na posvícení?“

Ale ona začala volati:

„Vozy jedou! Vozy!“

Skládání s vozů trvalo až do západu slunce. Již se stmívalo, když děvče domů odjíždělo.

„Buďte zdrávi!“

„Buďte zdrávi! Bůh vám odplať! Přijdu zítra nebo pozítří, poděkovati vám za sousedskou laskavost!“ volal za odjíždějící Zbyško.

„Přijeďte! Budeme rádi! S Bohem! A trhnuvši koněm, zmizela za chvilku v křoví u silnice rostoucím.

Zbyško se obrátil k strýcovi.

„Je čas, abyste se vrátil do jizby."

Ale Macko, s klády se ani nehýbaje odpověděl:

„Hoj! Jaká to dívčina! Až dvůr od ní zazářil!"

„Zajisté!"

Zdálo se, že Macko o něčem přemýšlí, a potom, hledě na vycházející hvězdy, řekl jakoby sám sobě:

„Je přičinlivá a hospodárná, ačkoliv nemá více než šestnáct let."

„Zajisté!" řekl Zbyško, „starý Zych ji také jako oko v hlavě miluje."

„A povídal, že dostane Močidoly věnem, a tam je na lukách pěkné stádo koní s hříbaty."

„V lesích močidolských prý jsou veliká bahniska."

„Ale plemení se v nich bobři."

Macko pohlížel zase chvíli na Zbyška a konečně se otázal:

„Proč jsi se tak zamyslil? O čem přemýšlíš?"

„Inu Jagienka mi tak Danušku připomenula, že mně to až v srdci zabolelo."

„Pojďme do jizby," řekl starý vladyka mrzutě. „Již je pozdě."

Zbyšek jel již druhého dne do Zhořelic, protože Macko na to velice naléhal. Donutil také synovce, aby k vůli okázalosti vzal s sebou dva lidi ze své čeledi, a aby Zbyško se co nejnádherněji oblékl. Zbyško povolil a jel vystrojen, jako na svatbu, v témže dobytém šatě z bílého atlasu, zlatými třásněmi pošitém a spiatém zlatými sponami.

Zych jej přijal s otevřenou náručí, se zpěvem a radostí. Jagienka pak, přijdouc na práh jizby, zůstala jako do země vryta stát a spatřivši mladíka, málem by byla upustila láhev vína, protože myslila, že přijel nějaký kralevic. Pozbyla také hned smělosti a seděla mlčky, protírajíc si oči, jako by se chtěla ze sna probuditi.

Zbyško si myslil, že ho nerada vidí, proto hovořil jen se Zychem, chvále jeho sousedskou štědrost a obdivuje zhořelecký dvůr, který se opravdu ničím bohdaneckému nerovnal. Všude tam bylo viděti dostatek a hojnost. V jizbách byla okna s tabulkami z rohu tence ostrouhaného a tak uhlazeného, že se sklu úplně podobal. Nebylo tam též ohnišť uprostřed jizeb, nýbrž v rozích veliké krby s komíny. Podlaha byla z prken modříno-

vých, čistě umytých, na zdích zbraně a množství mís jako slunce se lesknoucích. Jinde zase visely koberce buď ve válkách ukořistěné nebo od cestujících obchodníků koupené. Pod stolem ležely obrovské kůže tuří, medvědí nebo různé dravé zvěře.

Zych s radostí ukazoval své bohatství, říkaje každou chvíli, že je to výsledek hospodářství Jagienčina. Zavedl také Zbyška do arkýře, jenž celý voněl pryskyřicí a mateřídouškou. Ukázal mu zásoby vína, sklady vosku, medu, sudy mouky, sklady sucharů, konopí, sušených hřibů. Pak jej vzal do špýcharů, stájí, ohrad a chlévů, do kolen, v nichž byly vozy, myslivecké nářadí, sítě — a tak oslnil jeho oči bohatstvím, že Zbyško, vrátiv se k večeři, svého obdivu utajiti nemohl.

„Žíti jen a neumírat ve vašich Zhořelicích!" zvolal.

„V Močidolech je asi tentýž pořádek," odpověděl Zych. „Močidoly leží ještě o kus blíže Bohdanci. Naši předkové si k vůli hranicím dosti často byli ve vlasech, ale já se příti nebudu."

Přiťuknuv si na to se Zbyškem číší medoviny, otázal se:

„Nechtěl bys si něco zazpívat?"

„Ne," řekl Zbyško, „rád vás poslouchám."

„Zhořelice, vidíš, seberou kdysi medvídkové. Jen aby se spolu někdy nepoprali!"

„Jací medvídkové?"

„No hošíci, Jagienčini bratři."

„Hoj, těm nebude třeba tlapy přes zimu vyssávati."

„Ale také Jagience nebude slaniny do úst nikdy scházeti."

„Zajisté!"

„A proč pak nejíš a nepiješ? Jagienko, nalej mu a mně také!"

„Jím a piju, jak mohu."

„Až nebudeš moci, odlož pás. Krásný pás! Vy jste asi z Litvy také pořádnou kořist přivezli?"

„Nenaříkáme," odvětil Zbyško. „Část kořisti jsme prodali v Krakově a dostali jsme čtyřicet hřiven stříbra . . ."

„Boj se Boha! Vždyť za to lze koupiti celou ves."

„Byla v kořisti také jedna milánská zbraň, kterou strýček, očekávaje smrt prodal, a to víte . . ."

„Vím. No! Tak to stálo za to, na Litvu jít. Chtěl jsem tam také svého času jít, ale bál jsem se."

„Čeho? Křižáků?"

„I kdo pak by se Němců bál!? Pokud tě nezabijí, není se čeho báti, a až tě zabijí, pak již není na strach času. Bál jsem se těch

pohanských bůžků, čili ďáblů. Po lesích prý je jich jako mravenců."

„A kde by seděli, když jim obětnice popálili? Dříve měli hojnost, nyní se jen houbami a mravenci živí."

„A viděl jsi je také?"

„Sám jsem je neviděl, ale slyšel jsem, že je lidé viděli. Tu a tam prý některý za stromem vystrčí chlupatou tlapu a třese jím, aby mu něco dali."

„Totéž vypravoval Macko, ale na noc lépe o nich ani nevzpomínat," zvolala Jagienka.

„Nuže tedy, zazpívej něco, dceruško," řekl Zych, „potěšíš milého hosta."

Jagienka zavolala bratra Jaška, který ji uměl doprovázeti na dřevěné „fujarce," vstala, dala si ruce pod zástěrku a zazpívala:

Kdybych křídla bílá
jak husička měla,
za tebou bych Jašku
do Slezska letěla.

Zbyško napřed široko rozevřel oči, pak vyskočil a zvolal: „Kde jste se to naučila zpívat?"

Jagienka na něho udiveně pohlédla.

„To přece všichni zpívají... Co je vám?" Zych, který myslil, že se Zbyško opil, obrátil k němu rozradovanou tvář a řekl:

„Odlož pás! Hned se ti ulehčí!"

Ale Zbyško stál ještě chvíli, měnil barvy a pak řekl Jagience hlasem pohnutým:

„Odpusťte. Na něco jsem si náhle vzpomněl."

„Snad vás ta píseň roztesknila?"

„I kde pak! Poslouchal bych ji celou noc." To řka, sedl si a zakrývaje si dlaní oči umlkl, aby mu ani jediné slovo neuniklo.

Jagienka zazpívala druhou sloku, ale skončivši ji, zpozorovala velkou slzu, která Zbyškovi po tváři stékala.

Živě přiskočila k němu, tázajíc se:

„Nuže, co je vám? Nechci, abyste plakal. Mluvte, co je vám?"

„Nic, nic!" odpověděl s povzdechem Zbyško, „mnoho bych musel povídat... Co bylo, již minulo. Již je mi veseleji."

„Snad abyste se trochu sladkého vína napil?"

„Hodné děvče!“ zvolal Zych. „A proč si vlastně vykáte? Říkej mu: Zbyšku, a ty jí: Jagienko! Vždyť se znáte od malička.“

Pak se obrátil k dceři:

„Že tě tenkrát sbil, to nic nedělá! — Nyní by to již neudělal.“

„Neudělám!“ řekl Zbyško. „Ať mne nyní ona sbije, má-li chuť.“

Na to Jagienka, chtějíc ho rozveseliti, zaťala pěsti a se smíchem dělala, jako by jej pěsti bila.

„Tu máš za můj rozbitý nos! Tu máš! Tu máš!“

„Podle zásluhy!“ zvolal rozveselený Zych — a napiv se dobře, začal tajuplně na Zbyška mrkati:

„Víš . . .! K Jagience již dva poslali námluvčí.“

„Tatínku, že půjdu pryč!“ řekla Jagienka.

„Nechoď! Je nám tu dobře s tebou! Dva sem již jezdí: jeden mladý Vlk, syn starého Vlka z Březové a druhý Čtan*) z Rohova. Kdyby tě zde zastali, hned by na tebe cenili zuby, jakož i na sebe zuby cení.“

„Ó jé!“ řekl Zbyško.

Pak se obrátil k Jagience:

„A kterého si vybereš?“

„Žádného.“

„Vlk je chytrák!“ dodal Zych.

„Ať si jen v jinou stranu vyje.“

„A Čtan?“

Jagienka se dala do smícnu.

„Čtan,“ řekla, obracejíc se ke Zbyškovi, „ten je chlupatý, jako beran a sádla má na sobě, jako medvěd.“

Zbyško se udeřil do čela, jako by si na něco nenadále vzpomněl:

„Ale,“ řekl, „když jste tak dobří, tedy vás ještě o jednu věc poprosím. Nemáte doma medvědího sádla? Strýček by ho potřeboval na léčení, a v Bohdanci jsem ho nemohl dostati.“

„Měli jsme ho dosti!“ řekla Jagienka, „ale hoši ho vynesli na dvůr a mazali jím luky — tam ho psi do poslední kapky snědli . . . Bohužel.“

„A nic nezbylo?“

„Načisto je vylízali!“

„Škoda! Není tedy jiné pomoci. — Musím si v lese na medvěda počkati!“

---

*) Čtan, skrácené Přeclav.

Pohlédl na postavu vedle sebe stojící – a lekl se, mysle, že to není člověk. (Str. 122.)

„Udělejte hon, medvědů je zde dosti, lovecké náčiní vám půjčím."

„A kde mám čekat? Půjdu v noci k úlům."

„S kuší půjdete?"

„Co bych s kuší dělal potmě v lese! Měsíc nyní přece nesvítí, vezmu si jen vidly a dobrou sekeru a půjdu zítra sám."

Na tváři Jagienčině zračil se neklid.

„Loni od nás odešel," řekla, „myslivec Bezduch a medvěd jej roztrhal. Je to vždycky nebezpečné, protože, jakmile medvěd člověka samotného v noci uhlídá, hned se na zadní tlapy staví."

„Kdybych utíkal, pak bych ho ovšem nedostal," odpověděl Zbyško.

„A kdy zítra půjdeš?"

„Zítra, po západu slunce."

„A ke kterým úlům?"

„K našim, bohdaneckým, nedaleko od vašich kopců, vedle radikovského pole. Říkali mi, že tam není o medvědy nouze."

Zbyško se vydal na lov, jak slíbil, neboť Mackovi bylo mnohem hůře. Nejdříve šel k úlům a pak s včelařem, starým Vavrkem, který v noci nedaleko na salaši spával, prohlédnouti si místo.

Napřed spolu rozházeli salaš, sebrali psy, tu a tam namazali trochu medu po stromech, aby vůně jeho zvěř lákala. Když to bylo hotovo, šel Zbyšek zase domů, oblékl si losí kožich bez rukávů, posadil na hlavu železný širák, vyhledal dobře okuté, dvojklanné vidle a nejostřejší ocelovou sekeru s dubovou rukojetí. Za večerního soumraku byl již na místě. Vybral si tady pohodlné stanoviště, požehnal se a čekal.

Při západu slunce nebylo v lese ticho. Nejprvé přeběhlo kolem úlů stádo divokých kanců s velkým hlukem a funěním, pak klusali kolem losi v dlouhé řadě, držíce jeden druhému hlavu na ocase. Suché větve praštěly pod jejich dupotem, a les téměř duněl. Oni pak, ozářeni rudými paprsky zapadajícího slunce, kvapili k močálu, kde jim bylo v noci jistě blaze. Konečně vzplanula na nebi rudá záplava, takže se zdálo, že vrcholky sosen stojí v plamenech a vše se zvolna uklidňovalo.

Les usínal. Přítmí vstávalo se země a vznášelo se nahoru k jasným červánkům, které konečně počaly blednouti, černati a uhasínat.

„Nyní, pokud se vlci neozvou, bude ticho," pomyslil si Zbyško.

Poslední paprsky dohasly, nastala čirá noc. V lese bylo tak ticho, že Zbyško slyšel i svůj vlastní dech.

Seděl dlouho a přemýšlel. Myslil na kněžnu Danutu, která byla s Danuší na cestě do dalekého Těchova, viděl spanilou tvář krásného děvčete, jeho jasný, rusý vlas s chrpami v něm a tu náhle jej zachvátila touha, odjeti do Mazovska a zkusiti, zdali by souboj na život a na smrt odpor Jurandův neodstranil. Náhle se zachvěl. V lese daleko za ním to zašustilo. Stiskl vidly pevněji v dlani a napiatě naslouchal.

Šelest se blížil a po nějaké chvíli se stal docela zřetelným. Pod nějakým opatrným krokem chrupaly suché větvičky, šustilo napadané listí a jahodí... Něco šlo. Chvílemi šelest ustával, jako by se zvěř zastavovala a očichávala medem pomazané kmeny. V tu chvíli zavládlo takové ticho, že Zbyškovi počalo zvoniti v uších — načež se zase ozvaly volné a opatrné kroky. Vůbec bylo v tom blížení něco tak opatrného, že se Zbyšek tomu velice divil.

„„Starý‘ se asi bojí psů, kteří zde byli na salaši,“ řekl si, „ale snad je to také vlk, který mne zvětřil. Zatím kroky utichly. Zbyško však docela jasně slyšel, že se něco asi dvacet až třicet kroků od něho zastavilo a pak jako by si sedalo. Ohlédl se jednou, dvakrát — ale, ač se kmeny v soumraku dosti výrazně rýsovaly, nemohl ničeho dohlédnouti. Nebylo jiné rady, jen čekati.

A čekal tak dlouho, až jej údiv po druhé zachvátil.

„Medvěd by přece nešel spat sem k úlům a vlk by mne byl již dávno zvětřil a nečekal do rána.“

A náhle ho přešel od hlavy až do paty mráz.

„Snad něco „nečistého“ vylezlo z bláta a jde na něho ze zadu? Z nenadání jej snad chytí nějaké slizké ruce utopencovy, nebo mu pohlédnou do tváře zelené oči upírovy, nebo se ukáže za sosnami zsinalá hlava na pavoučích nohách.

A cítil, že se mu počínají ježiti vlasy na hlavě.

Za chvíli se však šelest ozval před ním — a to ještě patrněji než dříve. Zbyško si oddychl. Myslil opravdu, že totéž „strašidlo“ jej obešlo a nyní se z předu blíží. Ale to chtěl. Chytl vidly, vztyčil se a čekal.

V tom to ve vrcholcích sosen nad ním zašumělo, na tváři ucítil silný větřík se strany močálu a zároveň zavanul k němu puch medvědí.

Nyní nebylo nejmenší pochybnosti, medvěd se blížil!

Zbyška v okamžiku přešel strach a sehnuv hlavu, napial zrak i sluch.

Blížily se těžké, pádné kroky, puch čpěl ostřeji. Brzy na to bylo slyšeti supění a mručení.

„Jen aby nešli dva!“ pomyslil si Zbyško.

Ale v tom okamžiku spatřil před sebou velkou a tmavou postavu zvířete, které jdouc po větru, nemohlo ho do posledního okamžiku zvětřiti, a to tím spíše, že bylo zaujato zápachem medu po kmenech namazaného.

„Buď zdráv, dědku!“ zvolal Zbyško, vystoupiv z pozadí sosny.

Medvěd krátce zařičel, jako by byl nenadálým zjevem polekán, ale byl již příliš blízko, než aby se mohl spasiti útěkem. Okamžitě se postavil na zadní nohy a rozevřel přední jako k objetí.

Na to právě Zbyško čekal: vyskočil jako blesk a celou silou svých mocných paží i celou vahou svého těla vrazil vidly medvědu do prsou. Celý les se nyní zachvěl hrozným řevem. Medvěd chytil tlapami vidle, chtěje je vytáhnouti, ale záděry u hrotu překážely. Ucítiv tedy bolest, řval ještě strašněji.

Chtěje Zbyška dosáhnouti, opřel se a tím je vrážel ještě více do sebe. Zbyško nevěda, vjelo-li ostří dosti hluboko, nepouštěl rukojetí.

Člověk i zvíře sebou smýkali a tahali.

Les se chvěl stále rykem bolesti a zoufalství.

Zbyško nemohl se chopiti sekery, pokud druhý zaostřený konec vidlí nevrazil do země, medvěd pak, uchopiv rukojeť tlapami, zmítal jí i Zbyškem, jako by rozuměl, oč se jedná — a přes bolest, kterou mu působilo každé hnutí hluboko tkvícího ostří, nedal se „podepřít“.*) Tím způsobem se strašný boj prodlužoval — a Zbyško pochopil, že se jeho síly konečně vyčerpají. Mohl také upadnout a v tom okamžiku by bylo po něm veta. Proto se vypial, rozkročil ze široka, ohnul páteř jako luk, aby se naznak nepřevrátil, a celý rozzuřen, jal se se zaťatými zuby opakovati:

„Má smrt, nebo tvá . . .!“

Konečně jej uchvátil takový vztek, taková zuřivost, že by byl v té chvilí raději zahynul než bestii pustil. Ale, zavadiv nohou o kořen sosny, zachvěl se a byl by padl, kdyby se před ním nebyla v tom okamžiku objevila jakási temná postava — druhé

*) Povaliti.

vidly „podepřely“ medvěda, a zároveň mu jakýsi hlas zazněl u samého ucha:

„Sekerou!“

Zbyško ve svém rozohnění se ani na okamžik nepozastavil nad tím, odkud mu ta nenadála pomoc přichází, chytl hned sekeru a strašně ťal. Nyní praskly vidly, zlomené pod tíhou a posledními křečemi zvířete — to se pak svalilo na zem a začalo chroptěti. Hned přestalo.

Nastalo ticho rušené jen hlasitým dýcháním Zbyškovým, který se opřel o sosnu, protože se nohy pod ním chvěly.

Teprv za chvíli pozvedl hlavu, pohlédl na postavu vedle sebe stojící — a lekl se, mysle, že to není člověk.

„Kdo jsi?“ otázal se s neklidem.

„Jagienka!“ odpověděl tenký hlas ženský.

Zbyško překvapením až oněměl.

Po dlouhé teprv chvíli řekl:

„Bůh ti odplať! Nevím, co by se bez tebe bylo stalo!“

A Jagienka, plna rozpaků, jala se vysvětlovati:

„Bála jsem se o tebe, protože Bezduch šel také s vidly a sekerou — a medvěd jej roztrhal. Chraň Bůh, Mackovi by to dodalo, vždyť beztoho sotva dýchá . . . Vzala jsem tedy vidly a šla.“

„Tos tedy ty chodila tam za sosnami?“

„Já.“

„A já myslil, že je to „zloduch.“

„Já sama jsem se nemálo bála, protože zde kolem radzikovské bažiny to bez ohně není jisté. Lidé říkají, že „zloduchové“ se tam smějí a tahají chodce do bahna.“

„A proč jsi se neozvala?“

„Bála jsem se, že bys mne zahnal.“

Po chvíli pak dodala:

„Neříkej u nás, že jsem tu byla, doma by se se mnou vadili.“

„Ale domů tě doprovodím, mohli by tě ještě vlci přepadnout.“

„Nuže dobře.“

V tom okamžiku vyšel měsíc nad stromoví a ozářil jasným svým světlem oba mladé lidi.

Zbyško pohlížel na sličnou Jagienčinu tvář a řekl s bezděkým údivem:

„Takové druhé dívčiny jako ty, asi na celém světě není. Ty bys měla jít na vojnu.“

Pohlédla mu do očí a téměř smutně zašeptala:

„Já vím, ale nevysmívej se mi.“

Druhého dne Jagienka sama vyškvařila veliký hrnec medvědího sádla, jehož první dávku vypil Macko s chutí, protože bylo čerstvé, nepřipálené a vonělo andělíčkovým kořením, které děvče, v léčení se vyznající, se sádlem vyškvařilo. Macko hned celý se osvěžil a nabyl nové naděje na zdraví.

„Toho mi bylo třeba,“ povídal. „Jak se v člověku všecko dobře vymastí, snad také štěpina někudy z těla vyleze.“

Následující dávky mu již nechutnaly tak dobře, jako první. Jagienka jej také stále těšila, říkajíc:

„Budete zdráv! Zbiludovi z Ostroga vrazili hrot rozžhaveného železa hluboko pod krkem do těla, a po medvědím sádle se mu to zahojilo. Jen, jakmile se rána otevře, je třeba ji bobřím tukem mazati.“

„A máš bobří tuk?“

„Mám. A bude-li třeba čerstvého, půjdeme se Zbyškem na bobry. O ty zde není nouze. Ale neškodilo by také, kdybyste nějakému svatému něco obětoval, a sice nějakému patronu ran.“

„Na to jsem již také myslil, jenže dobře nevím, kterému svatému? Svatý Jiří je patronem rytířů, ten chrání bojovníky před nehodou a vždycky jim zmužilosti ve všech příhodách dodává. Ale takový, který sám rád bije, zřídka kdy sám hojí, od toho snad je jiný, jemuž by nerad v cestu vkročil. Každý svatý má v nebi svůj úřad a své hospodářství — to se ví! A jeden druhému se do ničeho nemíchá, protože by z toho mohly vzejíti nesváry a v nebi se nesluší, aby se svatí spolu vadili.“

„Kosma a Damián jsou také velcí svatí, k nimž se lékaři modlí, aby nemoci na světě nevyhynuly, protože by jinak neměli čeho jísti. Je také svatá Apollonie od bolení zubů . . . Ale ku kterému se mám se svou trampotou obrátit, to nevím.“

„To vám povím,“ řekl Zbyško. „Obětujte naší nebožce královně a, jestli se za vás přimluví, vykonejte pout k jejímu hrobu do Krakova. Což pak se tam již málo zázraků před našima očima stalo?“

„To je moudrá rada!“ zvolal Macko. „Naše paní celou pohanskou zem na křesťanství obrátila, proto jí zajistě v nebi ničeho odříci nemohou. Učiním také, jak radíš, abych se uzdravil!“

Rada ta líbila se také Jagience. Macko složil ještě toho večera slavný slib a od té chvíle pil ještě s větší nadějí medvědí sádlo, den po dni nepochybně svého uzdravení očekávaje.

Po týdnu ale počal pozbývati naděje. Říkal, že se mu sádlo „kvasí“ v životě, a na kůži, vedle posledního žebra, že mu roste něco jako boule.

Po desíti dnech bylo ještě hůře: boule narostla a zčervenala, a Macko velice zeslábl. Když pak se dostavovala horečka, jal se zase na smrt připravovati.

Až jedné noci náhle zbudil Zbyška:

„Zapal rychle louč,“ řekl, „cosi se se mnou děje, ale nevím, zdali co dobrého či zlého.“

Zbyško vyskočil rovnýma nohama z postele, a nekřesaje ani ohně, rozdmýchal ve vedlejší jizbě dohořívající uhlí v krbu, zapálil jím smolnou louč a vrátil se.

„Co je s vámi?“

„Co se mnou je? Bouli mi něco probodlo, jistě že ta oštěpina; držím ji, ale vytáhnouti jí nemohu. Cítím jenom, jak mi něco pod nehty skřípá a škrčí...“

„To je oštěpina, nic jiného!“

„Chytněte ji dobře a táhněte!“ Macko se bolestí svíjel a sténal, ale strkal prsty stále hlouběji do rány, až tvrdý předmět pevně zachytl. Pak škubl a úlomek vytáhl.“

„Ó, Ježíši!“

„Máte to venku?“ tázal se Zbyško.

„Mám. Až pot na mne vyvstal, ale zde je. Podívej se!“

To řka, ukázal Zbyškovi podlouhlou, ostrou štěpinu železa, která se od špatně ukovaného hrotu odloupla a několik měsíců v těle vězela.

„Chvála Bohu! Patrně se královna Jadviga za vás přimluvila... nyní se uzdravíte!“

„Snad se mi ulevilo, ale hrozně to bolí,“ říkal Macko, tiskna vřed, z něhož tekla hojně krev s hnisem.

„Jakmile bude ten neřád z člověka venku, hned musí také nemoc povoliti. Jagienka říkala, že nyní bude třeba bobří tuk na to přikládati.“

„Půjdeme hned zítra na bobry.“

Mackovi se dařilo již druhého dne mnohem lépe. Spal dlouho a probudiv se, volal po jídle. Na medvědí sádlo se již ani nemohl podívat, ale za to mu usmažili dvacet vajec, protože více nechtěla Jagienka z opatrnosti povoliti. K tomu snědl hltavě půl bochníku chleba a vypil hrnec piva. Po takovém posilnění mu bylo

tak vesele, že prosil, aby mu poslali pro přítele Zvcha, že by se s ním zase jednou „pořádně rozveselil“.

Zbyško poslal do Zhořelic pro Zycha jednoho ze svých Turků a sám šel s Jagienkou, která tvrdila, že je bobřího tuku na ránu nezbytně třeba, k jezeru Odstajanskému, kde ještě bylo množství bobrů.

Zych s Mackem zůstali doma a oba staří vládykové si začali povídati o dětech a vychvalovati každý svoje.

„Je to chlapík, ten Zbyško!“ řekl Macko, „nemá na světě sobě rovného. Statečný je a švižný jako rys. Víte! Jak jej v Krakově vedli na smrt, děvčata v oknech naříkala, jako by je někdo ze zadu šídlem píchal a jaká děvčata: dcerky rytířské a kastelánské, o různých krásných měštkách ani nemluvíc.“

„Ať jsou třeba kastelánské a krásné, lepší než má Jagienka jistě nejsou!“ odvětil Zych.

„Což pak říkám, že jsou lepší?“

„Milejšího děvčete než je Jagienka snad na celém světě nenajdeš!“

„Já také proti Zbyškovi nic neříkám: kuši pouhou rukou napne!“

„A medvěda samojediný podepře. Viděli jste, jak ho ťal? Celou lebku i s tlapou mu rozsekl.“

„Lebku rozsekl. Ale sám nepodepřel, Jagienka mu pomohla.“

„Pomohla? Nic mi neřekl.“

„Protože jí to slíbil . . . protože se nesluší, aby děvče v noci po lese běhalo. Jiné rády lžou, ale ona pravdy nezatají.“

„Hoj, to je děvče jako zlato! Takovou ženu bych pro Zbyška potřeboval!“ upřímně zvolal Macko.

„Ba věru! Jen kdyby nebyl jiné sliboval.“

„Jak víte, je to takový rytířský zvyk. Toho z mladých, který by své paní neměl, jiní za sprosťáka pokládají . . . Sliboval paví chocholy a ty musí z přílbic strhati, protože přísahal na rytířskou čest — ale může si jinou ženu vzít.“

„Bude-li jen chtít, když má v hlavě jinou? A tam té přece sliboval, a kněžna jim vystrojila zasnoubení?!“

„Jaké zasnoubení? Jaké slibování?“ řekl Macko s hněvem. „Když Jurand mu do očí řekl, že mu děvče nedá. Jestli ji slíbil jinému, nebo službě Boží obětoval, to nevím, ale přímo řekl, že mu ji nedá.“

„Já bych hned dal!" zvolal s hlasitým. smíchem Zych.

„Bůh vám zaplať za dobré slovo!" řekl radostně Macko. „Dá Bůh, že při takové dívce tam na tu Zbyško zapomene. Já jsem starý a také bych zapomněl. Napijete se medoviny?"

„Napiji se."

„Nuže, na zdraví Zbyška a Jagienky."

Jagienka šla se Zbyškem k jezeru, uloviti nějakého bobra. Šla napřed, ale každou chvilku se ohlížela a kladla prst na ústa. Došli na břeh jezera. Tiše jako kočka vylezla Jagienka na vrbu daleko nad vodou se sklánějící a Zbyško ji následoval. Chvíli čekali. Ale viděli jen mlhu a slyšeli jednotvárné pištění čejek nad hlavami. Konečně zavál vítr. Mlha se rozptýlila, ale netrvalo dlouho a zase nastalo úplné bezvětří... Najednou spatřili, jak se docela blízko vynořila černá hlava nad vodou, za ní druhá. Pak třetí. Nyní viděl Zbyško, jak Jagienka tiše pohnula lokty a naklonila hlavu.

Hned na to zasvištěla tětiva a v okamžiku zvolala Jagienka: „Je střelen!" Zbyško vylezl výše a viděl nyní, jak se bobr brzy vynořil, brzy zase plaval kus pod vodou, pak se zase vynořil a tak to chvíli dělal. Pak sebou několikrát škubl. Potom se převrátil na záda a plaval bez hnutí po vodě dále.

„Jak jej však dostaneme?" tázal se jinoch. „Buď bez starosti, ten je ještě před večerem v Bohdanci!" zvolalo se smíchem děvče. „Střelila jsi jej znamenitě," řekl, a ona odpověděla: „Ó, to není první!"

Na to chvíli nic neříkala. Náhle se dala na zpáteční cestu hustým křovím, táhnouc Zbyška za sebou. Tu, když měli již křoví za sebou, zvolala: „Ale to je k zlosti! Nyní jsem zapomněla na břehu šípy!" a nečekajíc odpovědi svého průvodce, zmizela zase v křoví jako srna. Zbyško se v širém lese octl sám.

Za chvíli dostal strach, kde tak dlouho prodlévá. Povídal si, že se jí jistě něco stalo, jinak by byla již dávno zpět. Ale sotva učinil několik kroků směrem, kudy zmizela, spatřil ji zase. Tváře jí jen hořely a na zádech vlékla bobra.

„Ježíši!" zvolal Zbyško; „kde jsi toho bobra vzala?"

„Aj, vytáhla jsem jej z jezera! Vždyť to nedělám po prvé. Tebe jsem přece nemohla pustit do vody, vždyť nevím, umíš-li plavat."

„Tedy jsi šípy vlastně ani neztratila?"

„Bůh uchovej! Chtěla jsem tě jen od břehu odvésti."

„Jagienko! Takového druhého děvčete jako ty, na celém světě není. Vždyť ty se zde v lese vyznáš ještě lépe než doma."

Bylo patrno, s jakou radostí a hrdostí slovům jinochovým naslouchala. Ale chtějíc obrátiti řeč jinám, řekla: „Zbyško, vyždímej mi vodu z copu. Hrozně mne máčí na zádech."

Zbyško uchopil vrkoč jednou rukou a druhou jím počal kroutiti, až voda malým proudem na zem vytékala.

„Nejlépe by bylo ho rozplésti, vítr rozpuštěné vlasy brzy vysuší."

Ale ona toho nechtěla dopustit, protože se bála, že se rozpuštěný vlas o nějakou větev zachytí.

Bobra jí však Zbyško vzal a zatím, co si Jagienka statně na předu vykračovala, šel za ní s bobrem na zádech.

„Tak," řeklo děvče, „nyní se Macko brzy pozdraví, protože na vnitřní rány není nic lepšího nad medvědí sádlo, na vnější však zase bobří tuk. Za nějaké dvě neděle již bude jezditi na koni.

„Dejž to Bůh!" odpověděl Zbyško. „Čekám již na to jako na vykoupení, protože od nemocného nemohu odjeti a je mi těžko, zde seděti."

„Těžko zde seděti?" tázala se Jagienka. „Proč?"

„Což ti Zych o Danuši nevypravoval?"

„Něco mi povídal... Vím... Závojem tě zastřela... vím! Říkal také, že každý rytíř činí jakési sliby, že bude své paní sloužiti, povídal však, že to nic není... taková služba... Někteří prý jsou ženatí a přece nějaké paní slouží... A ta Danuše, Zbyšku, co je s ní? Řekni! Co je s Danuší?" Stoupla si těsně k němu a hleděla mu s velikým neklidem do očí, on pak, nevšímaje si vůbec jejího hlasu ani pohledu, řekl:

„Je to má paní, ale také nevěsta nejmilejší. Nevykládám to nikomu, ale tobě to řeknu jako vlastní sestře, protože se od malička známe. Šel bych za ní za devátou řeku i za deváté moře k Němcům i k Tatarům, protože takové již na celém světě není. Ať si jen strýc sedí v Bohdanci, ale já se k ní zase vrátím a to, co jsem jí slíbil, splním, byť bych i sám měl zahynouti."

„To ovšem jsem nevěděla," řekla Jagienka zasmušile.

Zbyško jí vypravoval všecko, co se od jeho setkání s Danuší stalo. Hovor přerušil teprv, jakmile shlédl pacholka, který čekal na pokraji lesa u koní.

Jagienka si hned sedla na koně a počala se loučiti se Zbyškem.

„Ať jede pacholek s bobrem za tebou, já se vrátím do Zhořelic."

„A do Bohdance nepojedeš? Vždyť je tam Zych."

„Ne. Tatínek říkal, že se vrátí, a také mně kázal, abych se vrátila."

„Nuže tedy, Bůh ti zaplať za bobra."

„S Bohem!"

A po chvíli zůstala Jagienka sama. Jedouc k domovu vysokým vřesem, ohlížela se s počátku za Zbyškem, a když konečně zmizel za stromy, zakryla si oči rukou, jako by je chtěla chrániti před paprsky slunečními.

Ale v brzku jí pod rukou začaly stékati velké slzy a jedna za druhou padala na sedlo i na hřívu koňovu.

Zbyško, vrátiv se domů, nalezl Macka v znamenitém rozmaru.

„Již viděti, že se vám vrací zdraví, když máte takové smějící se oči," řekl.

„Jak bych nebyl veselý, když se nám svatba chystá!" řekl Macko.

„Jaká svatba?" tázal se udiveně Zbyško.

„Aj! Vidíte jej! Jaký to beránek! ... On ani neví, že mluvím o něm a o zhořelické panně."

„I dejte pokoj! Marně si tím hlavu pletete!" odpověděl Zbyško a odešel z jizby.

Macko, velice rozmrzen, začal přemýšleti, jak by to se synovcem zaonačil, a umínil si, že nechá oba mladé lidi nějakou dobu na pokoji.

Rána se mu zatím den ode dne očividně hojila a za dvě neděle Jagienka přestala také ránu bobřím tukem obkládati. Přiložila jen čistý hadřík na jizvu, aby se čerstvá pokožka neodřela. Macko byl již úplně zdráv.

„Nyní, když Vám Pán Ježíš vrátil zdraví, mám již čas, abych zase odjel," řekl jednoho dne Zbyško.

„Kam?"

„Do Mazurska, k Danušce a hledati paví chocholy mezi Němci."

Macko se rozhněval.

„Jak to? A co bude s Jagienkou? Mám snad já za tebe před Zychem a děvčetem očima svítit?"

„A kdo vám říkal, že Jagienka na mne myslí . . .? Mám ji rád jako sestru. Řekl jsem jí všecko o Danuši i o svém slibování a zasnoubení."

Macko umlkl. Znal Zbyška, věděl, že hoch neustoupí v tom, co za svou čest a povinnost považoval. Myslil si tedy chytrý Macko: ať si chlapík jede, až sliby vyplní a Jurand mu dcerky nedá, vrátí se a bude jinak mluviti.

„Hoj!" řekl konečně, „musíš bez toho hledati křižácké lebky, jak tedy není jiné pomoci, jeď. Staniž se podle vůle Pána Ježíše! Ale já hned musím jeti do Zhořelic. Snad Zycha nějak udobřím . . . Zycha zvláště je mi líto."

Tu pohlédl Zbyškovi do očí a náhle se otázal:

„A tobě není Jagienky líto?"

„Ať jí dá Bůh zdraví a všecko nejlepší!" odpověděl Zbyško.

VI.

Zbyško odjížděl z Bohdance s těžkým srdcem. Napřed mu bylo nějak cize a byl celý nesvůj bez strýce, s nímž se až posud po dlouhá léta nerozloučil. Za druhé mu také bylo líto Jagienky a jeda, přemýšlel o všem, co se přihodilo.

„Staří piva navařili," řekl si, „bez naší vůle se umlouvali i namlouvali. Ačkoliv Jagienka ví, že miluji Danušku, že jsem jí sliboval, a sama si zajisté na mne ani nemyslila, rmoutí se asi přece. Na jevo toho sice nedala, ale snad ve svém srdci hořkost proti mně chová." Zapomněl při tom přemýšlení docela, že jede do Mazovska. Připadalo mu docela, jakoby Jagienka jela před ním, a před jeho zrakem se vynořila její postava, jak ji po prvé v nádherném šatě spatřil. Zamotala se mu až hlava, když si vzpomněl, jak láskyplně s ním zacházela a jak hluboko do očí mu hleděla. Nejraději by se byl zase vrátil, neboť nyní jej přímo bodalo u srdce, že odjel, ani s jejím otcem, ani s ní se nerozloučiv. Čím více jeho myšlenky u ní prodlévaly, tím více vzrůstala touha po ní, a konečně zuřila v jeho žilách pravá sopka, ačkoliv noc byla notně chladná.

Jeho přemýšlení přerušil dusot koně, a v krátku jej dohonil Čech Hlava, vyslaný Jagienkou, veda náhradního koně.

„Pochválen Pán Bůh!" řekl, hluboce se ukláněje.

Zbyško jej viděl asi jednou nebo dvakrát ve Zhořelicích, ale nepoznal ho. Odpověděl tedy:

„Pochválen na věky věkův. Kdo jsi ty?"

„Váš pacholek, šlechetný rytíři."

„Jak to, můj pacholek? Tam jsou moji pacholci," řekl ukazuje na oba Turky, které mu daroval Záviši na dva statné pacholky, kteří jeli za ním a vedli dva statné rytířské koně — tito zde jsou moji, a kdo tebe poslal?"

„Panna Jagienka ze Zhořelic."

„Panna Jagienka?"

Zbyška to dojalo, ale zároveň jej přílišná dobrota dívčina rozhněvala.

„Vrať se domů a poděkuj panně za laskavost, já tě nechci," řekl Čechovi.

Ale Čech zavrtěl hlavou.

„Nevrátím se, pane. Darovali mne vám a mimo to jsem odpřisáhl, že vám budu do smrti sloužiti."

„Když tě mně darovali, pak jsi můj sluha? Co?" tázal se Zbyško přísně.

„Ano, pane!"

„Nuže, poroučím ti, abys se ihned k Jagience do Zhořelic vrátil a můj vzkaz jí vyřídil."

„Přísahal jsem vám věrnost, pane, a ačkoliv jsem jen zajatcem z bitvy u Boleslavce a z chudé šlechty, jsem přece vladyka."

Zbyška to dopálilo.

„Táhni přece! Což mi budeš proti mé vůli sloužiti, či co? Táhni, nebo dám napnouti luk!"

Čech klidně odvázal soukenný, vlčinou podšitý kabátec a podávaje jej Zbyškovi řekl:

„To vám panna Jagienka poslala, pane."

„Chceš, abych ti hnáty přelámal?" tázal se Zbyško, bera do ruky dřevce z rukou pacholkových.

„Také tento měšec zlata vám patří," řekl Čech.

Zbyško namířiv dřevcem, ale vzpomněl si, že Hlava, ač je zajatcem, je přece vladykou, který patrně jen proto u Zycha zůstal, že se neměl čím vykoupiti — a svěsil zbraň.

Čech se mu zase hluboce uklonil a řekl:

„Nehněvejte se, pane! Neporoučíte-li, abych s vámi jel,

pojedu za vámi o hon cesty nebo dva, protože jsem to na spasení své duše odpřisáhl.

A což dám-li tě zabít, nebo svázati?" zvolal Zbyško hněvivě.

„Zabijete-li mne," řekl Čech neohroženě, „nepadne hřích na mne. Necháte-li mne svázaného na cestě ležeti, musím tam zůstat ležeti, až mne vlci sežerou, jestli mne před tím nějací dobří lidé nevysvobodí a nerozváží. Ale opustiti vás nemohu."

Zbyško mu již neodpověděl, jel dále a za ním jeho lidé. Čech s kuší na zádech a se sekerou v ruce jel pomalu vzadu, zahaliv se do chlupaté zubří kůže, protože začal váti ostrý vítr, v němž poletovaly krupky zmrzlého sněhu. Sněhová vánice neustále vzrůstala. Turčínům, kteří byli jen v kabátcích, bylo hrozně zima. Pacholci Zbyškovi si třeli ruce a on sám, nejsa dosti teple oděn, vrhal pohledy na vlčí srstí podšitý kabátec, který Hlava přivezl. Za chvíli pak řekl Turčínovi, aby mu jej podal.

Jakmile jej oblékl, hned se rozchřál a pomyslil si, jaké je ta Jagienka opravdu hodné děvče. Zadržel trochu koně, chtěje se Čecha vyptati na všecko, co se ve Zhořelicích dělo. Kývnuv na Hlavu, řekl:

„Ví rytíř Zych, že tě sem panna poslala?"

„Ano."

„A neměl nic proti tomu?"

„Napřed nechtěl o tom ani slyšeti. Běhal jen po jizbě a láteřil. Ale panna nepovolila . . . Konečně řekl:

„Tak mu ty krámy pošli po Hlavovi — to je totiž mé jméno a jsem z Čech — ale slib mi, že neodběhneš tajně ze Zhořelic za ním, dáti mu s Bohem."

Proto se panna velice rmoutila, ale otci to slíbila. Provedla také svou vůli s oběma koni i se mnou. Rovněž vlčí kožich a měšec peněz poslala, ačkoliv pán se tomu až do posledního okamžiku příčil. Ale co je všecko platno, kdyby chtěla na konec otci dům nad hlavou zapáliti, on by také svolil."

„Ták? Tedy Hlava se jmenuješ a jsi z Čech? A potom již se pan Zych nevzpíral?"

Čech se usmíval chytrácky, neboť brzy postřehl, jak se věci mají.

„Panna Jagienka si otce kolem prstu ovine, takže jí ničeho odepříti nemůže."

„To je možné,“ odpověděl Zbyško.

„Ne, je tomu opravdu tak, jak povídám, šlechetný pane, přisám Bůh!“

Sněhová vánice stále vzrůstala.

Náhle zastavil Zbyško svého koně, který se čehosi lekl-Z lesa k nim dolétal žalostný hlas, šuměním větru tlumený a téměř se ztrácející:

„Jste-li křesťané, pomozte sluhovi Božímu!“

Na to se vrhl člověk polo ve světském, polo v duchovním oděvu před koněm Zbyškovým na kolena a úpěl:

„Kdokoliv jste, pane, pomozte bližnímu svému v těžké příhodě!“

„Co se ti přihodilo a kdo jsi?“

„Jsem sluha Boží, ačkoliv bez svěcení. Stala se mi zlá nehoda. Splašil se mi kůň, utekl a já jsem zde se skříněmi, v nichž jsou svátosti. Zůstal jsem beze zbraně, sám, večer se blíží a co nevidět ozve se v lese divoká zvěř. Zahynu, jestli mne nezachráníte!“

„Kdybys mou vinou zahynul,“ řekl Zbyško, „musil bych za tvé hříchy odpovídati. Ale jak poznám, že pravdu mluvíš a že nejsi nějaký tulák nebo darmochleb, jakých se mnoho po cestách toulá?“

„Po skříních, pane, to poznáš. Nejeden by mi dal měšec plný dukátů, kdyby měl to, co se v nich nalézá. Ale já ti je zadarmo udělím, jen abyste mě i se skříněmi s sebou vzali.“

„Říkáš, že jsi sluha Boží, a to nevíš, že nemáme pomáhati bližnímu pro odměny pozemské, nýbrž pro odplatu nebeskou. Ale jak se stalo, že jsi skříň zachránil, když ti kůň, který ji nesl, utekl?“

„Koně asi vlci v lese sežrali, protože jsem nalezl skříně tam na kraji lesa a dovlekl je až sem k cestě, doufaje, že se zde spíše s lidmi setkám.“

Zbyško si prohlížel prosícího dosti nedůvěřivě, neboť člověk ten se mu právě nezdál býti něčím zvláštním a také řeč jeho, ačkoliv správná, prozrazovala cizince z dalekých krajů. Ale nechtěl mu přece odříci pomoci a dovolil, aby si sedl i se skříněmi, které se zdály býti podivně lehké, na koně, kterého Čech vedl.

„Kéž Bůh rozmnoží tvá vítězství, mužný rytíři,“ řekl neznámý. Pak spatřiv mladistvou tvář Zbyškovu dodal polohlasem:

„A rovněž tvé vousy na bradě.“

„Odkud jsi?" tázal se Zbyško.

„Až z Pruska, od Malborgu."

„Ale Němec asi nejsi, protože dobře naší řečí mluvíš? Jak se jmenuješ?"

„Jsem Němec a říkají mi Sanderus. Vaší řečí mluvím, protože jsem se narodil v Toruni, kde veškerý lid tak mluví. Ba věru, i bratři z Řádu vaší řeči rozumějí."

„A jsi již dlouho pryč z Malborgu?"

„Byl jsem, pane, v zemi svaté, pak zase v Cařihradě i v Římě, odkud jsem se přes Francii vrátil do Malborgu. Z Malborgu jsem jel do Mazovska, voze s sebou svaté ostatky, které pobožní křesťané rádi pro spásu duše své kupují."

„Byl jsi také u Plocku a ve Varšavě?"

„Byl jsem tam i tam. Ať Bůh dá zdraví oběma kněžnám! Ne nadarmo milují kněžnu Alexandru i pruští pánové, je to zbožná paní a také kněžna Anna Janušova není horší."

„Viděl jsi ve Varšavě dvůr?"

„Nesetkal jsem se s ním ve Varšavě, nýbrž v Těchanově, kdež mě obě kněžny jako sluhu Božího pohostinně přijaly."

Již se chtěl otázati na Danuši, ale v okamžiku si pomyslil, jak by bylo nemoudré, zasvětiti člověka jemu dosud úplně cizího do tajemství jeho styků s dcerou Jurandovou. Znova ho totiž napadlo, že by snad cizinec mohl přece jen býti podvodníkem.

„A jaké svaté ostatky máš ve svých skříních?" tázal se po chvíli.

„Nemyslete, pane," odpověděl mu onen muž, „že snad potřebuji peníze ze svého obchodu pro sebe. Ó, ne! Mně stačí kus chleba a doušek vody, více nepotřebuji. Peníze, které utržím, putují do Říma, kde se sbírají na novou křižáckou výpravu. Mám odpustky a ostatky takové, že se ani nesluší s pokrytou hlavou o nich mluviti. A co všecko mám! Kopyto oslíka, který sloužil útěku do Egypta a jež bylo u pyramid nalezeno. Král aragónský dával mi za ně padesát dukátů z dobrého zlata. Mám péro z křídel archanděla Gabriela, které při zvěstování upustil. Mám dvě hlavy křepelek, seslaných Židům na poušť. Mám olej, v němž pohané chtěli svatého Jana usmažiti — i příčku žebříku, o němž s Jakubovi zdálo — i slzy Marie Egypťanky, pak trochu rezi s klíčů svatého Petra... Ale nemohu všecko

vyjmenovati proto, že jsem promrzl a tvůj sluha, pane, mi nechtěl dáti vína."

„Jsou to veliké ostatky, jsou-li pravé," řekl Zbyško.

„Jsou-li pravé? Vezmi, pane, kopí z rukou služebníka svého a nastav je, neboť je na blízku ďábel, který ti takové myšlenky vnuká."

Hlava, starší i zkušenější než jeho velitel, mu pošeptal do ucha:

„Nevěřte nic, pane, je to jistě podvodník! Takových mnoho se po cestách toulá a lehkověrné lidi mámí. Převor dominikánů v Sěradci mi říkal, že jsou bully papežské, nařizující biskupům stíhati podobné překupníky, a který by pravých listů ani pečeti neměl, hned jej souditi."

Zbyško pohlédl podezřívavě na poutníka a Hlava se šelmovsky optal:

„Takové svátosti s sebou vozíš, a vlci se jich nepolekali a vzdor tak svatým skříním ti přece koně sežrali?"

„Sežrali, ale hned také pukli, na vlastní oči jsem to viděl."

Hlava se dal do smíchu. Zbyško pohlédl pohrdavě na Němce a popohnav koně jel mlčky dále.

Byli již asi půl dne cesty od Těchanova, když Hlava přikvapil ke Zbyškovi, volaje:

„Vaše milosti! Nějací rytíři jedou za námi. Křižáci, či co?"

Zbyško rychle obrátil koně a uzřel nedaleko za sebou nádherný průvod, v jehož čele jeli dva rytíři na silných, pomořanských koních, oba v úplné zbroji, každý v bílém plášti s černým křížem a v přílbě s velkým pavím chocholem.

„Milosrdný Bože!" zvolal. „Jsou to Křižáci!"

V okamžiku se naklonil v sedle, nachýlil kopí a Čech si hned plivnul do dlaní, aby mu topůrko u sekery neklouzalo.

Čeleď Zbyškova, lidé to zkušení a v obyčejích bojovných vyznalí, také se připravili, ovšem ne k boji, ale k odměření místa pro souboj koňmo nebo k udupání zasněžené půdy pro souboj pěší.

Ale Zbyško se vzpamatoval včas, neboť mu napadlo jeho ztřeštěné chování v Krakově i veškeré neštěstí, které z toho pošlo. Proto spustil zase kopí a jel křižáckým rytířům vstříc. Přiblíživ se, zpozoroval, že s nimi jede ještě třetí rytíř, rovněž s pavím chocholem na přílbici, a čtvrtý neozbrojený, dlouhovlasý, který se mu zdál býti Mazurem.

Vida je, řekl si v duchu:

„Sliboval jsem své panence ve vězení ne tři chocholy, ale tolik, kolik je prstů na rukou. Nejsou-li tito vyslanci, mohl bych míti hned tři."

Ale pomyslil si přece, že to asi budou vyslanci ke knížeti mazověckému jedoucí, a vzdychnuv si ozval se hlasitě:

„Pochválen buď Ježíš Kristus!"

„Na věky věkův," odpověděl dlouhovlasý, neozbrojený jezdec.

„Dej Bůh štěstí."

„I vám, pane!"

„Chvála svatému Jiřímu!"

„Je to náš patron. Buďte vítán, pane, na cestě."

Tu se počali vzájemně klaněti. Zbyšek vyjmenoval, kdo je, jakého erbu, hesla a odkud na dvůr mazověcký spěchá. Dlouhovlasý rytíř pak oznámil, že se jmenuje Jendrek z Kropivnice a veze hosty ke knížeti: bratra Gotfrieda a bratra Rotgiera, potom pana Fulka de Lorche z Lotrinska, který, meškaje u Křižáků, chce knížete mazověckého a zvláště kněžnu, dceru slavného „Kynstuta", na vlastní oči spatřiti.

Mezi tím, co si vyměňovali svá jména, ukláněli se zahraniční rytíři, kteří seděli až posud přímo v sedlech, Zbyškovi, soudíce z nádherné jeho zbroje, že snad kníže někoho vzácného, snad svého příbuzného, jim v ústrety vyslal.

Jendrek z Kropivnice pokračoval:

„Komtur, jako bychom my řekli starosta z Jansburgu, je hostem u knížete. Tři rytíři, kteří jedou s ním, by se také rádi podívali do Těchanova, ale neosmělili se, a lotrinský rytíř se domnívá, že bezprostředně za hranicí křižáckého řádu bydlí Saracéni, s nimiž válka neustává. Kníže jako člověk šlechetný poslal mne za hranice, abych je bezpečně mezi hrady sem dovedl."

„Tak bez vaší pomoci by nebyli mohli hranice překročiti?"

„Náš národ je hrozně proti Křižákům rozezlen a to ani tak ne proto, že nás často přepadají — neboť také my na ně zajíždíme, ale pro velikou jejich věrolomnost. Neboť, jestli vás Křižák obejme a z předu líbá, je s to ze zadu vás v témže okamžiku nožem bodnout, kterýžto zvyk je přímo zvířecí a nám Mazurům odporný . . .

Ba věru! Pod střechu každý Němce přijme a hostovi neukřivdí, ale cestu jim každý rád zastoupí. Ale jsou také takoví,

kteří nic jiného nečiní, než pomstu vyhledávají a pro slávu bojují."

„A který je mezi vámi nejslavnější?"

„Jeden z rytířů má takovou pověst, že by Němec raději viděl smrt než jeho. Nazývá se Jurand ze Spychova."

Srdce se v mladém rytíři zachvělo, když to jméno uslyšel, a chtěl se více vyptávati na Juranda i Danušku, ale právě přijížděli k těchanovskému zámku.

Dojeli ještě za světla, ale než se ohlásili u bran zámeckých a než jim byl spuštěn most, nastala hluboká noc.

Přijal a pohostil je známý Zbyškův, Mikuláš z Dlugolasu, který velel záloze, skládající se z malého počtu rytířů a z třiceti lučištníků, ve střelbě úplně jistých.

Hned u vchodu dověděl se Zbyško k veliké své lítosti, že dvoru v Těchanově není.

Kníže, chtěje uctíti komtury ze Ščitna a Jansburgu, uspořádal veliké lovy v kurpeské pustině, ke kterým se k vůli větší okázalosti dostavila také kněžna zároveň se dvorními pannami i s Danuší.

„Nakrmím jen koně a pojedu na lov, třeba v noci pojedu!" zvolal Zbyško, dověděv se o nepřítomnosti dvora.

Při večeři, kterou Mikuláš z Dlugolasu svým hostům vystrojil, řekl Zbyško, že pojede hned za knížetem a že proto o průvodce prosí.

Cestou unavení Křižáci si usedli po hostině k obrovským krbům, v nichž hořely celé sosnové kmeny, a umínili si, že pojedou teprv druhého dne, po odpočinku.

Avšak de Lorche, vyptav se, oč jde, řekl, že by rád jel se Zbyškem, jelikož by jinak mohl zmeškati lovy, které si chtěl vůbec prohlédnouti.

Pak, přiblíživ se ke Zbyškovi a podav mu ruku, třikrát mu stiskl prsty.

Mikuláš z Dlugolasu jim dal za průvodce Macka z Turobojů, který cestu dobře znal a mluvil německy. Mohl tedy dělati mezi oběma rytíři tlumočníka.

De Lorche se zvědavě vyptával na kraj i domácí zvyky a na jeho hezké tváři se každou chvilku zračil údiv a smutné jeho oči se kalily stínem zamyšlení. Vždyť přece přijel do těch končin na výpravu křížovou, chtěje si dobýti slávy a spásy duše, a jeda, domníval se, že válka třeba s Mazury jako s národem

polopohanským také úplné odpuštění zaručuje. Očím svým přímo nevěřil, když přišed na Mazovsko, spatřil kostely ve městech, kříže na věžích, duchovní a rytíře se svatými odznaky na zbrojích a národ sice bujný, vznětlivý, svárlivý i bojovný, ale křesťanský a vůbec ani tak loupeživý jako Němci, z jichž středu mladý rytíř přijížděl.

Když mu tedy řekli, že národ onen již od věků Krista vyznává, sám nevěděl, co si má o Křižácích mysliti. Když pak se dověděl, že Litvu již nebožka krakovská královna na víru křesťanskou obrátila, překvapení a zároveň dychtivost jeho neznaly mezí. Začal se tedy Macka z Turobojů vyptávati, nejsou-li aspoň v lesích, kudy jedou, draci, jimž by lidé obětovali děvčata a s nimiž by bylo možno bojovati. Ale odpověď Mackova mu v tom ohledu připravila úplné sklamání:

„V lesích je různá divá zvěř, jako vlci, tuři, zubři a medvědi, s nimiž je dosti práce," odpověděl Mazur.

„Snad jsou v bahništích nečistí duchové, ale o dracích jsem neslyšel, a byť i nějakých bylo, jistě bychom jim děvčat nedávali, nýbrž houfně na ně šli. Ba, kdyby tu byli, již dávno by Kurpové pasy z jejich kůže nosili."

„Jaký je to národ a nebylo-li by možno s ním válčiti?" otázal se de Lorche.

„Válčiti s ním je možno, ale není to zdrávo," odpověděl Macko. „A konečně se to rytířovi ani nesluší, protože je to národ selský."

De Lorche jel chvíli zamyšleně a mlčky, až konečně se ho Zbyško optal, co to znamená, že jeho šíje je několikrát provazem z vlasů omotána?

Po té otázce povznesl mladý rytíř zrak k nebi a z hluboka zavzdychal. Pak odpověděl, že provazu nesejme, pokud neprovede nějaký vzácný, rytířský čin. To slíbil své paní, Ulrice de Elner, která je nejctnostnější ženou na světě.

Načež Zbyško vzkřikl:

„Není pravda! Nejkrásnější a nejctnostnější dívkou na světě je panna Danuta Jurandovna."

A vhodil rukavici před mladého rytíře na znamení, že se s ním chce k vůli tomu potýkati.

De Lorche zdvihl hrotem meče rukavici a uklonil se Zbyškovi na znamení, že vyzvání přijal.

Ale Macko z Turobojů jim řekl, že napřed musejí dostati od knížete k souboji svolení, protože je tam blízko dvůr a není zde zvyk, aby se rytíři pro dívčí krásu bili. Svolí-li však kníže, pak se spolu mohou potýkati.

Jeli tedy dále v úplné shodě, prokazujíce si vespolek různé pozornosti a pijíce víno, jehož vezl de Lorche na svém voze hojné zásoby. Také o maso se spolu rozdělili. Ale když Zbyško od Macka z Turobojů uslyšel, že Lerchova kráska je manželkou a matkou šesti dětí, rozhněval se ještě více a pochyboval o rozumu podivného rytíře. Divil se, jak může onen divný cizozemec nejen přirovnávati Danušku k „babě",*) ale ještě k tomu jí přednost dávati. Pomyslil si tedy, že ten člověk nemá zdravého rozumu a při té myšlence zase dostal vztek.

„Nemyslíte," řekl Mackovi, „že mu zlý duch rozum pomátl? Snad mu také sedí ďábel v hlavě jako červ v ořechu a někdy v noci na nás přeskočí. Je třeba, míti se před ním na pozoru."

Uslyšev to Macko z Turobojů, ovšem odporoval, ale začal přece s jakýmsi neklidem na Lotrinčana pohlížeti a konečně řekl:

„Někdy se stane, že jich v posedlém sedí i sto a více a mají-li málo místa, pak rádi obydlí v jiných lidech hledají. Nejhorší pak je ďábel, kterého baba nasadí."

Pak se náhle obrátil k rytíři a řekl:

„Pochválen buď Ježíš Kristus!"

„I já ho chválím," odpověděl s jistým udivením de Lorche.

Macko se docela upokojil.

„Tak vidíte," řekl, „kdyby v něm seděl zloduch, hned by měl pěnu u úst, nebo by jím to o zem uhodilo, protože jsem jej náhle překvapil. Můžeme jeti."

Nyní jeli klidně dále. Z Těchanova do Přasnyše nebylo daleko. Ale jeli pomalu, protože byla noc a všude veliké záveje sněhové, do mysliveckého dvorce knížecího, který ležel za Přasnyšem na úpatí lesů. Přijeli teprve za svítání.

Dvůr stál jakoby opřený o pustinu, velký, nízký, dřevěný, ale okna měl přece z kulatých, skleněných, olovem spojovaných tabulek.

---

*) vdaná žena.

Před dvorem bylo napajedlo a dvě kolny pro koně, kolem pak dvorce stálo množství stanů, zhotovených na rychlo ze sosnových větví a z kůží zvířecích.

Za ranního úsvitu zářily před stany jasné ohně, kolem nich stáli honci v kožiších srstí nahoru obrácených nebo v kabátcích liščích, vlčích a medvědích.

Někteří byli opřeni o oštěpy, jiní zase o kuše, někteří svinovali ohromné sítě z provazů pletené, jiní zase obraceli nad ohněm veliké čtvrtky zubří a losí, k ranní snídani určené. Záře ohňů padala na sníh, osvětlujíc zároveň ty divoké postavy, zamlžené trochu dýmem ohňů, mlhou výdechů a parou z pečeného masa se vznášející. Za nimi bylo viděti zarůžovělé kmeny obrovských sosen a nové houfy lidí, jejichž četnosti se Lotrinčík divil.

„Vaše knížata," řekl, „chodí na lovy jako na výpravy válečné."

„Z toho vidíte," odpověděl Macko z Turobojů, „že nemáme ani nedostatek zbraní, ani lidí. Ostatně nejsou všichni lidé, které zde vidíte, honci. Je mezi nimi také mnoho obchodníků, kteří si chtějí zvěř hned na místě zajistiti."

„Co budeme dělat?" přerušil jej Zbyško, „ve dvoře ještě všecko spí."

„Počkáme, až se probudí," odpověděl Macko. „Nebudeme přece tlouci na dvéře a našeho knížete pána buditi."

De Lorche se díval se zájmem na postavy osadníků knížecích, kteří, žijíce na zdravém a pryskyřičném vzduchu, živili se jako většina tehdejších sedláků převážně masem — a svým vzrůstem i silou často zahraniční příchozí překvapovali. Zbyško pak sedě u ohně, hleděl neustále na dvéře i okna dvorce, nemoha to již na místě vydržeti. Ozářeno bylo jen jediné okno, patrně v kuchyni, protože skulinami v něm ucházel kouř. Druhá byla tmavá a zářila matně v ranním šeru dne, který se stále víc a více jasnil a stříbřil stále více zasněženou poušť za dvorem. V malých dveřích, nalézajících se v postranní zdi dvorce, objevovalo se chvílemi služebnictvo barev knížecích. Když se těch lidí zeptali, jestli ještě všichni spí, odpověděli, že dvůr unaven včerejšími lovy posud odpočívá, ale jídlo k ranní snídani před odchodem na lov se již vaří.

Oknem kuchyně vycházela vůně sádla a šafránu, která se až daleko mezi ohni rozplývala.

Konečně zaskřípły a otevřely se hlavní dvéře a ukázal se vnitřek jasně osvětlené síně — na chodbu pak vyšel člověk, v němž poznal Zbyško jednoho z pěvců, které viděl mezi služebnictvem kněžniným v Krakově.

Při tom pohledu Zbyško, nečekaje ani na Macka z Turobojů, ani na de Lorcha, pádil tak rychle ke dvorci, že se udivený Lotrinčan otázal:

„Co se tomu mladému rytíři stalo?"

„Nic se nestalo," odpověděl Macko, „ale miluje jednu z kněžniných dvořanek a rád by ji co nejdříve uviděl."

„Ach!" odpověděl de Lorche, tiskna obě ruce k srdci.

A povznesa oči vzhůru, jal se tak žalostně vzdychati, že Macko až rameny pokrčil a řekl:

„Což by po své stařeně tak vzdychal? To by přece neměl dobrého rozumu?"

Ale zatím ho již uváděl do dvora a oba se octli v rozsáhlé síni, ozdobené rohy turů, zubrů, jelenů a losů, která byla osvětlena mocnými kladami na obrovském krbu hořícími.

Uprostřed stál stůl pokrytý mísami jídla, v síni bylo jen několik dvořanů, s nimiž Zbyško rozmlouval.

Macko z Turobojů je seznámil s panem de Lorche, ale, protože neuměli německy, musel mu i dále býti společníkem.

Dvořanů však každou chvilku přibývalo.

Byli to většinou mužové velicí, silní, ramenatí, plavovlasí, odění již na cestu pustinou.

Ti, kteří Zbyška znali a o jeho krakovských příhodách věděli, vítali se s ním jako se starým přítelem, — a bylo viděti, že jej všichni mají rádi.

Jiní zase na něho hleděli s údivem, s jakým se hledí na člověka, nad jehož hlavou se již sekera katova vznášela. Vůkol bylo slyšeti hlasy: „Hned zde bude kněžna i Jurandovna, hned ji zde spatříš a na lovy s námi pojedeš."

V tom vešli dva hosté křižáčtí, bratr Hugo de Dauveld, starosta z Ortelsburgu, čili ze Ščitna, jehož příbuzný byl té doby maršálkem, a Siegfried de Löwe, také z rodiny o Řád zasloužilé — starosta z Jansburgu.

Prvý, ještě dosti mladý, ale tlustý, s tváří chytrého pijáka a s velkými, vlhkými rty, druhý vysoký, rysů přísných, ale ušlechtilých. Zbyškovi se zdálo, že viděl Dauvelda někdy u knížete Vitolda a že ho Henryk, biskup plocký, při sedáních s koně srazil.

Ale tu vzpomínku mu zaplašil příchod knížete Danuše, k němuž se obrátil s poklonami on, Křižáci i dvořané.

Přiblížil se také k němu de Lorche i komturové a Zbyško. On pak se s nimi vítal upřímně, ale s vážností ve své bezvousé, vesnické tváři, vroubené vlasy rovně nad čelem zastřiženými a po obou stranách až na ramena mu splývajícími.

Hned zavzněly trouby na znamení, že kníže ke stolu zasedá. Zavzněly jednou, po druhé, po třetí a hned na to se otevřely veliké dvéře na pravé straně síně a v nich se objevila kněžna Anna, majíc při sobě krásnou, prostovlasou dívku s loutnou na rameni zavěšenou.

Spatřiv ji Zbyško, postoupil do popředí a složiv ruce na ústa, klekl na obě kolena a s velikou úctou se klaněl.

Při pohledu na to nastal v síni šumot, neboť Mazurové tím byli udiveni, ba někteří dokonce i pohoršeni.

„Aj, vida," říkali starší, „tomu zvyku se jistě naučil od nějakých cizích rytířů, snad dokonce od pohanů." Ale mladí si myslili: „Není divu, vždyť je dívce svým životem povinován."

Kněžna ani Jurandovna Zbyška hned nepoznaly, protože klečel zády od ohně obrácen a měl tvář ve stínu.

Kněžna v prvním okamžiku myslila, že ji některý dvořan, provinivší se v něčem vůči knížeti, prosí o přímluvu. Ale Danuše, která měla bystřejší zrak, popošla krok ku předu — a sklonivši svou jasnou hlavičku, vzkřikla náhle tenkým, pronikavým hlasem:

„Zbyško!"

Pak zapomínajíc, že chce již býti za dospělou dívku a ne za dítě považována, skočila jako srna k mladému rytíři a vrhnuvši se mu na šíji, líbala jej vřele, pokud Mazurové jednohlasně nevypukli v bujný smích a pokud ji kněžna za límec k sobě neodtáhla.

Pak se rozhlédla po lidech a jsouc v hrozných rozpacích, schovala se za kněžnu a ukryla se plaše, bázlivě v záhybech jejího šatu, takže jí sotva rusá hlavička vykukovala.

Zbyško objal kolena dobrotivé paní, ta pak jej pozvedla a hned se vyptávala na Macka, zemřel-li, či je-li posud živ a jestli také do Mazovska nepřijel. Zbyško na ty otázky příliš pozorně neodpovídal, protože obraceje se se strany na stranu, hleděl zahlédnouti za kněžnou Danušku, která každou chvilku svou rusou hlavičkou ze záhybů kněžniny sukně vykoukla a hned se zase schovala. Mazurové, vidouce to, popadali se smíchem za boky;

smál se také sám kníže, až konečně, když přinesli mísy, z nichž libá pára vystupovala, obrátila se rozradovaná paní ke Zbyškovi a řekla:

„Služ nám, milý sluho, a to nejen nyní při jídle, nýbrž také na vždycky!" Pak zase Danuši:

„A ty, moucho utrápená, vylez a pusť se mé sukně, nebo mi ji celou roztrháš!"

Danuše uposlechla, celá zardělá, rozpačitá a tak krásná, že nejen Zbyško, ale také ostatní rytíři byli její krásou překvapeni. De Lorche pak zdvihl ruce vzhůru a tázal se:

„Při svatém Jakubu z Kompostelly, kdo je ta dívka?"

Na to starosta ze Ščitna, který jedině sám hleděl na dívku hněvivě a rozhořčeně, vystoupil na špičky a řekl Lotrinčanovi do ucha:

„Dcera ďáblova!"

De Lorche na něho zamrkal, pak svraštil brvy a řekl nosově:

„Není to pravý rytíř, který proti kráse se rozhorluje."

„Nosím zlaté ostruhy a jsem členem Řádu," odpověděl Hugo de Dauveld vychloubavě.

Úcta k pasovaným rytířům byla tak veliká, že Lotrinčan svěsil hlavu, ale po chvíli řekl:

„A já jsem příbuzný knížat brabantských!"

„Pax! pax!"*) odpověděl Křižák. „Čest mocným knížatům i přátelům Řádu, z jehož rukou brzy, pane, zlaté ostruhy přijmete. Neupírám té dívce krásy, ale slyšte, kdo je otcem jejím."

Nemohl mu však odpověděti, protože v tom okamžiku zasedl kníže Januš k snídani a dověděv se právě od starosty z Jansburgu o vznešeném příbuzenstvu pana de Lorche, pokynul mu, aby si sedl vedle něho.

Naproti zaujala místo kněžna s Danuší.

Kněžna Anna Danuta, obrátivši se ke Zbyškovi, řekla:

„Pojedeš při nás, abys měl potěšení a mohl si s dívkou pohovořiti. Já to také ráda poslouchám."

To řkouc, odešla s Danuší do loveckých šatů se převléci. Zbyško vyběhl na nádvoří, kde již bylo množství osedlaných koní pro knížata, hosti a dvořany. Koně již řičeli netrpělivostí, takže byli mraky páry ze svých nozder téměř zahaleni.

*) Mír! Mír!

Na nádvoří nebylo již tak rušno, jako před tím, protože honci odešli již dříve se sítěmi a roztrousili se v pustině.

Ohně pohasly, nastal jasný, mrazivý den, sníh křupal pod nohama a se stromů, které lehký větřík profukoval, sypal se jemný, ve vzduchu zářící poprašek sněhový.

Kníže vyšel, usedl na koně, maje za sebou pacholka s kuší i oštěpem tak dlouhým a těžkým, že jím málo kdo mohl vládnouti. Ale kníže jím vládl snadno, protože jako všecka knížata mazověcká byl neobyčejně silný. V rodě tom bývaly též takové ženy, které o svém sňatku, při svatební hostině, ohýbaly v rukou železné tesáky.*)

Blízko knížete jeli dva mužové, připraveni v nenadálém případě nutnosti ihned mu ku pomoci přispěti a vybraní ze všech šlechticů kraje varšavského a těchanovského.

Byli to mužové na pohled strašní, širokých plecí, jako lesní kmeny, na které z daleka přicházející pan de Lorche s údivem pohlížel.

Pak vyšla také kněžna s Danuší a obě měly na hlavě čepce z bílých lasic. Dcera Kiejstutova uměla lépe šíti „lukem" než jehlou, proto nesli také za ní ozdobný, jen o něco lehčí luk, než měli ostatní.

Zbyško pokleknuv ve sněhu nastavil dlaň, kněžna na ni stoupla a vsedla na koně — potom vyzvedl Danuši — a jeli.

Průvod se vinul jako dlouhý had. Stočil se na pravo ode dvoru, měně se a míhaje na úpatí lesa, jako barevná krajka při lemu tmavého sukna, a konečně počal zvolna v lese mizeti.

Byli již dosti hluboko v lese, když kněžna, obrátivši se ke Zbyškovi, se tázala:

„Proč nemluvíš? Nuže, povídej jí něco."

Mladý rytíř, ač přítomností kněžny zmaten a rozpačitý, dodal si přece smělosti a za chvilku začal vypravovati dívce, jak se mu stýskalo „bez ní" v Bohdanci při ošetřování Macka a mezi „sousedy". Jedině o námluvách Jagienčiných se ani nezmínil, aby Danušky neurazil.

Pan de Lorche i Hugo de Dauveld jeli v povzdálí za nimi, tak že ani kněžna, ani mladá dvojice nemohla slyšeti, o čem spolu hovořili.

De Lorche, ukazuje očima na Danuši, se otázal:

*) Cymbarka, která se provdala za Arnošta Železného z Habsburku.

„Nazval jste, pane, to hezké děvče dcerou ďáblovou. Proč jste ji tak nazval?"

Dauveld mu počal vypravovati historii Zlotoryjskou: jak při stavění zámku byl šťastně zajat kníže i se dvorem, jak při té události zahynula matka Jurandovny, za niž se Jurand od té doby mstil strašným způsobem na všech rytířích křižáckých. A nenávist sálala z Křižáka při tom vypravování jako plamen, protože k ní měl jisté příčiny. Kdysi před dvěma lety setkal se také sám s Jurandem, ale tehdy při pohledu na toho strašného „divocha ze Spychova" jeho zmužilost tak hrozně klesla, že opustil dva své příbuzné, kořist i lidi a jako šílený prchal celý den až do Ščitna, kde se strachem rozstonal a dlouhý čas churavěl. Když se uzdravil, byl velmistrem Řádu postaven před rytířský soud, který ho prohlásil za nevinna, když Dauveld na čest svou i na kříž odpřisáhl, že ho splašený kůň unesl z bojiště, ale uzavřel mu cestu k vyšším důstojnostem v Řádu. Křižák o těch událostech nyní před panem de Lorche pomlčel, ale za to mu vypověděl tolik žalob na Jurandovy ukrutnosti i na sveřepost celého národa polského, že se to vše v hlavě Lotričanově ani směstnati nemohlo.

„Ale my," řekl po chvíli, „jsme u Mazurů, ne u Poláků."

„To je zvláštní knížectví, ale jeden národ," odpověděl starosta, „oba mají tytéž nectnosti a proti Řádu jsou stejně rozezlení. Bůh dej, aby německý meč celé to plémě vyhubil!"

„Pravdu máte, pane. Neboť to, že kníže na pohled tak vzácný, zámek proti vám a ve vaší zémi postavil, je bezpráví, o jakém jsem ani mezi pohany neslyšel."

„Zámek proti nám postavil, ale Zlotoryje leží na jeho, nikoliv na naší půdě."

„Tedy chvála Kristu, že vám dal nad ním vítězství. A jak ten boj skončil?"

„Tenkrát boje nebylo."

„A vaše vítězství pod Zlotoryjí?"

„Bůh nám právě požehnal v tom, že kníže byl bez vojska, jen se dvorem a s ženami."

Na to de Lorche pohlédl s údivem na Křižáka.

„Jak to? Tedy v době míru jste přepadli knížete, který na vlastní půdě zámek stavěl?"

„Ke slávě Řádu i křesťanství není bezectných skutků."

„A onen strašný rytíř hledá jen pomstu za svou manželku, kterou jste v době míru zabili?“

„Kdo vznesl ruku proti Křižákovi, je synem tmy.“

Pan de Lorche, uslyšev to, se zamyslil, ale neměl již času k odpovědi Dauveldovi, protože přijeli na širokou, zasněženou pláň, na níž kníže sesedl s koně a s ním celý dvůr.

Zkušení lesníci počali pod vedením vrchního lovčího rozestavovati myslivce do dlouhé řady na pokraji planiny, tak, aby jsouce sami v úkrytu, měli před sebou prázdný prostor ke střílení z kuší a luků.

Obě kratší strany planiny byly zataženy sítěmi, za nimiž byli skrytí lesní „vratiči“, jichž povinností bylo, vraceti zvěř ke střelcům, nebo, jestliže se zapletla do sítí, dobíjeti ji oštěpy. Nesčetné houfy Kurpů byly po lese uměle rozestaveny v tak zvanou leč, aby vyháněli všeliké živé tvory z lesních hlubin na planinu. Za střelci opět byly rozepiaty sítě za tím účelem, aby zvěř, která řadami jejich nepronikne, v sítích uvízla a byla tam dobita.

Kníže stál uprostřed řady v nehlubokém příkopu, který se celou šíří planiny táhl. Vrchní lovčí, Mrokoto z Mocařeva, mu to místo vybral, věda, že tím příkopem bude před lečí utíkati největší zvěř z pustiny.

Kníže měl v ruce kuši, těsně vedle něho opřen o strom velký oštěp a kousek dále za ním se zdržovali dva „branci“ se sekerami na ramenou, ohromní, lesním kmenům podobní, kteří mimo sekery měli ještě přichystané napiaté kuše, aby je ve případě nutnosti knížeti podali.

Kněžna a Danuše seděly na koni, protože kníže jinak nedovolil, vzhledem k nebezpečí, kdyby se nějaký tur nebo zubr rozzuřil, před nímž se mohly na koni snadněji zachrániti.

De Lorche, vyzván knížetem, aby zaujal místo po pravém jeho boku, prosil, aby mu bylo dovoleno na obranu dam zůstati na koni a stál na svém místě nedaleko kněžny, drže dlouhé rytířské kopí, jemuž se Mazuři smáli potichu do vousů jako zbrani, s níž na lovu mnoho poříditi nelze.

Zbyško zarazil oštěp vedle sebe do sněhu, kuši přehodil na záda a stoje vedle koně Danušina, skláněl k ní hlavu a šeptal neustále sladká slova.

Najednou, daleko v hloubi pustiny zavzněly rohy Kurpů, kterým z planiny odpověděl krátký, vřískavý zvuk polnice, načež

nastalo úplné ticho. Chvílemi jen zavřeštěla sojka ve vrcholcích sosen, někdy také lidé z leče zakrákorali jako vrána.

Myslivci upřeli zrak na bíle, pusté prostranství, na němž si vítr pohrával ojíněným síťovím i bezlistým křovím lískovým. Každý s netrpělivosti čekal, kdy se objeví první zvěř na sněhu, a všichni počítali, že lov bude hojný a zdařilý, protože se pustina samými zubry, tury a divokými kanci jen hemžila.

Kurpové vykouřili také z brlohů několik medvědů, kteří probuzeni tím způsobem chodili po houštinách rozezlení, hladoví a bdělí, ježto pudem svým vycítili, že brzy nastane boj nejen o klidný zimní spánek, ale také o život.

Bylo však přece třeba dlouho čekati, protože lidé, kteří hnali zvěř na planinu, zabrali ohromný kus lesa a šli z tak daleka, že k uším myslivců nedoléhal ani štěkot psů, kteří byli hned po odtroubení ze smečky puštěni. Jeden z nich, patrně předčasně vypuštěn, objevil se na planině a přeběhl ji celou s čumákem k zemi skloněným.

A zase bylo pusto a prázdno, jedině vratiči krákorali stále jako vrány, dávajíce tím způsobem na jevo, že práce brzy nastane. A také za chvíli se objevili na pokraji pláně vlci, kteří jako ze zvěře nejbdělejší, hleděli se napřed dostati z leče. Ale když vyběhli na pláň a zvětřili množství lidí, vrátili se zase do lesa, hledajíce jiného východu. Pak kanci, vynořivše se z houští, běželi černým, dlouhým řetězem po zasněžené pláni, podobni z dáli vepřům domácím. Ale onen řetěz se zastavil, naslouchal, větřil, obracel se a zase větřil. Zabočili k sítím a ucítivše vratiče, zase se pustili k myslivcům chrochtajíce, stále opatrněji a stále více se blížíce. Konečně zasvištěly tetivy a šípy, a první krev zbarvila bělostný příkrov sněhový.

V tom okamžiku se rozléhalo pronikavé kvičení a stádo se rozprášilo, jako by do něho udeřil blesk. Jedni pádili slepě před sebe, druzí se hnali k sítím, jiní zase běhali tu jednotlivě, tu zase hromadně, míchajíce se mezi jinou zvěř, kterou se nyní pláň jen hemžila.

Již také bylo zřetelně slyšeti zvuk rohů, štěkot psů a vzdálený hluk lidí, z hlubin lesa k pláni se blížících.

Obyvatele lesa, hnáni se stran široce po pustině rozvětvenou lečí, plnili lesní louku stále hustěji.

Něco podobného nebylo lze spatřiti nejen v krajinách cizích,

nýbrž také v jiných polských zemích, v nichž takových pustin, jako na Mazovsku, již nebylo.

Křižáci, ačkoliv bývali na Litvě, kde se časem stávalo, že zubři napadnuvše vojsko způsobili v něm zmatek,*) divili se nemálo tomu nesmírnému množství zvěře, a zvláště se divil pan de Lorche.

Stoje u kněžny a dvořanek jako čáp na stráži a nemoha se žádnou hovořiti, začínal se již nuditi, mrzna ve své železné zbroji a domnívaje se, že lov selhal.

Tu však spatřil před sebou celé stádo lehkonohých srn, plavých jelenů a losů — s těžkými korunami parohů na nemotorných hlavách, zmatené, s větrem o závod po pláni běhající, oslepené strachem a marně spásy hledající.

Kněžna, v níž se při tom pohledu rozbouřila rodná krev Kiejstutova, metala šíp za šípem do oné pestré směsice, vykřikujíc radostí pokaždé, kdykoliv zasažený jelen nebo los na útěku se vzepial, pak se těžce svalil a nohami do sněhu kopal. Ostatní dvořanky také často skláněly hlavu ke kuším, neboť všech se zmocňovala lovecká vášeň. Jedině Zbyško myslil méně na lov, za to však více na ochranu Danuše před všelikým nebezpečenstvím.

Pozornost pana de Lorche upoutal ohromný, na šíji i lopatkách šedý medvěd, který se náhle z houští nedaleko střelců vyřítil.

Kníže do něho střelil z kuše a hned na to se na něho vrhl s oštěpem. Když pak zvíře vstávalo, strašně řičíc, porazil je kníže před zrakem celého dvora tak jistě a dokonale, že ani jeden z obou „branců" nemusil sekery použíti. Mladý Lotrinčan si pomyslil, že málokterý z pánů, na jejichž dvorech byl hostem, by se odvážil k takové zábavě s takovými knížaty, a že s takovým lidem může míti Řád někdy těžkou práci.

Ale později viděl, že také ostatní lovci porážejí tím způsobem medvědy a divoké kance s bílými kly, ohromné, daleko větší a zuřivější než ti, na které bývaly lovy v lesích dolního Lotrinska i v pustinách německých pořádány.

Tak obratných a síle svých rukou důvěřujících lovců, ani takových ran oštěpem neviděl pan de Lorche nikde. Jako člověk zkušený si to vykládal tím, že všichni ti lidé, bydlící mezi

---

*) O podobných příhodách psal Vigand z Marburgu, německý kronikář.

Lovci spatřili v okamžiku, jak vrazil do šíje zvířete kopí. Str. 152.)

nesmírnými lesy, přivykají již od svého dětství kuši a oštěpu a proto také jimi dovedou mnohem lépe než jiní zacházeti.

Pláň byla konečně hustě pokryta mrtvolami různých zvířat, ale lov ještě vůbec nebyl ukončen.

Naopak, nejzajímavější a zároveň nejnebezpečnější chvíle jeho měla teprve nastati, neboť leč vehnala přímo na pustinu několik zubrů a turů. Ačkoliv žili v lese obyčejně po různu, běželi nyní v houfci a to nikoli oslepení strachem, nýbrž spíše hroziví než polekaní. Neběželi také příliš rychle, jakoby si byli jisti své ohromné síly, která zlomí všeliké překážky, takže přece zkáze uniknou — až země pod jejich tíži duněla. Bradatí býci, jdoucí v čele houfu, s hlavami nízko nad zemí se chvílemi zastavovali, jakoby uvažovali, na kterou stranu se vrhnouti. Z ohromných jejich prsou vycházel ryk podzemnímu hřmění podobný, z nozder jim vycházela pára a předníma nohama kopali do země. Zdálo se přímo, že vidí krvavýma očima, z pod svých hřiv, ukrytého nepřítele.

„Vratiči" strhli ohromný křik, jemuž ze strany hlavní leče i s jejích křídel sta hřmějících hlasů odpovídalo. Zazněly rohy a píšťalky. Zachvěla se pustina až do nejzazších hlubin a zároveň vrazily na planinu se strašným hlukem, ženouce se za stádem, kurpijští honicí psi. Při spatření jich rozzuřily se okamžitě zubří a tuří samice, mající s sebou mláďata. Jdouc až posud volně, rozprášilo se celé stádo najednou po celé pláni v šíleném běhu. Jeden z turů, plavý, obrovský, téměř ohromnému netvoru podobný, rozběhl se směrem ke střelcům, dal se na pravou stranu pláně a pak, spatřiv několik kroků opodál za stromy koně, zastavil se a řiče počal svými rohy rozrývati zemi, jakoby se chystal k útoku a k boji.

Spatřivše jej vratiči, strhli křik ještě větší, ale v řadách myslivců se ozvaly polekané hlasy: „Kněžna! Kněžna! Zachraňte kněžnu!"

Zbyško vytrhl svůj oštěp ze země a skočil na okraj lesa. Za ním přiskočilo několik Litvínů, odhodlaných k smrti za dceru Kiejstutovu. Ale v tom zasvištěla tetiva a šíp, přelétnuv skloněnou hlavu zvířete, zaryl se mu do šíje.

„Dostal!" zvolala kněžna, „ten neuteče . . ."

Ale další její slova přerušil ryk tak strašný, že se koně strachem vzpínali. Tur vrhl se jako orkán přímo na kněžnu, leč náhle, s nemenší rychlostí, vyrazil z lesa smělý pan de Lorche

a schýlen na koni, s kopím jako na rytířském turnaji napřaženým, vrhl se přímo na zvíře.

Lovci spatřili v okamžiku, jak vrazil do šíje zvířete kopí, které se hned prohnulo jako prut a prasklo. Pak mizí ohromná rohatá hlava úplně pod břichem koně pana de Lorche a na to v okamžiku, nežli kdo z přítomných mohl jen vykřiknouti, letěli jezdec i kůň jako třtina do vzduchu. Kůň padl na bok a kopal ve smrtelném zápasu nohama, zaplétaje se do vlastních vyhřezlých střev, a pan de Lorche ležel na sněhu bez hnutí, jako železný klín.

Tur pak jakoby váhal, má-li je nechati nebo vrhnouti se na druhé koně, ale maje prvé své oběti přímo před sebou, obrátil se zase k nim a pásl se v útrobách nešťastného koně, vrážeje do něho hlavou a rozedíraje vztekle rohy jeho otevřené břicho.

Z lesa však přece přikvapili lidé k obraně cizího rytíře. Zbyško, jemuž se jednalo o ochranu kněžny a Danuše, přiběhl prvý a vrazil ostří svého oštěpu pod lopatky zvířete. Ale vrazil oštěp s takovým rozmachem, že mu při náhlém obratu tura praskl v rukou jako před tím kopí pana de Lorche a on padl tváří do sněhu.

„Je ztracen! Je ztracen!" ozvaly se hlasy Mazurů na pomoc mu kvapících.

V tom také již mocné rohy zvířete tiskly Zbyška do sněhu. Se strany, kde kníže stál, běželi již dva silní branci, ale byli by přece přišli pozdě, kdyby je na štěstí nebyl předběhl Čech Hlava, kterého Jagienka Zbyškovi darovala. Ten doběhl před nimi a zvedna prudce širokou sekeru, sekl do skloněné šíje turovy těsně za rohy.

Rána byla tak silná, že se zvíře jako bleskem zasaženo skácelo s hlavou téměř do polovice rozseknutou. Ale padaje, svalil se na Zbyška. Oba branci odtáhli v okamžiku nestvůrné tělo a v tom také kněžna i Danuše, seskočivše s koní, přiběhly leknutím oněmělé k raněnému mladíkovi.

On pak bledý, zalit celý krví turovou i svou, trochu se zdvihl, chtěje vstáti. Ale zachvěl se, padl na kolena a opřev se na ruce, nemohl pronésti více než jediného slova:

„Danuško!"

Pak se mu ústy vychrlila krev a padl do mdlob.

Danuše jej chytila ze zadu pod páže, ale nemohouc jej udržeti jala se volati o pomoc. Brzy byl Zbyško ze všech stran obklopen.

Třeli jej sněhem, nalévali mu víno do úst. Konečně vrchní lovčí, Mrakota z Mocařeva poručil, aby jej položili na kožešiny a aby mu zastavili krev z ran se řinoucí pomocí měkké hubky borové.

„Bude žít, nemá-li jen žebra polámána nebo páteř porouchanou," řekl, obraceje se ke kněžně.

Jiné zase dvořanky pomáhaly myslivcům křísiti pana de Lorche. Obraceli jej na všechny strany, hledajíce na zbroji díru nebo stopy po rozích, ale mimo sněhu, který vnikl mezi skuliny zbroje, žádných jiných nenašli. Tur se mstil hlavně na koni, panu de Lorche vůbec ublíženo nebylo.

Omdlel jen následkem pádu a jak se později objevilo, měl pravou ruku vymknutou.

Ale nyní, když mu brali přílbu a nalili do úst vína, otevřel oči, vzpamatoval se a vida nad sebou skloněné soucitné tváře dvou mladých a hezkých dvořanek, řekl německy:

„Zajisté jsem již v ráji a andělé stojí nade mnou."

Dvořanky sice nerozuměly tomu, co povídal, ale jsouce rády, že oživl a promluvil, začaly se na něho usmívati a pomocí myslivců jej pozdvihly ze země. Ucítiv bolest v pravé ruce vykřikl, opřel se o rámě jednoho z andělů a stál chvíli bez hnutí, boje se učiniti krok, poněvadž nohy pod ním klesaly. Pak ještě se rozhlédl mdlým zrakem po pláni, spatřil plavé obrovské tělo turovo, které se z blízka zdálo býti netvorně veliké, spatřil Danuši rukama nad Zbyškem lomící — a samého Zbyška na kožešinách.

„Tento rytíř mi přikvapil ku pomoci?" otázal se „Je ještě živ?"

„Těžce raněn," odpověděl jeden z německy mluvících dvořanů.

„Ne s ním, ale za něho budu se od nynějška potýkati," odpověděl Lotrinčan.

Ale v tom okamžiku přišel kníže k němu a počal jej chváliti, že svým smělým činem uchránil od velikého nebezpečí kněžnu i ostatní ženy, ba snad jim i život zachránil, začež kromě rytířské odměny zasluhuje také chvály lidí nyní žijících i potomků.

„Za dnešních zženštilých časů," řekl, „jezdí stále méně pravých rytířů po světě, buďte mým hostem co nejdéle nebo vůbec na Mazovsku zůstaňte! Mé přízně jste si již získal a přízně lidí ctnými činy snadno si zjednáte!"

Při těch slovech se slávychtivé srdce pana de Lorche rozplývalo. Když pak si pomyslil, že vykonal takový opravdu rytířský skutek a takové pochvaly si získal v oněch dálných ze-

mích polských, o kterých bylo na západě tolik divných věcí vypravováno, radostí bolesti ve vymknuté ruce ani necítil.

Chápal, že rytíř, který na dvoře brabantském nebo burgundském bude moci vypráveti, že zachránil na lovu život kněžny Mazověcké, bude ve slávě jako ve slunci choditi.

Pod dojmem oněch myšlenek chtěl třeba hned jíti ke kněžně a na kolenou jí věrné služby zaslíbiti, ale kněžna i Danuše byly Zbyškem zaujaty.

Zbyško na chvíli zase nabyl vědomí, ale usmál se jen na Danuši, zdvihl ruku k chladným potem orosenému čelu a hned zase omdlel podruhé.

Zkušení lovci, vidouce jak mu sklesly ruce a ústa zůstala otevřena, říkali si, že se nevystůně. Ale ještě zkušenější Kurpové, z nichž nejeden měl na sobě stopy medvědích drápů, kančích tesáků nebo zubřích rohů, dávali lepší naději tvrdíce, že roh turův sklouzl mezi žebry rytířovými, že snad jedna z nich nebo dvě jsou zlomena, ale kříž je celý, protože jinak by se nemohl mladý pán ani na okamžik pozvednouti. Ukazovali též, že na místě, kde upadl Zbyško, byl zavátý dolík a to vlastně jej zachránilo, protože zvíře, přitlačivší jej k zemi, nemohlo mu rozdrtiti hruď, ani zlomiti kříž.

Na neštěstí knížecí lékař, kněz Vyšoněk z Děvanny, nebyl na lovu, protože byl pečením oplatků na dvoře zaměstnán.

Pospíšil pro něho, dověděv se o tom, Čech Hlava a zatím odnesli Kurpové Zbyška na několika na sebe složených pláštích do knížecího dvora.

Danuše chtěla jíti vedle něho pěšky, ale kněžna toho nedopustila, protože cesta byla daleká.

Starosta křižácký, Hugo de Danveld, pomohl dívčině vsednouti na koně a pak jeda vedle ní těsně za lidmi, kteří nesli Zbyška, řekl polsky, přitlumeně, aby jej mohla jen sama slyšeti:

„Mám v Ščitně zázračný léčivý balzám, který jsem dostal od jistého poustevníka v hercínském lese a který bych mohl za tři dny přinésti."

„Bůh vám to odplatí," odpověděla Danuše.

Křižák chvíli mlčel, ale potom ještě tišeji řekl:

„V Řádu jsou mimo bratry také sestry . . . jedna z nich vám léčivý balzám přiveze."

Kněz Vyšoněk vyšetřil Zbyškovo zranění a shledal, že jest jen jedno žebro zlomené. Ale prvého dne za uzdravení neručil,

protože nevěděl, ,,jestli se v nemocném nezakroutilo srdce, nebo zdali se v něm vnitřnosti neutrhly". Pana de Lorche zachvátila k večeru rovněž taková slabost, že si musel ulehnouti. Kněžna Danuše zároveň s ostatními dvořankami ošetřovaly choré a vařily pro ně, podle předpisu kněze Vyšoňka rozmanité masti a lektvary.

Zbyško byl velmi těžce raněn a čas od času chrlil krev, což kněze Vyšoňka velice znepokojovalo.

Byl však při vědomí a na druhý den, zvěděv od Danuše, komu za svůj život děkuje, zavolal svého Čecha, aby mu poděkoval a se odměnil. Při tom si musil vzpomenouti, že jej má od Jagienky a že by byl jistě zahynul, kdyby jejího dobrého srdce nebylo.

Myšlenka ta jej opravdu tížila, neboť cítil, že se hodné té dívce nebude nikdy moci dobrým za dobré odměniti

Čech pak jeho vnitřní neklid ještě rozjitřil.

,,Odpřisáhl jsem své velitelce," řekl, ,,na vladyckou čest, že budu nad vámi bdít, a to také bez všeliké odměny budu. Jí, nikoli mně jste díkem za své zachránění zavázán."

Zbyško ničeho neodpověděl, Čech pak se chvíli zamlčel a pak zase řekl:

,,Rozkážete-li, abych dojel do Bohdance, zajedu tam. Snad byste rád uviděl starého pána, protože sám Bůh ví, jaké to s vámi bude."

,,A co říká kněz Vyšoněk?" tázal se Zbyško.

,,Kněz Vyšoněk říká, že se to ukáže při nové čtvrti měsíce, a do té doby jsou ještě čtyři dny."

,,Nuže! Pak není třeba, abys do Bohdance jezdil. Buďto zemru než sem přijede strýc, nebo se uzdravím."

,,Kdybyste aspoň poslal do Bohdance list. Landerus tam všecko vypíše. Aspoň o vás budou věděti a dají na mši."

,,Nyní mi dej pokoj, jsem nemocen. Zemru-li, vrátíš se do do Zhořelic a řekneš, co se stalo, a potom ať na mši dají. A mne pochovají zde nebo v Těchanově."

,,Snad v Těchanově nebo Přasnyši, protože v lese pochovávají jen Kurpy, nad nimiž vlci vyjí. Slyšel jsem také od služebnictva, že se kníže zároveň se dvorem vrátí do Těchanova a pak do Varšavy."

,,Mne zde přece samého nenechají," odpověděl Zbyško.

A také se nemýlil, neboť kněžna ještě téhož dne se odebrala ke knížeti s prosbou, aby jí dovolil zůstati ve dvorci zároveň s Danuší, s ostatními dvořankami i s knězem Vyšoňkem, který

nechtěl dopustit, aby byl Zbyšek tak brzy do Přasnyše odvezen. Panu de Lorche se vedlo po dvou dnech mnohem lépe a chtěl již z lože vstáti, ale dověděv se, že dámy zůstanou, zůstal také, aby je na zpáteční cestě doprovázel.

Ale zatím se stala událost, která padla jako stín mezi hosty křižácké i mezi knížete Januše.

V den před odjezdem dvoru přijeli bratři Gotfried a Rotgier, kteří prve zůstali v Těchanově, a s nimi přijel jakýsi pan de Fourcy, jako zvěstovatel zprávy Křižákům nemilé.

Stalo se, že zahraniční hosté, meškajíce u starosty křižáckého v Lubavě a rovněž on, pan de Fourcy, dále pak pan de Bergov i pan Majneger, oba z rodin již dříve o Řád zasloužilých, uslyševše pověsti o Jurandovi ze Spychova, nejen že se jich neulekli, nýbrž umínili si, vylákati proslulého bojovníka do pole, aby se přesvědčili, je-li opravdu tak hrozný jako jeho pověst. Starosta se tomu ovšem protivil, odvolávaje se na mír mezi Řádem a knížectvím mazověckým, ale na konec v naději, že snad se zbaví hrozného souseda, si umínil, že nejen zamhouří nad tou výpravou oko, nýbrž dovolil také, aby si ozbrojených pacholků z Řádu k tomu přibrali. Rytíři poslali Jurandovi vyzvání, který je kvapně přijal pod podmínkou, že své lidi pošlou zpět a rytíři sami se s ním budou potýkati na hranici Prus a Spychova.

Ale když nechtěli poslati své pacholky zpět, ani ze spychovské půdy ustoupiti, přepadl je, jejich pacholky pobil, pana Majnegera sám kopím krutě probodl, pana de Bergova zajal a dal jej do podzemního vězení spychovského uvrhnouti.

Jedině de Fourcy sám se zachránil a po třídenním bloudění po mazověckých lesích, dověděv se od smolařů, že v Těchanově meškají bratři Řádu, prodral se k nim, aby zároveň s nimi vznesl obžalobu před majestát knížecí, požádal za potrestání Jurandovo i za rozkaz, aby pana de Bergova propustil na svobodu.

Zprávy ty hned pohatily dobrý poměr mezi knížetem a hosty, neboť netoliko oba příchozí Křižáci, ale také Hugo de Danveld i Siegfried de Löwe počali na knížete doléhati, aby jednou konečně dal Řádu spravedlivé zadostučinění, zbavil hranice loupežníka ja přísný trest mu za všecka provinění vyměřil. Zvláště Hugo de Danvelt, mající starý účet s Jurandem, na kterého vzpomínal s bolestí a studem, domáhal se velice pomsty.

„Půjdu se žalobou k velikému mistrovi," říkal, „a jestli se nám spravedlnosti od vaší knížecí milosti nedostane, on sám si jí vymůže, byť by se toho zbůjníka i celé Mazovsko zastalo."

Ale kníže, ačkoliv byl povahy mírné, řekl:

„Jaké spravedlnosti se vlastně domáháte? Kdyby byl Jurand prvý spor vyvolal, vsi popálil, stáda zajal a lidi pobil, jistě bych jej na soud vyzval a trest mu vyměřil. Ale takto jste jej vyzvali vy, váš starosta povolil na výpravu pacholky. A co Jurand? Ještě vyzvání přijal a žádal jen, aby vaši lidé odešli. Rozdráždili jste strašného muže, jehož se všichni bojí, a dobrovolně jste pohromu na své hlavy přivolali — čeho tedy chcete? Což mu mám rozkázati, aby se nebránil, když vám napadne jej přepadnout?"

„Nenapadl jej Řád, jen hosté, cizírytíři," odpověděl Hugo.

„Za hosty odpovídá Řád a k tomu ještě byli s ním pacholci z lubovské posádky."

„Měl snad starosta vydati hosty na smrt?"

Na to se kníže obrátil k Siegfriedovi a řekl:

„Hleďte, v co se spravedlnost ve vašich ústech obrací a zdali vaše vytáčky samého Boha neurážejí?"

Ale surový Siegfried řekl:

„Pan de Bergov musí býti z vězení propuštěn, protože mužové z jeho rodu bývali v řádu staršími a kříži veliké zásluhy prokázali."

„A smrt Majnegerova musí býti pomstěna," dodal Hugo de Dauveld.

Kníže uslyšev to, rozhrnul vlasy na obě strany a šel k Němcům s tváří zlověstnou. Ale hned si vzpomněl, že jsou jeho hosty, opanovav se tedy a položil ruku Siegfriedovi na rameno, řekl:

„Poslyšte, starosto! Vy nosíte na plášti kříž, nuže, řekněte mi při tom kříži podle svědomí: Byl Jurand v právu nebo nebyl?"

„Pan de Bergov musí býti z vězení propuštěn," odpověděl Siegfried Löwe.

Chvíli nastalo mlčení, pak kníže řekl:

„Bůh mi dej trpělivost!"

„Ať si váš knížecí majestát připomene také to," pokračoval Hugo de Dauveld, „že křivda, která byla na našich hostech spáchána, je jen novým důvodem k žalobám. Nežádáme spravedlnosti za tuto jedinou křivdu, nýbrž za tisíce, ne za jediné pre-

padení, nýbrž za padesát, ne za krev prolévanou jednou, nýbrž po celá léta. Vaši lidé pozdvihují ruku proti německému Řádu, čímž samého Spasitele urážejí. Čí nářky tam volají o pomstu? Čí slzy? Naše! Marně žalujeme, marně se dovoláváme soudu a spravedlnosti. Naše stížnosti nedocházejí vylyšení. Mimo to, naši svévolníci křivdí jen cizím lidem, kteří k německému plemenu nepatří. A které muky i tresty stačí ku potrestání těch, kdož se proti Kříži prohřešují?"

„Poslouchej," řekl kníže, „Boha se nedovolávej, toho neošidíš!"

A položiv ruce na ramena Křižákova, prudce jím zatřásl; ten pak hned se zarazil a mírněji pokračoval:

„Je-li pravda, že naši hosté napřed Juranda vyzvali a že své lidi neodeslali, neschvaluji toho, ale jde jen o to, zdali Jurand opravdu vyzvání přijal."

To řka, pohlížel na pana de Fourcy a mrkal na něho na znamení, aby všecko zapřel. Ale ten, nemoha nebo nechtěje toho učiniti, řekl:

„Chtěl, abychom poslali své lidí pryč a s ním samým se potýkali."

„Jste tím jisti?"

„Na mou čest! Já i de Bergov jsme byli srozuměni, ale Majneger nesvolil."

V tom je kníže přerušil:

„Starosto ze Ščitna! Vy víte lépe než všichni ostatní, že by se Jurand pozvání nevyhnul."

Tu se obrátil ke všem a řekl:

„Chce-li jej někdo z vás vyzvati na souboj pěší nebo koňmo, dávám k tomu svolení. Bude-li Jurand zabit nebo zajat, vyjde pan de Bergov bez výkupného ze zajetí. Více ode mne nežádejte, neboť ničeho více si nevyškemráte."

Ale po těch slovech nastalo utišení veliké a Hugo de Danveld, Siegfried de Löwe, bratr Rotgier i bratr Gotfried, ačkoliv byli zmužilí, přece příliš dobře znali hrozného vladyku ze Spychova, než aby se s ním chtěl dáti kdokoliv z nich do boje na život a na smrt.

Mohl to učiniti jedině člověk cizí, jenž přišel z dalekých krajů, jako de Lorche i de Fourcy. Ale de Lorche nebyl rozmluvě přítomen, pan de Fourcy zase byl ještě příliš přestrašen.

„Viděl jsem jej jen jednou,“ zamručel tiše — a „víckrát ho nechci viděti.“

Siegfried Löwe pak řekl:

„Křižákům není dovoleno v souboji se potýkati, jedině se svolením velmistra a velikého maršálka. My zde také o povolení k souboji nežádáme, chceme jen, aby byl de Bergov z vězení propuštěn a Jurand na hrdle potrestán.“

Vy práva v této zemi neurčujete.“

„Protože jsme až posud trpké sousedství snášeli. Ale náš mistr nám dopomůže k spravedlnosti.“

„A my si dopomůžeme i proti mistrovi k spravedlnosti.“

„Za mistrem stojí Němci a císař římský.“

„A za mnou král polský, jemuž více zemí i národů je poddáno.“

„Což chce vaše knížecí Milost válčiti s Řádem?“

„Kdybych chtěl válce, nečekal bych na vás v Mazovsku, ale šel bych přímo k vám. Ty však mi nehroz, já se nebojím!“

„Co mám vyříditi mistrovi?“

„Váš mistr se na nic neptal. Řekni mu, co chceš.“

„Tedy si sami trest a pomstu vyměříme!“

Na to kníže vztáhl ruku a hrozil Křižákovi u samé tváře:

„Varuj se!“ řekl hlasem tlumeným vztekem, „varuj se! Dovolil jsem ti vyzvati Juranda, ale kdybys mi s křižáckým vojskem vtrhl do země, pak na tebe udeřím — a jako vězeň ne jako host bys tu seděl.“

Patrně byla jeho trpělivost již vyčerpána, protože mrštil čapkou vší silou o stůl a odešel z komnaty.

Křižáci zbledli vztekem a pan de Fourcy na ně hleděl jako zmatený.

„Tak co počneme?“ tázal se prvý bratr Rotgier.

A Hugo de Dauveld skočil k panu de Fourcy, hroze mu pěstmi:

„Proč jsi řekl, že jste vy napřed Jurandu vyzvali?“

„Protože je to pravda!“

„Měl jsi selhati.“

„Přijel jsem se sem bíti, ne lhát!“

„Znamenitě jsi se bil, žádná řeč!“

„Což jsi to neutekl ty před Jurandem do Ščitna?“

„Pax!“ řekl de Löwe. „Tento rytíř je hostem řádu.“

„Vše jedno, co řekl," prohodil bratr Gotfried. „Bez soudu by Juranda nepotrestali a u soudu by pravda jistě vyšla na jevo."

„Nuže, co bude?" opakoval bratr Rotgier.

Chvíli mlčeli, pak řekl zarputilý Siegfried de Löwe:

„Musíme to s tím krvavým psem jednou skončit, de Bergov musí býti z vězení propuštěn. Stáhneme zálohy ze Ščitna, z Jansburgu, z Lubova, vyzveme chelmiňskou šlechtu a udeříme na Juranda... Je čas, učiniti tomu konec!"

Ale zkušený de Dauveld, který si každou věc dvakráte rozvážil, složil hlavu do rukou, zamračil se a po chvíli řekl:

„Bez svolení mistrova to není možno."

„Zdaří-li se to, mistr vše schválí," ozval se bratr Gotfried.

„A nezdaří-li se to? Což jestli kníže svolá kopijníky a udeří na nás?"

„Je mír mezi ním a Řádem, neudeří!"

„Ba věru, je mír, ale my jej první zrušíme. Naše zálohy proti Mazurům vůbec nestačí."

„Pak se toho mistr ujme a bude vojna."

Dauveld zase svraštil čelo a zamyslil se:

„Ne! Ne!" řekl po chvíli. „Zdaří-li se to, bude mistr v duchu míti radost. ... Ke knížeti budou vysláni poslové, uzavře se smlouva a my ujdeme trestu."

„Ale ve případě porážky se nás Řád neujme a knížeti vojnu nevypoví ... K tomu by bylo jiného mistra třeba ... Za knížetem stojí král polský a s tím se mistr nerozkmotří."

„Vždyť jsme se také zmocnili země dobřínské, patrno tedy, že se Krakova báti nemusíme."

„To se jen zdá ... Vzali jsme ji jako v zástavu a také to ...,,

Tu se ohlédl vůkol a přitlumeným hlasem dodal:

„Slyšel jsem v Malborgu, že zemi tu vrátíme, kdyby vojnou hrozili."

„Ach!" řekl bratr Rotgier, „kdyby zde mezi námi byl Markvard Salzbach, nebo Šomberg, který Vitoldova štěňata podávil, ti by si s Jurandem dovedli poraditi. Což Vitold, náměstek Jagiellů, velkokníže a Šombergovi to vše nebylo ničím ... Udusil Vitoldovi děti a nic mu není! ... Opravdu, máme nedostatek lidí, kteří dovedou na všecko prostředek nalézti."

Uslyšev to Hugo de Dauveld, opřel se lokty o stůl a dlouhou dobu přemýšlel. Náhle se mu vyjasnily oči, utřel si podle svého zvyku rukou vlhké, tlusté rty a řekl:

„Budiž požehnán okamžik, kdy jste si vzpomněl, zbožný bratře, na jméno zmužilého bratra Šomberga.“

„Proč to? Což jste něco vymyslil?“ tázal se Siegfried de Löwe.

„Mluvte rychle!“ zvolali bratři Rotgier a Siegfried.

„Slyšte,“ řekl Hugo. „Jurand zde má dcerušku, jediné dítě, které miluje jako zřítelnici oka svého.“

„Má! My ji známe, také kněžna Anna Danuta ji miluje.“

„Ano. Nuže slyšte, kdybychom tu dívku unesli, Jurand by za ni nevydal jen Bergova, nýbrž také všecky zajatce, sebe sama a na konec i Spychov!“

„Při krvi svatého Bonifáce v Dochumu prolité!“ zvolal bratr Gotfried, „jistě by dopadlo vše, jak pravíte.“

Potom umlkli, jakoby smělostí a těžkostmi toho úmyslu přestrašeni. Teprve po chvíli se bratr Rotgier obrátil k Siegfriedovi de Löwe.

„Váš rozum a vaše zkušenosti,“ řekl, „vyrovnají se statečnosti, jak tedy o tom smýšlíte?“

„Myslím, že ta věc stojí za uváženou.“

„Neboť,“ pokračoval Rotgier, „to děvče je kněžninou společnicí, ba ještě více, téměř milovanou dceruškou. Pomyslete, bratři, co to hluku natropí.“

A Hugo de Dauveld se dal do smíchu:

„Sám jste řekl,“ povídal, „že Šomberg potrávil nebo snad podusil Vitoldova štěňata a co se mu za to stalo? Hluk stropí z lecjaké příčiny, ale kdybychom poslali mistrovi Juranda na řetěze, čeká nás spíše odměna než trest.“

„Ano,“ řekl Löwe. „Příležitost k přepadení by zde byla. Kníže odjíždí. Anna Danuta zde zůstane jen s dvořankami. Ale přece, přepadení knížecího dvora v době míru — to není věc lecjaká. Knížecí dvůr není Spychov. To je zase jako v Zlatoryji! Zase půjdou žaloby na násilí Řádu do všech království i k papežovi, zase se prokletý Jagiello ozve s hrozbou a mistr — vždyť jej znáte: rád uchvátí, co se uchvátiti dá, ale vojny s Jagiellem nechce... Ano! Bude křik po všech zemích Mazovska i Polsky.“

„A zatím Jurandovy kosti sbělejí na háku,“ odpověděl bratr Hugo.

„Kdo konečně vám říká, že bych ji chtěl zde ze dvorce od boku kněžnina unésti?“

„Snad ne z Těchanova, kde je mimo šlechtu tři sta lučištníků.“

„To ne. Ale, což nemůže Jurand ochuravěti a poslati pro dívku lidi? Kněžna jí v odjezdu brániti nebude a jestli někdo cestou dívku přepadne, kdo může říci vám nebo mně: „Tys ji unesl!“

„Pravda!“ odpověděl netrpělivě de Löwe, „ale napřed dokažte, aby Jurand onemocněl a pro dívku poslal...“

„Mám u sebe zlatníka, který byl z Marburgu pro krádež vypuzen, usadil se v Ščitně a jenž každou pečeť nápodobiti dovede. Mám také lidi, kteří ač jsou našimi poddanými, z mazurského národa pocházejí... Což ještě nechápete?“

„Chápu,“ zvolal nadšeně bratr Gotfried.

A Rotgier zvedl ruce do výše a řekl:

„Ať ti dá Bůh štěstí, zbožný bratře, zajisté ani Markvart Salzbach, ani Šomberg by lepšího prostředku nenalezli.“

Potom přimhouřil oči, jakoby chtěl něco dalekého dohlédnouti:

„Vidím Juranda,“ řekl „jak stojí s provazem na šíji u gdaňské brány v Malborgu a jak jej naši pacholci nohama kopají.“

„A nyní do Ščitna co možno nejrychleji!“ zvolal Dauveld.

Ale před odjezdem do Ščitna přišli přece Křižáci rozloučiti se ještě s knížetem i kněžnou. V okamžiku, kdy Siegfried de Löwe líbal kněžně ruku, přiblížil se Hugo de Dauveld k Danuši, položil ruku na její hlavu a hladě ji, řekl:

„Máme přikázáno, zlé dobrem odpláceti a milovati i nepřátele své, přijde sem tedy sestra z našeho Řádu a přiveze vám, panno, léčivý balzám hercínský.“

„Jak vám mám poděkovati, pane?“ odpověděla Danuše.

„Buďte přítelkyní Řádu i našich bratří,“ řekl sladkým hlasem Hugo de Dauveld.

Rytíř de Fourcy, který byl krásou Danušinou nadšen, otázal se, sotva se Křižáci octli na silnici k Ščitnu:

„Kdo byla ta krásná dvořanka, komture z Dauveldu, s níž jste před odjezdem mluvil?“

„Dcera Jurandova,“ odpověděl s šelmovským úsměvem Dauveld. „Slíbil jsem jí balzám pro mladého rytíře, jehož na lovu tur těžce pošramotil a který je jejím zaslíbeným rytířem.“

Strhne-li se po jejím zmizení křik, nemůže na nás žádné podezření padnouti, protože jsme jí nejen ukřivditi nechtěli,

ale prokázali jsme jí ještě křesťanské milosrdenství tím, že jsme jí poslali léčivý balzám.“

„Dobře,“ řekl de Löwe. „Ale je přece nutno, poslati někoho jistého.“

„Pošlu jistou ženu, úplně Řádu oddanou. Poručím jí, aby všecko viděla a slyšela. Až přijdou naši lidé na oko od Juranda vyslaní, budou již míti půdu připravenou.“

„Takové lidi nebude snadno nalézti.“

„Ne. Lid u nás mluví touže řečí. Ve městě, ba i mezi pacholky v záloze jsou lidé, kteří jsouce právem stíháni z Mazovska prchli. Pravda, jsou to lupiči, zlodějové, ale strachu vůbec neznají a jsou ke všemu odhodláni. Těm slíbím, jestli věc dobře provedou, velikou odměnu, jestli se to nezdaří — provaz.“

„Ale, jestli nás zradí?“

„Nezradí, protože na Mazovsku si každý z nich již dávno lámání kolem zasloužil a nad každým je již rozsudek vynesen. Jedině je nutno, dáti jim pořádné šaty, aby je za opravdové Jurandovy pacholky pokládali a hlavní věc: list s Jurandovou pečetí.“

Pan de Fourcy byl po několik dní hostem Křižáků a zúčastnil se také výprav na Žmujdž, kdež se velkou udatností vyznamenal. Jel nyní kousek opodál za ostatními a po všem tom, co o Jurandovi slyšel, necítil proti němu zášti. Naopak, mínil, že je tentýž ve svém rytířském právu. Mohl schvalovati vše, co rytíři proti tomu divokému turovi v lidské postavě podnikali, ale čím se při tom provinilo to nevinné děvče? To, co Dauveld proti ní strojil, považoval za hanebné a rytíře nedůstojné a proto nechtěl nikdy ruky své k tomu podati. Bodl tedy bezděky koně ostruhami a přiklusal k rytířům:

„Propustíte tu dívku, odevzdá-li se Jurand do vaší moci?“

„Pak by přece brzy celý svět zvěděl, že jsme je oba zajali,“ odpověděl Dauveld.

„A co s tou dívkou zamýšlíte?“

Dauveld se sklonil k rytíři a se zlomyslným úsměškem se tázal:

„Proč se tážete?“

De Fourcy mlčel. Věděl dosti. Okamžik ještě spolu zápasili, pak se vzpřímil ve třmenech a řekl tak hlasitě, že jej všichni čtyři Křižáci slyšeli:

„Akde je vaše rytířská čest? Spasiteli nesloužíme hanebnostmi. Komu tedy sloužíte? Ne, já k něčemu podobnému ruky nepodám a také vám nedovolím takovou hanebnost provésti!"

„Cože nedovolíte?"

„Lest, zrádu a hanbu!"

„A jak nám to můžete zabrániti? V boji proti spychovskému zdůjníkovi jste ztratil vše, co jste měl. Nedá-li vám Řád chleba, hlaby zemřete."

„Oho, mohu také oznámiti váš úmysl knížeti mazovskému a neprohlásíte-li, že se toho hanebného záměru vůči onomu nevinnému děvčeti vzdáte, učiním také, co slibuji a varuji vás."

„Od toho jistě upustíte," zvolal Dauveld, vyměniv se Siegfriedem de Löwe rychlý pohled. „Již vaši předkové sloužili Řádu a proto snad dobře víte, že se Řád dovede svých protivníků zbaviti."

„Chcete mi hroziti?" zvolal de Fourcy, tase z pochvy meč.

„Ne, hroziti ne," odpověděl chladně Dauveld, „ale odstraniti tě!" a při těch slovech vrazil nic netušícímu rytíři tak prudce svou dýku do boku, že mu zajelaaž po jílec do těla.

S hrozným křikem pokoušel se de Fourcy tasiti svůj meč, ale klesl těžce s koně dolů na umrzlý sníh . . . Nastalo hluboké ticho. Tělo sebou ještě několikrát škublo, pak zůstalo ztuhlé a bez hnutí ležeti . . .

Pod olověně šedým nebem krákoraly vrány, po kořisti slídící.

Tu vystoupila na ústa zavražděného krvavá pěna a v očích zračila se hrůza.

Rotgier se na něho upřeně zahleděl a řekl:

„Hleďte, bratři, tak trestá Bůh i úmysl zrady!"

Gotfried, jeho mladší bratr, zvolal:

„Co se stalo, stalo se ke spáse Řádu!" ale náhle zmlkl, neboť na zatáčce cesty se objevil jezdec . . .

„Budiž to kdokoli," zvolal rychle odhodlaný Dauveld, „ale bude synem smrti!"

„Je to onen pacholek," zvolal Siegfried de Löwe, který měl vzdor svému stáří nejbystřejší zrak — „který rozpoltil turovi sekerou hlavu."

„Schovejte meče," řekl Dauveld, „nesmí ničeho zvětřiti! Já si sám jej vezmu na starost, právě jako toho druhého. Jeďte v malé vzdálenosti za mnou."

Když spatřil Hlava koně bez jezdce a mrtvolu na sněhu ležící, objevil se na jeho tváři velký úžas. Ale stavěl se, jakoby ničeho neviděl, obrátil se k rytířům a pozdravil je.

„My tě známe," volal mu Dauveld vstříc, „čeho žádáš?"

„Rytíř Zbyško z Bohdance mne posílá, protože se po svém zranění turem ještě tak dalece nezotavil, aby mohl jeti sám, se vzkazem, že jste se dotkli rytířské cti Juranda ze Spychova, že jste nejednali jako rytíři, nýbrž jako štěkaví psi. Komu se ten vzkaz nelíbí, ať se dostaví k souboji na život a na smrt, na každé místo, kam budete chtít! On jistě přijde, jen co mu milostivý Bůh zase ke zdraví dopomůže."

Hlava, zvyklý již od dětství všelikému nebezpečí, zpozoroval ke svému údivu, že se rytíř Dauveld stále k němu přibližoval. Jeho pohled padl zase na mrtvolu na zemi i umínil si, že bude ostražitý. Nyní také viděl, že se ostatní jezdci na různé strany rozptýlili, což vypadalo, jakoby jej chtěli obklíčiti. Musel býti tím opatrnějším, protože při náhlém svém odjezdu zapomněl vziti s sebou zbraně.

„Slíbil jsem tvému pánu," řekl Dauveld, který jel nyní těsně vedle něho „že mu pošlu léčivý balzám. Jak vidím, není mi právě za to vděčen . . . což ovšem není u Poláka nic nového!" Při těch slovech položil ruku na rámě Hlavovo:

„Řekni mu tedy, že pro něho nemám jiné odpovědi než," v tom okamžiku se zableskl Křižákův nůž před očima Čechovýma.

Ale jeho záměr selhal, neboť Hlava, který každý pohyb Dauveldův svým sokolím zrakem pozoroval, sevřel jeho ruku svou železnou pěstí a zakroutil jí, až všecky kosti zapraštěly. Dauveld řval jako posedlý, ale Hlava již obrátil koně a odklusal v nejprudším trysku, dříve než mu mohli ostatní Křižáci cestu zastoupiti.

Následkem hrozného křiku Dauveldova zastavili lidé, kteří jeli v předu u vozů své koně a ptali se, co se rytíři stalo.

Ale ten nemohl odpověděti, neboť strašnou bolestí omdlel. Rytíř de Löwe jej dal naložiti na vůz a nyní kvapili co nejrychleji k hranicím. Když ujeli kus cesty, otevřel zase oči.

„Jak se vám daří?" tázal se Siegfried de Löwe.

„Bolesti pominuly," odpověděl, „ale ruku ani necítím."

„Zdřevěněla, proto bolesti necítíte. Až budete v teple, zase se bolesti dostaví."

„Co nyní?“ tázal se první.

Dauveld tiše odpověděl:

„Ten pacholek probodl de Fourcyho.“

„Čím dále, tím lépe!“ odpověděl Rotgier. „Pachatel žije, můžeme si tedy zjednati důkaz nového zločinu.“

Čech se hnal jako vítr zpět k lesnímu dvorci a sotva s koně seskočil, kvapil hned bez ohlášení přímo ke knížeti, podati mu zprávu. Na štěstí tam byli dvořané, kteří mu mohli dosvědčiti, že žádné zbraně s sebou nevzal. Ba jeden dokonce za ním volal, aby si vzal s sebou aspoň kus železa, že by nebyl první, jehož by Křižáci rozsekali.

Ale z obavy, že by rytíři mohli býti již přes hranice dříve, než je dohoní, skočil na koně tak jak byl v kožiše a rozjel se za nimi.

V prvním hněvu chtěl kníže poslati pohon za Křižáky, aby je zajal a poslal na řetězích k velmistru do Marienborgu k potrestání. Ale potom si vzpomněl, že rytíři budou asi již dávno za hranicemi, než by je jeho lidé dohonili a umínil si, že pošle velmistrovi o celé události obšírnou zprávu.

„Toho jen nemohu pochopiti,“ řekl svým dvořanům, „z jakého stanoviska zabili svého hosta. Jistě, že jim v něčem odporoval? Snad se zdráhal zatajiti něco, co nemá býti prozrazeno! Vždyť se také neměl přiznati, že byl Jurand cizími rytíři vyzván!“

„Ale ten Čech má asi pořádnou sílu,“ řekl vrchní lovčí, „že mohl Dauveldovi ruku zlomiti.“

„Po jeho kousku s tím turem na lovu se tomu nelze diviti,“ odpověděl kníže. „Na všechen způsob je sluha hoden svého pána, oba jsou statní lidé a žádného nebezpečí se nebojí.

Lotrinský rytíř a Zbyško zachránili mou manželku před velkým nebezpečím.“

„To je pravé knížecí slovo,“ zvolal kněz Vyšoněk, „Zbyško je opravdu krev rytířská. Sotvaže dýchá a již se ujal Juranda a vyzval Křižáky na souboj. Takového zetě je Jurandovi třeba.“

„V Krakově prý se sňatku své dcery se Zbyškem příčil, snad se nyní jeho smýšlení změní?“

„Dejž to Bůh!“ zvolala kněžna, která právě vešla do komnaty, „jen když se Zbyško uzdraví.“

„To je v rukou Božích, milá ženo,“ odpověděl kníže.

VII.

Nyní, když křižáčtí hosté odjeli, obrátila se kněžna na svého chotě s prosbou, aby odměnou za to, že Zbyško na lovu svou zmužilostí ji i Danuši zachránil, jej pasoval na rytíře hned jakmile mu Bůh zdraví vrátí.

„Zajisté," odpověděl kníže, „jsme mu velkým díkem zavázáni a, ačkoliv mu kyne nejkrásnější odměna v Danuši samé, přece bych mu rád udělil, čím jsem mu povinnován ještě dříve, než odjedu do Těchanova."

„Ó, můj choti," zvolala kněžna, „jeho nejkýženějším přáním jsou ostruhy a pás. Taková radost by jej jistě spíše než všecky lektvary uzdravila."

„Nuže, milá ženo," řekl laskavě kníže, „vždyť si toho již dávno zasloužil! Jakmile se uzdraví, postaráme se, aby se v Těchanově všecko podle starého zvyku odbylo. Ať mu jen Danuše pás i ostruhy hned přinese, náhlá radost je lékem nejlepším."

Kněžna uslyševši to, objala knížete před dvořany, zlíbala mu ruce a poručila na místě jednomu z dvořanů, aby Danuši hned zavolal.

Za chvilku se objevila ve dveřích postranní komory Danuše s očima od bdění zrudlýma. V ruce měla velikou mísu kaše, kte-

rou kněz Vyšoněk pohmožděné Zbyškovy údy obkládal a kterou jí stará služka právě odevzdala.

„Pojď jen ke mně, siroto!“ řekl kníže Januš. „Postav mísu a pojď!“

A když se přiblížila s patrnou nesmělostí, protože před knížetem cítila vždycky jakýsi ostych, přivinul ji laskavě k sobě a hladě jí tváře, řekl:

„Nuže, přišla na tebe bída, dítě, co?“

„Ano!“ odpověděla Danuše.

A majíc v srdci zármutek a slzy pohotově, dala se hned do pláče, ale jen tiše, aby knížete neurazila.

Ten se zase otázal:

„Proč pláčeš?“

„Protože je Zbyško nemocen,“ odpověděla, tisknouc ruce k očím.

„Neboj se, nic mu nebude. Pravda, otče Vyšoňku?“

„Hoj! Blíže má s vůlí Boží ke svatbě než k rakvi,“ odpověděl dobrý kněz Vyšoněk.

A kníže řekl:

„Počkej! Prozatím ti dám pro něho lék, který mu uleví, nebo jej úplně pozdraví.“

„Poslali již Křižáci balzám?“ zvolala živě Danuše.

„Tím, co Křižáci pošlou, lépe psa namaž, ne rytíře, kterého miluješ. Ale já ti dám něco jiného.“

Pak se obrátil ke dvořanům a řekl:

„Jděte mi některý do komory pro pás a ostruhy!“

Za chvilku, když mu je přinesli, řekl Danuši:

„Vezmi je, dones Zbyškovi, a řekni, že je od nynějška pasován. Jestli zemře, vstoupí jako miles cinctus*) před soudnou stolici Páně a jestli nezemře, pak ostatní v Těchanově nebo ve Varšavě dokončím.“

Danuše napřed objala kolena knížete, pak, chytivši rytířské odznaky, kvapila do světnice, v níž Zbyško ležel.

Kněžna, nechtějíc přijíti o radostnou podívanou na jejich radost, šla za ní.

Zbyško byl těžce nemocen, ale spatřiv Danuši, obrátil k ní bolestí pobledlou tvář a otázal se:

„Čech se již vrátil, jahůdko?“

*) pravý rytíř.

„Ach, což pak Čech!" odpověděla dívka, „to ti lepší novinu přináším. Kníže tě pasoval na rytíře a tohle ti po mně posílá!"

A položila před něho pás i zlaté ostruhy.

Zbyškovy zahořely radostí a překvapením bledé tváře, pohlédl na Danuši, pak na odznaky a pak přivřev oči, neustále opakoval:

„Jak mne mohl na rytíře pasovati?"

A když v tom okamžiku vešla kněžna, pozvedl se trochu na rukou, začal jí děkovati a prositi za odpuštění, že jí nemůže padnouti k nohoum, protože hned uhodl, že jej jedině jejím přičiněním takové štěstí potkalo. Ale ona mu kázala ležeti klidně a pomohla zase Danuši uložiti jeho hlavu do podušek.

Zatím také přišel kníže a s ním kněz Vyšoněk i několik dvořanů. Kníže Januš dal z daleka znamení, aby se Zbyško nehýbal a potom, sedna si u lože, řekl:

„Víte! Nemá to býti lidem divno, že smělé a vzácné činy odměny docházejí. Neboť kdyby měla ctnost zůstati bez odměny, pak by také lidské nepravosti chodily beztrestně po světě. A proto, že jsi života nešetřil a se ztrátou zdraví od velikého neštěstí nás uchránil, proto ti dovolujeme pásem rytířským se opásati a ve cti i slávě odtud odejít."

„Milostivý pane," odpověděl Zbyško, „já bych ani desíti životů nelitoval." Ale více již pohnutím mluviti nemohl, a kněžna mu také položila ruce na ústa, protože kněz Vyšoněk mu nedovolil mluviti.

Kníže pak pokračoval:

„Myslím též, že povinnosti rytířské znáš a že budeš hoden ozdob, které nositi máš. Spasiteli našemu, jak se sluší, máš sloužiti a s vládcem pekelným bojovati. Pomazanému Pánu zemskému máš býti věren, nespravedlivé válce se vyhýbati a utiskované nevinnosti se zastávati, v čemž ti pomáhej Bůh i svatá jeho Muka."

„Amen," řekl kněz Vyšoněk.

Kníže pak požehnal Zbyškovi a na odchodu dodal:

„Až se uzdravíš, jeď přímo do Těchanova, kam také Juranda přivedu."

VIII.

Za tři dny po odjezdu knížete přišla ze Ščitna opovězená „sestra“ a zároveň s ní přinesl hejtman lučištníků ze Ščitna knížeti písemncu stížnost proti Jurandovi ze Spychova, jako proti vrahu jejich bratra Majnegra s vyzváním, aby rytíře z Bergova ze zajetí propustil a českého pacholka Hlavu jim jako vraha rytíře de Fourcy vydal. Kníže roztrhal psaní a hodil je hejtmanovi pod nohy.

„Řekni tvému velmistru, jestli mu na tom záleží, abych se v příští válce nespojil s králem polským, ať mi posílá jiné vyslance než lupiče a vrahy.“

„Mám opravdu vyříditi takový vzkaz zbožným a mocným bratřím?“ tázal se hejtman.

Kníže ale ho již vůbec neuznal za hodna odpovědi. Křižák odjel a rovněž kníže se odebral do Těchanova.

„Sestra“, která i nadále zůstala, odevzdala Danuši zázračný hercínský balzám, jehož však nedůvěřivý kněz Vyšoněk přece nepoužil, protože chorý předešlé noci dobře spal a ráno ovšem sesláblý, ale bez horečky se probudil.

Ihned po odjezdu knížete poslala sestra jednoho ze svých sluhů zpět, prý pro nový lék „vejce bazilišćí“, která, jak tvrdila, dodávají síly i umírajícím. Sama pak chodila po dvorci, pokorná, majíc jednu ruku nehybnou, oděna jsouc vlastně rouchem svět-

ským, klášternímu podobným, s růžencem a s malou poutnickou tykví u pasu. Mluvíc dobře polsky, vyptávala se s velkou pečlivostí služebnictva na Zbyška i Danuši, které darovala při příležitosti růži z Jericha. Vypravovala také neustále děvčeti, jaké to štěstí i jaká sláva býti pod ochranou Řádu. Jednoho dne, když Zbyško spal a dívka seděla v jídelně, přisedla k ní a zase se o Křižácích rozhovořila:

„Bůh vám žehnej, panno. Dnes v noci, když jsem se otčenáš pomodlila, se mi zdálo, že vás nějaký rytíř v sněhové vánici zahalil do bílého pláště a unesl. Jistě to byl Křižák, protože ti nosí bílé pláště."

„Nechci Křižáků ani jejich plášťů," odpověděla dívka.

Další rozmluvu přerušil kněz Vyšoněk, který vešed do komnaty, pokynul Danuši a řekl:

„Chval Boha a pojď ke Zbyškovi! Probudil se a chce jíst. Značně se mu ulevilo."

Bylo tomu skutečně tak. Zbyškovi se dařilo lépe, a kněz Vyšoněk byl již téměř docela jist, že se uzdraví, když tu z nenadání neblahá zvěsť zmátla veškeré jeho výpočty a naděje. Od Juranda přišli poslové s listem kněžně určeným, který samé zlé a strašné noviny obsahoval:

Ve Spychově shořela část Jurandova hradu, on sám pak byl při hašení raněn hořícím trámem. Kněz Kaleb, který jeho jménem list psal, dodal ještě, že se Jurand ještě může uzdraviti, ale že jiskry a uhlí mu jediné jeho oko tak popálily, že nyní hrozně málo vidí a snad mu neodvratná slepota hrozí.

Z té příčiny vyzýval Jurand dceru, aby rychle přijela do Spychova, že ji chce viděti, dokud jej věčná tma úplně neobklopí. Psal také, že nyní musí stále u něho zůstati, neboť jestliže i slepci, kteří si chléb svůj vyžebrají, mají všichni nějaké pachole, které je za ruku vodí, proč by měl býti on té jediné útěchy zbaden? Ku konci listu bylo také pokorné díkuvzdání kněžně, která vceru jeho jako vlastní dítě pěstovala.

Kněžna, když jí kněz Vyšoněk onen list četl, nemohla chvíli ani slova promluviti. Těšila se, že Jurand, který pět- až šestkrát do roka ku svému dítěti přijížděl, zavítá na nedaleké již svátky do Těchanova, kdež jej vlivem svým i knížete Januše Zbyškovi nakloní a svolení jeho k blízkému sňatku si získá. Ale onen list neničil jen veškeré její úmysly, nýbrž olupoval ji zároveň o Danuši, kterou jako své vlastní dítě milovala. Napadlo ji také, že

snad Jurand provdá hned dívku za některého ze svých sousedů, aby zbytek života mezi svými ztrávil. Nebylo ani pomyšlení, aby Zbyšek do Spychova jel, neboť žebra mu teprv počala srůstati a konečně, kdo mohl tušiti, jak by byl ve Spychově uvítán?

Jsouc v hrozných rozpacích, dala si zavolati nejstaršího z Jurandových poslů, aby se na další podrobnosti vyptala. Divila se velice, když na její vyzvání vešel člověk úplně cizí a ne starý, věrný Tolima, který za Jurandem štít nosil a obyčejně také zároveň s ním přijížděl. Ten jí ale odpověděl, že Tolima byl v poslední bitce s Němci velice pošramocen, a že se smrtí ve Spychově zápasí, Jurand pak v těžké své nemoci prosí, aby se Danuše co nejdříve domů vrátila, protože stále méně vidí a snad za několik dní úplně oslepne. Posel také úsilovně prosil, aby hned, jakmile si koně oddechnou, mohl dívku odvézti. Ale kněžna toho nedopustila zvláště proto, aby Zbyškovi, Danuši i sobě náhlým rozloučením nesnesitelný žal nezpůsobila.

Zbyško již o všem věděl, ležel v komnatě, jako by jej byl někdo obuškem do hlavy udeřil a, když kněžna vešla a lomíc rukama již ze dveří volala: ,,Není pomoci, je to přece její otec!" opakoval za ní jako ozvěna: ,,Není pomoci!" a zavřel oči, jako člověk, který čeká, že hned na něho sáhne smrt.

Slzy vstoupily mu do očí a stékaly zvolna po tvářích, pak obrátil svou rozbolestněnou tvář ke kněžně a řekl:

,,Milostivá paní, tak se mi zdá, že Danušky již ve svém životě nespatřím."

A kněžna plna starostí odpověděla:

,,Nebyl by opravdu div, kdybys žalem zemřel. Ale Pán Ježíš je milosrdný."

Za chvíli ale, chtějíc jej trochu potěšiti, dodala:

,,Kdyby Jurand zemřel dříve než ty, pak by přešlo poručnictví nad dívkou na knížete a na mne, a my bychom ti dívku hned dali."

,,Bůh ví, kdy on zemře!" odpověděl Zbyško.

Ale náhle mu patrně nějaká nová myšlenka prolétla hlavou. Pozvedl se na loži a řekl hlasem se chvějícím:

,,Milostivá paní . . ."

Další slova mu přerušila Danuše, která přiběhnouc s pláčem již ze dveří volala:

,,Již to víš, Zbyšku! Ach, je mi líto tatíčka, ale také tebe, chudáčku, je mi líto."

Zbyško pak rozrušen žalem i horečkou, chopil se ruky Danušiny a povídal:

„Jak budu moci žíti bez tebe, děvče? Nepřijel jsem přes lesy i hory sem, nesliboval a nesloužil jsem ti proto, abych tě zase na vždycky ztratil. Ach, nepomůže žal, a nepomůže ani pláč, ba ani sama smrt, protože kdyby i celý les na mně vyrostl, má duše na tebe nezapomene ani na dvoře Pána Ježíše, ani v nebi u samého Boha Otce... Řku, není rady, ale rada musí býti, protože bez tebe je mi život ničím! V kostech mám škubání a hroznou bolest, ale aspoň ty padni na kolena, protože já nemohu, a pros za smilování nad námi."

Danuše, uslyševši to, vrhla se hned před kněžnou na kolena a objavši její kolena, ukryla svou milou tvář v záhybech její těžké sukně. Kněžna pak obrátila své lítostiplné, ale zároveň udivené oči ke Zbyškovi.

„V čem vám mohu smilování prokázati?" tázala se. „Nepustím-li dítě k chorému otci, pak hněv Boží na sebe uvrhnu?"

Zbyško, který se na loži poněkud pozvedl, opět klesl na podušku a chvíli nemluvil, protože se mu nedostávalo dechu. Pak ale vztáhl ruce pomalu, s velikou námahou ke kněžně a konečně je složil jako k modlitbě.

„Odpočiň si," řekla kněžna, „potom teprv mi pověz, oč se jedná, a ty, Danuško, vstaň a pusť má kolena!"

„Poslechni, ale nevstávej a pros zároveň se mnou," ozval se Zbyško.

Pak jal se mluviti slabým hlasem, často v řeči ustávaje:

„Milostivá paní, Jurand byl proti mému sňatku v Krakově... a bude také zde, ale kdyby mne otec Vyšoněk s ní oddal, pak ať si třeba jede do Spychova, potom mi ji žádná lidská moc nevyrve."

Slova ta překvapila kněžnu tak náhle, že vyskočila s lavice. Pak si ale zase sedla, a jako by dobře nerozuměla, oč se jedná, řekla:

„Rány Boží! Kněz Vyšoněk!"

„Milostivá paní!... Milostivá paní!" prosil Zbyško.

„Milostivá paní!" opakovala za ním Danuše, objímajíc zase kolena kněžny, která chvílí mlčela, o slovech Zbyškových přemýšlejíc.

Pak vyskočila se smíchem, volajíc:

„Hleďte lidé! Ještě je nemocen a téměř hošík a tak si vše vymyslil, že by to ani nejstarší hlava lépe nevymudrovala!

Dobře ... Musíme se poraditi s knězem Vyšoňkem a, jestli svolí, hned budete spolu oddáni ... Ačkoliv bude Jurand trochu bručet — Ale pozoruji, že se mu Zbyško líbí ... je-li tedy nějakým slibem zavázán, bude snad ještě rád, že se mu takového zetě dostane, byť by i nebyl k tomu svolil ... Skoč, Danuško, pro kněze Vyšoňka!"

Danuše běžela, co jí dech stačil.

Zbyško pak se obrátil ke kněžně a řekl:

„Ať vám to Bůh, milostivá paní, odplatí!"

„Ještě mi neděkuj, posud nevíme, co se stane," odpověděla kněžna Anna Danuta Kiejstutovna, která ač víře křesťanské horlivě oddána a pečlivě jejích předpisů zachovávala, byla přece příliš málo osvícena. Nerozumějíc tedy dostatečně duchu oné víry, nechápala ani, že pomáhajíc oběma milencům k tajnému sňatku jedná zle, trestuhodně a že zbavuje mladou dvojici požehnání Božího, protože si neváží otcovské vůle a moci Jurandovy. Nyní, čekajíc příchodu kněze Vyšoňka, přemýšlela kněžna jedině o provedení celého plánu a umínila si, nezmíniti se o tom, že se Jurand sňatku tomu příčil.

Když otec Vyšoněk vešel do komnaty, začala mu kněžna s velkým nadšením o úmyslu Zbyškově vypravovati.

Ale sotva kněz uslyšel, oč se jedná, požehnal se u velikém překvapení a řekl:

„Ve jménu Otce i Syna i Ducha! Jak bych to mohl učiniti? Vždyť nyní je přece advent."

„Pro Boha, to je pravda!" zvolala kněžna.

Chvíli všichni mlčeli, jen ztrápené tváře ukazovaly, jakou ranou pro všecky byla slova otce Vyšoňka.

Ten pak za chvíli řekl:

„Kdybych měl dispens od biskupa, pak bych se nepříčil, protože je mi vás líto ... a ježto milostivá paní svoluje a také za souhlas našeho knížete pána ručí. — Nuže — vždyť oni jsou otcem i matkou celého Mazovska. Ale bez biskupské dispense nemohu. Věru, kdyby tak zde byl mezi námi kníže biskup, Jakub z Kurdvanova, ten snad by dispense*) neodřekl."

„Biskup Jakub z Kurdvanova!" vzkřikla kněžna. „Ó rány rány! Vždyť ten měl přijeti do Těchanova a setkati se tam s knížetem, mým manželem! ... Otče Vyšoňku, napište naším jmé-

*) Svolení.

nem prosbu o dispens pro naši milovanou dvořanku a pro jinocha, který nám život zachránil! Biskup Jakub z Kurdvanova miluje velice knížete a mně dispens neodřekne."

„Stane se tedy podle vůle vaší, milostivá paní . . . ale dojde-li jen dispens v čas? Děvče má přece jeti zítra ráno k chorému otci?" řekl kněz Vyšoněk.

„Musí jeti ráno, a dispens zde do té doby může být . . . slunce posud nezapadlo . . . dám osedlati koně . . . Což Těchanov je na konci světa? Pět mil cesty, k půlnoci zde může býti posel zpět."

„Je ale nutno, utajiti to před dvorem, aby nebylo pohoršení, že jsou v adventě oddavky," dodal kněz Vyšoněk.

„Pište jen rychle, otče Vyšoňku!" prosila kněžna.

„Podle vašeho rozkazu, milostivá paní . . . list bude hned napsán," řekl kněz Vyšoněk odcházeje.

Po těch slovech ovládla veliká radosť srdce Danušino i Zbyškovo, který si zase na loži sedl. Kněžna i Danuše si sedly k jeho loži a všichni počali se raditi, jak by tu věc co nejlépe provedli. Umínili si tedy, že zachovají vše v tajnosti, aby ani živá duše ve dvorci o tom nezvěděla. Ujednali také, že Jurandovi ničeho nesdělí, pokud mu sama kněžna v Těchanově všecko neoznámí. Pak měl hned kněz Vyšoněk napsati Jurandovi list, aby ihned do Těchanova přijel. Konečně se usnesli, aby se Zbyšek i Danuše vyzpovídali, oddavky pak se odbudou v noci, až se všichni ke spánku uloží.

Po odchodu žen dal Zbyško zavolati Čecha a řekl mu:

„Přistoupím dnes ke zpovědi a ke stolu Páně, oblec mne proto co nejnádherněji, jako bych měl jíti do královských pokojů.

Hlava se trochu zalekl a jal se mu hleděti do tváře, ale Zbyško pochopiv to, řekl:

„Neboj se, lidé se nezpovídají jen na smrt. Nyní se rychle blíží svátky, na které odjede otec Vyšoněk s kněžnou do Těchanova a nejbližší kněz odtud je v Přasnyši."

„A vaše milost nepojede?" tázal se sluha.

„Uzdravím-li se, pojedu, ale to je v rukou Božích."

Čech se upokojil a odskočiv do zásobáren, přinesl onen bílý, zlatem zdobený šat od frýzských rytířů, který obyčejně jen při velkých slavnostech oblékal, a také pěkný koberec ku přikrytí nohou a lože. Potom jej pomocí obou Turků přenesl, umyl, učesal mu dlouhé vlasy, které ovázal šarlatovou páskou, takto oblečeného opřel o červené podušky a maje z vlastního díla radost, řekl:

„Jen kdybyste si mohl zavýsknout, mohl byste třeba svatbu slaviti!"

„Ta by se musela obejíti bez výskání," odpověděl s úsměvem Zbyško.

Zatím kněžna strojila v komnatě k oddavkám Danuši. Služky, jimž bylo řečeno, že dívka také půjde ke zpovědi, vytáhly ze skříně bílý šat, ale hůře bylo s ozdobou hlavy. Při té myšlence opanoval kněžnu jakýsi divný smutek, takže počala naříkati:

„Kde já pro tebe, siroto," řekla, „routový věneček v takovém lese najdu? Není zde ani kvítka, ani žádného lístečku, snad jen mechy pod sněhem se zelenají."

A Danuše, stojíc s rozpuštěnými vlasy, také měla starost, protože se jí jednalo o věneček. Ale za chvíli ukázala na věnce z barvínku, jimiž byly zdi ozdobeny, a řekla:

„Třeba z tohoto uvijeme věneček, protože nic jiného nenajdeme. A Zbyško si mne i v takovém věnečku vezme."

Kněžna k tomu z počátku nechtěla svoliti, bojíc se zlého znamení, ale ve dvoře žádných květin nebylo, zůstalo tedy při barvínku.

Kolem půlnoci se ozval dupot koní před dvorem, a za chvíli přišel kněz Vyšoněk se svitkem pergamenu s pečeťmi v ruce a oznámil kněžně, že kníže biskup, Jakub z Kurdvanova, poslal dispens, sňatek může tedy býti neprodleně vykonán.

Napřed se ale oba snoubenci vyzpovídali, což dosti dlouho trvalo.

Ve dvoře zatím nastalo hluboké ticho. Služebnictvo šlo hned po večeři na rozkaz kněžnin spat.

Poslové Jurandovi si ulehli částečně v čeledníku, částečně také v stájí u koní. Brzy také uhasly ohně v komnatách pro služebnictvo určených. Jedině okna kněze Vyšoňka a Zbyška zářila do tmy, vrhajíce červené světlo na sníh nádvoří pokrývající. Kolem jedné hodiny půlnoční vzala kněžna Danuši za ruku a odvedla ji do komnaty Zbyškovy, kde na ně již otec Vyšoněk s tělem Páně čekal. V komnatě hořel velký oheň v krbu, a při jeho hojném, ale plápolavém světle spatřil Zbyšek Danuši, bledou trochu od nevyspání, bílou, s barvínkovým vínkem na skráni, oblečenou v nádherný až na zem splývající šat. Víčka měla pohnutím přivřená, ručky spuštěné podél sukně — a připomínala tak malby na oknech kostelních, že se Zbyška při pohledu na ni zmocnil údiv. Pomyslil si, že si nemá vzíti za ženu

pozemskou dívku, nýbrž nějakou nebeskou dušičku. A ještě více na to pomyslil teprv, až poklekla se sepiatýma rukama ku přijímání a sklonivši hlavu na zad, oči úplně zavřela. Zdálo se mu v té chvíli, že zemřela a bodlo jej u srdce. Ale netrvalo to dlouho, neboť zaslechnuv hlas kněze ,,*Ecce Agnus Dei*"*) sám se vzpamatoval a mysl jeho zalétla úplně k Bohu. V komnatě bylo nyní jen slyšeti slavnostní hlas kněze Vyšoňka: — ,,*Domine, non sum dignus*"**) — a hned na to sršení jisker v krbu a jakési zuřivé, žalostné skučení větru.

Zbyško i Danuše se ještě chvíli tiše modlili, kněz pak zase vzal kalich a odnesl jej do dvorské kaple. Za chvíli se vrátil, ne však sám, nýbrž s panem de Lorche a vida údiv na tvářích přítomných, řekl:

,,Myslil jsem si, že bude lépe, když budou při sňatku dva svědkové, a proto vedu tohoto rytíře, který mi na svou rytířskou čest i na svaté ostatky odpřisáhl, že tajemství, pokud bude nutno, zachová."

A pan de Lorche poklekl nejdříve před kněžnou, pak před Danuší, potom zase vstal a stál mlčky, oblečen v slavnostním odění, na němž si pohrával rudý odlesk ohně v krbu planoucího.

Kněz přivedl Danuši k loži Zbyškovu a vloživ jim štolu na ruce, vykonával obvyklý obřad. Kněžně se řinuly slzy po líci, ale ve své ubohé, polo pohanské duši necítila nepokoje nad tím, že ponouká nyní ke zlému dvě krásné děti, které nyní opakovaly slova přísahy: ,,beru si tě . . ." a tichá jejich slova doprovázelo zase žalostné skučení větru v krbu. Po skončeném obřadě padla Danuše k nohám kněžny, která oběma požehnala, a když je konečně v ochranu mocí nebeských odevzdala, řekla:

,,Radujte se nyní, neboť ona je již tvoje a ty její."

Zbyšek objal zdravou svou rukou Danuši, ona pak mu ovinula své ručky kolem šíje.

,,Nyní, kdy mi tě Pán Bůh dal, již nikdo mi tě nevyrve," zvolal jinoch, ,,ale líto je mi, že odjíždíš, jahůdko má nejmilejší!"

,,Přijedeme s tatíčkem do Těchanova," odpověděla Danuše.

,,Jen abys neonemocněla nebo něco jiného . . . Bůh tě chraň každé těžké nemoci . . . Do Spychova jeti musíš, to vím . . .! Děkujme Bohu nejvyššímu a milostivé paní, že již jsi mou, pro-

*) ,,Ejhle, beránek Boží!"

**) ,,Pane, nejsem hoden."

tože je po sňatku — a to již žádná lidská moc zrušiti nemůže."

Ježto se ale sňatek odbyl v noci a tajemně, zachvátil jakýsi divný smutek nejen Zbyška, nýbrž také všecky ostatní. Marně kněžna přinesla vína, to také zasmušilé tváře nevyjasnilo.

Čím více noční hodiny prchaly, tím častěji se rozmluva přetrhávala, až konečně kněžna řekla:

„Milý Ježíši! Má-li býti po svatbě tak . . . to bychom raději mohli jíti spát. Ale, máme-li bdíti do rána, zahraj, kvítečku, ještě naposledy, před odjezdem na loutně, mně a Zbyškovi."

Danuše, která byla velice ospalá a unavena, byla by ráda něčím osvěžila. Skočila tedy pro loutnu a vrátila se za chvilku s ní, sedla si u lože Zbyškova:

„Co mám hrát?" tázala se.

„Co?" řekla kněžna, „nu co jiného, než onu píseň, kterou jsi zpívala v Tyňci, jak tě Zbyško po prvé spatřil!"

„Ach, pamatuji, a do smrti nezapomenu," zvolal Zbyško.

Danuše jala se probírati ve strunách, potom, pozvednuvši hlavu jako obyčejně do výše zazpívala:

Kdybych křídla bílá
jak husička měla,
za tebou bych, Jašku,
do Slezska letěla.

Náhle jí ale hlas selhal, ústa se zachvěla a rozplakala se usedavě, právě jako tehdy, když tu píseň v královském vězení Zbyškovi naposled zpívala.

„Danuško! Co je ti, Danuško!" tázal se Zbyško.

„Proč pláčeš? Jaká je to svatba!" zvolala kněžna. „Proč?"

„Nevím," odpověděla lkajíc Danuška, „tak je mi smutno . . .! Tak je mi líto Zbyška, i vás, paní . . .!"

Všichni ji hleděli těšiti a domlouvali jí, ale přece všecka srdce byla zarmoucena, a v tom zármutku a stísněnosti jim prchaly noční hodiny.

Konečně povstal na nádvoří takový hluk, že se všichni vzchopili. Kněžna, vyskočivši s lávky, řekla:

„Ach pro Boha! Již napájejí koně!"

A kněz Vyšoněk pohlédl do okna, v jehož skelných tabulkách se již ukazovalo šero, a řekl:

„Noc již se jasní a den nastává.“
Ave Maria, gratia plena . . .*)

Pak odešel z komnaty a vrátiv se po chvíli řekl:

„Již svítá, ačkoliv den bude tmavý. Jurandovi lidé již napájejí koně. Máš již čas k odjezdu, chudinko!“

Po těch slovech kněžna i Danuše se daly do pláče a obě se Zbyškem začaly naříkati, právě jako naříkají prostí lidé, když se mají rozloučiti. Totiž bylo v tom nářku něco obřadného a zároveň něco jako polo štkaní a polo zpěv.

Zatím se úplně rozednilo. Kněžna musila rozplakanou Danuši od Zbyška odtrhnouti. Ve dvorci se vzbudili lidé a všichni se ubírali za obvyklým svým povoláním.

Když ženy odešly, objevil se v komnatě sluha Zbyškův Hlava, aby se poptal po zdraví a jaké má pro něho rozkazy.

„Přitáhni mi lože k oknu,“ řekl mu rytíř.

Čech přistrčil lože k oknu, ale divil se, když mu Zbyško kázal je otevřít. Uposlechl však přece rozkazu, ale zakryl svého pána vlastním kožichem, protože na dvoře bylo zima a pošmurno a hojně padal měkký sníh.

Zbyško pohlížel ven: na nádvoří byly sáně, kolem nichž seděli na ojíněných a páru z nozder vydychujících koních lidé Jurandovi. Všichni byli ozbrojeni, někteří měli také pancíře přes kožichy, v nichž se bledé a zasmušilé světlo denní odráželo. Les byl úplně sněhem zavátý, plotů a kolejí nebylo ani viděti..

Danuše ještě vběhla do komnaty Zbyškovy, celá již zabalená do liščího kožichu. Slzám a nářku nebylo konce, ale konečně se přece museli rozloučiti. Zbyško se pozvedl, pokud mohl, opřel hlavu o okno a hleděl ven. Skrze padající vločky sněhové jako skrze nějakou záclonu viděl, jak Danuše sedala do saní, jak ji kněžna dlouho držela v náručí, jak ji líbaly dvořanky i jak ji kněz Vyšoněk žehnal svatým křížem na cestu. Obrátila se ještě před samým odjezdem k němu a vztáhla ruce:

„Buď s Bohem, Zbyšku!“

„Bůh dej, abych tě v Těchanově spatřil!“

Ale sníh padal tak hustě, jako by chtěl všecko ohlušiti a všecko zasypat, poslední jejich slova zněla již proto tak tlumeně, že se oběma zdálo, jako by na sebe volali z dalcka.

*) Zdrávas Maria, milosti plná.

IX.

Za pečlivého ošetřování kněžny i otce Vyšoňka se Zbyško rychle uzdravoval. Za týden po odjezdu Danuščině již vstal z lože, a když se mu vrátila chuť k jídlu a pití, vracely se mu také síly tak rychle, že před svátky Božího Narození cítil již zase bývalou sílu v kostech a mohl snadno v plné zbroji na koně skočiti.

Na svátky odjel zároveň s kněžnou do Těchanova, pln naděje, že tam zastihne Danuši zároveň s Jurandem, který jim k vůli kněžně Danutě jistě odpustí a dá otcovské požehnání.

V Těchanově ale posud ani Danuše, ani Juranda nebylo, a Zbyško byl pln nepokoje, jestli vůbec přijedou, protože po velmi krásných, mrazivých, slunečních dnech, nastaly zase sněhové vánice.

Vánoce byly tu, ale nebe se nevyjasnilo, venku se vichřice se sněhem tak rozzuřila, že Zbyško se již v duchu modlil, aby nyní nejezdila, protože si myslil:

„Býti v takové strašné slotě na cestě, to jde o život.“

Kněžna rovněž znepokojena, rozkázala služebnictvu, aby ještě se štědrovečerní večeří počkalo, že snad ještě přijede. Ale když se objevila první hvězda na nebi, nebylo možno déle čekati, protože kníže to neměl rád. Celý dvůr se shromáždil kolem stolu. Sluha přistavil knížeti křeslo, aby si mohl ke stolu used-

Za chvíli spatřili pod stromem sedící lidskou postavu. (Str. 184.)

12

nouti. Ale ještě před tím mu podal jeden z dvořanů plochou mísu, plnou tence krájených placek a oplatků, o něž se měl kníže s hosty rozděliti. Druhou, podobnou, držel pro kněžnu hezký hoch, syn kastelána sochačevského. Na protější straně stolu stál kněz Vyšoněk, který měl požehnati štědrovečerní, na vonném seně stojící večeři.

V tom se objevil ve dveřích člověk, celý sněhem pokrytý a hlasitě zvolal:

„Milostivý pane!"

„Co se stalo?" řekl kníže, nerad, že je z obřadu vyrušován.

„Na radzanovské silnici je několik pocestných úplně zasypáno. Je tam třeba více lidí, aby je zachránili."

Všichni, uslyševše tu zprávu, se polekali, rovněž kníže byl celý rozrušen a obrátiv se k sochačevskému kastelánovi, řekl:

„Jezdce s lopatami! Rychle!"

Potom ke zvěstovateli té zprávy:

„Kolik je zasypaných?"

„Nemohl jsem poznati. Věje tam hrozně. Jsou tam koně i vozy. Značný počet."

„Nevíte, či jsou?"

„Lidé říkají, že je to vladyka ze Spychova."

Zbyško, uslyšev tu nešťastnou zprávu, neptaje se ani knížete o dovolení odkvapil do stájí a dal si osedlati koně.

Věrný sluha jeho Hlava běžel rychle za svým pánem a oblékl jej do liščího kožichu — nepokoušel se ale vůbec zdržovati jej, protože byl každý okamžik drahý. Za branou je obklopila neproniknutelná tma, ale vichřice již ustávala, za to začínalo více mrznouti. Snad by byli za městem zbloudili, kdyby nebylo onoho člověka, který jim přinesl zprávu a který je vedl tím směrem, protože měl s sebou psa, který již před tím onou cestou šel.

Knížecí lidé rozsvítili pochodně a kahance i jeli v samém kouři a plamenech.

Vítr dorážel stále slaběji. Nebe se vyjasňovalo. Hvězd stále více přibývalo.

Pan de Lorche, který jel vedle Zbyška, těšil jej neustále, že Jurand zajisté ve chvíli nebezpečí myslil především na svou dcerušku a že, byť by vykopali všechny ze závějí mrtvé, ji najdou živou a snad pod kožešinami spící.

Ale Zbyško mu málo rozuměl a konečně neměl času k poslouchání, protože za chvíli průvodčí, který jel v předu, odbočil ze silnice.

Mladý rytíř popojel ku předu a ptal se:

„Proč odbočujeme?“

„Protože je to nezasypalo na silnici, nýbrž tam! Vidíte, pane, tu olšinu?“

„Patrně sjeli se silnice?“

„Sjeli se silnice a jezdili dokola kolem řeky. V době vánic a závějí se něco podobného snadno přihodí.“

„A jak jste je nalezli?“

„Pes nás k nim dovedl.“

„Rychle vpřed!“ zvolal Zbyško.

Chvíli klusali mlčky. Náhle zaslechli štěkot psa a přímo před nimi trčel silný a rozsochatý kmen vrbový.

„Tam ti jsou dále,“ řekl průvodce, „ale zde také jistě něco bude.“

„Pod vrbou je závěj, posviťte!“

Několik knížecích lidí slezlo s koně a svítili tam pochodněmi, načež jeden hned vzkřikl:

„Pod sněhem je člověk! Viděti mu hlavu, zde!“

„Je tam také kůň!“ zvolal hned druhý!

„Odhažme sníh!“

Lopaty se bořily do sněhu a odhazovaly jej na obě strany. Za chvíli spatřili pod stromem sedící lidskou postavu, s hlavou na prsa skloněnou a s čapkou hluboko do tváře vtlačenou. Patrně odjel ten člověk od družiny, aby co nejrychleji zjednal pomoc. Když pak mu kůň padl, schoval se za vrbu a tam zmrzl.

„Posviť!“ zvolal Zbyško.

Pacholek přistrčil pochodeň ke tváři zmrzlého a když ji plamen osvítil, ze všech prsou vydral se výkřik:

„Pán ze Spychova!“

Zbyško poručil dvěma lidem, aby pána ze Spychova odnesli hned do nejbližší chaty. Sám pak se hnal k olšině, popoháněje zuřivě koně, který téměř již bez dechu zapadal až po břicho do sněhu. Ze tmy ozvaly se hlasy lidí, kteří zůstali prve u zasypaných. Zbyško přiletěl a skočil s koně.

„Odhazovat! Odhazovat sníh!“

Dvoje sáně byly již vykopány těmi, kteří zůstali na stráži. Koně i lidé v nich zmrzli bez záchrany. Kde jsou ostatní potahy,

bylo lze poznati podle zasněžených pahrbků. Lopaty odkrývaly každou chvilku hřbety koňů napiaté jako luky, lidi v sáních i vedle sání, ale na žádných nebylo žen. Zbyško sám pracoval lopatou, až se mu pot řinul z čela. Chvílemi svítil do očí mrtvolám, s tlukoucím srdcem, zdali nespatří mezi nimi milované tváře. Vše marně! Plamen osvětloval jen strašné, vousaté tváře spychovských zabijáků. Ani Danuše, ani jiné ženy nikde nebylo.

„Co to znamená?" tázal se sama sebe mladý rytíř s údivem.

Konečně, když práce byla skončena, přiblížil se Hlava ke Zbyškovi a řekl:

„Vaše milosti, marně hledáme. Panny ze Spychova v družině nebylo! Prohlédl jsem již všecky sáně, nejsou-li tam ženské oděvy. Panna zůstala ve Spychově!"

Zbyška překvapila trefnost té poznámky i řekl:

„Dej, Bože, aby bylo, jak povídáš."

A Čech šel ještě hlouběji pro rozum do hlavy:

„Kdyby byla v některých sáních, starý pán by od ní nebyl odjel, nebo odjížděje byl by ji vzal před sebe na koně, a byli bychom ji nalezli u něho."

„Ano," odpověděl Zbyško. „Ale neustanu dříve, pokud se nepřesvědčím, jestli ta chuděra neodešla někam hledati ochrany!"

A pracoval dále zároveň s lidmi, rozkopávaje každý pahrbek. Nyní byl již přesvědčen, že Danušky v družině nebylo a domyslil si také, proč jí tam nebylo. Jistě že se otci ze všeho vyznala, on pak, neschvaluje toho manželství, nechal ji zúmyslně doma, sám pak přijel, aby tu záležitost před knížetem vyřídil a u biskupa zastání hledal.

„Nemáme již čeho hledati, pane," ozval se konečně Hlava, „vidíte, že také pes, který sem lidi přivedl, vrací se již klidně za svým pánem."

Tu si Zbyško oddechl klidněji, sedl na koně a odklusal do chaty přeptati se, co se děje s Jurandem. Juranda již nenašli, ale hospodář chaty, starý želech, jim oznámil dobrou zvěst:

„Třeli ho zde sněhem téměř až do kosti a lili mu víno do úst, pak jej posadili do teplé lázně, kdež také začal dýchati."

„Žije?" zvolal radostně Zbyško.

„A o dceři neříkal nic?"

„Sotva dýchati počal, řeči nenabyl."

Zbyško se již na nic neptal, popohnal koně a hnal se k zámku, aby co nejdříve se Juranda na Danuši vyptal.

Strašný vladyka spychovský ležel na loži, přikrytý peřinami a kožichy, oddychoval těžce, z úst vyrážel zmatená slova, z nichž nebylo možno pravdu vyčísti.

„Dítě moje! Má Danuše čeká v Těchanově!" opakoval neustále.

A když mu dali na posilněnou napíti vína, upadl v hluboký spánek, z něhož se neprobudil až teprv druhého dne k poledni. Otevřel oči, vstal na loži a začal se rozhlížeti po komnatě udiveně sice, ale již úplně při smyslech.

Kněžna, Zbyško i otec Vyšoněk, kteří byli v komnatě přítomni, přikvapili k jeho loži.

„Milostivá paní... Pro Boha, to jsem již v Těchanově!" vzkřikl Jurand, poznav kněžnu.

„A prospal jste svátky," odpověděla paní.

„Sníh mne zasypal, kdo mne zachránil?"

„Tenhle rytíř, Zbyško z Bohdance. Pamatujete se, v Krakově?"

„Pamatuji... A kde je Danuška?"

„Což nejela s vámi?" tázala se s neklidem kněžna.

„Jakby mohla jeti se mnou, vždyť jsem já sám jel za ní?"

Kněžna i Zbyško myslili, že Jurand mluví v blouznění, načež paní řekla:

„Vzpamatujte se, pro milého Boha!"

„Což s vámi to děvče nebylo?"

„Děvče? Se mnou?" tázal se udiveně Jurand.

„Vaši lidé pomrzli, ale jí mezi nimi nenalezli. Proč jste ji nechal ve Spychově?"

On pak opakoval ještě jednou, ale již úzkostlivě:

„Ve Spychově? Vždyť ona je u vás, milostivá paní, ne u mne!"

„Vždyť jste pro ni poslal do lesního dvorce své lidi a list!"

„Ve jménu Otce i Syna!" odpověděl Jurand. „Vůbec jsem pro ni neposlal!"

Tu kněžna náhle zbledla.

„Co to znamená?" řekla, „což jste jist, že neblouzníte?"

„Pro milosrdenství Boží, kde je mé dítě?" vykřikl Jurand, vyskočiv na loži.

„Slyšte: Přišla od vás pro Danušku do lesního dvorce ozbrojená družina, s listem s vaší pečetí... V listě bylo, že u vás hořelo a že vás hořící trámy poranily... že jste na polo oslepl a chcete viděti Danuši... Vzali děvče a odjeli."

„Běda!" zvolal Jurand. „Jak je Bůh na nebi, ve Spychově vůbec nehořelo a já jsem pro ni také neposlal! List je smyšlený! . . . Pečeť falešná! . . . Běda mé duši ! . . . Uloupili mi dítě a zavraždí je!"

„Kdo?"

„Křižáci!" .

„Rány Boží! Hned to řekneme knížeti! Ať ihned vyšle posly k velmistrovi!" vzkřikla kněžna a vyběhla z komnaty.

Zbyško seděl jako zkamenělý, ale za chvíli začaly jeho zaťaté zuby zlověstně skřípati.

„Odkud víte, že Křižáci ji unesli?" tázal se kněz Vyšoněk.

„Při ranách Kristových to odpřisáhnu!"

„Počkejte! . . . To je možné. Přijeli žalovati na vás do lesního dvorce . . . Chtěli se na vás pomstít."

„A také ji unesli!" vzkřikl náhle Zbyško.

To řka, vyběhl z komnaty, dal zapřáhnouti vozy a koně sedlati, sám nevěda, proč to činí. Cítil jen, že je nutno Danuši zachrániti — a to hned — třeba až z Prus — a tam ji vyrvati z rukou nepřátelských nebo zahynout.

Vrátiv se do komnaty, řekl Jurandovi, že koně i lidé jsou již připraveny na cestu. Byl jist, že Jurand s ním pojede. V srdci mu bouřil hněv, bolest i smutek, ale přes to nepozbýval naděje. Zdálo se mu, že sám s hrozným rytířem ze Spychova může rozprášiti třeba celou moc křižáckou.

Zatím se do komnaty, kde Jurand ležel, sběhli všichni dvořané, polekáni strašnou zvěstí o únosu Danuše. Přiběhl také sám kníže, rozrušen, pln hněvu, plana pomstychtivostí vůči Křižákům, poněvadž nyní již nikdo nepochyboval, že to rytíři Dauveld, Rotgier, Löwe a Gotfried zosnovali tu strašnou intriku, aby přinutili Juranda k vydání Bergova a snad k vůli vylákání značného výkupného.

Kníže poslal ještě téhož dne Mikuláše z Dlugolasu se stížností do Marborgu, k velmistrovi Řádu, a Jurand i Zbyško odjeli co nejrychleji do Spychova, domnívajíce se, že se tam již s křižáckými vyslanci setkají.

K jejich štěstí nastaly zase mrazy, cesty byly uježděné, mohli si tedy pospíšiti.

Oba rytíři jeli mlčky, se stejnou trýzní a smutkem v duši. Po celou noc jim sen nepřivřel víčka ani na chvilku. K ránu, sotva se poznali, tak byly jejich tváře změněné. Jurandovi konečně napadla bolest i vášnivá tvrdošíjnost Zbyškova, řekl tedy:

„Zahalila tě závojem a vyrvala smrti — ale také ji miluješ?"

Zbyško mu pohlédl s tváří neméně tvrdošíjnou do očí a řekl:

„Je to přece má žena."

Na to Jurand zastavil koně a hleděl na Zbyška ztrnule.

„Cože jsi řekl?" otázal se.

„Povídám, že je to má žena a já jsem její muž."

Rytíř ze Spychova si zakryl rukavicí oko, jako by byl do něho náhle udeřil blesk. Pak neodpověděl ničeho, popojel rychleji ku předu a jel stále mlčky v čele družiny.

Ale Zbyško, jeda za ním, nemohl to dlouho vydržeti a řekl si v duši: „Raději ať jeho hněv propukne, než aby na mne zanevřel." Popojel tedy k němu a dotknuv se jeho třemene, řekl:

„Slyšte, jak to bylo, Co Danuše pro mne učinila, víte, to však nevíte, že mi v Bohdanci namlouvali Jagienku, dceru Zycha ze Zhořelic. Můj strýc Macko tomu chtěl, její otec Zych tomu chtěl. — Nač vám dlouho povídat? Hodná dívčina a jako srna, také věno slušné. Já však jsem nemohl mysliti na žádnou jinou, jen na Danuši. Pravím vám upřímně, že jsem bez ní vůbec žíti nemohl — a přijel jsem za ní na Mazovsko. V Krakově jste nám nedal svého svolení, ale my jsme si myslili, že se prostřednictvím kněžny Danuty dáte přemluviti. — Pak v lesním dvorci Bůh mi dal, že jsem kněžnu i Danušku na lovu před rozzuřeným turem zachránil, ale rozlícené zvíře mne samého hrozně pošramotilo. Myslil jsem již, že ducha vypustím. Najednou přijedou ti lidé pro Danušku, aby ji do Spychova odvezli, a já jsem ještě ani z lože vstáti nemohl. Myslil jsem, že jí již nikdy nespatřím. Ach, mocný Bože, jaká to byla tehdy noc! Nic než trápení, nic než žalost! Až konečně pán Ježíš mi vnukl myšlenku, abych se kněžně poklonil a o Danušku ji poprosil.

Dobrá paní se nepříčila, poslala biskupovi list o povolení, kněz Vyšoněk nás oddal . . . Moc Boží, právo Boží . . . Nuže, také vy, pane, nepřičte se, dejte své otcovské požehnání, a Bůh nám spíše pomůže vyrvati Danušku z drápů těch psích synův."

Jurand chvíli mlčel, pak se obrátil ke Zbyškovi — a náhle jej celou silou objal. Ten pak, vzpamatovav se z okamžitého překvapení, chytil jej kolem pasu a tak se dlouho drželi. Vždyť je k sobě poutalo společné utrpení i společné neštěstí, proto Jurand řekl:

„Tys mi dítě zachránil? A mne jsi ze sněhu vyhrabal?"

„Nebudete se mi již stavěti na odpor?" tázal se Zbyško.

„Příčil jsem se tomu, protože jsem ji v duši obětoval Bohu.“

„Vy jste ji obětoval Bohu a Bůh mně. Jeho vůle staň se!“

„Jeho vůle staň se!“ opakoval Jurand, „nyní ale potřebujeme milosrdenství. Já snad ani nejsem milosrdenství hoden, protože jsem se po celý svůj život v krvi brodil.“

„Protože jste oprávněnou pomstu hledal!“ zvolal Zbyško, „ke kteréž pomstě vám nikdo tak brzy nedopomůže jako já, žije-li posud jen jediný z těch, kteří vaši nebožku ženu zahubili.“

„Ne,“ odpověděl zasmušile Jurand, „z těch již ani jeden nežije.“

Chvíli mlčeli, pak Jurand pokračoval:

„Jednou v noci jsem slyšel hlas, jakoby ze zdi vycházející, který mi řekl: ‚Dosti pomsty!‘ ale já jsem ho neposlechl, protože to nebyl hlas nebožčin.“

„A jaký to mohl býti hlas?“ tázal se s neklidem Zbyško.

„Nevím. Často ve Spychově ve zdích něco povídá a časem naříká, neboť mnoho jich v podzemí na řetězích zemřelo.“

„A co řekl kněz?“

Kněz posvětil hrádek a říkal také, abych pomsty nechal, ale nemohlo to být. Stal jsem se jim příliš obtížným a později se chtěli sami mstít. Činili nájezdy a vyzývali do pole. Tak též bylo nyní! Meineger a de Bergov sami, první mne vyzvali.“

Zamlčeli se, protože odbočili se silnice na uzší stezku.

„Jedeme již ke Spychovu?“ tázal se Zbyško.

„Ano,“ odpověděl Jurand. „Máme ještě značný kus lesa před sebou a pak přijdeme k bahništím, uprostřed nichž stojí hrádek.“

„Není tak snadno, nalézti váš hrádek,“ řekl Zbyško. „Když pošlou Křižáci lidi s listem, jak ho mohou nalézti?“

„Poslali již nejednou a mají též takové, kteří cestu znají.“

„Kéž bychom je ve Spychově zastali!“ řekl Zbyško.

Přání to se mělo uskutečniti dříve než se mladý rytíř nadál, neboť, když vyjeli z lesa, spatřili před sebou dva jezdce a nízké sáně, v nichž seděly tři temné postavy.

Zbyškovi i Jurandovi zabušila při tom pohledu srdce prudčeji, neboť kdo by mohl jeti v noci do Spychova, ne-li vyslanci Křižáků?

Za chvilku se saně zastavily a před nimi se objevilo šest jezdců.

Byla to spychovská stráž, která ve dne i v noci hlídala hráz ke Spychovu vedoucí. Vedle koní běželi psi strašní, obrovští, úplně vlkům podobní. Stráž poznavši Juranda, vzdala mu obvyklou čest

provoláním, ale v těch výkřicích byl také údiv, že se vladyka tak brzy vrací. On však byl úplně zaujat poslanci, mezi nimiž povstal poplach.

Dva jezdci, kteří patrně bděli nad bezpečím sání, obrátili se k nim a sejmuvše kuše s ramen, jali se volati:

„Wer da?"

„Němci! To jsou oni!" zašeptal Zbyškovi Jurand. Potom hlasitě řekl:

„Já mám právo se ptát, ty máš odpovídat! Kdo jste vy?"

„Pocestní!"

„Jací pocestní?"

„Poutníci!"

„Odkud?"

„Ze Ščitna."

„Oni!" zašeptal zase Jurand, pak se zase tázal:

„Kam jedete?"

„Do Spychova."

„Co tam chcete?"

„To můžeme říci jen samému pánovi."

Jurand již měl na jazyku: „Já jsem vladyka ze Spychova", ale zdržel se, chápaje, že nelze tuto rozmluvu před lidmi vésti.

„Pojďte se mnou!" vzkřikl, koně co nejrychleji pobízeje.

Poselství ze Ščitna mimo jezdce, kteří jeli k vůli obraně, se skládalo ze dvou osob: jednou z nich byla tatáž žena, která přinesla léčivý balzám do dvorce, druhou mladý poutník. Jurand uvedl hned oba do rožní komnaty — a stanul před nimi ohromný a téměř strašný v záři plamene, který na něho z ohně v krbu planoucího padal.

„Kde je mé dítě?" ptal se.

Oni, octnuvše se tváří v tvář před hrozným mužem, přece se zalekli. Poutník, ačkoliv měl drzou tvář, třásl se přímo jako listí, a pod ženou se chvěly nohy. Zrak její těkal s tváře Jurandovy na Zbyška, pak přelétl lesknoucí se lysou hlavu kněze Kaleba a zase se vrátil k Jurandovi, jako by s otázkou, co ti dva zde dělají.

„Pane," řekla konečně, „nevíme, nač se ptáte, ale poslali nás k vám k vůli záležitosti vážné. Ten však, jenž nás poslal, rozkázal nám výslovně, aby se rozmluva s vámi odbyla beze svědků."

„Před těmi zde nemám tajností!" odpověděl Jurand.

„Ale my je máme, urozený pane," odpověděla žena „a roz-

kážete-li jim, aby zůstali, pak vás nebudeme o nic jiného prositi, než abyste nám dovolil zítra odjeti."

Na tváři odporu nezvyklého Juranda se zračil hněv. Chvíli se jeho rusý knír zlověstně pohyboval, ale pomyslil si, že se jedná o Danuši a přemohl se. Zbyško pak, jemuž se jednalo o to, aby se rozmluva co nejrychleji odbyla, a který byl jist, že mu ji Jurand bude opakovati, řekl:

„Když je tomu tak, zůstaňte tedy sami." A odešel s knězem Kalebem.

Jakmile se dveře za nimi zavřely, přiskočila „sestra" rychle k Jurandovi a zašeptala:

„Vaši dcerku unesli lupiči."

„S kříži na pláštích?"

„Ne. Ale Bůh požehnal zbožným bratřím, že ji vysvobodili, a nyní je u nich."

„Kde je? — ptám se."

„Pod ochranou zbožného bratra Schomberga," odpověděla, skříživši ruce na prsou a pokorně se klanějíc.

A Jurand, uslyšev strašné jméno kata dětí Vitoldových, zbledl jako plátno. Spatřiv to poutník, ačkoliv před tím nemohl strachu svého přemoci, podepřel si nyní boky, rozvalil se na lavici, natáhl nohy a pohlédl na Juranda zrakem plným opovržení.

Nastalo dlouhé mlčení.

„Bratr Markvart pomáhá bratru Schombergovi nad ní bdít," řekla zase žena. „Je to dobrá ochrana a žádná křivda se panence nestane."

„Co mám učiniti, aby mi ji vrátili?" tázal se Jurand.

„Pokořiti se před Řádem!" řekl hrdě poutník.

Uslyšev to Jurand, vstal, šel k němu a skloniv se nad ním, řekl přitlumeným, ale strašným hlasem:

„Mlč!" . . .

Poutník se zase polekal. Viděl, že může hroziti a snad říci též něco takového, co Juranda zadrží a zlomí, ale ulekl se, že se s ním stane něco strašného, dříve než slovo promluví. Proto se také zamlčel a upíral vytřeštěné, jakoby strachem zkamenělé oči na tvář spychovského pána a seděl nepohnutě, jen brada se mu začala silně chvěti.

Jurand se pak obrátil k sestře:

„Máte list?"

„Ne, pane, listu nemáme. Bylo nám uloženo, vyříditi všecko ústně.“

„Mluvte tedy!“

A ona ještě jednou opakovala:

„Bratr Schomberg i bratr Markvart bdí nad panenkou, proto vy, pane, kroťte svůj hněv . . . Ale nestane se jí nic zlého, neboť, ačkoliv jste po mnoho let řádu těžce křivdil, přece se vám chtějí bratří dobrým za zlé odměniti, jestli jejich spravedlivým požadavkům zadost učiníte.“

„Čeho žádají?“

„Chtějí, abyste propustil pana de Bergova.“

„Vydám jim de Bergova.“

„A také ostatní zajatce, které zde na Spychově máte.“

„Jsou zde dva zbrojnoši Meinegrovi a de Bergovi.“

„Máte je propustiti, pane, a dáti jim odměnu za uvěznění.“

„Nedej Bůh, abych smlouval, když se jedná o mé dítě.“

„Zbožní bratři Řádu ještě chtějí, abyste vy, pane, sám všem říkal, že vaši dceru neukradli křižáčtí rytíři, nýbrž loupežníci, a že jste ji musel od loupežníků vykoupiti.“

Na tváři Jurandově se objevil neklid, a jeho srdce sevřel strach, který zachvacuje lidi nejsmělejší, když nebezpečí nehrozí jim samým, nýbrž blízkým jejich milovaným.

„Komturové žádají za utajení,“ řekl, „ale jak se má tajemství zachovati, když de Bergova i ty ostatní za své dítě propustím?“

„Řekněte, že jste vzal výkupné za pana de Bergova, abyste měl čím zaplatiti lupičům.“

„Lidé neuvěří, protože jsem nikdy výkupného nebral,“ řekl zasmušile Jurand.

„Protože se nikdy o vaše dítě nejednalo!“ zasyčela ženština.

A zase nastalo mlčení, načež poutník, který mezi tím zase nabyl odvahy a soudil, že se musí Jurand nyní již více zdržovati, řekl:

„Taková je vůle bratří Schomberga a Markvarta.“

Pak, obraceje se k sestře, dodal:

„Řekněte, co vám uložili.“

„Bratři nám ještě řekli,“ odpověděla žena sladce a pokorně, „že nemáte, urozený pane, říkati o tom nikomu a dostaviti se do Ščitna s panem de Bergovem i zajatci.“

Na to paže Jurandovy sebou trhly do zadu, a prsty se mu zkroutily na způsob drápů dravce; konečně, stanuv nad ženštinou, sklonil se tak, jako by jí chtěl něco pošeptati do ucha a řekl:

„A neřekli vám snad také, že dám vás i s de Bergovem na Spychově kolem rozlámati?"

„Vaše dceruška je v moci bratří a pod ochranou Schomberga a Markvarta" odpověděla s důrazem sestra.

„Lupičů, travičů, katů!" vybuchl Jurand.

„Kteří nás dovedou pomstít a kteří nám při odjezdu řekli toto: ‚Nesplní-li všecky naše rozkazy, bude lépe, jestli ta dívka zemře, právě jako pomřely děti Vitoldovy.' Vyberte si!"

„A chápejte, že jste v moci komturů," ozval se poutník „Nechtějí vám ukřivditi a starosta ze Ščitna vám po nás posílá své slovo, že volně z jeho zámku vyjedete, ale chtějí, abyste za vše, čeho jste se proti nim dopustil, přišel se pokloniti před křižáckým pláštěm a prosil vítěze o milost. Chtějí vám odpustit, ale napřed chtějí sehnouti vaši hrdou šíji. Vrátí volnost vám i vaší dceři, ale napřed musíte o ni prositi. Šlapal jste po nich, musíte přísahati, že se ruka vaše nikdy proti bílému plášti nepozdvihne."

„Tak chtějí komturové," dodala žena, „a zároveň s nimi Markvart i Schomberg."

Nastala chvíle smrtelného ticha. Zdálo se jen, že kdesi mezi trámy ozvěna tlumeně, jakoby s hrůzou opakuje: „Markvart, Schomberg."

Poutník i služebnice Řádu dlouho pohlíželi hned na sebe, hned zase na Juranda, který stál tváří ve stínu. V hlavě mu zbyla jen jediná myšlenka, že jestli neučiní toho, čeho křižáci žádají, dítě mu udusí; učiní-li to, snad rovněž takto ani Danuši, ani sebe nezachrání. Nevěděl si rady, neviděl žádného východu. Cítil nad sebou nemilosrdnou přesilu, která jej tlačí k zemi. V duchu viděl již železné ruce Křižáků na šíji Danušině — protože znaje je, nepochyboval ani okamžik, že ji zavraždí, zakopou v hradním příkopu a pak vše zaprou, odpřisáhnou a potom, kdo bude s to dokázati jim, že oni ji unesli? Jurand měl sice ve svých rukou vyslance, mohl je odvézti ke knížeti a mukami z nich přiznání vynutiti — ale Křižáci měli Danuši — a snad by také muk pro ni nelitovali. Chvíli se mu zdálo, že dítě k němu z dálky vztahuje ruce a prosí o záchranu . . . Kdyby aspoň jistě věděl, že je v Ščitně, mohl by ještě téže noci vyjeti přes hranice, přepadnouti ničeho netušící Křižáky, vzíti zámek, pobíti posádku a osvoboditi dítě, ale snad

ve Ščitně ani nebyla. Ještě mu bleskurychle prolétlo hlavou, aby ženu i poutníka chytl a přímo k velmistrovi je odvezl, snad velmistr by z nich vyznání vynutil a poručil, aby mu dcera byla vydána. Ale myšlenka ta zableskla a hned zase shasla. Ti lidé by velmistrovi řekli, že o ničem nevědí, že přijeli jedině k vůli vykoupení de Bergova. — Ne, ta cesta nevedla k ničemu — ale která vedla k cíli? Pomyslil si ovšem, že pojede-li do Ščitna, tam jej do okovů a do podzemí vsadí a Danuši přece nepropustí, leč by snad proto, aby se neřeklo, že ji unesli. A zatím visí smrt nad jediným jeho dítetem, smrt nad poslední drahou hlavou! . . . Konečně se mu začaly myšlenky již plésti, a bolest jeho tak vzrostla, že pod její tíhou upadl v úplnou otupělost. Seděl bez hnutí, v celém těle cítil ochromující tíži.

Zatím se vyslancům zprotivilo dlouhé čekání, sestra tedy vstala a řekla:

„Za nedlouho bude svítati, dovolte nám odejíti, pane, protože potřebujeme odpočinku."

„A posilnění po cestě," dodal poutník.

Pak se oba uklonili a odešli.

Za chvilku se dveře otevřely, v nich se objevil Zbyško a za ním kněz Kaleb.

„Což vyslanci? Co chtějí?" tázal se mladý rytíř, blíže se k Jurandovi.

Jurand se zachvěl, ale hned neodpověděl nic.

„Pane, což jste churav?" ozval se kněz Kaleb, který, znaje lépe Juranda, zpozoroval, že se s ním něco divného děje.

„Ne" — odpověděl Jurand.

„A kde je Danuška? — Co vám řekli? S čím přijeli?" tázal se netrpělivě Zbyško.

„S vý—kup—ným," odpověděl zvolna Jurand.

„S výkupným za Bergova?"

„Za Bergova."

„Jak to, za Bergova? Co je vám?"

„Nic . . . ."

Ale v hlase jeho bylo něco tak divného, že se Zbyška i Kaleba zmocnila starost.

„Pro Boha!" zvolal Zbyško. „Kde je Danuška?"

„O—na není u Křižáků, ne!" odpověděl ospale Jurand.

A náhle spadl jako mrtvý s lavice na zem.

Druhého dne v poledne mluvili vyslanci s Jurandem a hned potom odjeli, vzavše s sebou de Bergova i ostatní zajatce. Jurand pak vyzval otce Kaleba, jemuž nadiktoval pro knížete list s oznámením, že Danuši neunesli křižáčtí rytíři, že vypátral její úkryt a má naději, že ji co nejdříve uvidí. Totéž opakoval Zbyškovi, který od předešlé noci strachem a úzkostí téměř šílel. Starý rytíř však nechtěl na žádné otázky odpovídati. Přikazoval jen Zbyškovi, aby k osvobození Danuše nepodnikal ničeho, protože je to věc zbytečná. K večeru se uzamkl s knězem Kalebem, jemuž nadiktoval svou poslední vůli, pak se vyzpovídal a po přijetí svaté svátosti oltářní si dal zavolati Zbyška i starého soudruha Tolimu.

„Zde“ — řekl, ukazuje na Zbyška — „je muž mé dcery, kterou si na knížecím dvoře za ženu vzal, k čemuž mého povolení nabyl. Ten budiž proto po mé smrti pánem i dědicem hrádku, země, lesů i luk i veškerého dobytka, který se na Spychově nalézá.“

Tolima se uklonil a lehce objal kolena Zbyškova, který překvapeně vykřikl:

„Ale proč mi již dáváte Spychov?“

„Více než Spychov ti dávám,“ odpověděl Jurand, „protože ti své dítě dávám.“

„A hodina smrti není známa,“ řekl kněz Kaleb.

„Zajisté, že není známa,“ odpověděl Jurand smutně.

„Při sám Bůh,“ zvolal Zbyško, „něco se ve vás od včerejška změnilo, vždyť o smrti více než o Danušce mluvíte. Při sám Bůh!“

„Vrátí se Danuška,“ odpověděl Jurand, „nad tou bdí ochrana Boží!“

Potom se rozešli, protože již bylo pozdě v noci.

Druhého dne vstal Zbyško za svítání, ježto se předešlého dne opravdu polekal, nejde-li na Juranda nějaká nemoc a chtěl se také dozvěděti, jak starý rytíř strávil noc. Přede dveřmi Jurandovy komnaty se potkal s Tolimou, který z ní právě vycházel.

„Jak je pánovi? Je zdráv?“ tázal se.

„Co vaše milost poroučí?“ tázal se přihluchlý Tolima, dávaje ruku k uchu.

„Ptám se, jak se daří pánovi?“ opakoval Zbyško.

„Pán odjel.“

„Kam?“

„Nevím. Ve zbroji!“

X.

Rozednívalo se již, když najatý průvodce, jdoucí vedle koně Jurandova, se zastavil a řekl:

„Tamhle, pane, je Ščitno, nyní již dojdete sám.“

„Dojdu,“ odpověděl Jurand. „Vrať se domů, člověče!“

A sáhnuv do kožené brašny, vyňal z ní stříbrný peníz a podal jej průvodci. Sedlák, zvyklý spíše ranám než darům z rukou křižáckých rytířů, nechtěl téměř ani svým očím věřiti. Konečně, uchopiv peníz, objal oběma rukama třemeny Jurandovy a volal:

„Ó Ježíši! Ó Maria! — Bůh zaplať vaší milosti!“

„S bohem!“ řekl Jurand a popojel ku předu.

Čím více se blížil Ščitnu, tím více se silnice netoliko rozšiřovala, ale také na ní bylo hojně lidí. K městu jely vozy s dřívím a se slamou. Sedláci hnali dobytek. Od jezer vezli na saních zmrzlé ryby. V městečku bylo ještě hlučněji a ještě více lidí, ale ustupovali přece kvapně ozbrojenému rytíři z cesty, ten pak projel hlavní ulicí a zabočil k hradu, který zahalen v ranní mlhu zdál se ještě spáti. Avšak všecko vůkol nespalo, aspoň nespali havrani a krkavci, jichž celá hejna se vznášela nad cestou ke hradu mírně stoupající. Jurand, přijeda blíže, brzy poznal příčinu toho ptačího sletu. Vedle cesty, vedoucí k hradní bráně, stála veliká šibenice, na níž visela těla čtyř mazovských sedláků. Jurand, jeda kolem, požehnal se křížem, přiblížil se k příkopu a stanuv před padacím mostem,

zatroubil. Pak zatroubil podruhé, po třetí a čekal. Na hradbách nebylo ani živé duše. Ale po chvíli se zvedla se skřipotem těžká kovaná mříž ve zdi vedle zámku brány, a v otvoru se objevila vousatá tvář německého pacholka,

„Wer da?“ zeptal se drsný hlas.

„Jurand ze Spychova!“ odpověděl rytíř.

Po těch slovech mříž opět zapadla a nastalo ticho.

Čas utíkal. Za branou nebylo slyšeti ani hnutí.

Jurand stál ještě dlouho, pak ale zvedl roh a zatroubil znovu. Avšak zase mu odpovědělo mlčení. Tu pochopil, že jej zdržují před branou z křižácké hrdosti, která byla vůči přemoženému bezmezná, proto, aby jej jako žebráka pokořili. V prvním okamžiku se v něm vzbouřila krev: zmocnila se ho chuť, sestoupiti s koně, vzíti jeden z kamenů, které ležely u příkopu a mrštiti jím do brány. Ale vzpomenuv, proč sem přijel, vzpamatoval se a přemohl:

„Což jsem se neobětoval za dítě?“ řekl si v duchu.

Zatím se nad ozubenou zdí počalo cosi černati. Ukazovaly se kožešinové čepice, tmavá kápí ba i kovové přilbice, z pod nichž na rytíře zvědavé oči vyhlížely. Přibývalo jich každým okamžikem, protože ten strašný Jurand, sám před křižáckou branou čekající, nebyl pro posádku podívanou lecjakou. Kdo jej dříve spatřil před sebou — spatřil smrť a nyní bylo možno docela bezpečně na něho hleděti. Hlavy se zdvihaly stále výše, až konečně všecky výstupky brány byly pacholky vyplněny. Čeládka, která z počátku na něho hleděla mlčky, počala se ozývati. Ten i onen opakoval jeho jméno, tu i tam zavzněl smích, chraplavé hlasy na něho pokřikovaly jako na vlka, stále hlasitěji, stále drzeji, protože jim patrně nikdo nepřekážel. Konečně začali házeti na stojícího rytíře sněhem.

On, jako by mimovolně popojel a v tom okamžiku přestaly hroudy sněhové na chvíli lítati, hlasy utichly a některé hlavy zmizely za hradbami. Zajisté bylo jméno Jurandovo hrozné. Brzy však se i nejbázlivější vzpamatovali a pomyslili si, že je dělí od Juranda hradby a hluboký příkop; pak suroví žoldáci počali na něho házeti nejen hroudy sněhu a kusy ledu, nýbrž také zmrzlé kusy země a kamení, které se s řinkotem od jeho zbroje i od pancíře jeho koně pokrývajícího odrážely.

„Obětoval jsem se za dítě,“ opakoval si Jurand a čekal.

Nastalo poledne. Hradby se vyprázdnily, protože pacholci byli zavoláni k obědu. Stráže obědvaly na hradbách. Pak začaly úštěpky a výsměch znova... Uplynulo odpoledne, blížil se večer a most

se posud ještě nespouštěl. Vítr rozvál mlhy, a večerní červánky vrhaly své růžové světlo na bílý sníh. Nastala chladná noc. Pacholci zmizeli se zdí, stráže odtáhly, vrány opustily šibenici a letěly k lesům.

Všecko úplně umlklo.

„Před nocí bránu neotevrou,“ pomyslil si Jurand.

A chvíli se rozmýšlel, neměl-li by se vrátiti do města, ale hned tu myšlenku zavrhl. „Chtějí, abych zde stál,“ řekl si v duši. „Vrátím-li se, jistě mne domů nepustí, ale obklopí a zajmou a pak řeknou, že mi ničím nejsou povinnováni, proto že se mne zmocnili násilím, a byť bych i po čase chtěl zase k nim přijíti, i v tom případě se musím vrátit....“

Vytrvalost polských rytířů vůči zimě, hladu i útrapám, byla nejednou i cizími kronikáři obdivována. Jurand byl v tom ohledu ještě vytrvalejší než jiní, neboť ačkoliv mu hlad již dávno svíral vnitřnosti, a zima pronikala oděním pokrytý kožich, umínil si, že vyčká, byť by i před branou zemříti měl.

Náhle sníh za ním zaskřípal. Ohlédl se: od města jelo k němu šest lidí ozbrojených halapartnami a oštěpy, sedmý v jejich středu se opíral o meč.

„Snad těmto bránu otevrou a já vejdu s nimi,“ pomyslil si Jurand. „Snad mne nechtějí přepadnout a zabít, k tomu je jich příliš málo. Kdyby ale se toho vůči mne odvážili, je to znamení, že nechtějí ničeho dodržeti a pak, běda jim!“

To pomysliv, zvedl ocelovou sekeru, která mu visela u sedla a popojel k nim.

Oni však jej nezamýšleli přepadnouti. Pacholci zarazili hned oštěpy do sněhu, a Jurand při světle měsíčním zpozoroval, že se jim otěže přece trochu v rukou chvějí.

Onen sedmý, který se zdál býti starším, vztáhl levou ruku, držel ji vzhůru s natažen‍ými prsty na znamení, že má býti mír a tázal se:

„Jste vy, rytíři, Jurand ze Spychova?“

„Jsem.“

„Chcete vyslechnouti, proč jsem byl poslán sem?“

„Poslouchám.“

„Silný a zbožný komtur von Danveld vám vzkazuje, pane, že dokud s koně neslezete, brána vám otevřena nebude.“

Jurand stál chvíli bez hnutí, pak slezl s koně, jehož se hned jeden z pacholků za uzdu chopil.

„A rovněž zbraň nám máte vydati," pokračoval zase onen člověk s mečem.

Pán ze Spychova váhal. Pak jej přepadnou bezbranného a zapíchnou jako zvíře? Nebo snad jej uvrhnou do tmavé díry? Avšak to ne! Znali jej příliš dobře. Kdyby to byli zamýšleli, byli by poslali více lidí, neboť těch sedm by pobil, dříve, než by jim pomoc přišla! . . . „A byť by i krev ze mne vycediti chtěli," řekl si, „vždyť jsem přece k vůli ničemu jinému sem nepřišel."

To pomysliv, odhodil napřed sekeru, pak meč, pak i dýku a čekal. Oni vše sebrali, načež ten člověk, který s ním mluvil, vzdálil se na několik kroků a hlasem drzým, povýšeným volal:

„Za všecky křivdy, které jsi Řádu způsobil, máš na rozkaz komturův obléci tento kajicnický pytel, který zde nechám, na krk si máš na provaze zavěsiti pochvu od meče a pak čekati pokorně před hradem, pokud tě komtur ve své milosti nevpustí."

Za chvíli stál Jurand ve tmě a tichu sám. Na sněhu před ním se černal kajicnický pytel a provaz, on pak stál dlouho bez hnutí, cítě, že se mu v duši něco bortí; něco se láme, něco dokonává a zmírá, a že za chvíli již nebude rytířem, nebude již Jurandem ze Spychova, nýbrž ubožákem, nevolníkem beze jména, beze cti i slávy.

Uplynuly tady ještě dlouhé chvíle, než se přiblížil ke kajicnickému pytli a než si řekl: „Co jiného mám počít? Ty, Kriste, víš: udusí mi nevinné dítě, neučiním-li všecko, co mi kážou. A to také víš, že bych to k vůli vlastnímu svému životu neučinil! Trpká věc je hanba! . . . Trpká! — Ale také tebe před smrtí tupili. Nuže ve jménu Otce i Syna . . ."

Pak se sklonil, oblékl si pytel, v němž byly otvory pro hlavu a ruce vystříhány, vzal provaz, uvázal na něj pochvu od meče, zavěsil si ji na šíji a tak se vlekl ku bráně.

Nebyla otevřena, ale nyní již mu bylo všecko jedno, jestli mu ji dříve nebo později otevrou. Hrad byl v tichu nočním pohřížen, jen stráže chvílemi provolávaly svá hesla. Ve věži u brány zářilo vysoko jedno okénko, v ostatních bylo tma.

Noční hodiny prchaly jedna za druhou, srp měsíce vystoupil vysoko na nebi. Nastalo takové ticho, že Jurand mohl i tlukot svého srdce slyšeti. Ale on otupěl, zkameněl úplně, jako by z něho byla duše vyrvána. Zůstala mu jen jediná myšlenka, že přestal býti Jurandem, rytířem ze Spychova, ale čím je, nevěděl . . . Chví-

lemi také měl přízrak, že v půlnoci od těch oběšenců, které z rána viděl, kráčí tiše po sněhu k němu smrt . . . Náhle se zachvěl a úplně se probudil:

„Ó Kriste milosrdný! Co je to?" Z vysokého okénka věže vedle brány se ozvaly jakési, z počátku sotva slyšitelné zvuky loutny.

Jurand, jeda do Ščitna, byl jist, že Danuše v hradu není, ale nyní vzbouřil ten zvuk loutny celé jeho srdce. Zdálo se mu, že ty zvuky zná, že to nehrá nikdo jiný, než ona — jeho dítě! — Jeho miláček . . . Padna tedy na kolena, sepjal ruce k modlitbě a chvěje se jako v horečce, naslouchal.

Tu zpola dětský a jakoby nesmírně rozžalostněný hlas začal zpívati:

Kdybych křídla bílá
jak husička měla,
za tebou bych, Jašku,
do Slezka letěla!

Jurand se chtěl ozvati, vykřiknout milované jméno, ale slova mu uvázla v hrdle, jako by bylo železnou obručí sevřeno. Náhlý příval bolesti, slzí, smutku, útrap se mu rozbouřil v prsou, vrhl se tedy na sníh a jal se u vytržení v duši, jako by vzdával díky modlitbou, volati:

„Ó Ježíši! Vždyť ještě slyším dítě! Ó Ježíši!"

A štkaní škubalo celým jeho obrovským tělem. Nahoře zpíval smutný hlas v nerušeném nočním tichu:

Usedla bych já si
ve Slezsku na plotě,
pojď, ó pojď, můj Jašku,
k ubohé sirotě.

Ráno tlustý, vousatý německý pacholek kopl do beder na zemi ležícího rytíře:

„Na nohy, pse! . . . Brána je otevřena a komtur ti poroučí, abys se před něho dostavil."

Jurand se probudil jako ze sna. Nechopil pacholka za hrdlo, nerozdrtil jej ve svých železných rukou, měl tvář tichou, téměř klidnou. Vstal a nemluvě ani slova, vešel za pacholkem do brány. Sotva však ji prošel, již se za ním ozvalo řinčení řetězů, most se začal zdvihati nahoru, a v bráně zase zapadla těžká železná mříže

XI.

Jurand, octnuv se na hradním nádvoří, nevěděl, kam má jíti, protože pacholek, který ho vedl, jej opustil a šel ke stájím. V nádvoří stáli ovšem žoldáci, ale tváře jejich byly tak drzé, a pohledy tak uštěpačné, že rytíř snadno mohl uhodnouti, že mu cesty neukážou a odpoví-li na jeho otázku, že se to snad stane jen s hrubstvím nebo s urážkou.

Někteří se smáli, ukazujíce na něho prsty, jiní zase po něm házeli sněhem.

Ale Jurand, zahlédnuv dveře větší než ostatní, nad nimiž byl v kameni vytesán Kristus na kříži, šel k nim v domnění, že mu snad přece někdo řekne, jsou-li komtur a starší někde jinde, a že mu přece cestu ukáže.

A tak se též stalo. V okamžiku, kdy se Jurand k oněm dveřím přiblížil, rozlétla se náhle obě jejich křídla, a před nimi se objevil mladík s vyholenou hlavou, jak tomu bývalo u kleriků, ale oděn šatem světským a ptal se:

„Vy, pane, jste Jurand ze Spychova?“

„Jsem.“

„Zbožný komtur mi poručil, abych vás k němu dovedl.“

I vedl jej velikou, klenutou síní ke schodům. U schodů se však přece zastavil a tázal se:

„Nemáte u sebe žádné zbraně? Bylo mi poručeno, abych vás prohledal.“

Jurand zvedl obě ruce do výše, aby průvodce mohl viděti celou jeho postavu a řekl:

„Včera jsem odevzdal všecko.“

Průvodce přitlumil hlas a řekl téměř šeptem:

„Střezte se tedy, abyste se nedal hněvem strhnouti, protože jste pod mocí, ba pod násilím.“

„Ale také pod ochranou Boží,“ odpověděl Jurand.

To řka, pohlédl bystřeji na tvář svého průvodce a spozorovav tam něco jako politování a soucit, řekl:

„Poctivost ti hledí z očí, jinochu. Odpověz mi upřímně na vše, co se tě budu ptáti.“

„Pospěšte si, pane,“ řekl průvodce.

„Vydají dítě za mne?“

„To je vaše dítě?“

„Dceruška.“

„Ta panna ve věži u brány?“

„Ano. Slíbili mi, že ji propustí, jestli se jim vydám.“

Průvodce pohnul rukou na znamení, že nic neví, ale v jeho tváři se zračily nepokoj a pochybnosti.

„Je pravda, že ji hlídají Schomberg a Markvart?“

„Ti bratři v zámku vůbec nejsou,“ odpověděl průvodce, „ale hleďte ji z hradu vysvoboditi, pokud se starosta Danveld neuzdraví.“

Pak mu otevřel dveře a ustoupil zase ke schodům.

Jurand se zachvěl, ale již stáli přede dveřmi komnaty, kde měl před Danvelda vstoupiti. Proto se nemohl již pranic jinocha otázati. Vešel a octl v rozsáhlé, dosti tmavé komnatě, protože skleněné olovem spojované tabulky nepropouštěly právě mnoho světla. Na druhé straně komnaty hořel sice ve velkém krbu oheň, ale špatně vysušené klády kouřily a nevzňaly se plamenem. Teprve po chvíli, když oči jeho přítmí uvykly, spatřil v pozadí stůl i rytíře za ním sedící, obklopené celou řadou ozbrojených zbrojnošů a pacholků, mezi nimiž hradní blázen držel ochočeného medvěda na řetěze. Jurand se kdysi s Danveldem potýkal, ale od té doby uplynulo již několik let. Poznal jej však přece i přes přítmí hned podle tloušťky i podle tváře. Po pravém boku mu seděl starý Siegfried de Löve z Innsbrucku, neúprosný nepřítel polského plemene, po levém mladší bratři Gotfried a Rotgier.

Danveld je pozval zúmyslně, aby viděli jeho vítězství a zároveň se potěšili ovocem zrady, kterou ukuli.

Seděli nyní pohodlně, oděni v měkké šaty z tmavého sukna, s lehkými meči po boku — rozradováni a sebe jistí, pohlížejíce na Juranda s pýchou a s nesmírným opovržením, které měli vždycky v srdcích proti slabším a přemoženým.

Komnata se naplnila zvědavci, protože postranními dveřmi do jiných komnat vedoucími, vcházel, kdo chtěl. Všichni hleděli na Juranda s nesmírnou zvědavostí, hovoříce hlasitě a pronášejíce o něm poznámky. On pak, vida takové shromáždění, nabyl naděje a pomyslil si v duchu:

„Kdyby Danveld nechtěl dostáti tomu, co slíbil, nesvolal by tolik svědků.“

Dlouho trvalo mlčení. Konečně pokynul Danveld jednomu ze zbrojnošů, který se přiblížil k Jurandovi a uchopiv provaz na jeho šíji, přitáhl jej blíže stolu, kde rytíři seděli.

Danveld pak vítězoslavně pohlédl na přítomné a řekl:

„Hleďte, jak moc Řádu přemáhá zlobu i pýchu.“

„Dejž to vždycky Bůh!“ odpověděli přítomní.

Zase bylo chvíli ticho, po níž se Danveld obrátil k zajatci a řekl:

„Kousal jsi Řád jako vzteklý pes, proto Bůh dopustil, že stojíš jako pes před námi, s provazem na šíji, prose o milost a slitování.“

„Nepřirovnávej mne ke psu, komture,“ odpověděl Jurand, „neboť tím urážíš ty, kteří se se mnou potýkali a mou rukou padli.“

Po těch slovech povstal rozruch mezi ozbrojenými Němci: nebylo patrno, jestli byli pohněváni smělostí jeho odpovědi, nebo ohromila-li je její pravda.

Komtura však takový obrat řeči netěšil, proto odpověděl:

„Hleďte, i zde nám plivá s hrdostí a pýchou do očí!“

Ale Jurand zvedl obě ruce vzhůru jako člověk, který vzývá nebe za svědka a odpověděl, kývaje hlavou:

„Bůh vidí, že má hrdost zůstala za zdejší branou. Bůh vidí a bude souditi, zda-li, tupíce můj rytířský stav, netupíte sebe samých. Jediná je čest rytířská, které si má vážiti každý, kdo je pasován.“

Danveld svraštil brvy, ale v tom okamžiku začal hradní blázen řinčeti řetězem, na němž držel mladého medvěda a křičel:

„Kázání! Kázání! Přijel kazatel z Mazovska! Poslouchejte! Kázání!“... Pak se obrátil k Danveldovi.

„Pane," řekl, „hrabě Rosenheim, když jej zvoník příliš brzy probudil na kázání, poručil mu, aby snědl kus provazu od uzlu k uzlu. Hle, tento kazatel má také provaz na šíji, rozkažte mu, aby jej snědl, dříve než své kázání skončí!"

To řka, pohlédl trochu neklidně na komtura, neboť nebyl jist, zda-li se komtur rozesměje, nebo dá-li jej za jeho nevčasné ozvání se zmrskati. Ale zbožní bratři, jindy uhlazení, lstiví, ba i pokorní, když se necítili dosti silnými, vůči přemoženým za to žádné míry neznali. Danveld pokynul nejen šaškovi, na znamení, že není pohněván, ale sám ještě promluvil tak neslýchaně surově, že někteří z mladších žoldnéřů až užasli.

„Nenaříkej, že jsi byl potupen," řekl, „byť bych tě i psovodem učinil, lepší je vždycky křižácký psovod, než váš rytíř!"

A blázen, osmělen tím, křičel:

„Přines hřeblo a vyčeš medvěda, on ti za to tlapou vlasy vyčeše!"

Na to se ozval tu a tam smích, a nějaký hlas za zády Křižáků zvolal:

„V létě budeš rákosí na jezeře kosit."

„A raky na střevo chytati," zvolal druhý.

Třetí pak dodal:

„A nyní začni vrány od oběšenců odháněti! Práce ti u nás scházeti nebude."

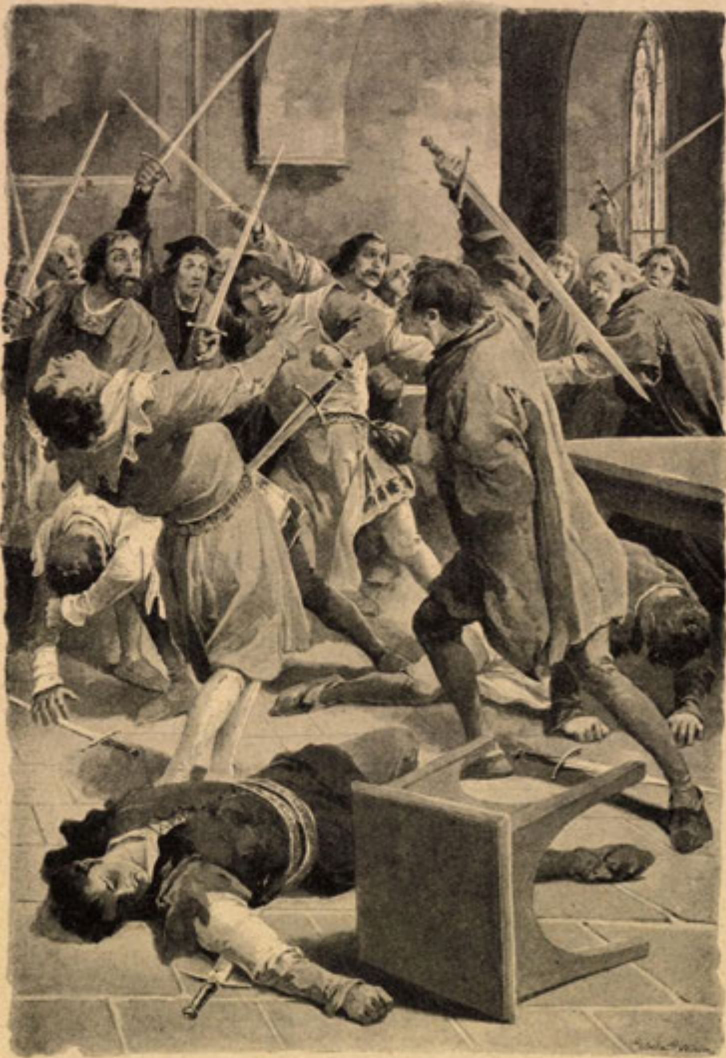
Tak se vysmívali strašnému kdysi rytíři Jurandovi.

Pomalu se celé shromáždění rozveselilo. Někteří vstali od stolu a přiblíživše se k zajatci, začali si jej prohlížeti z blízka a říkali:

„Hle, zde je ten divoký kanec ze Spychova, jemuž náš komtur zuby vylámal: jistě že má pěnu v tlamě; rád by někoho kousl, ale nemůže!"

Danveld i ostatní Křižáci, kteří chtěli svému počínání dodati aspoň zdání soudu, vidouce, že se věc obrátila jinak, vstali také s lavic a přidali se k těm, kteří Juranda obklopovali.

Starého Siegfrieda z Innsbrucku to netěšilo, ale sám komtur mu řekl: „Nemračte se, bude ještě lepší zábava!" I počali si prohlížeti Juranda, protože to byla příležitosť vzácná, neboť kterýkoliv z rytířů nebo pacholků jej dříve tak z blízka spatřil, ten pak obyčejně zavřel oči na věky. Někteří také křičeli: „Ramenatý je a kožich má pod pytlem; tak hrachovinou jej ovinout a voditi po jarmarcích . . ." Jiní zase si poroučeli pivo, aby jim bylo ještě veseleji.

Nyní nastal boj divoký a neslýchaný . . . (Str. 200.)

Za chvíli zazvonily v komnatě kovové džbány, a temná síň se naplnila vůní pěny, po nádobách stékající. Rozveselený komtur řekl:

„Právě tak je to dobře, ať si nemyslí, že je jeho pohanění věc tak veliká!"

Pak se zase přibližovali k němu a trkajíce mu konvemi do brady, říkali:

„Rád bys pil, ty mazurský rypáku!" Někteří pak si nalévali pivo do hrsti a chrstali mu je do očí. On však stál mezi nimi zakřiknutý, roztrpčený, až konečně pokročil k starému Siegfriedovi a cítě patrně, že toho již déle nesnese, rozkřikl se tak hlasitě, aby překřičel hluk v sále panující:

„Pro muka Spasitelova a pro spasení vašich duší, vydejte mi dítě, jak jste mi slíbili!"

Chtěl se chopiti pravé ruky komturovy, ale ten rychle ustoupil a řekl:

„Ustup, nevolníče! Co chceš?"

„Propustil jsem Bergova ze zajetí a přišel jsem sám, ježto jste mi slíbili, že mi za to vydáte dítě, které se zde nalézá."

„Kdo ti to slíbil?" tázal se Danveld.

„Na svědomí a víru, ty, komture!"

„Svědků nenajdeš! Ale nač svědkové, když jde o čest a dané slovo.'

„Na tvou čest! Na čest Řádu!" zvolal Jurand.

„Pak ti bude dcera vydána!" odpověděl Danveld.

Na to se obrátil k přítomným a řekl: „Vše to, co jej zde potkalo, je nevinnou hračkou proti jeho přečinům a zločinům. Ale ježto jsme mu slíbili, že mu dceru vrátíme, dostaví-li se a pokoří před námi, pak vězte, že slovo Křižáka nemá býti rušeno jako slovo Boží, a že tu dívku, kterou jsme vyrvali lupičům, nyní na svobodu propustíme a po příkladném pokání za hříchy proti Řádu spáchané dovolíme také jemu domů se vrátiti."

Někteří se té řeči divili, protože znajíce Danvelda i jeho zastaralou zášť vůči Jurandovi, takové poctivosti se od něho nenadáli. Starý Siegfried a zároveň s ním bratr Rotgier i bratr Gotfried pohlíželi na něho se svraštělým čelem i s velikým údivem, on pak, jako by tázavých zraků jejich ani neviděl, řekl:

„Dceru ti vydáme přede všemi, aby byli svědkové naší víry a lásky." To řka, kázal zbrojnošovi, aby přivedl Danuši. Sám pak

se přiblížil ke křižáckým rytířům a začal s nimi živěji ale tiše rozmlouvati.

Jurand čekal s rozrušením i neklidem, a všichni přítomní se zvědavostí, na objevení se dívky, které téměř nikdo posud v zámku neviděl, ale o jejíž neobyčejné kráse šla od úst k ústům pověsť.

Tu se napřed ve dveřích objevil zbrojnoš, za ním všem známa „sestra", a za ní vešla bíle oděná dívka s rozpuštěnými, stužkou na čele spiatými vlasy.

Náhle místo hluku se rozlehl síní jediný výbuch smíchu. Jurand, který v prvém okamžiku skočil k dceři, couvl náhle a stál bledý jako plátno, pohlížeje s údivem na šišatou hlavu, na siná ústa i na bezvědomé oči pomatené, kterou mu jako Danuši odevzdávali.

„To není má dcera!" řekl hlasem úzkostiplným.

„Není to tvá dcera?" zvolal Danveld. „Při svatém Liboru z Paderbornu! Buďto jsme tvou dceru loupežníkům nevyrvali, nebo ti ji nějaký čaroděj proměnil, protože jiné u nás ve Ščitně není!"

Starý Siegfried, Rotgier i Gotfried vyměnili spolu rychlé pohledy, plné nejvyššího údivu nad vychytralostí Danveldovou, ale žádný z nich neměl času se ozvati, protože Jurand hrozným hlasem zvolal:

„Jest! Je ve Ščitně! Slyšel jsem, jak zpívala, slyšel jsem Danuščin hlas!"

Na to se Danveld obrátil k přítomným a řekl klidně, s důrazem: „Beru vás všecky zde přítomné za svědky, a zvláště tebe Siegfriede z Innsbrucku, i vás, zbožní bratři, Rotgieře a Gotfriede, že podle slova i daného slibu vydám dívku, o níž námi pobití loupežníci řekli, že je to dcera Juranda ze Spychova. Není-li to ona, pak to není naše vina, nýbrž spíše Pána našeho, který chtěl tím způsobem Juranda v ruce naše vydati."

Siegfried i oba mladší bratři sklonili hlavy na znamení, že slyší. Pak zase spolu vyměnili rychlé pohledy — protože to bylo více, než se sami nadáli. Lapiti Juranda, nedati mu dcery a přece na oko slibu dostáti, — kdo jiný by to dokázal?

Ale Jurand se vrhl na kolena a zapřísahal Danvelda při všech relikviích v Marburku a pak při popelu i hlavách jeho předků, aby mu vydal pravé jeho dítě a nejednal jako padouch a zrádce, přísahy i sliby rušící. V jeho hlase bylo tolik zoufalství a pravdy,

že mnohý z nich uhodl souvislost. Jiní zase myslili, že se to stalo nějakým kouzlem.

„Bůh hledí na tvou zradu!“ zvolal. „Pro rány Spasitelovy! Pro poslední hodinku své smrti, vydej mi dítě!“ Vstal, šel hluboce skloněn k Danveldovi, chtěl mu objati kolena, a oči mu planuly téměř šílenstvím. Danveld zrudl, když slyšel, že mu nešťastný rytíř zradu a klam přede všemi vyčítá, počal funěti a každý sval v jeho tváři se chvěl vztekem. Chtěje tedy úplně zašlápnouti svého protivníka, přiblížil se k němu a zasyčel se zaťatými zuby:

„Vydám ti ji, ale napřed ji dám karabáči zmrskati. Napřed ji zmučím!“

Ale v tom okamžiku zařičel Jurand jako raněný medvěd: oběma rukama chytl Danvelda a zvedl jej do výše. Síní se ještě rozlehl pronikavý výkřik: „Ušetř!“, ale v tom okamžiku dopadlo tělo komturovo tak prudce na podlahu, že mozek z rozbité lebky postříkal také nedaleko stojícího Siegfrieda i Rotgiera. Jurand pak skočil ku zdi, kde stály zbraně, a uchopiv veliký, dvouruční meč, vrhl se jako bouře na Němce leknutím téměř zkamenělé.

Byli to lidé zvyklí bojům, řeži a krvi, ale přece nyní jejich odvaha tak klesla, že i potom, když první leknutí minulo, počali couvati a prchati jako stádo ovcí před vlkem. Síň se rozléhala výkřiky hrůzy, dupotem lidských nohou, ječením pacholků, rykem medvěda, který vytrhnuv se z rukou šaškových, počal se drápati na okno, a zoufalým voláním po zbraních, po štítech, mečích a kuších.

Konečně se zableskla zbraň, a množství ostří se obrátilo proti Jurandovi, avšak on, nehledě na nic, polo šílený, vrhl se sám na ně, a nyní nastal boj divoký, neslýchaný, mnohem více řeži než-li zápasu podobný. Mladý a prudký bratr Gotfried prvý zastoupil Jurandovi cestu, ale ten mu bleskurychle uťal hlavu i s rukou a lopatkou, po něm padl jeho rukou hejtman lučištníků a zámecký správce von Bracht i Angličan Hugues. Ostatní, vidouce strašlivou sílu i rozzuření muže, srazili se dohromady, aby mu společně odpor kladli, ale opatření to jim způsobilo ještě větší pohromu, protože on, s vlasy na hlavě zježenými, se zrakem šílence, zalit krví a udýchaný, rozvášněný, rozzuřený drtil, rozbíjel, sekal strašnými rozmachy meče ten dohromady sražený houfec, povaluje lidi na zem divou silou, jako když bouře keře a stromy ničí.

Nastal zase okamžik strašného zděšení, v němž se zdálo, že

onen hrozný Mazur rozsecká a pobije všecky ty lidi, že boj s ním znamená jen smrt a zkázu.

„Rozestupte se! Obklopte jej! Ze zadu jej přepadněte!“ vzkřikl starý Siegfried de Löwe.

Rozběhli se tedy síní jako rozprášené stádo vrabců na poli, na něž se se shora vrhá jestřáb s křivým zobákem, ale nemohli jej obklopiti, protože nejen nehledal místa k lepší obraně, nýbrž začal je honiti kolem zdí, a koho dohonil, ten ihned zemřel jako bleskem zasažen. Pokoření, zoufalství, sklamané naděje — vše změnilo se v jedinou krvelačnost a zdesateronásobovalo jeho ohromnou, přirozenou sílu. Nehledal života, nehledal záchrany, ba nehledal ani vítězství, hledal jen pomstu a jako požár, nebo řeka, která protrhnuvši břehy, ničí slepě všecko, co se postaví jejímu proudu na odpor, tak také on, hrozný, rozsápaný ničitel rval, lámal, drtil, vraždil i shasínal životy lidské.

Nemohli jej přepadnouti ze zadu, protože otrlí vojáci báli se i ze zadu k němu se přiblížiti. Starý Siegfried de Löve a s ním bratr Rotgier vyrazili na galerii, která nad okny podél síně se táhla, a počali volati ostatní, aby se zachránili zároveň s nimi. Ti pak to činili tak rychle, že se na úzkých schodech vespolek poráželi, hledíce se co nejrychleji dostati nahoru a tam odtud útočiti na siláka, s nímž se zdál každý zápas zhola nemožným. Konečně poslední, jemuž se podařilo na galerii prchnouti, práskl za sebou dveřmi, a Jurand zůstal dole sám.

Z galerie ozvaly se výkřiky radosti i vítězoslávy, a hned také lítaly na rytíře těžké, dubové židle, lavice i železná držadla od pochodní.

Kus železa udeřil Juranda do čela a způsobil mu hlubokou ránu, z níž se mu krev po tváři řinula. Zároveň se otevřely veliké, hlavní dvéře, a přivolaní pacholci vrazili do síně s kopími, sekerami, kušemi, halapartnami i různou jinou zbraní, které se mohli zmocniti.

Ale rozzuřený Jurand si utřel levou rukou krev s tváře a vrhl se na celý dav. V síni se zase rozléhaly třesk železa, skřípání zubů i úzkostlivé hlasy vražděného mužstva.

XII.

V téže síni seděl večer za stolem starý Siegfried de Löwe, který po starostovi Danveldovi převzal správu Ščitna, vedle něho pak bratr Rotgier i dva mladí, urození novicové, kteří měli za nedlouho bílé pláště obléci. Zimní vichřice skučela za okny, chvěla plameny pochodní, hořících v železných stojanech. V síni bylo ticho, všichni čekali na slovo Siegfrieda, který seděl bez hnutí, s hlavou o ruce opřenou.

„O čem se máme raditi?" otázal se konečně bratr Rotgier.

Siegfried vztyčil hlavu.

„O pohromě," řekl, „a o tom, co řekne mistr a kapitula."

Pak umlkl, ale po chvíli se zase rozhlédl kolem, a nozdry se mu prudce rozšířily:

„Je zde ještě cítiti krev!"

„Nikoli, komtuře," odpověděl Rotgier, „dal jsem podlahu umýti a síň sírou vykouřiti. Je zde cítiti síru."

Siegfried se divně podíval na přítomné a řekl:

„Smiluj se, Bože, nad duší bratra Danvelda i bratra Gotfrieda!"

Oni pochopili, že vzýval milosrdenství boží pro ony duše proto, že při vzpomínce na síru mu napadlo peklo. Proto také je v celém těle zamrazilo a všichni najednou odpověděli:

„Amen! Amen! Amen!"

„Kde je tělo komtura i bratra Gotfrieda?" tázal se stařec.

„V kapli. Kněží nad nimi zpívají litanie.“

„Jsou již v rakvích?“

„V rakvích, jen komtur má hlavu zakrytou, protože tvář i lebka jsou roztříštěny.“

„Kde jsou ostatní mrtvoly a ranění?“

„Mrtvoly na sněhu, aby zmrzly, než budou zhotoveny rakve, a ranění jsou již opatřeni v nemocnici.“

Siegfried zase sepial ruce nad hlavou.

„A vše to jediný člověk učinil!“ řekl. „Bože, smiluj se nad Řádem, dojde-li k válce s tím vlčím plemenem!“

„Kdo z vás viděl Juranda?“

„Já,“ řekl de Bergov.

„Žije?“

„Žije, leží v téže síti, do níž jsme jej zapletli. Když procitl, chtěli jej pacholci dobít, ale kněz nedovolil.“

„Zabíti jej nemůžeme. Je to člověk mezi svými vzácný a nastalo by pobouření veliké,“ odpověděl Siegfried. „Nebude také možno zatajiti toho, co se stalo. Byloť při tom příliš mnoho svědků.“

„Jak máme tedy mluviti a co činiti?“ tázal se Rotgier.

Siegfried se zamyslil a konečně řekl: „Vy, urozený hrabě de Bergove, jeďte do Marburku k mistrovi. Úpěl jste v Jurandově zajetí a jste jen hostem našeho Řádu, proto vám tím snáze uvěří. Povězte proto, co jste viděl. Že Danveld vyrvav pohraničním lupičům jakousi dívku a mysle, že je to dcera Jurandova, podal mu o tom zprávu. Jurand také do Ščitna přišel, a . . . co se dále stalo — víte sám . . .“

„Odpusťte, zbožný komture,“ řekl de Bergov. „Těžce jsem snášel zajetí na Spychově a jako host váš bych velice rád ve váš prospěch svědčil, ale pro klid mého svědomí mi řekněte, nebyla-li opravdu dcera Jurandova na Ščitně, a zdali Danveldova zrada zklamaného otce tak strašně nerozzuřila?“

Siegfried de Löwe váhal s odpovědí. V jeho povaze byla veliká nenávist vůči polskému národu, ukrutnost, sveřepost, pýcha, lakomství, ale nebylo v ní lži. — Po dlouhé chvíli mlčení zasmušile odpověděl:

„Danveld stojí před Bohem a Bůh jej bude souditi. Vy pak, hrabě, budou-li se vás ptáti na příčinu — řekněte si, co chcete. Jestli se vás zeptají, co viděly oči vaše, pak řekněte, že dříve, než jsme do sítě lapili rozvztekleného muže, jste viděl devět mrtvol mimo raněné a mezi nimi mrtvoly Danvelda i Gotfrieda, von

Brachta i Huga i dva urozené jinochy... Bože, dej jim lehké odpočinutí a pokoj věčný! Amen! Amen!"

„Amen! Amen!" opakovali novicové.

„A řekněte také," dodal Siegfried, „že jakkoli chtěl Danveld nepřítele Řádu přiskřipnouti, nikdo z nás zde prvý meče na Juranda nevztáhl."

„Řeknu jedině to, co mé oči viděly," odpověděl de Bergov.

„A nyní," ozval se zvolna Siegfried, „nechte nás o samotě. Musíme se s bratrem Rotgierem o záležitosti nanejvýš vážné poraditi."

Když de Bergov s novici odešel, tázal se Rotgier:

„Co učiníme s Jurandovnou?"

„Slyš, co ti řeknu. Je toliko jediná rada, aby se ani živá duše nikdy nedověděla, že Jurandovna u nás vůbec byla."

„Nebude to těžké," odpověděl Rotgier, „protože nikdo nevěděl o tom, že je zde, mimo Danvelda, Gotfrieda, nás dvou a té služky Řádu, která ji hlídá. Lidi, kteří ji z lesního dvorce přivezli, Danveld spil a pak je dal pověsiti."

„To je dobře," řekl Siegfried.

Další slova jim přerušilo tak hrozné zalomcování vichru, že se jedno okno nahoře nad galerií s řinkotem otevřelo a celá síň se naplnila vytím, ostrým svištěním vánice i vločkami sněhovými.

„Ve jménu Otce i Syna i Ducha! Zlá to noc," řekl starý Křižák.

„Noc mocí nečistých," odpověděl Rotgier.

„Jsou u těla Danveldova kněží?"

„Jsou..."

„Zahynul bez rozhřešení... Bože, buď mu milostiv!"

Umlkli oba, načež Rotgier zavolal pacholky, jimž poručil zavříti okno i upraviti pochodně. Když pak odešli, zase se tázal:

„Co uděláte s Jurandovnou? — Vezmete ji odtud do Insbrucku?"

„Vezmu ji do Innsbrucku a její život bude záviseti od toho, bude-li pro Řád potřebný nebo užitečný..."

„A co mám udělati já?"

„Máš-li dosti smělosti v duši své?"

„Co jsem učinil takového, že byste o tom mohl pochybovati?"

„Nepochybuji, protože tě znám, a pro zmužilost tvou tě jako syna miluji. Nuže, jeď na dvůr knížete mazověckého a vypověz mu vše, co se zde stalo, jak jsme to nyní řekli."

„Snad mne jistá záhuba očekává?"

„Jestli přispěje tvá záhuba ku slávě Kříže a Řádu, pak je to tvá povinnost. Ale nikoli! Nečeká tě záhuba. Oni hostovi neukřivdí, leč by tě nějaký rytíř vyzval . . . a to přece není tak strašné . . .“

„Dejž to Bůh! Mohou mne přece chytnouti a do podzemního vězení uvrhnouti.“

„To neudělají. Pamatuj, že máme list Jurandův pro knížete, a mimo to pojedeš na Juranda žalovati. Vypovíš věrně, co provedl ve Ščitně, a musejí ti uvěřiti . . . My napřed jsme mu vzkázali, že je u nás jakási dívka, napřed jsme jej pozvali, aby sem přišel a na ni se podíval. A on přijel, zbláznil se, komtura zabil, lidi nám povraždil. Tak-li budeš mluviti, co ti na to mohou odpověděti? Smrt Danveldova bude beztoho hned po celém Mazovsku rozhlášena. Vůči tomu zanechají žalob.“

„Pravda! Po pohřbu Danveldově hned se vydám na cestu.“

„Ať tě Bůh požehná, synáčku! Když to vše provedeme, jak náleží, musejí se Juranda zříci, abychom zase nemohli říci: hleďte, jak se vůči nám chovají!“

„A tak bude nutno na všech dvorech žalovati.“

„Velký špitálník se vynasnaží, jako příbuzný Danveldův i pro dobro Řádu.“

„Ovšem, ale což, kdyby se ten spychovský ďábel uzdravil a dostal se na svobodu?“

Siegfried se zahleděl zachmuřeně do prázdna, pak zase zvolna a s důrazem odvětil:

„Byť by se i dostal na svobodu, již nikdy ani jediného slova žaloby proti Řádu nepronese.“

Potom ještě poučoval Rotgiera, co má mluviti a čeho na dvoře mazověckém žádati.

XIII.

Zpráva o události ve Ščitně se dostala do Varšavy ještě před bratrem Rotgierem a vzbudila tam překvapení i neklid. Ale ani nikdo ode dvora, ani sám kníže Januš nemohl pochopiti, co se stalo. Ačkoliv choval vůči Křižákům vždycky odpor, byl přece velmi rád, když mu jednoho večera představený lučištníků oznámil, že přijel rytíř z Řádu křižáckého a že prosí za slyšení.

Přijal jej však důstojně, a ačkoliv poznal, že je to jeden z bratří, kteří byli v lesním dvorci, tázal se ho, kdo je a co jej do Varšavy vede.

„Jsem bratr Rotgier," odpověděl Křižák, „a před nedávnem mi bylo popřáno, pokloniti se Vaší knížecí milosti."

„Byl jsi ve Ščitně, nebo víš, co se tam stalo?"

„Byl jsem ve Ščitně," odpověděl Rotgier, „a nepřicházím sem jako něčí vyslanec, nýbrž jedině z toho důvodu, že náš zbožný komtur z Innsbrucku mi řekl: „Náš mistr miluje zbožného knížete a doufá v jeho spravedlnost. Mezitím co já pospíším do Marburku, ty jeď na Mazovsko a vylič mu naši křivdu, naši pohanu, naše neštěstí. Spravedlivý pán jistě nepochválí znásilňovatele míru a surového útočníka, který prolil tolik krve křesťanské, jako by ani sluhou Kristovým nebyl, ale satanovým."

A tu se jal vypravovati všecko, co se ve Ščitně stalo: Jak Jurand byl jimi samými pozván, aby se podíval, je-li dívka, kterou

loupežníkům vyrvali, jeho dcerou či ne. On pak místo všelikého vděku se rozzuřil, zabil Danvelda, bratra Gotfrieda, Angličana Huga, von Brachta i dva urozené panoše, pacholků ani nepočítaje. Jak oni, pamětlivi jsouce přikázání Božího, nechtějíce zabíjeti, museli konečně zaplésti do sítě hrozného muže, který pak ihned obrátil zbraň proti sobě a hrozně se poranil. Jak konečně, nejen ve hradě, nýbrž také v městě byli lidé, kteří v noci za strašné vichřice slyšeli po tom boji jakési strašné smíchy a hlasy ve vzduchu křičící: „Náš je Jurand! pronásledovatel Kříže, jenž prolévá krev nevinnou! Náš je Jurand!"

Celé vypravování a zvláště poslední slova účinkovala na všecky přítomné mocným dojmem. Zmocnila se jich obava, jestli Jurand opravdu si nepozval na pomoc moci nečisté — a nastalo mrtvé ticho. Ale kněžna, která byla slyšení přítomna a která milujíc Danuši, ztráty její z hloubi celého srdce svého želela, obrátila se s nepředvídanou otázkou na Rotgiera:

„Pravíte, rytíři," řekla, „že berouce loupežníkům chorou dívku myslili jste, že je to Jurandova dceruška, a proto že jste jej do Ščitna pozvali?"

„Ano, milostivá paní," odpověděl Rotgier.

„A jak jste to mohli mysliti, vždyť jste viděli v lesním dvorci pravou Jurandovnu po mém boku?"

Bratr Rotgier tím byl velice pomaten, protože podobné otázky neočekával. Kníže vstal a upial přísný pohled na Křižáka, a Mikuláš z Dlugolasu, Mrkota z Mocařeva, Jaško z Jagielnice i ostatní rytíři mazovečtí ihned přiskočili k mnichovi a křičeli na něho, jeden přes druhého, hroznými hlasy:

„Jak jste to mohli mysliti? Mluv, Němče! Jak to bylo možné?"

Rotgier se vzpamatoval a řekl: „My, mniši, nepovznášíme zraku k ženám. U milostivé kněžny v lesním dvoře bylo dvořenek nemálo, ale která z nich je Jurandovna, nikdo z nás nevěděl."

„Danveld věděl," ozval se Mikuláš z Dlugolasu. „Vždyť i na lovu s ní mluvil."

„Danveld stojí před Bohem," odpověděl Rotgier, „a já o něm řeknu jen tolik, že druhého dne po jeho zahynutí byly na jeho rakvi nalezeny rozkvetlé růže, které tam nyní, v zimní době, nemohla ruka lidská položiti."

Zase nastalo mlčení.

„Ale to je mi stále divné, že jste mohli pomatenou dívku za dceru Jurandovu pokládati," ozvala se po chvíli kněžna.

Rotgier odpověděl:

„Danveld povídal: ‚Často zrazuje ďábel své sluhy, možná že Jurandovnu vyměnil.“

„Loupežníci vůbec jako lidé necvičení nemohli písmo Kalebovo, ani pečeť Jurandovu napodobiti. A kdo to mohl učiniti?“

„Zlý duch.“

A zase nikdo nedovedl nalézti odpovědi.

Rotgier se vítězoslavně rozhlédl po komnatě, protože si myslil, že ve hlavách křižáckých je více obratnosti a rozumu než v polských, a že to plémě vždycky bude lupem a krmí Řádu. Zanechav tedy předešlé zdrželivosti, přistoupil ke knížeti a hlasem povýšeným, dotěravým mluvil:

„Vynahraď nám, Pane, naše ztráty, naše křivdy, naše slzy, naši krev! Tvým byl ten pekelník poddaným, v tvém knížetství leží jeho statky, jeho vesnice, jeho hrad, v němž věznil služebníky Řádu. Nuže, ať aspoň ta země i ten bezbožný hrad se stanou majetkem Řádu, který má všude statky a zámky, jež nám zbožnost křesťanských knížat věnovala, jedině zde není ani píď země v jeho moci. Ať je nám naše křivda, která volá k Bohu o pomstu, aspoň tak vynahrazena!“

Uslyšev to kníže, byl ještě více překvapen a řekl:

„Rány Boží! . . . Z čí pak milosti zde Řád váš sedí, ne-li z milosti mých předkův? Což je vám ještě málo těch krajin, zemí a měst, které kdysi nám patřily? Vždyť přece dcera Jurandova posud žije, neboť nikdo vám zprávy o její smrti nepřinesl. Vy pak již chcete sirotě věno uchvátiti a sirotčím chlebem si křivdy své vynahraditi?“

„Pane, křivdu přiznáváš,“ řekl Rotgier, „nuže, vynahraď ji!“ A opět se tomu radoval v srdci svém, poněvadž si myslil: „Nyní nejen že nebudou žalovati, ale ještě se budou raditi, jak by se z té záležitosti vykroutili.“

Ale v tom se z nenadání ozval Mikuláš z Dlugolasu.

„Mluví se mnoho o vaší chtivosti, a Bůh ví, není-li to pravda, protože i při této záležitosti vám více jde o zisk než o čest vašeho Řádu.“

„Pravda!“ odpověděli jednohlasně rytíři mazovečtí.

Křižák na to vztyčil hrdě hlavu a měře je pohrdavým zrakem řekl:

„Nepřicházím jako posel, nýbrž jako svědek události a rytíř Řádu, odhodlán jsa čest Řádu našeho i krví hájiti! . . . Kdo by tedy vůči tomu, co řekl sám Jurand, se osmělil podezřívati Řád

z účasti při únosu oné dívky — ten ať zdvihne tento rytířský znak a ať jde na soud Boží!"

To řka, vhodil před ně rytířskou rukavici, která padla na zem. Oni pak stáli v hlubokém mlčení, neboť nejeden by byl rád ozubil svůj rytířský meč o křižáckou šíji, ale báli se přece soudu Božího. Všichni věděli, že Jurand výslovně prohlásil, že mu Křižáci dítě neunesli, tedy pravda i vítězství byly by na straně Rotgierově.

Ten pak následkem jejich chování se stal ještě drzejším a opřev se v boky, tázal se:

„Jest zde někdo mezi vámi, kdo by tu rukavici zvedl?"

A v tom jakýsi rytíř, který před chvílí vešel a veškerou rozmluvu u dveří vyslechl, stoupl si nyní do prostředka síně, zvedl rukavici a řekl:

„Já jsem to!"

„A. řka to, vmetl svou rukavici přímo ve tvář Rotgierovu, načež se jal hlasem povýšeným mluviti:

„Před Bohem, před důstojným knížetem i před veškerým vzácným rytířstvem této země ti říkám, Křižáku, že štěkáš jako pes proti spravedlnosti i pravdě — a vyzývám tě do šraňku na souboj pěší nebo koňmo, na kopí nebo na sekery, na krátké nebo dlouhé meče — a ne na nevoli, leč do posledního dechu na smrt!"

V komnatě bylo slyšeti letící mouchu. Všecky oči se upřely na Rotgiera i na rytíře na souboj vyzývajícího, jehož nikdo nepoznal, protože tvář i hlavu zakrývala přílbice. Křižák byl neméně překvapen nežli ostatní. Zmatek, bledost i vzteklý hněv se mu mihly tváří. Zvedl rukavici a tázal se:

„Kdo jsi, jenž mne vyzýváš na Boží soud?"

Rytíř odepial přesku pod bradou a sňal přílbu, pod níž se objevila mladá, rusá hlava, a řekl:

„Zbyško z Bohdance, manžel dcerušky Jurandovy."

Všichni se tomu velice divili, a Rotgier zároveň s ostatními, protože nikdo ze dvora až posud o sňatku jeho s Danuší nevěděl.

Křižák, vzpamatovav se z překvapení, uklonil se a řekl Zbyškovi:

„Je-li libo, tedy pěšky v uzavřených šrańcích, na sekery."

„Bože, dej zvítěziti spravedlnosti!" zvolali mazovéčtí rytíři.

Na celém dvoře se o Zbyška obávali, ježto myslili, že Křižák mluvil pravdu. Kníže i kněžna byli rovněž znepokojeni a pozvali mladého rytíře k sobě, aby od něho vyzvěděli vše, co se na Spychově sběhlo. — Zbyško povídal, opakoval každé Jurandovo slovo,

ale ani on sám, ani kníže a kněžna nemohli pochopiti, co se stalo.

„Kázal mi čekati," řekl konečně Zbyško. „Ano! Čekal jsem! Až najednou přišla ze Ščitna zpráva, že Jurand povraždil Němce a sám padl. — Ó, milostivý pane! Spychovská půda již mne pálila a div že jsem nezšílel. Kázal jsem lidem, aby posedali na koně, a chtěl jsem smrt Jurandovu pomstít, ale kněz Kaleb mi řekl: „Hradu nedobudeš a vojny nezačínej. Jeď ke knížeti, snad tam něco o Danušce vědí." Přijel jsem tedy a nahodil se právě k tomu, jak štěkal onen pes o křižácké křivdě i o Jurandově zuřivosti... Já jsem, pane, zvedl jeho rukavici, protože, ačkoliv ničeho určitě nevím, to jediné vím, že jsou to pekelní lháři — beze studu, beze cti i víry! Mohl bych přísahati na to, že jedině oni Danušku unesli, a že soud Boží bude nakloněn mně a ne Křižákovi."

Důvěra jinochova i myšlenka, že bojuje pro věc dobrou, dodaly také jiným zmužilosti. Kníže určil souboj na pozejtří ráno. Dvořanky i rytíře ovládlo tak veliké vzrušení, že v předvečer souboje nikdo ani oka nezamhouřil, a mnoho žen strávilo celou noc v kostele na modlitbách, kdež také Zbyško po mši se knězi Vyšoňkovi vyzpovídal a pokání činil.

Souboj se měl odbývati na zámeckém nádvoří, obklopeném ochozem. Když se úplně rozednilo, dostavili se kněžna i kníže s dětmi a usedli si uprostřed mezi sloupy. Vedle nich zaujali místa přednější dvořané, urozené paní i panny a rytířstvo. Ochoz byl brzy až do posledního koutku naplněn. Čeleď se usadila za náspem, který tvořil vyházený sníh.

Den byl studený, vlhký, ale jasný. Ve vzduchu kroužila hejna vran, které hnízdily ve střechách i ve vrcholcích bašt. Vzdor zimě potili se lidé rozčilením, a když zavznělo první zatroubení, příchod zápasníků oznamující, tu všecka srdce bila prudkým tlukotem.

Zápasníci vešli z protilehlých stran šraňků.

Křižák byl oděn nádherným modrým pancířem, rovněž takovým krunýřem a přílbou, ozdobenou na hřebenu krásným pavím chocholem. Zbyškova prsa, záda i boky obepínala nádherná zbroj milánská. Na hlavě měl přílbu s hledím nezavřeným a bez per, na nohou škorně z kůže býčí. Na levých pažích měli oba připiaté štíty s erby: na křižáckém nahoře byla šachovnice, dole byli tři lvi na zadních nohou stojící, na Zbyškově „tupá podkova". V pravicích nesli hrozně široké sekery, na dubových toporech nasazené. Provázeli je zbrojnoši: Hlava, jemuž Zbyško říkal Hlaváč,

a van Krist, pobočník Rotgierův. Trouba zavzněla podruhé a po třetím zatroubení měli protivníci na sebe udeřiti.

Ale než zavzněla trouba po třetí, přiblížil se Rotgier k sloupům, kde seděli kníže a kněžna, povznesl svou ocelí docela pokrytou hlavu a ozval se hlasem tak zvučným, že jej bylo po celém nádvoří zřetelně slyšeti:

„Beru za svědka Boha, Tebe důstojný pane, i veškeré rytířstvo této země, že jsem nevinen tou krví, která bude prolita."

Při těch slovech se zase sevřela všecka srdce, protože Křižák byl sebou i svým vítězstvím tak jist. Ale Zbyško, maje duši prostou, obrátil se k svému zbrojnoši Hlavovi a řekl:

„Smrdí mi ta křižácká chvástavost, protože by byla spíše po mé smrti na místě, a ne, pokud jsem živ. Ten vychloubač má paví chochol na přílbě. Já jsem napřed tři takové sliboval a potom tolik, kolik je prstů na rukou. Bůh mi popřál!"

V tom zavzněl hlas trouby po třetí.

Rytíři západní byli již zvyklí pohodlí a přepychu, kdežto „pánové" v Malopolsce a Velkopolsce, zejména pak na Mazovsku, vedli ještě život přísný a tvrdý. Následkem toho budili u cizích i u nepřátel obdiv švižností těla i vytrvalostí ve všelikých nesnázích, ať si na ně jakýmkoliv způsobem naléhaly. Ukázalo se také nyní, že Zbyško předčí Křižáka silou rukou i nohou, ale ukázalo se také, že jako příliš mladý se mu ve cviku rytířském nevyrovná.

Zbyškovi bylo poněkud na prospěch to, že si Rotgier vybral zápas sekerami, protože při té zbrani byl všeliký šerm nemožný. V souboji na krátké nebo dlouhé meče, při kterém je nutno znáti způsob zadávání ran sečných a dovésti je odrážeti, by měl Němec značnou převahu. Leč i tak, jak Zbyško tak též diváci podle pohybu i podle ovládání štítem poznali, že mají před sebou muže zkušeného a hrozného, který patrně se nestaví k boji toho druhu po prvé. Po každé Zbyškově ráně nastavil Rotgier štít a ve chvíli úderu jím trochu couvl, čímž rozmach, byť i největší, pozbýval na síle a nemohl protnouti ani jinak poškoditi hladký povrch štítu. Chvílemi couval, chvílemi dorážel, čině to klidně, nebo tak rychle, že bylo sotva lze zrakem jeho pohyby postřehnouti.

Kníže se o Zbyška strachoval a tváře mužů se zasmušily, protože se jim zdálo, jako by si Němec zúmyslně s protivníkem hrál. Často mu ani nenastavoval štít, ale v okamžiku, kdy Zbyško udeřil, učinil poloobrat na bok tak, že ostří sekery rozťalo pouhý vzduch. Bylo to postavení nejstrašnější, protože Zbyško mohl při

tom pozbýti rovnováhy, upadnouti, a v tom případě by byla jeho zkáza neodvratná.

Zbyško však nepadal, neboť maje velikou sílu v nohou a rozkročuje je ze široka, udržel se pokaždé v rovnováze.

Rotgier to hned zpozoroval a diváci se mýlili, domnívajíce se, že svého protivníka podceňuje. Ovšem, po prvých úderech, když vzdor veškeré obratnosti při ovládání štítu mu ruka téměř dřevěněla, poznal, že bude míti s tím mladíčkem těžkou práci a, jestli jej nepovalí úskočným pohybem, pak by mohl býti tento zápas dlouhým a nebezpečným. Počítal, že po seknutí do prázdna Zbyško sebou praští na sníh, a když se to nestalo, čím dále tím více se znepokojoval. Pod ocelovým hledím uviděl zaťaté rty a rozšířené chřípí svého protivníka a chvílemi blýskající oči. Povídal si, že svou horkokrevností dá se konečně unésti, že se zapomene, ztratí hlavu a v zaslepenosti své vášně bude více mysliti na rozdávání ran než na obranu. Ale v tom se zmýlil. Zbyško se nedovedl vyhýbati ranám poloobraty, ale nezapomínal na štít a zvedaje sekeru neodkrýval se více, než bylo nutně třeba. Rotgier, který již nemálo bojů prodělal, věděl ze zkušenosti, že jsou lidé jako draví ptáci, stvoření k válce i zvláště přírodou k tomu obdařeni, kteří jaksi uhádnou vše, k čemu jiní teprv po celých letech cviku dospívají, a hned zpozoroval, že má s jedním z takových co dělati.

Boj se neobyčejně dlouho prodlužoval.

Konečně se počala Křižáka zmocňovati únava. Zadal po sobě dvě rány krátké, ale strašné, směřující na pravé rámě Zbyškovo. Ten však je přece odrazil štítem takovou silou, že se sekera v ruce Rotgierově zachvěla a on sám byl nucen náhle couvnouti, aby nepadl. Od toho okamžiku stále couval. Vyčerpávala se nejen jeho síla, nýbrž také chladná krev a trpělivost. Z prsou diváků, pozorujících Křižákův ústup, vydralo se několik výkřiků vítězoslávy, které jej rozhněvaly i do zoufalství uváděly. Údery seker byly stále hustší. Pot tekl s čela obou zápasících a zaťatými zuby se jim prodíral z prsou chraptivý dech. Diváci přestali klidně přihlížeti, a nyní se každou chvíli ozývaly výkřiky tu mužské, tu ženské: „Bij! Na něho! . . . Soud Boží! Trest Boží! Bůh ti pomáhej!" Kníže několikrát kynul rukou, aby je utišil, ale nemohl je toho zdržeti! Hluk neustále vzrůstal, protože děti tu i onde v ochozech se rozplakaly a konečně po samém boku kněžnině jakýsi mladý, lkající hlas se ozval: „Za Danušku, Zbyšku! Za Danušku!" Zbyško přece věděl, že se jedná o Danušku. Byl jist, že také onen Křižák

se jejího únosu zúčastnil, a bojuje s ním, bojoval za křivdy na ní spáchané. Ale jako mladý, bojechtivý člověk, v okamžiku boje myslil jedině na boj. Onen výkřik mu náhle připomenul ztrátu a křivdu. Žalost i pomstychtivost mu nalily nového ohně do žil. Srdce se mu náhle sevřelo probuzenou bolestí, a zmocnila se ho přímo bojovná horečka. Strašné, přímo hromovým ranám podobné údery nemohl Křižák již zachytit, ani je odrážeti. Zbyško udeřil štítem do jeho štítu silou tak nadlidskou, že rámě Němcovo náhle ztrnulo a bezvládně kleslo. On pak ve strachu a uleknutí se nahnul do zadu, ale v tom mu zablesklo před očima ostří sekery a dopadlo jako blesk na pravé rameno.

K sluchu diváků dolétl jen srdcervoucí výkřik: „Jezus!“ . . . pak ustoupil Rotgier ještě o krok a padl na znak k zemi.

Hned nastalo vůkol v ochozech šumění jako na pasece, kde včely prohřáté sluncem se začínají rojiti a bzučeti. Rytíři sbíhali v celých zástupech po schodech, čeleď přeskakovala sněhový násep, aby se na mrtvolu podívala. Všude se rozléhaly výkřiky: „Hle, soud Boží! . . . Má to Jurand dědice! . . . Sláva mu i dík! To je chlapík na sekery!“ Jiní zase křičeli: „Hleďte a divte se! Ani sám Jurand by lépe neťal!“ Kolem mrtvoly Rotgierovy se utvořila celá družina zvědavců, on pak ležel na zádech s tváří bílou jako sníh, s ústy široce rozevřenými a s krvavým ramenem, od šíje až k pasu useknutým, takže jen na několika vláknech viselo.

Všichni rytíři obklopili Zbyška, vedouce jej vítězoslavně ke knížecí rodině, která čekala v prohřáté komnatě u krbu. Tam Zbyško před kněžnou i knížetem klekl, a když otec Vyšoněk mu požehnal a za odpočinek věčný duší zemřelých se pomodlil, kníže objal mladého rytíře a řekl:

„Bůh nejvyšší rozsoudil mezi vámi a vedl ruku tvou, začež budiž jméno jeho pochváleno — amen!“

Pak se všichni jali raditi, co by nyní počali, aby Danušku zase nazpět dostali a nešťastnému Jurandovi pomohli. Po dlouhých úradách se ustanovili na tom, že Zbyško pojede s listem knížete k velmistrovi do Marburku. Pan de Lorche jej měl doprovázeti jako svědek všeho, ce se stalo. Hlava prosil také, aby jej vzali s sebou, ale Zbyško jej poslal s listem do Bohdance, aby zpravil Macka o všem, co zamýšlí podniknouti.

XIV.

Siegfried de Löwe se právě chystal k odjezdu do Marburku, když mu náhle pacholek přinesl list od bratra Rotgiera.

Usmál se, čta prvou část listu, v němž Rotgier líčil, jak žádal, aby kníže za křivdy na Řádu spáchané také Spychov Křižákům v manství odevzdal. Ale hned druhá část listu obsahovala zprávy neočekávané. Dodávalť tam také Rotgier, že vhodil jednomu z mazověckých rytířů rukavici, aby dokázal, že je Řád v únosu dcery Jurandovy úplně nevinen, a vyzýval každého, kdo by o tom pochyboval, na soud Boží, t. j. na souboj vůbec před celým dvorem. „Nikdo jí nezvedal," psal dále Rotgier, „protože všichni věděli, že o pravdě našich slov svědčí list samého Juranda, když v tom se tam objevil mladík, kterého jsme viděli v lesním dvorci a jenž je patrně manželem dcery Jurandovy — a ten vyzvání přijal. Z té příčiny se nedivte, zbožný bratře, že se s návratem opozdím. — Protivník můj — je přímo dítětem, a mně zápas, jak víte, není novinkou, proto snadno tu krev ke slávě Řádu proleju, a to zvláště pomocí Krista Pána, jemuž se zajisté více jedná o ty, kteří kříž na plášti nosí, než o lecjakéhos Juranda, nebo o křivdu nějakého bídného mazurského děvčete!"

Siegfried, přečta list, byl trochu znepokojen: hle, milovaný jím Rotgier má podniknouti smrtelný boj na obranu nevinnosti křižácké, a oni jsou přece vinni, bude tedy bojovati pro lež . . .

Což, stane-li se neštěstí? Ale za chvíli se to Siegfriedovi zase zdálo nemožným. Ano! Pravdu má Rotgier, když píše: Kristovi jistě se bude více jednati o ty, kteří kříž jeho nosí, než o Juranda a jedno děvče mazurské. „Ano, za tři dny se Rotgier vrátí — a vrátí se jako vítěz!“ — upokojoval se v zatvrzelé své duši starý Siegfried.

Zatím uplynuly od lhůty, kdy Rotgier sliboval se vrátiti, dny dva, potom tři i čtyři, a žádný průvod se před ščitenskou branou neobjevoval. Teprve pátého dne, téměř již za soumraku, zavzněl hlas rohu před baštou vrátného. Siegfried, který právě skončil večerní modlitbu, vyslal ihned pacholka, aby se dozvěděl, kdo právě přijel.

Pacholek se za chvíli vrátil s tváří rozpačitou, ale změnu tu nemohl Siegfried zpozorovati, protože v komnatě hořel na hlubokém krbu oheň a přítmí jen spoře osvětloval.

„Přijeli?“ tázal se starý rytíř.

„Ano,“ odpověděl sluha.

Ale v hlase jeho bylo něco takového, co Křižáka znepokojilo.

Otázal se tedy:

„A bratr Rotgier?“

„Bratra Rotgiera přivezli.“

Na to Siegfried s křesla vstal. Dlouhou chvíli se držel opěradla, jako by se bál, že padne, načež se přitlumeně ozval:

„Dej mi plášť.“

Sluha mu přehodil plášť na ramena. On pak patrně již nabyl síly, neboť sám si shrnul kápí na hlavu a vyšel z komnaty. Za chvíli se octl na hradním nádvoří, kde byla již úplná tma, a šel po skřípajícím sněhu volným krokem k družině, která projedši branou, nedaleko ní se zastavila. Stál tam již hustý houf lidí a svítilo několik pochodní. Spatřivše starého rytíře, pacholci se rozestoupili. Při světle pochodní bylo však přece viděti ustrašené tváře a tiché hlasy třesavě šeptaly: „Bratr Rotgier . . .“

„Bratr Rotgier je zabit . . .“

Siegfried se přiblížil k saním, na nichž leželo na slámě pláštěm přikryté tělo a zdvihl konec pláště. „Dejte světlo blíže,“ řekl, pozvedaje kápí.

Jeden z pacholků nachýlil pochodeň, při jejímž světle spatřil starý Křižák hlavu Rotgierovu a tvář bílou jako sníh, zmrzlou, ovinutou tmavým šátkem, který byl pod bradou svázán na suk, patrně proto, aby ústa nezůstala otevřena. Oči byly zastíněny víčky, kolem očí i na skráních modré skvrny. Na lících lesklo se jíní.

Komtur hleděl na mrtvolu za všeobecného mlčení dlouho. Ostatní se zase dívali na něho, patrně proto, že se choval vůči nebožtíkovi téměř jako otec a velice jej miloval. Ale ani jediná slza mu z očí nevytryskla, měl jedině tvář ještě přísnější než jindy a v ní jakýsi ztrnulý klid.

„Tak jej poslali!“ řekl konečně.

Ale hned potom se obrátil k správci hradu:

„Ať je do půlnoci sbita rakev a tělo pak vystavte v kapli!“

„Zbyla jedna rakev z těch, které byly zhotoveny pro ony, jež Jurand pobil,“ odpověděl správce. „Dám ji jen potáhnouti suknem.“

„A přikryjte jej pláštěm,“ řekl Siegfried, přikrývaje zase tvář Rotgierovu, „ne však tímto, jen pláštěm našeho Řádu.“

Po chvíli pak dodal:

„A víko neuzavírejte!“

To řka, odešel volným krokem a vrátiv se do komnaty, usedl na témže křesle, na němž jej zastihla neblahá zvěst — a seděl s tváří kamennou, bez hnutí tak dlouho, až to znepokojovalo sluhu, který stále častěji otevřenými dveřmi do komnaty nakukoval. Hodina prchala za hodinou, v hradě zmlkal obvyklý ruch, jen od kaple dolétaly sem tlumené, neurčité údery kladiva, a potom nic nerušilo ticho, jen provolávání stráží.

Byla již téměř půlnoc, když se starý rytíř jako ze sna probudil a sluhu zavolal.

„Kde je bratr Rotgier?“ tázal se.

Ale hoch, rozčilený tichem, událostmi i nevyspáním, patrně mu neporozuměl, protože pohlédl na něho s tváří ustrašenou a řekl hlasem se chvějícím:

„Nevím, pane! . . .“

Stařec se zasmál srdcervoucím smíchem a řekl:

„Ptám se, hochu, je-li již v kapli?“

„Ano, pane.“

„Nuže dobře. Řekni Diderichovi, aby sem přišel s lucernou a aby počkal, pokud se nevrátím. Ať také vezme kotlík s uhlím. Je v kapli již světlo?“

„Hoří tam svíce vedle rakve.“

Siegfried se zahalil pláštěm a odešel.

Přišed do kaple, rozhlédl se ode dveří, není-li tam nikoho, pak je pečlivě uzamkl, přiblížil se k rakvi, odstavil dvě svíce z šesti, které u ní hořely ve velikých měděných svícnech, a klekl u ní. Rty ani nepohnul, nemodlil se tedy. Chvíli ještě hleděl na ztuhlou, ale

posud hezkou tvář Rotgierovu, jako by v ní chtěl nějakou stopu života vypátrati. Pak za hlubokého ticha jal se přitlumeně volati:

„Synáčku! Synáčku!“

A umlkl. Zdálo se mu, že čeká odpověď.

Potom, vztáhnuv ruce, strčil suché, spárům podobné prsty pod plášť, prsa Rotgierova přikrývající a jal se hledati zranění, až konečně nahmatal pod suknem ránu, táhnoucí se od vrchu pravé plece až po páži. Ohmatal ránu po celé její délce a pak zase mluvil hlasem, v němž se chvěl nářek: „Ó! — jaké to nemilosrdné seknutí! . . . A tys povídal, že tvůj protivník je téměř dítětem! . . . Celé rameno je od těla odděleno! Celé rameno! Tolikrát jsi je povznášel na pohany v obraně Řádu. A nyní ti je usekla polská sekera . . . Ha! Takový je tvůj konec! To je tvá zkáza! — Nepožehnal ti Kristus, protože se mu patrně více jedná o jedinou křivdu lidskou, než o celý náš Řád. . . . Ve jménu Otce i Syna i Ducha: nepravdu jsi hájil, pro nepravdu jsi padl, bez rozhřešení — a snad také duše tvá . . .“

Slova mu uvázla v hrdle, rty se počaly chvěti, a v kapli opět zavládlo mrtvé ticho.

„Synáčku! Synáčku!“

V hlase Siegfriedově byla nyní prosba . . . a tišeji, ještě tišeji, jako by chtěl vyzkoumati hluboké, strašné tajemství, zaúpěl:

„Kriste milosrdný! . . . Nejsi-li posud zatracen, Rotgieře, pak mi dej znamení, pohni rukou, nebo otevři oči! Jen na chvilku! Mé staré srdce touží po tobě, Rotgieře! Vždyť jsem tě tak vřele miloval! Dej znamení! Znamení! — Promluv! . . .“

Opřev pak ruce na okrajích rakve, upřel své supí oči na zavřená víčka Rotgierova a čekal.

„Ach, jak bys mohl promluviti,“ řekl konečně, „čiší z tebe mráz a umrlčina. Ale když mlčíš, pak já ti něco povím, a tvá duše ať přilétne sem mezi hořící svíce a poslouchá.“

To řka, sklonil se k tváři mrtvoly.

„Pamatuješ se, jak kaplan nám nedal dobíti Juranda a jak jsme mu to slíbili. Nuže dobře: dostojím přísaze, ale tebe potěším, ať jsi kdekoliv, byť bych i sám měl býti zatracen . . .“

To řka, ustoupil od rakve, postavil zase svíce na předešlé místo a vyšel z kaple.

U dveří komnaty spal dlouhým bděním zmořený sluha, uvnitř pak čekal podle rozkazu Siegfriedova kat Diderich. Byl to

malý, zavalitý člověk, oděný v kaftan z kůže buvolí. Za pasem z téže látky měl svazek klíčů a krátký nůž.

„Jsi hotov?“ tázal se Siegfried.

Kat mlčky ukázal kotlík s uhlím, lucernu i pochodeň.

„Nuže slyš, pse,“ řekl Siegfried. „Kdysi jste vybrebtali ty a tvá dcerka, co ti kázal učiniti komtur Danveld. Komtur pak dal tvou dcerku oběsiti a tobě jazyk vyříznouti. Ale protože bys ještě mohl na prstech ukázati knězi, co chceš, povídám ti, že jestli mu jediným pohybem naznačíš, co na můj rozkaz uděláš — dám také tebe oběsiti. A nyní jdi napřed a veď mne do Jurandova vězení!“

Kat uchopil lucernu i kotlík a vyšli. Sešedše se schodů, dali se dlouhou chodbou, vedoucí po celé šířce domu a končící těžkými vrátky. Diderich je otevřel, a octli se pod širým nebem, na malém dvorku, obklopeném špýchary. Pod jedním z oněch špýcharů byly podzemní žaláře pro vězně.

Kat otevřel dubové, železem pobité dvéře, a svítě komturovi lucernou, sestupoval zároveň s ním po úzkých, točitých schodech, na jejichž konci se objevily druhé, železem pobité dvéře, vedoucí do jámy Jurandovy. Za chvíli zaskřípaly závory, i vešli. Ale v jámě bylo úplně tma. Siegfried pak, nevida dobře při mdlém světle lucerny, dal zapáliti pochodeň a teprve při světle jejího plamene spatřil na slámě ležícího Juranda. Vězeň měl okovy na nohou, na rukou pak řetěz o něco delší, aby si mohl pokrm do úst podávati.

Oděn byl v tentýž pytel kajícníků, v němž se před komtury dostavil, ale potřísněný nyní temnými skvrnami krve z ran, které mu pacholci zasadili.

Ležel na slámě v řetězech, nemocen, ale ohromný, tak že činil dojem nějakého skalního balvanu. Siegfried kázal katovi, aby mu posvítil přímo do tváře a chvíli na ni mlčky pohlížel. Pak se obrátil k Diderichovi a řekl:

„Vidíš, že má jen jedno oko, vyloupni mu je!“

V jeho hlase se chvěla slabost a vetchost, ale právě proto zdál se hrozný rozkaz ještě hroznějším. Proto se také pochodeň v ruce katově trochu zachvěla, ale přece ji nachýlil, a brzy na to začaly kapati na oko Jurandovo veliké, hořící krůpěje smoly, a konečně je pokryly docela od brv až po vyčnívající kost lícní.

Tvář Jurandova se zkroutila, rusé vousy se zježily a odkryly zaťaté zuby, ale nepronesl ani slova. Buď následkem vysílení nebo ze zarputilosti hrozné jeho povaze vrozené, ani nezasténal.

A Siegfried řekl:

„Bylo ti slíbeno, že vyjdeš odtud volný, ale nebudeš moci obžalovati Řád, protože jazyk, jímž jsi se mu rouhal, ti bude vytržen.

A zase dal znamení Diderichovi, avšak tomu se jen vydral z hrdla hrozný skřek. Dal komturovi posunky na srozuměnou, že k tomu potřebuje obou rukou a mimo to že chce, aby mu komtur posvítil.

Komtur vzal pochodeň a držel ji v natažené, chvějící se ruce. Ale přece, když klekl Diderich Jurandovi na prsa, odvrátil hlavu a pohlížel na ojíněnou stěnu vězení. Chvíli bylo slyšeti řinčení řetězů, potom chrčení, pak cosi jako jediné hluboké zasténání a zase bylo ticho.

Konečně se zase ozval hlas Siegfriedův:

„Jurande, trest který snášíš, tě měl zastihnouti, bylo to ujednáno, ale mimo to jsem slíbil bratru Rotgierovi, jehož zabil muž tvé dcery, že mu vložím do rakve tvou pravici."

Diderich, který již byl vstal, uslyšev to, opět se sklonil nad Jurandem.

Po chvíli se octli starý komtur i Diderich zase na onom dvoře, oblitém nyní světlem měsíčním. Prošed chodbou, vzal Siegfried z rukou katových lucernu a jakýsi tmavý v hadru zavinutý předmět, a řekl si hlasitě:

„Nyní zpět do kaple a pak do věže!"

Diderich na něho ostře pohlédl, ale komtur mu kázal jíti spat, sám pak se vlekl směrem k osvětleným oknům kaple. Cestou přemýšlel o tom, co se stalo. Cítil jakousi jistotu, že i jeho poslední hodina se blíží, a že jsou to poslední jeho skutky na zemi. Duše jeho křižácká, z vrozené povahy spíše ukrutná než lživá, vlivem neúprosné nutnosti si tak již navykla vykrucování a zastírání krvavých skutků Řádu, že i nyní bezděky myslil na to, jak by hanbu a zodpovědnost za muka Jurandova se sebe i s Řádu svrhl.

Nuže, co dále? Kdo se doví, že Jurand neutržil všecky rány v boji s pacholky? Snadno mohl pozbýti jazyka bodnutím kopí mezi zuby, snadno mu mohly meč nebo sekyra pravici uraziti. Oko měl jen jedno, jaký tedy div, že mu je vypíchli? Ach, Jurand je na vždy přemožen! Poslední divoká radost v jeho životě zachvěla srdcem starého křižáka. Ano. Jurand, jestli se uzdraví, může býti puštěn na svobodu! Tu si Siegfried vzpomněl, jak se kdysi o tom radili s Rotgierem a jak mladý bratr se smíchem povídal: „Ať si pak jde, kam jej oči ponesou, a nebude-li moci najíti cestu do

„Vstaňte! Pomohu vám i bez prošení.“ (Str. 236.)

Spychova, ať se na ni zeptá." Vše, co s Jurandem nyní provedl, bylo mezi nimi již ujednáno. Ale nyní, když Siegfried zase vešel do kaple a kleknuv u rakve, složil krvavou ruku Jurandovu u nohou Rotgierových, ta poslední divoká radost, která před chvílí jej prochvívala, se rovněž naposled zračila na jeho tváři.

,,Vidíš," řekl, ,,učinil jsem více, nežli jsme ujednali: protože král Jan Lucemburský, ačkoliv byl slepý, táhl přece ještě do války a slavně tam zahynul, ale Jurand již nepotáhne, zhyne jako pes za plotem... A ještě více tě pomstím, synku! Posud žije tvůj vrah! Přisahám ti, že se ho zmocním... a než jej do svých rukou dostanu, ještě jiná muka, horší než smrt mu způsobím...

Za chvíli vstal a přiblíživ se k rakvi, jal se klidným hlasem mluviti:

,,Tak se loučím s tebou, můj Rotgieře! Pohlédnu ti naposled do tváře, snad poznám, máš-li z mého slibu radost. Naposled!"

Po těch slovech odhalil tvář mrtvoly, ale hned s hrůzou uskočil.

,,Směješ se,..." řekl, ,,... ale strašně se směješ."

Tělo roztálo teplem svící, následkem čehož se počalo s neobyčejnou prudkostí rozkládati a tvář mladého komtura nabyla opravdu podoby hrozné. Opuchlé, veliké a zčernalé uši vypadaly netvorně, zsinalé pak, nadmuté rty byly jako smíchem zkrouceny. Siegfried zakryl tu strašnou masku lidské tváře co nejrychleji.

Pak vzal lucernu a vyšel. Cestou zase se mu nedostávalo dechu, až byl nucen opříti se o zeď. Vrátiv se tedy do komnaty, vrhl se na tvrdé řádové lože a ležel nějakou dobu bez hnutí. Myslil, že usne, ale náhle se ho zmocnil divný pocit. Zdálo se mu, že se již nikdy sen na jeho víčka nesnese, a jestli zůstane v komnatě, že hned na něho přijde smrt.

A v tom patrně slyšel jakýsi hlas, jenž mu šeptal do ucha:

,,Vyjdi z této komnaty! Zítra bude pozdě a nevyplníš to, co jsi slíbil: vyjdi z komnaty!"

Namáhavě vstal s lože a vyšel. Na hradbách volaly na sebe z různých stran stráže, u kamenné studny se bavili dva černí psi, tahajíce jakýsi černý hadr, ale nádvoří bylo prázdno a ticho.

,,Tedy je to nutno ještě této noci!..." řekl si Siegfried. ,,Jsem dnes nesmírně unaven, synku, ale ty chceš, jdu tedy!... Jenže hleď, prsty mi zdřevěněly, síla opustila ruce mé, a já sám ji nemohu udávit!... Dokončí to služka, která s ní spí... Tak mluvě, šel těžkým krokem k věži, v níž byla vězněna Danuše. Psi přiběhli

k němu a počali se lísati. V jednom z nich poznal Siegfried Diderichova zamilovaného „britana".

Pes, uvítav komtura, zaštěkal zticha a běžel k věži, jakoby myšlenku člověka uhádl.

Náhle se po několika krocích zastavil, neboť o něco výše, těsně nad sebou slyšel cosi jako sumtění člověka nebo zvířete.

„Kdo to?"

Nedostalo se mu odpovědi, jen sumtění bylo stále rychlejší.

Siegfried byl člověk neohrožený. Nebál se smrti, ale také jeho odvaha a sebeovládání byly touto hroznou nocí již úplně vyčerpány. Hlavou mu prolétla myšlenka, že mu cestu zastupuje Rotgier, nebo snad zlý duch, vlasy na hlavě se mu zježily hrůzou a čelo se pokrylo studeným potem.

Couvl téměř až k samému vchodu.

„Kdo to?" ptal se zajíkavě.

Ale v tom okamžiku jej cosi udeřilo do prsou silou tak strašnou, že stařec se zvrátil ve mdlobách na zem otevřenými dveřmi bez hlesnutí.

Nastalo ticho, pak se z věže vyplížila hranatá postava Diderichova, který při vzpomínce na zavražděnou dceru chtěl Danuši od smrti zachrániti a očekával starého komtura na schodech do věže vedoucích. Kat, nikým nepozorován, pospíchal k stájím na levé straně. Velký „britan" běžel mlčky za ním. Druhý pes skočil také za nimi a zmizel ve tmě, ale brzy se objevil zase s hlavou k zemi sklopenou, jakoby hledal stopu. Přiblížil se k Siegfriedovi, bez hnutí na zemi ležícímu, očenichal jej, a konečně usednuv mu u hlavy, zvedl čumák nahoru a jal se výti.

Vytí se rozléhalo dlouho, naplňujíc novou žalostí a hrůzou tu pochmurnou noc. Konečně zaskřípěly dvéře ukryté ve výklenku velké brány, a na nádvoří objevil se dveřník s halapartnou.

„Mor na toho psa!" řekl. „Já tě naučím v noci výti!"

Napřáhnuv kopí, chtěl jím zvíře bodnouti, ale v tom okamžiku spatřil, že někdo leží blíže bašty.

„Herr Jesus! Co je to?"

Skloniv se, pohlédl ležícímu člověku do tváře a dal se do křiku:

„Pomoc! Pomoc!"

Potom skočil ke bráně a jal se ze vší síly tahati za provaz zvonu.

XV.

Macko z Bohdance byl k vůli Zbyškovi velice znepokojen, protože neměl od něho žádných zpráv, když se tu jednoho večera objevil nenadále v Bohdanci Čech Hlava.

Macko, spatřiv jej samého, myslil, že je Zbyško nemocen nebo zabit. Ale Čech jej hned upokojil a vypověděl všecko, co se Zbyškovi přihodilo od té doby, co z Bohdance odjel. Když své vypravování skončil, Macko se chytl oběma rukama za hlavu.

,,Rány Boží!" řekl, ,,to ani není k uvěření! Oženil se, žena se mu ztratila, dostal bohaté věno, zabil Němce a nyní vlezl vlkovi do hrdla, sám jeda do Marburku, kde jistě zhyne! . . . Jiný se šedivých vlasů dočká a tolik svízelů nenatropí!"

,,Mladý pán jel do Marburku s listem knížete Januše, který mu také dal za společníka pana de Lorche, příbuzného hraběte Geldrya, který se u Křižáků veliké vážnosti těší. Snad tedy mladému pánovi ženu vydají, ale jeho samého ve zdraví propustí, protože budou míti ohled na pana de Lorche i na knížete Januše." Tak jej Hlava upokojoval.

Ale Macko byl přece pln starostí a umínil si, že hned na pomoc Zbyškovi odjede. Zdržovala jej jedině myšlenka, co udělá s Jagienkou ze Zhořelic, které Němci mezi tou dobou zabili otce. Nyní tedy dívka i veškerý dobytek zůstaly pod ochranou Macka, který je musil chrániti před výpady Vlka z Březové a Čtana z Rohova,

sousedů, to, kteří se brannou mocí domáhali, aby si jednoho z nich vzala.

V tom, co se tak myšlenkami trápil, přijela Jagienka do Bohdance se svým bratrem Jaškem, který jí byl tak podoben, že je lidé mohli docela dobře za dvojčata pokládati. Běžíc přímo k Hlavovi, tázala se: „Pro Boha, Hlavo, povídej, co se stalo?"

To byla první slova, která ze sebe vyrazila.

„Co pak? Co je?" řekl Macko, přistoupiv k ní, aby ji uklidnil. „Zbyško žije a je zdráv."

Když pak uslyšela o sňatku Zbyškově i o všech jeho příhodách, sklonila hlavu, ale za chvíli zase ji vztyčila a klidně řekla:

„Patrně to bylo souzeno. Je to vůle Boží! A vy, Macku," dodala, „musíte hned jeti na pomoc Zbyškovi, bez starosti, co se mnou bude, vždyť já si také dovedu sama poraditi."

„Co pak jsi sobě vymudrovala, děvče? Vezmeš-li si mladého Vlka nebo Čtana, potom hned budeš míti pokoj?" tázal se Macko.

„Nevezmu si ani Vlka, ani Čtana, ale dovolíte-li, pojedu s vámi. Můj kmotr, opat plocký, je nemocen, snad potřebuje ošetření, snad mu právě nyní v nemoci přijdu vhod a ne-li, aspoň uvidím kus světa a vám na obtíž nebudu, vždyť víte, že se lecčehos neleknu."

„Ale zde Vlk a Čtan Zhořelice přepadnou," namítl Hlava.

„Což jsou to loupežníci!" odpověděla Jagienka. „Oni chtějí Zhořelice, ale zároveň se mnou, a jakmile mne tu nebude, pak bude ještě jeden druhého hlídati."

„A jak pak pojedeš tak sama? Jediná dívka v celé družině?" ptal se Macko.

„Vezmu s sebou Anulku Seciechovnu. Ta je také na koni jako doma."

Macko namítal, že bude míti s děvčaty nesnáze, ale Jagienka trvala na svém, takže za dva dny na to se vydali na cestu.

Desátého dne večer byli již nedaleko Ščitna, aby se dověděli něčeho o Zbyškovi, který, dostal-li se z Marburku živ, jistě se tam na Danušku vyptával.

Bylo již úplné jaro. Noci byly hvězdnaté, dny jasné a v dobu polední vál teplý, suchý větřík, který svěžestí a zdravím lidská prsa naplňoval.

Macko a Jagienka jeli zároveň s průvodcem, Hlava se Seciechovnou trochu dále u vozů.

„Nebojíš se jeti do Ščitna?" ptal se Macko.

„Nebojím se,“ odpověděla Jagienka; „Pán Bůh bdí nade mnou, vždyť jsem sirota.“

„Ach, tam nemají žádné víry. Nejhorším psem byl právě onen Danveld, kterého Jurand zároveň s Gotfriedem zabil. Druhý po Danveldovi byl Rotgier, který padl sekerou Zbyškovou, ale také ten starý je ukrutník ďáblu zaprodaný.“

„A jak se ten starý jmenuje?“

„Siegfried de Löwe.“

„Bůh dá, že si i s ním poradíme.“

„Bůh dá.“

Matyáš se dal do smíchu a po chvíli řekl:

„Kněžna v Plocku mi povídala: ‚Naříkáte, naříkáte si jako beránci na vlky, a přece tu z těch vlků tři již nežijí, protože je nevinní beránci podávili.‘ Jen co je pravda, je tomu tak.“

„A Danuška, a její otec?“

„Také jsem to kněžně řekl. Ale v duchu mám radost, že se ukazuje, jak je nebezpečno, křivdí-li se nám. Víme již, jak se chopiti sekery a jak jí máchnout. Jako Čech i já myslím, že Danuška ani Jurand již nežijí, ale přesvědčen o tom nikdo není. Juranda je mi velice líto; vždyť za živa velice mnoho pro dítě své vytrpěl a zahynul-li, měl zajisté velmi těžkou smrt.“

„Kdykoliv si na něho vzpomenu, vždycky si zaroveň připomenu tatínka, který také již pod zemí odpočívá,“ odpověděla Jagienka a povznesla uslzený zrak k nebi. Macko zakývl hlavou a řekl:

„Je zajisté v shromáždění Božím, ve věčné blaženosti, neboť lepšího člověka nad něho nebylo snad v celém království.“

„Zajisté že nebylo, nebylo,“ vzdychla si Jagienka.

Avšak další rozmluvu jim přerušil sedlák průvodce, který náhle zastavil koně a polekaně vzkřikl:

„Ó, pro Boha! Jen hleďte, pane rytíři, kdo to k nám s pahorku jde.“

„Kdo? Kde?“ ptal se Macko.

„Tamhle! Snad obr nebo cosi podobného.“

„Macko i Jagienka pohlédli naznačeným směrem a spatřili na návrší jakousi postavu, jejíž rozměry opravdu se zdály obvyklé rozměry těla lidského převyšovati.

„Pravdu mluví, je to velký muž,“ zahučel Macko.

Potom svraštil čelo, plivl náhle na stranu a řekl:

„I aby to sám ďas! Vzpomínám si, že právě v takový jarní den jako dnes jsme viděli na cestě do Krakova rovněž takového domnělého obra. Ukázalo se pak, že to byl pan z Tačeva, ale také nic dobrého z toho nepošlo. Aby to sám ďas!“

„To není rytíř, protože jde pěšky,“ řekla napínajíc zrak Jagienka. „A vidím, že také nemá zbraně, jen hůl v levé ruce drží.“

„A maká holí před sebou, jakoby byla noc. Jistě je slepý.“

„Slepý je, opravdu, slepý!“

Popojeli a za chvíli se zastavili před starcem, který scházeje s pahorku, hledal cestu holí zvolna před sebou.

Byl to stařec obrovský, ale když jej viděli z blízka, nezdál se jim býti obrem. Byl jistě slepý. Místo očí měl dva červené důlky. Také mu scházela pravá ruka a byla hrubým, špinavým hadrem obvázána.

„Nemá chudák ani pacholete, ani psa,“ řekla Jagienka seskakujíc s koně a hledajíc peníze v koženém váčku, u pasu zavěšeném.

Stařec uslyšev před sebou hluk a koňský dupot, napřáhl po způsobu slepců před sebe hůl a zdvihl hlavu.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ řekla dívka. „Rozumíte po křesťansku, stařečku?“

On pak, uslyšev její sladký hlas, zachvěl se, stín divoké bolesti přelétl jeho tvář a odhodiv náhle hůl, padl před ní na kolena, vztahuje ruce k nebesům.

„Vstaňte! Pomohu vám i bez prošení. Co je vám?“ tázala se s údivem Jagienka.

Ale on neodpověděl ani slova, jen dvě slzy mu skanuly po lících a z úst se prodraly zvuky nářku podobné:

„Aa! A!“

„Pro milosrdenství boží, což pak jste němý?“

„Aa! A!“

Potom zvedl ruku do výše jako k hrozbě, naznačoval ve vzduchu znamení kříže a pak levou rukou ukazoval podél úst.

„Bezpochyby ukazuje, že mu vyřízli jazyk,“ řekl Macko.

Stařec přisvědčil, potom ukázal prsty na oči, pak vytáhl pravou zmrzačenou ruku bez dlaně a levou naznačil pohyb seknutí podobný. Porozuměli mu hned.

„Kdo vám to učinil?“

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

„Křižáci!“ vzkřikl Macko.

Stařec přisvědčiv, sklonil hlavu na prsa. Nastalo chvíli ticho, jen Macko a Jagienka pohlíželi na sebe s neklidem.

„Přísná vláda!" řekl konečně Macko, „a těžce jej potrestali — Bůh ví, jestli spravedlivě!" Potom se obrátil k starci.

„A zdejší jste?" tázal se.

„Ne —" kývl záporně mrzák.

„Snad tedy z Mazovska?"

„Ano."

„Z knížectví Janušova?"

„Ano."

„A co jste dělal u Křižáků?"

Stařec neodpověděl, ale jeho tvář se stáhla tak hrozným bolem, že se lítostné srdce Jagienčino soucitem zachvělo.

„Slyšte!" řekla. „Neopustím vás. Pojedete s námi na Mazovsko, a v každé vsi se vás zeptáme, není-li to váš domov. Snad se nějak doptáme. Jen nyní vstaňte, vždyť přece nejsme žádní svatí."

Ale on nevstával, sehnul se a objal její nohy, jakoby se jí v ochranu odevzdával.

Ona pak řekla:

„Hned přijedou naše vozy, pak si odpočinete a posilníte se. Al na Mazovsko hned nepojedeme, protože napřed se musíme zastaviti ve Ščitně."

Po těch slovech stařec vyskočil. Hrůza a překvapení se mu zračily na tváři. Rozepial ruce, jakoby jim chtěl zastaviti cestu, a z úst vyrážel zvuky plné strachu a zděšení.

„Co je vám?" zvolala Jagienka polekána.

Ale Čech, který již chvilku před tím přijel se Sieciechovnou a upřeně se na starce díval, obrátil se náhle celý uděšen k Mackovi a jakýmsi divným hlasem řekl:

„Pro rány boží! Dovolte, pane, abych k němu promluvil, vždyť ani netušíte, kdo by to mohl býti!"

Potom přiskočil k starci, položil mu ruce na ramena a řekl:

„Jdete ze Ščitna?"

Stařec, jakoby zvukem jeho hlasu překvapen, upokojil se a pokynul hlavou.

„A nehledal jste tam dítě?"

Hluchý ston vydral se místo odpovědi z prsou starcových.

V tom okamžiku Hlava trochu zbledl, pohlížel ještě chvíli svým orlím zrakem starci do tváře, pak řekl zvolna a s důrazem:

„Jste tedy Jurand ze Spychova!"

„Jurand!" vzkřikli Macko i Jagienka.

Ale Jurand se v tom okamžiku zachvěl a omdlel. Prožitá muka, nesnáze cesty, nedostatek potravy a naposled veliké rozčilení přemohly jeho síly. Šelť již desátý den, jen tak nazdař Bůh, hledaje holí místo pro každý krok.

Nemoha se na cestu ptáti, řídil se ve dne jedině teplem paprsků slunečních, noci pak trávil v příkopech u silnice. Potkal-li někoho, nastavil ruku a žebral, ale zřídka kdy mu soucitná ruka něco podala, protože jej téměř všichni pokládali za zločince. Již po dva dny se živil korou stromů a listím, a pochyboval již vůbec, že se kdy na Mazovsko dostane. Až tu náhle se setkal se soucitnými srdci a s laskavými hlasy, z nichž jeden mu hlas jeho dcerušky připomínal. Když pak konečně vyslovili jeho jméno, míra vzrušení byla přeplněna a stařec omdlel.

Macko a Čech jej přenesli na vůz vystlaný senem. Jagienka se Sieciechovnou jej probudily ze mdloby, nakrmily a napojily vínem. Hned potom jej přepadl tvrdý spánek, z něhož se teprve třetího dne probudil.

Macko po krátké poradě s Hlavou kázal pacholkovi, aby obrátil do Spychova, kamž druhého dne v noci přijeli. Na spychovském hradě nalezl všecko v takovém pořádku, jak to za přítomnosti Jurandovy bývalo. Zpráva, že se pán vrátil a že jej milosrdní lidé přivezli, se bleskurychle mezi spychovskou posádkou rozlétla. Teprve když spatřili, jak vyšel z rukou Křižáků, propukla taková bouře hrozeb a vzteku, že kdyby se byl v podzemním vězení spychovském jen jediný Křižák nalézal, žádná moc lidská by jej nebyla před smrtí zachránila. Ani šum, ani křik, ani skřípání studničních okovů nedovedly probuditi Juranda, jehož přenesli z vozu na medvědí kůži do jeho komnaty na lože. Zůstal u něho kněz Kaleb, přítel z mládí a soukojenec, který jej jako rodného bra ra svého miloval.

Macko a Jagienka, usednuvše u lože Jurandova, zvěděli od kněze neobyčejně vážnou zprávu, že se Zbyško vrátil z Marburku zdráv, a že byl před dvěma dny ve Spychově.

„Mladý pán," vypravoval kněz Kaleb, „dobyl si na vítězném turnaji v Marburku přízně Ulrycha, bratra velmistrova, který také uprosil velmistra, aby neprodleně odeslal do Marburku veškeré vězně ze Ščitna, ani Juranda a jeho dceru nevyjímaje. Komtur poslal několik zajatcův a pomatenou dívku jako dceru Ju-

randovu. O Jurandovi pak psal, že zemřel následkem ran v bitce utržených.

Zbyško si tedy ještě vymohl u velmistra průvodní list i dovolení hledati Danušku ve všech komturiích křižáckých a s takovým listem také přijel do Ščitna. Komtura tam však již nezastihl.

Nezastal tam také kněze, od něhož by bylo možno pravdu zvěděti. Prohlédl tedy hrad ščitenský od věže až do podzemí, ale ani Danušky, ani stopy po ní nenašli.

„Mladý pán tedy," pokračoval Kaleb, „přijel do Spychova dozvěděti se, jestli je zde nějaká zpráva o Danuši, ale ničeho nezvěděv, odjel ke knížeti Vitoldovi, poněvadž doufal, že se tam dříve setká se Siegfriedem de Löwe, který odjel do Ragnety, komturie to ležící na hranici litevské nebo též žmujdžské a tam též zajisté Danuši ukryl."

„Jel ke knížeti Vitoldovi," odpověděl zamyšleně Macko. „To dobře udělal . . . neboť, byť by tam i ženy nenabyl, může přece vždycky dosti Němcův pobít, vždyť přece sliboval tři křižácké chocholy!"

„To také my se musíme za zbytkem odebrati," řekla Jagienka.

„Ó nikoliv!" odpověděl Macko. „Děvčata nemají na vojně co dělati. Ty zůstaneš zde, snad tě Jurand bude potřebovati. Hlavu zatím pošlu do Plocka, aby se dověděl, jak se daří tvému kmotrovi opatovi. Bude-li třeba, abys tam jela, může tě tam Čech odvézti. Kdyby však snad, což nedoufám, byl opat před mým návratem zemřel, pak tě kněžna Alexandra s radostí ke svému dvoru přijme. Já zítra ráno odjedu za Zbyškem ke knížeti Vitoldovi," dodal Macko.

XVI.

Jurand se probudil z dlouhého spánku u přítomnosti kněze Kaleba a nevěda, kde je, počal zeď i lože ohmatávati. Kněz Kaleb jej objal a pláče pohnutím, jal se mluviti: „To jsem já! Jsi ve Spychově, bratře Jurande! Bůh tě zkouší . . . ale jsi mezi svými . . . Milosrdní lidé tě přivezli . . . Bratře Jurande! . . . Bratře . . ."

A přitisknuv jej k prsoum, jal se líbati jeho čelo, jeho prázdné oční důlky a zase jej tisknouti k prsoum. Jurand byl z počátku udiven a zdálo se, že nechápe. Konečně však si přece přejel levou rukou několikrát čelo a hlavu, jakoby chtěl zaplašiti těžké chmury snu a překvapení.

„Slyšíš mne a rozumíš mi?" tázal se kněz Kaleb.

Jurand přisvědčil, že slyší, potom hmatal rukou po zdi, až nalezl stříbrný kříž, který kdysi dobyl na bohatém rytíři německém, sňal jej se zdi, přitiskl k ústům i k prsoum a podal knězi Kalebovi. Ten pak řekl:

„Rozumím ti, bratře! Ten ti zůstává, a jak tě z nevolnictví vyvedl, může ti také vrátiti vše, co jsi ztratil."

Jurand ukázal rukou nahoru na znamení, že teprv tam mu bude všecko vráceno, při čemž se prázdné oční důlky opět zalily slzami a nesmírná bolest se objevila na zmučené tváři.

V tom okamžiku vešel starý Tolima a za ním hradní posádka, správcové přednější i starší kmeti spychovští, lesní i rybáři, neboť

zpráva o pánově návratu se již po celém Spychově rozlétla. Objímali mu kolena, líbali ruce a mnozí se bolestně rozplakali při pohledu na mrzáka, starce, který již ničím nepřipomínal bývalého strašného Juranda, ničitele Křižáků a vítěze ve všech bojích. Některými však, zvláště těmi, kteří s ním chodili na výpravy, lomcoval vztek, takže jim tváře bledly a nabývaly zuřivého výrazu.

Za chvíli se shlukli v hromady, šeptali si, strkali se lokty, ponoukali, až konečně jeden z posádky vystoupil do popředí a zároveň s ním kovář spychovský, jistý Suchař. Ten přistoupil k Jurandovi, objal jeho nohy a řekl:

„Jak vás sem přivezli, pane, hned jsme se chtěli na Ščitno vrhnouti, ale kněz Kaleb nedovolil. Vy, pane, nyní to dovolte, protože bez pomsty zůstati nemůžeme. Ať je tak, jak bývalo kdysi . . . Netupili nás beztrestně a také nebudou . . . Chodili jsme na ně za vaší vlády, půjdeme také nyní pod Tolimou, nebo též bez něho. Ščitna dobýti musíme a vycediti z nich tu jejich čubčí krev — k tomu nám dopomoz sám Bůh!"

„K tomu nám dopomoz sám Bůh!" opakovalo několik hlasů.

„Na Ščitno!"

„Žízníme po krvi!"

A hned plamen zachvátil vznětlivá srdce mazurská. Čela se jim počala vrásčiti, oči blýskati, tu a tam se ozvalo skřípění zubů. Ale za chvíli hlasy i skřípění zubů umlkly, a oči všech se upřely na Juranda.

Jemu pak hned zrudly tváře, jakoby se v něm bývalá zuřivost a bojechtivost probudila. Vstal a hmatal zase rukou po zdi. Lidé myslili, že hledá meč, ale zatím se jeho prsty dotkly kříže, který byl kněz zase na předešlé místo pověsil. Sňal jej tedy podruhé se zdi, načež mu tvář zbledla; obrátil se k lidem, povznesl k nebi prázdné oční důlky a vztáhl ruku s křížem před sebe.

Nastalo mlčení. Venku se již stmívalo. Otevřeným oknem dolétal štěbot ptactva do komnaty. Poslední rudé červánky slunce vnikaly a padaly na kříž k nebi vztyčený i na šedivé Jurandovy vlasy.

Kovář Suchař pohlédl na Juranda, ohlédl se na soudruhy, podíval se podruhé, konečně se pokřižoval a odešel tiše z komnaty. Za ním odešli rovněž tak tiše ostatní a zastavivše se teprv až na dvoře, počali mezi sebou šeptati:

„Nuže, co je?"

„Nepůjdeme, či co?"

„Nedovolil!"

„Ponechává pomstu Bohu. Viděti, že se celá jeho duše změnila."

A tak tomu opravdu bylo.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Dny plynuly, Jagienka se již tak dobře dovedla s Jurandem srozuměti, že časem i kněze Kaleba zastupovala.

Jurand také, když se nemodlil, což činil téměř celé dny, hledal kolem sebe a rád slyšel její mladistvý hlas, který mu ztracenou dcerušku připomínal.

Jagienka pak chodila k němu často, protože upřímné její duši bylo nešťastného rytíře opravdu líto a mimo to jí rychleji u něho ubíhal čas čekáním na zprávy, které jí měl Macko po Hlavovi poslati. Ke konci května se objevil na Spychově Hlava a dívka, vyběhnuvši mu vstříc, zahrnula jej otázkami a pak jej vzala s sebou k Jurandovi.

Zastala jej ve velké komnatě, s ochočenou vlčicí u nohou, sedícího s knězem Kalebem, se Sieciechovnou a se starým Tolimou. Místní kantor, který byl zároveň zpěvákem a hudebníkem, zpíval mu při loutně o jakémsi dávném boji Jurandově se „surovými Křižáky", a všichni podpírajíce hlavy rukama, naslouchali ve smutku a zadumání.

Komnatu osvětloval měsíc.

Po dni téměř již parném nastal večer tichý, velice teplý. Okna byla otevřena a při světle měsíčním bylo viděti hemžící se po zemi chrousty, jichž bylo plno na lipách na nádvoří rostoucích. Na ohništi však přece hořelo několik polen, nad nimiž panošík zahříval med, smíšený se silným a libě páchnoucím vínem. Zpěvák a zároveň kantor i služebník kněze Kaleba začínal právě novou píseň „o šťastném setkání.":

„Jede Jurand, jede,
kůň se pod ním vzpíná . . ."

když vešla Jagienka a řekla: „Pochválen buď Ježíš Kristus!"

„Na věky věkův," odpověděl kněz Kaleb.

Jurand seděl na lávce s lenochem a opíral o něj lokty. Uslyšev však její hlas, obrátil se hned k ní a jal se ji svou jako mléko bílou hlavou vítati.

„Přijel Zbyškův zbrojnoš," ozvala se dívka „a přinesl noviny."

„Noviny?" tázali se přítomní.

Ona pak začala vypravovati všecko, co byla od Čecha zvěděla: jak se setkal s Machem kněz ze Ščitna, který mu řekl, že Siegfried de Löwe, uzdraviv se, bál se přece při vzpomínce na onu noc, kdy jej nalezli ve mdlobách, a o bezživotí Danuščino již neusiloval. Odvezl ji však ze Ščitna do Ragnety.

Macko i Zbyško se kojí nadějí, že se s ní na cestě setkají a do Spychova ji přivezou.

Když Jagienka vypravování skončila, zavládlo v komnatě ticho. Jen v lipách na nádvoří ozýval se tlukot slavíků, který se sladkým zvukem po celé komnatě rozléval. Oči všech se obrátily k Jurandovi, který s přivřenými očními víčky a s hlavou do zadu skloněnou nejevil ani nejmenší známky života.

„Slyšíte?" otázal se ho konečně kněz Kaleb.

Světlo měsíční padalo mu přímo do tváře, na bílé vlasy, na vypálené oči, a v té tváři bylo tolik mučednictví a zároveň tolik odevzdání se do vůle Boží, že se zdálo všem, že vidí jen duši sproštěnou tělesných pout, vyvolanou, která odloučena na vždy od života pozemského ničeho v něm již nehledá ani od něho neočekává.

Zase nastalo ticho, zase bylo slyšeti jen příval slavičích hlasů po komnatě i nádvoří se rozlévající. Ale Jagienku zachvátil náhle nesmírný soucit i láska k tomu nešťastnému starci a proto, následujíc prvého hnutí svého, přiskočila k němu a uchopivši jeho ruku, jala se ji líbati i zároveň rositi slzami a řekla:

„Zůstanu s vámi, pokud se Danuška nevrátí!... Bůh zajisté bdí nad sirotami... Mně Němci zabili tatíčka, ale váš miláček je živ a vrátí se. Dej to milostivý Bůh, dej to, matko Nejsvětější, milosrdná..."

Kněz Kaleb pak náhle poklekl a hlasem slavnostním se ozval:

„Kyrie elejson!"

„Kriste elejson!" odpověděli Čech i Tolina zároveň.

Všichni poklekli, ježto pochopili, že je to litanie, kterou neodříkáváme toliko v hodině smrti, nýbrž také k osvobození drahých a blízkých osob ze smrtelného nebezpečí.

Poklekla také Jagienka, Jurand se svezl s lávky na kolena a všichni sborem jali se modliti:

„Kyrie elejson! Kriste elejson . . . Otče nebeský, smiluj se nad námi! Synu vykupiteli světa, Bože, smiluj se nad námi!"

Lidské hlasy i prosebné lkání:

„Smiluj se nad námi!" . . . mísily se s tlukotem slavičím.

Náhle však se zvedla s mědvědí kůže ochočená vlčice, která u lavice Jurandovy ležela, přiblížila se k otevřenému oknu, vzepiala se na rám a zvednuvši k měsíci trojhrannou svou hlavu, počala zticha a žalostně výti.

XVII.

Zatím co se na sněmě vilenském sesilovaly svazky mezi Litvou a Polskou, sesmutněla srdce křižácká, ježto bylo snadno lze předvídati, že Jagiello jako vrchní pán všech zemí, pod vládou knížete Vitolda se nalézajících, v případě války stane na jeho straně.

Hrabě Jan Sayn, komtur grudzianský a hrabě Schwartzburg gdánský odjeli na rozkaz velmistrův ke králi s dotazem, čeho se mohou od něho nadíti. Král jim ničeho neřekl, ačkoliv mu přivezli dary a drohocenná náčiní. Pohrozili tedy vojnou, ne však otevřeně, poněvadž dobře věděli, že velmistr i kapitula se v duších svých bojí hrozné moci Jagiellovy a že touží oddáliti den hněvu a pokoření. A jako pavučiny trhaly se všeliké úmluvy, a to zvláště ony s knížetem Vitoldem.

Rád se tedy chystal k válce. Opevňovány hrady, připravován prach a křesány kamenné koule. Rytíři a lancknechti stahováni ke hranicím, a lehčí oddíly jízdy i pěchoty vpadaly již přes hranice Litvy a Žmujdži se strany Ragnety, od Gotteswerdera i jiných pohraničních hradů. V houštinách lesních, v polích, po vsích rozléhaly se vojenské výkřiky, a za večerů nad temným mořem lesů svítily záře požárů.

Vitold přijal konečně Žmujdž zjevně pod svou ochranu, poslal tam své rádce a vůdcem ozbrojeného lidu jmenoval statečností

proslaveného Skirvojllu. Avšak velká válka neměla ještě tak rychle nastati.

Zatím se po světě rozléhal nářek Žmujdžanů, zoufalé jejich žaloby na křivdy Řádem páchané a volání po spravedlnosti: „Slyšte, slyšte!" volali ke králům i knížatům všech národů. Žmujdž byla volným krajem, byli jsme volným lidem a krve ušlechtilé, a Řád nás chce proměniti v nevolníky. Nehledá on duší našich, nýbrž zemi a statky naše. Bída naše je již tak veliká, že nám zbývá jedině žebrota a loupež! Jak nás má voda jejich křtu obmýti, když sami čistých rukou nemají! My chceme křest, ale ne krví a mečem, a chceme víru, ale jen takovou, jaké vzácní vladaři Jagiello a Vitold učí. Slyšte a zachraňte nás, neboť hyneme! Řád nás chce jen proto křtít, aby nás tím snadněji podmanil; neposílá nám kněze, nýbrž katy. Již nám všecky síly i stáda naše i všecky plody země pobrali; již nám není dovoleno ani ryby loviti, ani zvěř v pustinách honiti. Úpíme! Slyšte nás, neboť naše jindy volné šíje sklonili nyní k noční robotě na hradech, děti nám uvěznili jako rukojmí. Spíše bychom měli plakati než mluviti! Naše rodná místa ohněm vyplenili, pány do Prus odvezli, velké lidi: Korkucia, Vasygina, Svolka a Sagajlu utratili a jako vlci krev naši střebou. Ó slyšte! Vždyť jsme lidé, ne zvířata, proto voláme k Otci svatému, aby nás dal polskými biskupy křtít, vždyť celou duší po křtu prahneme, ale po křtu vodou lásky, nikoliv živou krví zničení."

Tak a podobně žalovali v listech Otci svatému nešťastní Žmujdžini, jejichž hlavní síly pod vedením Skirvojllovým stály asi míli východně od Kovna. Tam také nalezl Hlava Zbyška a Macka, při poradě se Skirvojllem.

Byl to muž malé postavy, ale silný a zavalitý. Prsa měl tak vypouklá, že se opravdu hrbu podobala a nesmírně dlouhé, až po kolena sahající ruce. Vůbec připomínal Zyndrama z Maškovic, proslulého rytíře, jehož Macko i Zbyško svého času v Krakově znali. Ve své ohromné hlavě měl stále plno nápadů a vojenských úskoků, které Křižáci nemohli ani předvídati, ani je předejíti — proto se ho ve všech pohraničních komturiích velice báli.

„Je beztoho nutno Němcům nějaký hrad vykouřiti," ozval se Skirvojllo.

„Který?"

„Ragnetu nebo Nové Kovno?"

„Ragnetu," řekl Zbyško, „čtyři dny je tomu, co jsme byli pod Novým Kovnem a odrazili nás."

„Právě proto," řekl Skirvojllo.

„Jak to?"

„Dobře. Nenadají se."

„Počkejte," ozval se Macko, „jak daleko je odtud do Nového Kovna? A jak daleko do Ragnety?"

„Do Nového Kovna budou asi dvě míle, ale Ragneta je daleko! Daleko!" odpověděl Skirvojllo.

„Právě proto, že daleko!" zvolal Zbyško. „Vůkol je tam klidno, veškeren ozbrojený lid z té strany hranice přitáhl k nám. Tam se Němci žádného přepadení nenadějí, domnívajíť se, že jsou před námi úplně bezpečni."

„Má pravdu," řekl Skirvojllo.

Macko pak se otázal:

„Myslíte, že bude možno také hradu dobýti?"

Na to Skirvojllo záporně zavrtěl hlavou a Zbyško odpověděl:

„Hrad je silný, snad náhodou by se to podařilo. Ale krajinu zpustošíme, vesnice i města popálíme, zásoby zničíme a především nabudeme zajatců, mezi nimiž se mohou také naskytnouti lidé vzácní, které Křižáci rádi vykupují nebo též vyměňují."

Macko chápal, že mladík má větší naději dověděti se něčeho pod Ragnetou a především zajati nějakou vzácnou osobu, která by mohla za výměnu posloužiti. Naléhal tedy také, aby vytáhli na Ragnetu a jako člověk války zkušený, mluvil jasně a uváděl tak závažné důvody, že musel každého přesvědčiti

Skirvojllo stále opakoval: „Má pravdu!"

Konečně vsunul svou ohromnou hlavu mezi široká ramena, takže vypadal úplně jako hrbatý, a hluboce se zamyslil. Po chvíli vstal a začal se loučiti.

„Nuže — jak jste se rozhodl, kníže," tázal se Macko, „kam vytáhneme?"

Ten pak zkrátka řekl:

„Na Nové Kovno."

A vyšel ze stanu.

„Fuj! Je to dub!" zvolal Macko. „Dělá jako by poslouchal a pak přece provede svou. Škoda hubu namáhat."

„Slyšel jsem již o něm, že je takový," odpověděl Zbyško, „a věru, celý národ zde je tvrdohlavý, jako málokterý."

„Na oko klidně poslouchá a pak jako by všecko vítr rozfoukl.“

„Tak proč se ptá?“

„Proto, aby každou věc na dvě strany rozvážil. Ale hloupý není. Pojďme si prohlédnouti lidi, jimž velím,“ řekl Zbyško.

I šli. Venku bylo tma, celý tábor ležel tiše a chmurně, sotvaže u vzdálenějších ohnišť od „memy“*) Skirvojllovy bylo slyšeti zvuky fujarek nebo píšťalky, neb slova přitlumené písně, kterou zpíval „burtinikas“.**)

Bojovníci naslouchali s hlavami skloněnými, majíce oči na blízká ohniště upřeny. Někteří seděli s nohama skříženýma, majíce lokty opřeny o kolena a tváře ukryté v dlaních, pokryti kožemi, podobni dravým zvířatům lesním.

Ale když povznesli zrak k přicházejícím rytířům, žár ohně ozářil tváře sladké, modré oči, vůbec neurputné, ani dravé, hledící spíše tak, jak hledí smutné děti, jimž bylo ublíženo.

Po krajích tábora leželi na mechu ranění, které bylo lze z poslední bitvy odnésti.

Věštci, tak zvaní „labdarysy“ a „sejtonové“ mručeli nad nimi svá zaklínání, nebo ošetřovali jejich rány, přikládajíce na ně známé jim léčivé byliny a ranění leželi tiše, mlčky a trpělivě, snášejíce bo'est i muka. Z lesních hlubin, se strany luk a pastvin dolétalo sem hvízdání pastevců koní. Noc se stále připozdívala, ohně bledly, zhasínaly a nastalo ještě větší ticho, sesilujíc dojem smutku a jakoby pokoření.

Zbyško udělil rozkazy lidem, jimž velel, a zase se vrátili do stanu.

„Již jsi se dosti nadíval na tábor?“ optal se svého zbrojnoše Hlavy.

„Nadíval jsem se, ale nemám velikou radost z toho, co jsem viděl, neboť hned je patrno, že jsou to lidé poražení. Což pak Skirvojllo nechápe, že s takovým vojskem ničeho proti Němcům nesvede? Povídal mi to již rytíř Macko a nyní také sám pozoruji, že jsou to lidé nevalní a války neschopní.“

„I v tom se mýlíš. Je to lid chrabrý, jako málokterý na světě. Jenže se bijí v nespořádaných skupinách a Němci v šiku. Podaří-li se šik roztrhnouti, pak častěji Žmujdžin Němce, než Němec Žmujdžina porazí,“ řekl Zbyško.

*) chata litevská z neotesaných klád a hlíny.
**) pastýř litevský.

Ale další rozhovor jim pšerušil příchod Skirvojlly, který znenadání se ze stínu vynořil a řekl: „Dáme se na pochod."

Rytíři uslyševše to, hbitě vstali, Skirvojllo pak přitlumeným hlasem pokračoval:

„Mám novinu. Do Nového Kovna jede posila a veze nové zásoby. Dva rytíři vedou mužstvo i dobytek a vezou potraviny. Zaskočíme je."

„To přejdeme Němen?" ptal se Zbyško.

„Ano. Vím o brodu."

„A na hradě vědí o té posile?"

„Vědí a vyjdou jim vstříc, ale na ty udeříte vy."

I počal jim vysvětlovati, kde se mají postaviti, aby mohli nenadále udeřiti na ty, kteří vyjdou z hradu. Šlo mu o to, aby svedl dvě bitvy zároveň a pomstil poslední porážku, což se mohlo zdařiti tím snadněji, čím bezpečnějším se nepřítel po novém svém vítězství cítil. Udal jim také místo i čas, kdy měli býti na svém stanovišti, v ostatním pak spolehl na jejich důmysl a statečnost. Oni pak se zaradovali v srdcích svých, protože hned poznali, že k nim mluví válečník zkušený a bystrý. Domluviv, zdvihl k ústům píšťalku vyřezanou z vlčí kosti a zapískl pronikavě, takže to bylo od jednoho konce tábora až k druhému slyšeti. Po onom zapísknutí hned nastal vedle uhasínajících ohňů ruch; tu i tam zasršely jiskry, pak se zableskly plaménky, které rostly a vzmáhaly se každým okamžikem a v jejich záři bylo viděti divoké postavy bojovníků, kupících se kolem hromad zbraní. Les se zachvěl a zbudil se. Volání pastevců koní rozléhalo se vůkol.

XVIII.

Hlava, Macko i Zbyško se rozestavili k ránu zároveň se svými lidmi na stanovištích, která jim Skirvojllo určil.

Lesu i lesním potyčkám uvyklí Žmujdžini se tak dobře schovali za kmeny, keře i mladé jedloví, jakoby je byla země pohltila. Člověk se neozval, kůň nezařičel. Chvílemi přeběhla tam kolem čekajících lidí tu menší, tu zase větší zvěř lesní a teprv, když téměř o ně zavadil, dala se ulekána a sumtíc na útěk.

Tak uplynulo několik hodin. Čekající již počínali býti netrpělivi, když tu najednou směrem od silnice zaslechli krákorání vran.

„Znamení," zašeptal Zbyško Hlavovi.

A co by se dva otčenáše pomodlil, objevil se Žmujdžin na malém střapatém koníku, jehož kopyta byla ovinuta beraní koží, aby nebylo slyšeti klusání a aby stopy v blátě nezůstavovala.

Jeda, rozhlížel se bystře na všechny strany, a uslyšev najednou z houštiny odpověď na krákorání, zmizel v lese, a za chvilku již byl u Zbyška.

„Jdou!" řekl.

„Kolik?" tázal se tiše Zbyško.

„Asi sto padesát mužů, pod vedením dvou rytířů, jedou také vozy před oddílem a asi na dva dostřely od nich „stráž", sestávající z osmi lidí, kteří často sjíždějí se silnice a pro-

hlížejí les i houštiny. Za nějaké čtvrt hodiny zde budou. Oddíl se pomalu přibližoval.

Ve výmolech u silnice ukrytí Žmujdžini viděli dokonale čeleď, jež byla na přední stráži, jak na zatáčce stanula a spolu rozmlouvala. Náčelník, statný rudobradý Němec, kynul jim, aby mlčeli a potom naslouchal. Chvíli bylo patrno, že váhá, má-li zajeti do lesa, či má-li nejbližší okolí prozkoumati. Konečně však uslyšel klování datlů a pomyslil si, že by ptactvo tak volně nepracovalo, kdyby byl někdo v lese ukryt. Mávnul tedy rukou a vedl oddíl dále.

Zbyško čekal, pokud za poslední zatáčkou nezmizeli, pak se tiše přiblížil k silnici v čele důkladněji ozbrojených mužů. Byl mezi nimi Macko, Čech, oba vládykové ze Senkavice, tři mladí rytíři od Těchanova a několik vzácnějších, lépe ozbrojených bojarů žmujdžských. Dalšího skrývání nebylo již příliš třeba, protože Zbyško zamýšlel ihned, jakmile se Němci objeví, vrhnouti se na střed šiku, roztrhnouti jej a hnáti pak na celý oddíl útokem. Po chvíli čekání daleká ozvěna přinášela ozvuk lidských hlasů. Hlava zbystřil sluch.

„Zpívají, zatracená havěť!“ zašeptal.

A opravdu. Němci zpívali a vůbec ne píseň pobožnou, což bylo lze snadno již z nápěvu poznati, také bylo lze rozeznati, že nezpívá mnoho lidí, jen několik, a všichni opakují jen jediný výraz, který se po celém lese velmi hlučně rozléhal. A tak šli na smrt veselí, plní ochoty, z nenadání.

Silnější vánek také již jasně donášel výkřik, který všichni sborem opakovali: „Tantaradei! Tantaradei!“ a zároveň uslyšel Čech slova známé mu písně:

— — — — — — — — — — —
Bi den rosen er vol mac.
Tantaradei!
Merken va mir' z houlet lac . . .
— — — — — — — — — — —

V tom píseň ustala, neboť po obou stranách oddílu se rozléhalo krákorání tak hlučné, jako by se v tom lesním zákoutí konal havraní sněm. Němci se divili, kde se tam mohlo vzíti najednou tolik vran a proč všecky hlasy zní zdola, a ne s vrcholků stromů. První řada pěší čeledě se právě objevila na zatáčce, a zůstala jako přikována, spatřivši neznámé, proti nim stojící jezdce.

V tom okamžiku se Zbyško již sklonil v sedle, bodl koně ostruhami a rozjel se:

„Na ně!"

Za ním se rozjeli ostatní. Z obou stran lesa zavzněl hrozný křik žmujdžských bojovníků. Asi dvě stě kroků dělilo Zbyškovy lidi od Němců, kteří okamžitě nachýlili les kopí proti jezdcům, zatím co se následující řady s velikou rychlostí obrátily čelem k oběma stranám lesa, aby se bránily proti útokům se strany.

Zbyško udeřil na ně tryskem, ale bezvýsledně. Němci pozáželi tenké konce těžkých kopí i dřevcí do země a postavivše za ně své štíty, drželi se tak statečně, že slabé zbraně žmujdžinů zeď tu proraziti nemohly.

Mackův kůň, raněn jsa kopím do holeně, vzepjal se na zadních nohou a hned na to zaryl se nozdrami do země. Chvíli se smrt vznášela nad starým rytířem, avšak on, zkušený v nejrůznějších příhodách, vytáhl nohy z třemenů, chopil silnou dlaní ostří německého dřevce, které zatím, co se mělo pohroužiti do jeho prsou posloužilo mu k opření. Pak skočil mezi koně a tasiv meč, počal jím na kopí i štíty doražeti. Čech, který nadevše důvěřoval sekeře, vrhl se s ní na hromadu Němců.

Bojarové žmujdžští sekali svými noži bez jilců po hrotech i po dřevcích, z jejichž pozadí na ně hleděly tváře lancknechtův, udivené a jakoby vztekem a zarputilostí zkřivené! Ale šik přece nebyl proražen. Němci tedy posud byli vítězi.

V tom se stalo něco neočekávaného, co osud zuřivé bitvy rázem rozhodlo. Jeden z vladyků Lenkavických padl, druhý při pohledu na mrtvolu bratrovu sehnul se, neslézaje s koně a zvedl tělo bratrovo se země, chtěje jej patrně před rozšlapáním zachrániti a někde na klidném místě složiti. Ale v tom okamžiku se zmátl žalem, nová vlna vzteku se mu vhrnula k mozku a zbavila jej duchapřítomnosti docela. Místo aby sjel s cesty, udeřil na lancknechty a vhodil mrtvolu na ostří kopí.

Kopí se jí zabodla do prsou a sklesla pod tím břemenem, než pak Němci byli sto kopí z mrtvoly vyprostiti, vrhl se šílenec jako bouře na šiky a kácel lidi jako vichřice stromy.

V okamžiku bylo mnoho ozbrojených rukou proti němu napřaženo, četná kopí probodala boky jeho koně, ale zatím se šik zakolísal a nežli byl s to zase pevně se srazili, vpadl za vládykou z Lenkavice jeden z bojarů žmujdžinských, který byl právě nejblíže, za ním Zbyško, potom Čech a strašlivá řež se každou chvíli zvět-

„Již nejsi v zajetí!“ řekl Zbyško. „Vyrval jsem tě jim!“ (Str. 257.)

šovala. Ostatní bojaři nyní všude zvedali mrtvoly a vrhali je na ostří německých kopí; se stran dotírali pěší Žmujdžini. Nyní se celý až posud pevně sevřený šik Němců zakolísal znova, zachvěl se jako dům, v němž pukají zdi, rozštěpil se jako dřevo pod klínem a konečně byl rozražen docela.

Bitva se v okamžiku změnila v řež. Dlouhá kopí a dlouhé dřevce německé byla jim v nastalé tlačenici jen na obtíž. Za to nože v rukou jízdných Žmujdžinů byly v plné práci. Z obou stran hrnuly se stále nové houfy bojovníků ve vlčích kožích, s vlčí krvežíznivostí v prsou. Přemožení odhazovali zbraně. Někteří stáli vztyčení, bledí s očima zavřenýma; jiní se modlili. Někteří také hleděli prchnouti do lesa, jiní zase, stavíce se raněnými nebo zabitými, padali na zem, domnívajíce se, že takto smrti uniknou.

Les přestal šuměti, jakoby se lekl smrti.

Konečně padla poslední hrstka křižácká. Lancknechti padli téměř všichni a dva vůdcové obklíčeni se všech stran houfy Žmujdžinů i rytířů, museli se konečně poddati.

Když byli odzbrojeni, Macko i Zbyško přistoupili k nim, ptajíce se na jejich jméno.

„Arnold von Baden," odpověděl mladý rytíř.

„Siegfried de Löwe," řekl druhý.

Uslyšev to strašné jméno, vrhl se Zbyško celý bez sebe, s napřaženou sekerou na rytíře.

Macko však jej hned zadržel. „Šílený člověče, chceš se pokrýti hanbou na věky? — Vždyť se vrháš na bezbranného!"

„Kde je Danuška?" vzkřikl Zbyško.

Siegfried de Löwe pohrdavě mlčel. Ale v tom okamžiku se vrhl jakýsi člověk k nohám Zbyškovým, volaje: „Pane! Vysvoboditeli a dobrodinče! Sluha tvůj ti prvý zvěstuje šťastnou novinu. Dcera rytíře Juranda je zde, na jednom z vozů."

„Sanderus!" vzkřikl Hlava. A Zbyško bled rozčilením, neptaje se již ani slova, pádil k vozům. Macko a Hlava běželi za ním. U jednoho z vozů, pokrytých plátnem, stála známá jim služka Řádu. Hlava ji chytl za hrdlo a Zbyško přiskočil k vozu.

„Danuško! Danuško!" zvolal mocně, rozhrnuje plátno. Ale na jeho volání nikdo neodpovídal, jen z kouta vozu zaslechl rychlý, hlasitý dech, jako ochočeného zvířátka.

„Danuško! Pro boha! To jsem já! — Zbyško!"

A v tom spatřil v přítmí její oči široce rozevřené, ustrašené, bezduché. Skočil rychle k ní a chytl ji za ruce, ale ona ho vůbec

nepoznala a vyprošťujíc se z jeho rukou, opakovala tiše, udýchaně:

„Bojím se! Bojím se! Bojím se!“

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nepomohla ani laskavá slova, ani hlazení, ani zaklínání. Dánuše nepoznávala nikoho a nenabyla vědomí.

Jediným citem, který celou její bytost ovládl, byl strach podobný plaché úzkosti, jakou jeví chycená ptáčata. Když jí byl přinesen pokrm, nechtěla jísti před lidmi, ačkoliv ze smutných pohledů, které na jídlo vrhala, bylo viděti, že má hlad, který snad nebyl již dávno ukojen. Zůstala-li sama, vrhla se na pokrm s chtivostí divokého zvířete.

Zbyško ji dal co nejrychleji dopraviti do nejbližší chaty, tam ji žena k tomu účelu najatá oblékla do čistého prádla a upravila měkké lože z koží zvířecích. Ale jakmile Zbyško vešel do chaty, skočila Danuše v tom okamžiku do kouta a schovala se za kupu suchého chmele. Marně ji Zbyško zapřísahal, marně vztahoval ruce, tlumě v sobě slzy. Nechtěla ze svého úkrytu vyjíti ani tehdy, když v chatě vzplanul oheň a při jeho záři mohla dobře rysy mladého rytíře rozeznati.

On pak hleděl na její vyhublou tvář s utkvělým výrazem strachu, na hluboce zapadlé oči a srdce mu krvácelo bolestí i vztekem při myšlence, v jakých rukou byla a jak s ní zacházeli. Když ji na chvíli nechali samu, připlížila se na lože z koží zvířecích a v brzku sklížil sen její znavená líčka. Zbyško se zoufalstvím v srdci se šel poradit s Mackem a Hlavou, co by měl dále činiti.

„Nač mnoho řečí,“ řekl Macko, „nejhlavnější je, odeslati napřed Jurandovi toho pekelníka Siegfrieda — ať má ještě před smrtí radost!... A já budu hned klidnější, jak ti nebude to křižácké hadí plémě na očích, neboť kdyby, Bůh chraň, Danuše zemřela jsi zase s to vrhnouti se s nožem na něho a věčnou hanbou celý náš rod poskvrniti.... A také Juranda musíme zpraviti, že se jeho dcera nalezla.“

„Dovolte, pane,“ ozval se Hlava, „abych já s tou novinou jel, a také Křižáka mi dejte, já ho již na pravé místo dopravím a vytřepu spychovskému pánu z pytle k nohám.“

„Nuže, jeď tedy hned,“ řekl Macko, „protože bych dostal rád co nejrychleji Křižáka s očí Zbyškových.“

„Za hodinu vyjedu, jen nyní se postarám, aby byla karabáči

dobře zmrskána ta podlá bestie, ta služka křižácká, která naši mladou paní tak utrápila," řekl Hlava odcházeje.

„My také," řekl Macko Zbyškovi, jenž stál všecek zdrcen a mlčky, „my také musíme nejdéle zítra ráno odtáhnout. Ačkoliv nás zde sedláci vedou tajnými stezkami, přece budeme teprv v kraji knížete Januše bezpečni."

Zbyško, aby neprobudil a nepolekal Danuši, chodil po špičkách do chaty a jen z daleka hleděl na spící. Pak zase tak tiše odcházel a sedal na prahu, aby byl na každé její zavolání pohotově.

Danuše spala stále hluboce, ač nepokojně.

Zbyško si přece však mnoho dobrého z toho spánku sliboval. Maje pak duši dobrou a mysl prostou, povznášel ji k Bohu a ptal se sama sebe: čím by se odvděčil, čím by se odplatil, co by nějakému kostelu obětoval ze zásob svých, ze zrna, ze stád, z vosku nebo z jiných podobných, moci Boží milých věcí. Tak promyslil a proseděl téměř celou noc. Když se rozednívalo, pohlédl mladý rytíř neklidně do chaty. Danuše stále spala, jen na ubledlé před tím tvářičce kvetly nyní silné ruměnce.

Zbyško vešel a zahleděl se na ni, ona pak vůbec neotevřela očí, ale po nějaké chvíli se jí ústa zachvěla a ona zašeptala, jako by zavřenýma očima viděla:

„Zbyško!"

On padl v tom okamžiku před ní na kolena, chytl její vyhublé ruce a líbaje ji s nadšením, volal hlasem přerývaným:

„Bohu díky! Danuško, poznala jsi mne?"

Jeho hlas ji úplně probudil, sedla si tedy na loži a s očima již otevřenýma opakovala:

„Zbyško!"

Pak chvilku mžikala a potom se jakoby s údivem kolem sebe rozhlížela.

„Již nejsi v zajetí!" řekl Zbyško. „Vyrval jsem tě jim a jedeme do Spychova."

Ale ona vyprostila ruce z jeho rukou a řekla:

„To je všecko proto, že jsme tatíčkova dovolení neměli. Kde je paní?"

„Probuď se, jahůdko. Kněžna je daleko a my jsme tě Němcům vyrvali."

Ona odpověděla, jako by slov těch neslyšela a na něco si vzpomínala:

„Vzali mi také loutnu a o zeď ji rozbili.“

„Pro milého Boha!“ zvolal Zbyško. A tu teprv zpozoroval, že její oči se lesknou bez vědomí a její líce jsou rozpáleny. V tom okamžiku mu projela hlavou myšlenka, že snad je těžce nemocna a že vyslovila dvakrát jeho jméno jen proto, že se jí namanul v horečce.

Srdce se mu zachvělo leknutím a studený pot mu vyrazil na čele.

„Danuško,“ řekl, „vidíš mne a rozumíš mi?“

A ona hlasem pokorně prosebným odpověděla:

„Pít! Vody!“

„Ježíši milosrdný!“

I vyskočil z chaty, na cestě vrazil do starého Macka, který právě se šel podívat, jak se Danušce daří — vykřiknuv jen jediné slovo „vody“ — pádil k potoku tekoucímu na blízku v houštině a uprostřed lesních mechů.

Za chvilku se vrátil s naplněnou nádobou a podal ji Danuši, která ji hltavě vypila.

Pak vešel do světnice Macko a pohlédnuv pozorně na chorou zvážněl:

„Má horečku?“ řekl.

„Ano!“ zaúpěl Zbyško.

„Rozumí, co mluvíš?“

„Ne!“

Stařec svraštil obočí, potom zvedl ruku a počal se tříti po krku.

„Co dělat?“

„Nevím.“

„Jen jediné nám zbývá,“ začal Macko.

Ale Danuše jej v tom okamžiku přerušila. Napivši se, upřela na něho své horečkou rozšířené oči a pak řekla:

„A vám jsem také neublížila. Mějte smilovaní!“

„Vždyť mám s tebou smilování, mé dítě, a chci jen tvému dobru,“ odpověděl Macko dojat velice.

A potom Zbyškovi:

„Slyš! Nepomůže jí to, jestli ji zde necháme. Jak jí vítr ofoukne a slunce ohřeje, snad jí bude lépe. Jen neztrácej hlavu, chlapče,

svolej lidi, dej ji uložiti do nosítek vystlaných kožemi, pak vemte několik žen k obsluze a dejte se hned na cestu do Spychova."

Zbyško trochu oživen dobrou nadějí, běžel hned pro lidi i ženy, a brzy na to se dal smutný průvod nejkratší cestou k Mazovsku.

XIX.

Byl již docela večer, když se Hlava se zajatcem na hradě spychovském objevil. Při zprávě o jeho příjezdu vyběhly mu Jagienka se Siciechovnou vstříc. Přišel také kněz Kaleb i Tolima a všichni najednou zasypávali zbrojnoše otázkami vedouce jej do komnaty. Když se konečně dostal Hlava k slovu, počal vypravovati, jak zajali Siegfrieda a jak potom nalezli nemocnou a zbědovanou Danuši.

Uslyševši to Jagienka, běžela hned Jurandovi oznámiti, že se Danuška nalezla a že se za nedlouho do Spychova vrátí.

Kněz Kaleb padl na kolena a chvíli se mlčky modlil; pak vstav, obrátil se k přítomným a řekl:

„Nevysvobodil Bůh Danušku proto, aby rozum její i duši v temnotách a vládě mocí nečistých zůstavil! Položí na ni Jurand své svaté ruce a jediná modlitba jí rozum i zdraví navrátí."

„Rytíř Jurand?" ptal se udiveně Čech. „Což má takovou moc? Tož se stal za živa svatým?"

„Před Bohem je již za živa a až zemře, budou míti lidé na nebesích o jednoho patrona mučedníka více."

„Zajisté!" řekl Čech.

Další rozmluvu přerušil příchod Jagienčin.

„Oznámila jsem mu," řekla, „novinu opatrně, aby jej náhlá radost nezabila, a on hned padl před křížem a modlil se.

„On beztoho celé noci tak leží a dnes tím více jistě do rána nevstane,“ řekl kněz Kaleb.

A tak se též stalo. Několikrát se na něho podívali a pokaždé jej nalezli ležícího, ne však spát, nýbrž v tak horlivé modlitbě, že se úplnému sebezapomenutí podobala. Strážník, který s hradní věže pohlížel na okolí a bděl podle zvyku nad Spychovem, pak vyprávěl, že viděl té noci jakousi neobyčejnou jasnost v komnatě starého pána.

Teprve druhého dne z rána, když Jagienka zase k němu dohlédla, dal znamení, že chce viděti Hlavu a jeho zajatce.

Vyvedli tedy Siegfrieda z podzemí s rukama křížem na prsou spoutanýma a všichni zároveň s Tolimou se odebrali k starci.

V prvém okamžiku si jej nemohl Čech dobře prohlédnouti. protože okna, v nichž byly napiaté blány, propouštěla málo světla a den byl přitmělý následkem mraků, které celé nebe úplně pokryly a hrozný příval věštily. Ale když bystré jeho oči soumraku přivykly, sotva jej poznal, tak zhubeněl a seschl se. Obrovský muž se změnil v obrovského kostlivce. Tvář měl tak bílou, že se příliš od mléčné barvy vlasů a vousů nelišila.

U křesla stál stůl a na něm kříž, džbán vody a bochník černého chleba, do něhož byla zabodnuta miserikordia čili hrozný nůž, jehož rytíři užívali k dobíjení raněných. Jiného pokrmu mimo chléb a vodu Jurand již dlouho nepožíval. Za oděv mu sloužil hrubý žíněný, povříslem přepásaný šat, který na holém těle nosil. Tak od svého návratu ze ščitenského zajetí žil bohatý a strašný kdysi pán ze Spychova.

Zaslechnuv příchozí, odstrčil svou ochočenou vlčici, která mu zahřívala bosé nohy a naklonil se dozadu. V tu chvíli se Čechovi zdálo, že je Jurand mrtev.

Nastala chvíle očekávání, neboť všichni si myslili, že dá znamení, aby někdo začal mluviti. Ale on seděl bez hnutí, bílý, klidný, s ústy trochu otevřenými, jakoby byl opravdu ve věčný spánek smrti pohřížen.

„Je zde Hlava,“ ozvala se konečně Jagienka, „chcete jej vyslechnout?“

Pokynul hlavou na znamení, že chce, a Čech zase vypravoval všecko, co se stalo. Ale nechtěje starému mučedníkovi přidávati bolesti k dobré zprávě a probouzeti v něm nový neklid, zatajil, že mysl Danuščina dlouhými dny krutého zajetí a utrpení je pomatena.

Za to maje srdce proti Křižákovi zatvrzelé a prahna, aby byl Siegfried co nejnemilosrdněji potrestán, zúmyslně nezatajil, že ji nalezli polekanou, vyhublou, nemocnou, že bylo viděti, jak katovsky bylo zacházeno s ní, a že kdyby byla déle v těch hrozných rukou zůstala, byla by právě tak zhasla a zvadla, jak vadne a hyne ušlapaný květ.

Chmurné to vypravování provázel neméně chmurný hukot blížící se bouře. Měděně zbarvené vlny mraků válely se stále mocněji nad Spychovem.

Jurand poslouchal vypravování úplně bez hnutí, tak že se přítomným mohlo zdáti, že spí. Ale slyšel přece a rozuměl všemu, neboť když začal Hlava mluviti o Danušině utrpení, objevily se v jeho očních důlcích dvě veliké slzy a skanuly po lících. Ze všech pozemských citů mu zůstal jen jediný: láska k dítěti. Pak se jeho zsinalá ústa začala pohybovati modlitbou. Venku se ozvalo první, ještě vzdálené zahřmění a blesky každou chvíli osvětlovaly okna. On se dlouho modlil, a zase mu kapaly slzy na bílou bradu. Když se domodlil, bylo ještě dlouho ticho, které příliš se prodlužujíc, stalo se konečně všem nesnesitelným, protože nevěděli, co počít.

Konečně starý Tolima, pravá ruka Jurandova, soudruh ve všech bitvách a hlavní strážce Spychova, řekl:

„Stojí před vámi, pane, ten pekelník, ten vlkodlak křižácký, který katoval vás i dítě vaše: dejte mi znamení, jak s ním mám naložiti a jak jej potrestati?“

Na ta slova tvář Jurandova náhle zazářila — i pokynul, aby vězně přímo před něho přivedli.

Dva čeledínové jej okamžitě chytli za ramena a přivedli před starce. Ten pak vztáhl ruku, přejel jí po tváři Siegfriedově, jakoby si chtěl připomenouti nebo vrýti naposledy v paměť jeho rysy, pak ji spustil na prsa Křižákova, nahmatal zkřížené na nich ruce, dotknul se provazů — a zavřev zase oči, sklonil hlavu nazad. Přítomní se domnívali, že se rozmýšlí. Ale ať činil cokoliv, netrvalo to dlouho. Probrav se za chvilku, pokynul směrem k bochníku chleba, v němž byla zabodnuta zlověstná zbraň — misericordia.

V tom okamžiku Jagience, Čechovi ba i starému Tolimovi i všem čeledínům se zatajil v prsou dech.

Trest byl stokrát zasloužen, pomsta spravedlivá, ale při myšlence, že onen položivý stařec bude po hmatu řezati zajatce, všem se zachvělo srdce.

On však, uchopiv mečík uprostřed a opřev ukazováček o špičku ostří, aby věděl, čeho se dotýká, počal provazy na rukou Křižákových přeřezávati.

Překvapení zmocnilo se všech, neboť pochopili jeho přání — a nechtěli svým očím věřiti. Toho jim však přece bylo přespříliš. Napřed začal reptati Hlava, po něm Tolima a po nich ostatní čeleď. Jedině kněz Kaleb se ptal hlasem, v němž se dusily slzy:

„Bratře Jurande, co chcete? Chcete snad zajatci dáti volnost?"

„Ano!" odpověděl Jurand pokynem hlavy.

„Chcete, aby odešel bez pomsty i trestu?"

„Ano."

Hlasy hněvu a pobouření se ještě sesílily, ale kněz Kaleb nechtěje, aby byl zmařen tak neslýchaný skutek milosrdenství, obrátil se k reptajícím a zvolal:

„Kdo se smí svatému protiviti? Na kolena!"

A poklekna, jal se modliti:

„Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno tvé, přijď království tvé."

I odříkal „Otčenáš" do konce. Při slovech „odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům" se jeho oči bezděky obrátily k Jurandovi, jehož tvář opravdu zářila jakýmsi nadzemským světlem. A onen pohled, spojený se slovy modlitby, naplnil srdce všech přítomných zkroušeností. I starý Tolima, s duší neustálým válčením zatvrzelou, požehnav se křížem svatým, objal Jurandovo koleno a řekl:

„Pane, má-li se vůle vaše vyplniti, je nutno zajatce až k hranicím doprovoditi.

„Ano," pokynul Jurand.

Blesky osvětlovaly okna stále častěji — bouře se blížila víc a více.

XX.

Dva jezdci spěchali uprostřed vichru a chvílemi pravého lijavce, ke spychovské hranici: Siegfried a Tolima.

Tolima doprovázel Němce z obavy, aby jej cestou nezabil lid podružný nebo čeleď spychovská, která strašnou nenávistí a pomstychtivostí proti němu jen hořela. Siegfried jel beze zbraně, ale též bez pout.

Bouře, kterou hnala vichřice, byla již těsně nad mini. Chvílemi, když z nenadání zahřmělo, sedali koně na zadní nohy. Oba jeli v hlubokém mlčení zapadlou roklí. Často byla cesta tak úzká, že jeli tak blízko sebe, že se jedny třemeny o druhé třely. Tolima, uvyklý již od mnoha let hlídání zajatců, pohlédl i nyní každou chvíli ostražitě na Siegfrieda, jako by se mu jednalo o to, aby náhle neprchl — a pokaždé jej bezděky projel mráz, neboť se mu zdálo, že oči Křižákovy svítí po tmě jako oči zlého ducha nebo upíra. Napadalo mu také, aby se požehnal, ale při pomyšlení, že vůči znamení kříže mu třeba zavyje nelidským hlasem a změniv se v ohyzdnou podobu, začne sekati zuby, zmocňoval se ho ještě větší strach.

Starý bojovník, který se uměl bíti stejně v souboji i s celými houfy Němců, jako jestřáb bije hejno koroptví — bál se přece sil nečistých a nechtěl s nimi míti nic co dělat

Oddechl si také z plných plic, když konečně mohl svému společníkovi říci:

„Hle, zde je naše hranice a k vaší je již nedaleko. Jeďte volný a, jestli vás svědomí neutrápí a blesk boží nezasáhne, od lidí vám nic zlého nehrozí."

To řka, obrátil se, a Siegfried jel ku předu s jakousi divokou zkamenělostí v tváři; neozval se ani jediným slovem, jako by ani neslyšel, že někdo k němu promluvil. A jel dále širší již silnicí, takřka ve snu.

Bouře jen na krátko ustala a jen na chvilku se vyjasnilo. Setmělo se zase tak, jako by na svět padla noční tma, a mraky snesly se nízko až téměř nad samý les.

Shora se ozývalo zlověstné hučení, jakoby netrpělivý sykot a dunění hromů, které ještě anděl bouře zdržoval.

Ale blesky osvětlovaly již každou chvilku oslepujícím jasem hroznou oblohu i ustrašenou zemi. Když se zablesklo, bylo viděti širokou cestu, táhnoucí se mezi dvěma černými stěnami lesa a na cestě uprostřed osamělého jezdce na koni.

Siegfried jel polo v bezvědomí, sžírán horečkou. Zoufalství mu sžíralo duši od doby smrti Rotgierovy, zločiny ze msty spáchané, hryzení svědomí, děsivá vidění, duševní muka mátly jeho rozum již tak dalece, že jen s největším úsilím se bránil šílenství, ba chvílemi se mu také poddával. Nyní pak — svízele cesty, kterou urazil pod tvrdou rukou Čechovou, noc strávená ve spychovském vězení, nejistota osudu a nade vše onen neslýchaný, téměř nadlidský skutek lásky a milosrdenství Jurandova, jímžto byl přímo ohromen, vše to jej zdrtilo docela.

Chvílemi v něm tuhlo a vázlo myšlení tak, že úplně ztrácel vědomí, co se s ním děje, ale pak jej zase probouzela horečka a budila v něm jakýsi temný pocit zoufalství, zatracení, zkázy — pocit, že vše již minulo, shaslo, skončilo se, že nadešel konec, že vůkol je noc a noc a nicota, a že se proti němu rozevírá jakási hrozná propast, vyplněná hrůzou a zděšením, do které však přece musí jít.

„Pojď! Pojď!" zašeptal mu náhle do ucha jakýsi hlas.

On se ohlédl — a spatřil smrt. Kostlivec sedící na kostře koně, stanul mu těsně po boku a zachrastil suchými kostmi.

„Tys to?" tázal se Křižák.

„Jsem! Pojď! Pojď!"

Ale v tom okamžiku zpozoroval, že s druhé strany má také společníka: třemen v třemeni, jel jakýsi tvor, podobný tělem člo-

věku, ale s tváří nelidskou. Hlavu měl zvířecí se špičatýma ušima. dlouhou, špičatou a černými chlupy pokrytou.

„Kdo jsi?" zvolal Siegfried.

Ten pak místo odpovědi na něho vycenil zuby a zavrčel. Siegfried zavřel oči, ale hned na to uslyšel ještě silnější chraštění kostí a nějaký hlas mu volal přímo do ucha:

„Je čas! Čas! Pospěš si! Pojď!"

On odpověděl:

„Jdu!"

Ale ta odpověď se vydrala z jeho prsou tak, jako by to někdo jiný vyslovil. Potom, jako by byl hnán nějakou nepřemožitelnou mocí, slezl s koně, sňal s něho vysoké, rytířské sedlo a potom také uzdu. Jeho společníci slezli také, ale neustoupili od něho ani na okamžik — a zavedli jej do prostřed cesty na kraj lesa. Tam mu černý upír nachýlil větev a pomohl mu uvázati na ni řemen uzdy.

„Pospěš si!" zašeptala smrt.

„Pospěš si!" zašuměly jakési hlasy ve vrcholcích stromů.

Siegfried, jakoby ve snu, udělal smyčku z řemenu — a vystoupiv na sedlo, které před tím položil pod strom, zadrhl si ji na krk.

„Odkopni sedlo! . . . Již! . . . Aa!"

Odkopnuté sedlo odletělo několik kroků — a tělo nešťastného Křižáka těžce se zavěsilo.

Okamžik se mu zdálo, že slyší jakési chroptivé, dušené řičení, že se ten šeredný upír vrhl na něho, zakolísal jím a pak mu počal zuby drásati prsa, aby mu srdce vyhryzl. Ale pak spatřily jeho hasnoucí zřítelnice ještě něco jiného: Smrt se rozplynula v bělavý mráček, který pomalu letěl k němu, objal jej, zastřel, obklopil a zakryl konečně všecko ohromnou, neproniknutelnou záclonou.

V tom okamžiku se bouře s nesmírnou vzteklostí rozzuřila. Hrom udeřil do prostřed cesty s tak strašným rachotem, jako by se země ve svých základech bořila. Celý les se prohýbal ve vichřici. Šumění, svištění, vytí, skřípání kmenů a třesk lámajících se větví, naplňovaly lesní hlubinu.

Vlny deště, hnané vichřicí, zakryly celý svět — a jen za krátkých, krvavých blesků bylo možno viděti nad cestou divoce rozhoupaný trup Siegfriedův.

Teprv za deset dní po příjezdu Hlavově stanul Zbyško na hranici spychovské, ale Danuše byla již tak blízka smrti, že úplně

pozbýval náděje, že ji živou domů doveze. Hned následujícího dne, když začala nepříčetně na otázky odpovídati, zpozoroval, že není jen mysl její zmatena, nýbrž že také tělo její zachvátila jakási choroba, proti níž není jíž síly v tom zajetím, vězněním, mukami a neustálým strachem vyhublém dítěti.

Snad ohlasy zuřivého boje, který svedli Zbyško a Macko s Němci, přeplnily ten kalich úzkosti a snad právě v té chvíli se jí ona nemoc zmocnila. Jisto je, že od té doby ji horečka až do konce cesty ani na chvilku neopustila. Byla to v jistém ohledu okolnost příznivá, neboť strašnou pustinou, za nesmírných nesnází vezl ji Zbyško jako mrtvou, bez vědomí a o ničem nevědoucí.

Když pustinu přejeli, když se dostali do „zbožného" kraje, mezi osady kmetů a k sídlům šlechtickým, byl svízelům i nebezpečí konec.

Lidé, dověděvše se, že je to dítě jejich rodu, vyrvané z rukou křižáckých a k tomu ještě dcera slavného Juranda, o němž zpěváci tolik písní zpívali po hradech, dvorech i chatách, předstihovali se v prokazování úsluh a laskavostí. Snášeny zásoby i pro koně. Všecky dvéře byly Zbyškovi dokořán otevřeny. Zbyško již nemusel vézti Danuši v kolébce mezi koni, protože silní jinoši ji přenášeli ode vsi ke vsi v nosítkách tak pečlivě a ostražitě, jako by nějakou svátost nesli. Ženy ji zahrnovaly nejpečlivějším ošetřováním. Mužové, poslouchajíce vypravování o jejím utrpení, skřípali zuby, a nejeden ihned si připial brnění, chopil se meče, sekery nebo kopí, a jel dále se Zbyškem, aby se „nádavkem" pomstil, neboť nezdálo se jim býti dostatečným, splácela-li se tomu pokolení křivda křivdou. Ale Zbyško nemyslil v tu chvíli na pomstu, nýbrž jedině na Danuši. Žil mezi paprsky naděje, neboť chvílemi bývalo nemocné lépe — a mezi čirým zoufalstvím, když se její stav patrně zhoršoval. Nemohl se již klamati.

Nejednou z počátku mu prolétla hlavou pověrčivá myšlenka, že snad někde tam po neschůdných cestách, kudy jeli, jede za nimi krok za krokem smrt a číhá jen na příhodnou chvíli, aby se vrhla na Danuši a vyssála z ní zbytek života.

Vidění to, ba spíše pocit, bývalo zvláště za temných nocí tak zřetelné, že se ho nejednou zmocňovala zoufalá touha obrátiti se, vyzvati smrt jako nějakého rytíře na souboj a potýkati se s ní až do posledního dechu. Ale na konci cesty bylo ještě hůře, neboť necítil smrt za průvodem, nýbrž v samém průvodu, ovšem neviditelnou, ale tak blízkou, že jej mrazivý její dech již ovíval.

Chápal také, že proti tomu nepříteli statečnost nic nepomůže, ani silná ruka, ani zbraň, a že mu bude nutno odevzdati bez rady a pomoci nejdražší hlavu smrti v šanc bez boje.

Ale právě několik hodin cesty před Spychovem padl do jeho duše jasnější paprsek naděje. Líce Danuščiny počínaly blednouti, oči pozbývaly matnosti, dech byl méně hlasitý a volnější. Byli snad asi míli od Spychova, daleko od obydlí lidských, na úzké cestě mezi poli a lukami.

Ale planá hrušeň na blízku poskytovala dosti ochrany před sluncem, zastavili se tedy pod jejími větvemi.

Čeleď slezla s koní a pustila je, aby se pásli na svěží trávě. Dvě ženy najaté ku posluze Danušině a jinoši, kteří ji nesli, unaveni cestou i parnem lehli si ve stínu a usnuli; jedině Zbyško bděl u nosítek a usednuv si na kořenech hrušně, nespouštěl choré s očí.

Ona pak ležela v poledním tichu klidně, s očima zavřenýma. Zbyškovi se však přece zdálo, že nespí. Když na druhém konci rozsáhlé louky člověk, který kosil seno, počal naklepávati kosu, zachvěla se lehce a otevřela na chvilku oči, ale hned zase je zavřela. Její ňadra se zvedla jakoby hlubším oddechem a ze rtů prodralo se sotva slyšitelně:

„Kvítí voní . . .“

Byla to prvá nezmatená, v horečce nepronesená slova, která od počátku cesty vyslovila; neboť z louky prohřáté sluncem přinášel vánek opravdu silnou vůni, v níž bylo cítiti seno i med i různé byliny.

Zbyškovi při myšlence, že se choré vrací vědomí, poskočilo srdce radostí. V prvém záchvatu se jí chtěl vrhnouti k nohoum, ale z obavy, aby ji nepolekal, zdržel se, klekl jen u nosítek a skloniv se nad ní, tiše zvolal:

„Danuško! Danuško!“

Ona zase otevřela oči. Chvíli na něho hleděla, pak jí úsměv rozjasnil tvář a právě tak, jako dříve v chatě, ale s mnohem větším vědomím vyslovila jeho jméno:

„Zbyško!“

Pokusila se také vztáhnouti k němu ruce, ale následkem nesmírné slabosti se jí to nepodařilo. On pak jí hned objal se srdcem tak dojatým, jako by jí děkoval za nějakou nesmírnou miost.

„Probudila jsi se!“ řekl. „Ó Bohu chvála . . . Bohu . . .“

Pak mu selhal hlas — a chvíli hleděli na sebe mlčky. Polní ticho rušil jen vonný vánek se strany louky, který šuměl v listí hrušně, svištění lučních kobylek v trávě a vzdálený, neurčitý zpěv sekáčův.

Danuše hleděla se stále větším vědomím a nepřestávala se usmívati, úplně jako děcko, které ve snu vidí anděla.

Ale pomalu se jí začal v očích zračiti jakýsi údiv.

„Kde jsem?" řekla.

V tom okamžiku se vydral z jeho úst celý roj krátkých, radostí přerušovaných odpovědí:

„U mne jsi! Pod Spychovem! K tatíčkovi jedeme! Skončeno již tvé utrpení! Ach! Danuško má! Hledal jsem tě a vysvobodil tě! Již nejsi v moci německé. Neboj se! Hned budeme ve Spychově. Byla jsi nemocna, ale Pán Ježíš se smiloval! Co tu bylo bolestí, co pláče, Danuško! . . . Nyní již je dobře! . . . Nyní jen štěstí tě očekává. Ach, co jsem se nahledal! . . . Co jsem se naputoval! . . . Ach, mocný Bože! Ach!" A oddechl si z hluboka a téměř s pláčem, jako by poslední zbytek svého bolu s prsou shazoval.

Danuše ležela klidně, na něco si vzpomínajíc. Konečně se její rty pohnuly a řekla:

„Tys tedy na mne nezapomněl?"

A dvě slzy skanuly jí zvolna po lících na polštář.

„Jak bych na tebe mohl zapomenout!" zvolal Zbyško.

Bylo pak v tom tlumeném výkřiku více síly, než v největším zaklínání i přísahách, protože ji stále celou svou duší miloval a od chvíle, kdy ji měl při sobě, stala se mu dražší než celý svět.

Ale zase nastalo ticho; v dáli jen sedlák přestal zpívat a zase brousil ocelkou kosu.

Ústa Danuščina se zase pohybovala, ale šeptem tak tichým, že Zbyško ničeho nedoslýchal. Skloniv se tedy nad ní, ptal se:

„Co, má jahůdko, povídáš?"

A ona opakovala:

„Kvítí voní . . ."

„Protože jsme u louky," odpověděl, „ale hned pojedeme dále. K tatíčkovi, který je také ze zajetí vysvobozen. A budeš do smrti má. Slyšíš mne dobře? Rozumíš?"

V tom se ho zmocnil náhlý neklid, neboť zpozoroval, že její tvář stále víc a více bledne, a na tváři vyrážejí hustě drobné krůpěje potu.

„Co je ti?“ tázal se v hrozném strachu.

A cítil, jak se mu vlasy ježí na hlavě a celým tělem probíhá mráz.

„Co je ti? Pověz!“ opakoval.

„Tma!“ zašeptala.

„Tma? Slunce svítí a tobě se zdá, že je tma?“ tázal se, taje v sobě dech. „Právě jsi mluvila při jasném vědomí. Pro Boha, promluv jen jediné slovo!“ Pohnula ještě ústy, ale nemohla již ani slova vyšeptati. Zbyško jen uhodl, že vyslovuje jeho jméno a že jej volá. Hned na to sebou začaly její vyhublé ruce škubati a třepotati na pokrývce, kterou byla přikryta. Trvalo to chvíli.

Nebylo již možno se klamati. — Skonávala!

On v hrůze a úzkosti ji počal zapřísahati, jakoby prosbou mohl něco zmoci.

„Danuško! Ó Ježíši milosrdný! . . . Počkej aspoň do Spychova! Počkej! Ó Ježíši! Ježíši!“

Jeho úpěním probudily se ženy i přiběhla čeleď, která byla nedaleko u koní na louce. Ale pochopivše všichni na prvý pohled, co se děje, poklekli a hlasitě se počali modliti litanii.

Vánek ustal, přestalo šuměti listí, hrušně, jedině slova modlitby rozléhala se vůkol velikým, polním tichem.

Danuše ještě před koncem litanie otevřela oči, jako by chtěla ještě naposledy pohlédnouti na Zbyška i na slunný svět — pak hned usnula snem věčným.

* * *

Ženy jí zatlačily oči a potom šly pro kvítí na louku. Čeleď je následovala — a tak všichni chodili v slunci, v bujné trávě, podobni duchům polním, sklánějíce se každou chvilku a plačíce, protože cítili ve svém nitru lítost a žal.

Zbyško klečel v stínu u nosítek s hlavou na nohou Danuščiných položenou, bez hnutí, beze slova, sám jako mrtvý, a oni se stále blížili více, trhajíce zlatý petrklíč i zvonky, pak hojně tam rostoucí růžové slzičky Marie Panny i bílý, medem vonící jetel. Ve vlhké nížině nalezli také polní lilie a na mezi při úhoru řebříček. Teprve, když měli plná náručí, obklopili smutným průvodem nosítka a začali je zdobiti. Pokryli téměř úplně kvítím i bylinami tělo mrtvé, nechali jedině volnou tvář, která se mezi zvonky a liliemi bělala tichá, uklidněna věčným snem, mírná a přímo andělská.

Do Spychova byla sotva míle, proto také po nějakém čase, když jim smutek i bolest slzami splynuly, zvedli nosítka a šli k lesům, od nichž Jurandova půda již začínala.

Čeleď vedla za průvodem koně. Sám Zbyško nesl nosítka u hlav, ženy pak, ozdobené zbylými květinami, šly v předu a zpívaly pobožné písně — a tak šli mezi zelenou loukou i rovným šerým úhorem, jako žalostné procesí.

Na modrém nebi nebylo ani mráčku a celý svět se vyhříval v zlatém jasu slunečním.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Konečně došli s mrtvolou dívky do spychovských lesů, na jejichž hranicích ve dne i v noci stála ozbrojená čeleď Jurandova na stráži.

Jeden z nich pospíšil se zprávou ke starému Tolimovi i ke knězi Kalebovi, jiní zase šli za průvodem s počátku ukrytou a hlubokou, potom širokou lesní cestou až k místu, kde les končil a začínaly rozsáhlé, vlhké houštiny a rákosí, plné bahenního ptactva, za nimiž na suchém návrší stál spychovský hrádek.

Poznali také hned, že smutná zpráva o nich již došla do Spychova, protože sotva vystoupili ze stínu lesního a ocitli se na světlé rovině, doletěl k nim již ohlas zvonu z hradní kaple.

Brzy na to spatřili, že se proti nim ubírá četná družina lidí, v níž byli mužové i ženy. Když pak se ti lidé přiblížili na dva dostřely z luku, bylo již možno osoby rozeznati. V čele šel sám Jurand, podporován Tolimou a holí před sebou tápající. Bylo ho snadno poznati po obrovském vzrůstu, po červených důlcích místo očí a po bílých, až na ramena mu splývajících vlasech.

Vedle něho šel s křížem a v bílé komži kněz Kaleb.

Za nimi nesli korouhev s Jurandovým znakem, při níž šli ozbrojení „vojáci“ spychovští, a za ní vdané ženy s hlavami zavinutými i prostovlasé panny. Za nimi jel vůz, na němž měly býti odvezeny tělesné ostatky Danušiny.

Zbyško, spatřiv Juranda, poručil, aby postavili na zem nosítka, která až po tu chvíli sám u hlav nesl, načež přistoupiv k němu jal se volati tak hrozným hlasem, jakým jen nesmírná bolest a zoufalství volají:

„Hledal jsem ti ji, až jsem ji nalezl a vysvobodil, ale ona toužila více k Bohu než do Spychova!“ A bolest jej zlomila úplně. Padl Jurandovi na prsa a počal úpěti: „Ó Ježíši! Ó Ježíši! Ó Ježíši!“

Při tom pohledu se pobouřila srdce ozbrojené čeledi a počali tlouci kopími o štíty, nevědouce, jak jinak by svůj žal i svou pomstychtivost na jevo dali. Ženy strhli nářek a předstihujíce jedna druhou vznášely bílé šátky k očím, nebo si také jimi úplně zakrývaly hlavy, volajíce k nebi: „Ach osude! Osude! Tobě radost, ale nám pláč! — Ach, osude! Smrt tě skosila, kostlivec tě unesl! Ach! Ach!" A některé sklánějíce hlavy do zadu a zavírajíce oči zase volaly: „Což ti zde bylo zle, kvítečku, s námi — zle? Zůstal zde otec ve velkém smutku a již chodíš po božích pokojích — ach! Ach!" Jiné zase vyčítaly zemřelé, že se neslitovala nad otcovým i mužovým osiřením, ani nad jejich slzami. A nářek ten byl polo zpěvem, protože onen lid jinak bol svůj vysloviti nemohl.

Jurand pak, vyprostiv se z náruče Zbyškovy, napřáhl hůl před sebe na znamení, že chce jíti k Danuši. Tolima se Zbyškem jej uchopili z obou stran pod pážemi a přivedli k nosítkám; on pak klekl u mrtvoly, přejel rukou po tváři nebožčině a po těle až k rukám na prsou skříženým a sklonil několikrát hlavu, jako by chtě říci, že je to ona, jeho Danuška, ne někdo jiný — a že své dítě poznává. Potom ji objal jednou rukou a druhou beze dlaně zdvihl vzhůru. Přítomní pak uhodli tu němou žalobu Bohu, výmluvnější než veškerá slova bolesti.

Zbyško, jehož tvář po chvilkovém závratu opět úplně strnula, klečel na druhé straně mlčky, podoben soše kamenné a vůkol bylo tak ticho, že bylo slyšeti i cvrčení kobylek i bzučení poletující mouchy.

Konečně kněz Kaleb pokropil svěcenou vodou Danuši, Zbyška i Juranda a počal zpívati „Requiem aeternam".*) Po ukončení písně se dlouho hlasitě modlil, při čemž se lidem zdálo, že slyší prorocký hlas, který prosil, aby muka toho nevinného dítěte byla onou krůpějí, kterou se přeplní nádoba nepravosti, aby nastal den soudu, trestu, hněvu a porážky.

Potom šli ke Spychovu, ale nepoložili Danuši na vůz, nýbrž nesli ji v čele průvodu na ozdobených nosítkách. Zvon nepřestával znít, zdálo se, že je volá a zve k sobě; oni pak šli zpívajíce širým polem v záři růžově zlatých večerních červánků, jako by se nebožce opravdu otvírala cesta do věčného jasu a záře.

Byl již večer a stáda vracela se z polí, když došli. Kaple, v níž byla nebožka uložena, zářila světlem svěc a pochodní. Na

*) Pokoj věčný.

rozkaz kněze Kaleba sedm panen odříkávalo střídavě litanie nad nebožkou až do svítání.

Do té doby také Zbyško od mrtvé neodstoupil a ráno sám ji položil do rakve, kterou zruční řemeslníci vytesali do rána z kmene dubového, a do jejího víka v hlavách zasadili veliký kus zlatožlutého jantaru. Jurand při tom nebyl, neboť se s ním děly divné věci. Hned po návratu domů pozbyl vlády v nohou, a když jej uložili na lože, pozbyl úplně vědomí a nevěděl, kde je a co se s ním děje.

Marně kněz Kaleb k němu mluvil, marně se vyptával, co mu schází: neslyšel, nerozuměl, jen leže na znak, zdvihl víčka svých prázdných očí a usmíval se s tváří rozjasněnou a šťastnou, chvílemi pak pohyboval rty, jako by s někým rozmlouval. Kněz Kaleb a Tolima pochopili, že s vykoupenou svou dceruškou rozmlouvá a na vlastní, věčné štěstí duševním zrakem svým se dívá. Pochopili také, že již dokonává, a kněz Kaleb mu dal poslední pomazání.

A opravdu, když první hvězdy večer na nebi zasvitly, ubohá, mučednická, pokáním i utrpením očištěná duše Jurandova stanula před Bohem.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Po pohřbu Jurandově i Danušině kněz Kaleb celý týden sloužil zádušní mše, a Spychov se celý týden hemžil hosty. Potom zase nastalo ticho, jak to obyčejně po pohřbu bývá.

Tak minuly dva měsíce.

Zbyško chodíval do podzemí a časem též do lesa s kuší, ale zvěře nestřílel. Chodil jen stále v zamyšlení, až konečně jednoho večera přišel do jizby, v níž seděla děvčata s Mackem a Hlavou, a nenadále řekl:

„Slyšte, co vám řeknu, smutek nikomu neslouží, proto bude lépe, vrátíte-li se do Bohdance a do Zhořelic, než byste zde ve smutku seděli.“

Všichni se zamlčeli, neboť tušili, že se z těch slov vyvine rozmluva velikého významu — a teprv po chvíli prohodil Macko:

„Lépe nám, ale také tobě bude lépe.“

Zbyško potřásl svým rusým vlasem.

„Ne!“ řekl, „dá-li Bůh, vrát m se do Bohdance, ale nyní mám jinou cestu před sebou.“

„Hle!“ zvolal Macko, „říkal jsem, že je konec, a zatím přece není konec! Boj se Boha, Zbyško!“

„Vždyť víte, že jsem sliboval a na rytířskou čest přísahal, a pak vám řeknu tak upřímně jako při zpovědi," odpověděl Zbyško, „jezdím po světě, je-li třeba, mluvím s vámi, jím a piju jako každý člověk, ale spravedlivě řeknu, ve svém nitru, v duši si žádné rady nevím. Ničeho necítím, ničeho, jen bolest, jen samé hořké slzy mi z očí kanou.

„Právě proto ti bude mezi cizími nejhůře."

„Ne," řekl Zbyško. „Bůh ví, že v Bohdanci bych zhynul nadobro. Když vám řeknu, že nemohu, tak nemohu! Vojny je mi třeba, v poli člověk snadněji zapomíná! Cítím, že, jak splním slib a budu moci té vykoupené duši říci: vyplnil jsem ti všecko, co jsem slíbil — teprv mne to popustí. Dříve však ne! V Bohdanci byste mne ani na provaze neudrželi."

„Nuže, jeď si," řekl Macko.

„Staniž se vůle Boží! Kam pojedeš?"

„Na Žmujdž, ke knížeti Vitoldovi," odpověděl Zbyško.

XXI.

Po odjezdu Zbyškově, ustanovil Macko správcem veškerých statkův spychovských Čecha Hlavu, který, oženiv se se Sieciechovnou, věrně a pečlivě řídil opuštěný majetek svého pána.

Macko pak, sebrav se svolením Zbyškovým hojně peněz i lidí ze Spychova, začal v Bohdanci stavěti pěknou tvrz a tak spěchal se stavbou, že Zbyško při svém návratu ani Bohdanec nepoznal a ani se vynadiviti nemohl, že nyní tak pansky vypadá. Mladý rytíř také přivezl z vojny hojnou a bohatou kořist i několik lidí, kteří se ve všech polních pracích vyznali, což Macka nesmírně potěšilo. Ale ještě více jej potěšila klidná Zbyškova tvář.

„Což jsem vám nepovídal," řekl mladík, „že, jak slib vyplním, hned snadněji smutek přemohu. A upřímně se přiznám, že, jak jsem složil na rakvičce Danušině pět pavích chocholů, které jsem s pomocí Pána Ježíše sňal Křižákům s přílbic zároveň s hlavami, tak se mi u srdce ulehčilo, že již veseleji na Boží svět hledím."

A opravdu od té doby byl již veselejší. Pomáhal Mackovi vésti dozor nad pracemi při dostavování tvrze, chodil s kuší do lesa na hony. Rád také celé hodiny trávil a bavil se s Jagienkou, lna každodenně více a více k hodnému děvčeti, takže po roce začal Macko zase na něho naléhati, aby si ji vzal za ženu. Zbyško se již neprotivil a brzy po námluvách slavili hlučně svůj sňatek.

Manželství jejich bylo šťastné. Pán Bůh jim požehnával na majetku i na dětech. Starý Macko se již nemusil báti, že jeho rod

vymře, neboť během šesti let se narodilo pět silných a zdravých hochů, a nejstarší z nich Jurand byl miláčkem dědouška Macka.

Zbyško i Jagienka těšili se veliké úctě a oblibě po celém okolí. O Jagience říkali, že takovou ženu by bylo možno hledati jen na hradě královském v Krakově. Neboť kromě bohatsví, krásy a ušlechtilosti vážili si také nesmírné její svěžesti a síly. Šel jeden hlas: „Že je to jediná žena, která medvěda oštěpem v lese podepře. Ořechy ani vůbec louskati nemusí, jen je na lavici položí a náhle si na ně sedne, a hned jsou všecky tak rozdrceny, jako by je někdo mlýnským kamenem rozmačkal."

Tak ji oslavovali ve farní Křesni, i po sousedních vsích, ba i ve vévodském Sěradci. Jakkoliv Zbyškovi z Bohdance všichni záviděli, nedivili se příliš, že ji dostal, protože válečná jeho pověst byla tak proslulá, že se takovou v celém okolí mimo Zbyška nikdo honositi nemohl. Mladí vladykové i šlechtici si navzájem vyprávěli celé pověsti o Němcích, které v bitvách pod velením Vitoldovým „rozlouskal" nebo v zápasech na ušlapané zemi pobil. Říkali, že mu nikdy ani jeden neodolal, že jich v Marburku dvanáct srazil s koní, mezi nimi bratra velmistrova Ulricha, že se konečně mohl i s krakovskými rytíři potýkati, a že sám nepřemožitelný Záviš Černý mu byl velice nakloněn.

Starý Macko se velice chlubil synovcem i jeho ženou a velmi rád povídal o „novém pořádku", jaký je u nich zaveden.

„Víte!" řekl jednou starému Vlkovi z Březové. „Víte! Někdy se tomu sám divím. Je přece známo, že Zbyško i na hradě v Krakově u krále býval (ba, málem by mu tam byli hlavu sťali), i na Mazovsku i v Marburku i u knížete Januše, a Jagienka také žila v hojnosti, ale vlastní tvrze přece neměli . . . Nyní ale je to tak, jako by nikdy vůbec ani nebyli jinak žili . . . Chodí — říkám vám, po komnatách, chodí, chodí — služebnictvu rozkazy dávají, a když se unaví — hned si sednou. Pravý kastelán a kastelánová. Mají také komnatu, kde se šafářem a s čeledí obědvají, v té jsou stolice pro něho i pro ni vyšší — ostatní pak sedí níže a čekají, pokud si panstvo hodně na mísy nenabere. Takový je tam dvorský zvyk, takže si člověk musí připomenout, že to není žádné velké panstvo, nýbrž synovec a snacha, kteří mně starému ruce líbají, na prvém místě usazují a svým dobrodincem nazývají."

„Proto jim také Pán Ježíš požehnává," poznamenal starý Vlk.

„Dobré jsou to děti, hodné!" říkal se stále větším nadšením Macko. „Kdyby ta německá můra člověku prsa netlačila, bylo by opravdu líto uprostřed takového štěstí umírati."

„Šťastně málokdo žije a německá můra všecky dusí," poznamenal zachmuřeně starý Vlk z Březové.

A opravdu tomu tak bylo: Přílišné křivdy a útisky, řádem křižáckým páchané, dusily prsa všech, rozněcovaly všecka srdce pomstychtivostí a touhou po válce. Ale vojny přece nebylo, ačkoliv od smrti velmistra Konráda a od zvolení Ulricha kapitula neustále o válce mluvila. Povídalo se také o neshodách mezi králem Vladislavem a Řádem a také o zemi Dobřínské, ačkoliv byla již před lety vykoupena; pak o pohraničních sporech, i o jakýchsi Drážďankách, o nichž mnozí po prvé za svého života slyšeli a o něž se obě strany přely, ale vojny nebylo.

Konečně i sám Macko, jenž mnoho takových vojenských hrozeb a sporů pamatoval — nevěděl, co si má o všem tom pomyslit a odebral se do Krakova, aby se o všem něčeho určitějšího dozvěděl. Nezdržel se tam dlouho, za šest neděl již se vrátil a to s tváří velice vyjasněnou. Když pak jej v Křesni jako obyčejně obklopila šlechta, odpovídal jim na četné dotazy otázkou:

„A hroty u kopí i sekery máte dobře naostřené?"

„Cože? Pro rány Boží! Jaké noviny nesete? Koho jste viděl?" volali na něho se všech stran.

„A slyšeli jste o Drážďankách?"

„Ovšem, že jsme slyšeli. Ale je to zámeček, jakých je mnoho, a půdy tam asi nebude ani tolik jako u vás v Bohdanci."

„Je to nepatrná příčina války, co?"

„Zajisté, že nepatrná. Bývalo již více důvodů k válce a přece k ní nedošlo."

„A víte, co mi Zyndram z Maškova o Drážďankách vypravoval?"

„Jen rychle povídejte, vždyť vidíte, že nám čapky na hlavách zvědavostí hoří!"

„Řekl mi tedy toto: Šel slepý silnicí a upadl, klopýtnuv o kámen. Upadl, protože byl slepý, ale kámen byl přece příčinou. Nuže, Drážďanky, to je takový kámen."

„Jak to? Vždyť Řád ještě stojí."

„Nechápete? Tedy vám to řeknu jinak: Je-li nádoba již plná, i jedna kapka již přeteče."

Všichni rytíři byli tak velice rozníceni, že je Macko musil zdržovati, protože chtěli hned na koně sedati a do Sieradce jeti.

„Buďte připraveni," říkal jim, „ale čekejte trpělivě. Však oni na nás nezapomenou."

Byli tedy připraveni, ale čekali dlouho, snad tak dlouho, že již někteří zase počali pochybovati. Ale Macko nepochyboval, neboť jako se pozná jaro po tom, že ptáci zase přilétají, tak také on, člověk zkušený, dovedl z různých znamení poznati, že se blíží válka — a to veliká.

Především byly nařízeny lovy ve všech lesích i pustinách královských, tak veliké, že podobných ani nejstarší lidé nepamatovali. Padla celá stáda zubrů, turů, jelenů, kanců i různé menší zvěře. Z lesů se kouřilo po celé týdny i měsíce, v dýmu uzeno solené maso a pak posíláno do měst vojvodských a tam odtud na sklad do Plocka. Bylo patrno, že se jedná o zásoby pro veliké vojsko. Macko dobře věděl, co si o tom myslit, protože Vitold pořádal takové lovy na Litvě před každou větší válkou! Ale byla také jiná znamení. Lid selský počal houfně utíkati z německých panství na Mazovsko a do království. Do okolí Bohdance přicházeli hlavně poddaní německých rytířů ze Slezska, ale bylo viděti, že se všude děje totéž a na Mazovsku zvláště. Čech, jenž hospodařil na Spychově, poslal do Bohdance mnoho Mazurů, kteří se k němu utekli z Prus. Lidé ti prosili, aby jim bylo dovoleno vojny „pěšky" se zúčastniti — protože chtěli pomstít bezpráví páchaná na nich Křižáky, které z celé duše nenáviděli. Říkali také, že některé pohraniční vsi v Prusích jsou úplně opuštěny, neboť usedlíci se hromadně se ženami i dětmi do knížetství mazovského stěhovali. Křižáci sice věšeli polapené uprchlíky, ale nešťastný lid nemohlo již nic zadržeti, a nejeden volil raději smrt než život pod strašným jařmem německým. Potom se po celém kraji počali přímo rojiti „žebráci" z Prus. Všichni táhli do Krakova. Přicházeli z Gdaňska, z Marburku, z Toruně, ba i z dalekého Královce, ze všech pruských měst i ze všech komturií. Nebyli mezi nimi jen žebráci, nýbrž také žebraví mniši, varhaníci a různí sluhové klášterní, ba i klerikové a kněží. Všeobecně se mělo za to, že donášejí zprávy o všem, co se v Prusku děje: o válečných přípravách, o opevňování hradů a zámků, o posádkách, o vojsku najatém i hostech. Někteří se pokradmo vraceli do Prus a pak se zase objevovali v království. Z Krakova docházely zprávy, že král a jeho rada v Krakově vědí jejich pomocí o každém kroku Křižáků.

V Marburku bylo naopak. Jeden z uprchlých kněží z té stolice se zastavil u pánů Koněcpolských a vypravoval jim, že velmistr Ulrich a jiní Křižáci se nestarají o zprávy z Polska, a že jsou jisti, že jedním útokem přemohou a povalí celé království na věky věkův tak, ,,že ani stopa po něm nezůstane". Opakoval při tom slova velmistrova, která tentýž na hostině v Marburku pronesl: ,,Čím více jich bude, tím lacinější budou kožichy v Prusích." Chystali se tedy s radostí a opojením, doufajíce ve vlastní svou sílu a v pomoc, kterou jim všecka i nejvzdálenější království pošlou.

Ale vzdor všem těm znamením války, vzdor všem přípravám i uprchlíkům se vojna přece neblížila tak rychle, jak si lidé přáli. Mladému vladykovi na Bohdanci se již doma stýskalo. Všecko bylo již dávno přichystáno, jeho duše práhla po slávě a po boji, proto jej každý den prodlévání tížil — a často činil proto strýci výčitky, jako by válka nebo mír od něho závisely.

,,Sliboval jste najisto, že bude," říkal, ,,a kde nic, tu nic!"

Na to zase Macko:

,,Jsi moudrý, ale ne mnoho! A nevidíš pranic, co se děje?"

,,A což, jestli se král v poslední chvíli rozhodne jinak? Říkají, že si vojny nepřeje."

,,Nechce, ale kdo — ne-li on — vzkřikl: ,,To bych ani nebyl králem, kdybych dovolil Drážďanky zabrati," a Drážďanky Němci vzali a posud je mají. Král nechce prolévati krev křesťanskou, ale pánové v radě, kteří mají bystrý rozum, cítíce přesilu na straně polské, tlačí Němce ke zdi — a jen tolik ti povídám, že kdyby nebylo Drážďanek, nalezlo by se něco jiného."

,,Slyšel jsem, že mistr Konrád zabral Drážďanky, a ten se jistě krále bál."

,,Bál se, protože znal lépe než všichni ostatní moc polskou, ale on nebyl s to zdržeti chtivost křižáckou. V Krakově mi povídali toto: Starý von Ost, pán na Drážďankách, v době, kdy Křižáci zabírali Novou Marchii, se poklonil jako holdovník králi, protože to byla odjakživa země polská, chtěl tedy ke království náležeti. Křižáci jej pozvali do Marburku, spili vínem a podvodně od něho vylákali zápis. Již tehdy přešla krále trpělivost."

,,Není divu, že jej přešla!" zvolal Zbyško. Ale Macko řekl:

,,Je tomu ale tak, jak to Zyndram z Maškova povídal: Drážďanky jsou jen kámen, o který slepý klopýtl."

,,A kdyby Němci zase vrátili Drážďanky, co bude potom?"

„Pak se zase najde jiný kámen. Ale Křižák ti nevydá, co jednou polkl, leč bys mu břicho rozpáral, což abychom brzy učinili, dej Bůh!"

„Ne!" zvolal Zbyško. „Konrád snad by vrátil, Ulrich však nevrátí. Je to pravý rytíř, na němž chyby není, ale hrozně vznětlivý."

Tak spolu rozmlouvali a zatím se události valily jako kamení chodcem s horské stezky odkopnuté, řítící se stále prudčeji do propasti. Náhle se po celém kraji rozezvučela zpráva, že Křižáci přepadli a vyloupili staropolský, Johannitům zastavený Santok.

Nový velmistr Ulrich odjel zúmyslně z Marburku, když mu vyslanci polští přijeli blahopřáti ke zvolení, a hned od prvního okamžiku své vlády nařídil, aby bylo ve styku s králem polským místo posavadní latiny užíváno výhradně němčiny — a ukázal nyní zjevně, kým je.

Krakovští pánové, kteří tajně k válce podněcovali, pochopili, že velmistr křižácký podněcuje k válce zjevně, ale nejen zjevně, nýbrž s takovou drzostí, s jakou se velmistři vůči národu polskému nechovali nikdy, ba ani tenkrát, kdy jejich moc byla větší než království polského, jako nyní!

Ale přece méně vznětliví a zkušenější hodnostáři řádu než velmistr Ulrich, kteří Vitolda znali, hleděli si jej získati dary a pochlebnictvím veškerou míru přesahujícím. Podobného pochlebování bylo nutno hledati jen v těch dobách, kdy římským césarům stavěli chrámy a oltáře za živa. — „Dva jsou dobrodinci Řádu" — říkali poslové křižáčtí, klanějíce se Vitoldovi jako náměstkovi Jagiellovu až k zemi.— „První je Bůh a druhý Vitold. Proto je každé slovo i každé přání Vitoldovo Křižákům svaté."

Prosili jej o rozhodnutí v záležitosti Drážďanek v domnění, že urazí krále, jakmile jako jeho poddaný se odváží svého pána souditi — a dobrý jejich poměr bude přerušen, ne-li na vždy, pak zajisté aspoň na delší dobu. Ale pánové z královské rady věděli o všem, co se v Marburku děje i osnuje, proto také král Vitolda rozhodčím ustanovil. I litoval Řád svou volbu. Důstojníci křižáčtí, jimž se zdálo, že velkého knížete znají, neznali ho přece dobře, poněvadž Vitold netoliko přisoudil Drážďanky Polákům, nýbrž vida, jak ta záležitost skončiti musí, způsobil zase ve Žmujdži pozdvižení, a ukazuje Řádu stále hroznější tvář, pomáhal vzbouřenému lidu vojskem, zbraní i potravinami ze svých úrodných krajů.

Po té události všichni ve všech zemích ohromného království pochopili, že odbila rozhodná hodina. A odbila.

Jednou seděli starý Macko, Zbyško i Jagienka před hradní branou v Bohdanci, užívajíce krásného počasí a tepla, když se náhle před nimi objevil neznámý člověk na zpěněném koni, hodil cosi podobného věnci z vrboví a rákosí rytířům k nohám, a vykřiknuv: „Chystejte se k válce! Chystejte!" jel dále.

Oba vyskočili rovnýma nohama, velice rozrušeni. Tvář Mackova nabyla slavnostního a hrozivého výrazu. Zbyško odběhl poslati pacholka se zprávou dále, pak se vrátil se zářícím zrakem a zvolal:

„Vojna! Konečně! Bůh dal! Vojna!"

„A taková, jaké jsme nikdy před tím neviděli," dodal vážně Macko. Pak vzkřikl na čeleď, která se v okamžiku kolem svých pánů shromáždila:

„Zatrubte na rohy z hlásnice do všech čtyř úhlů světa! Jiní zase ať se rozběhnou k rychtářům všech obcí, aby se všichni službě vojenské povinní sem na tvrz dostavili. Vyvésti koně ze stájí a do vozů zapřáhnout! Rychle!!" Hlas jeho ještě ani nedozněl a čeleď již se rozprchla na všecky strany, aby vyplnila rozkazy, které nebyly těžké, protože bylo již dávno všecko přichystáno: lidé, vozy, koně, zbraň, zásoby — jen sednout si a jeti!

Ale napřed se ještě Zbyško zeptal Macka:

„A vy nezůstanete doma?"

„Já? Co ti to napadá?"

„Protože podle práva byste mohl, jelikož jste věku pokročilého a Jagienka i děti by zde aspoň měly ochránce."

„Nuže slyš: do šedin jsem na tu novinu čekal."

Stačilo pohlédnouti na jeho chladnou, zarputilou tvář a hned člověk poznal, že by bylo veškeré přemlouvání marné. Ostatně, vzdor sedmému křížku, byl to ještě chlap silný jako dub, ruce se mu v kloubech dobře pohybovaly a sekera z nich jen svištěla. Nemohl sice již skočiti v plné zbroji bez třmene na koně, ale také mnoho jiných, zvláště mezi západními rytíři toho nemohlo dokázati. Za to měl neobyčejný rytířský cvik a zkušenějšího válečníka nad něho v celém okolí nebylo.

Jagienka se patrně také nebála zůstati sama, neboť uslyševši slova mužova, vstala a políbivši mu ruku, řekla:

„O mne, milý Zbyšku, se nestarej, vždyť tvrz je pevná a to víš, že se příliš nebojím, a že ani kuše, ani sudlice mi není novinkou.

Není nyní čas mysliti na nás, když je třeba zachrániti království a nás zde bude chrániti Bůh."

Náhle se jí oči zalily slzami, které skanuly ve velkých kapkách po krásné liliové tváři. Ukázavši na hromádku dětí, pokračovala hlasem rozechvěným, zajíkavým:

„Hoj, kdyby nebylo těch capartů, tak dlouho bych ti ležela u nohou, až bys mne vzal také na vojnu!"

„Jagienko!" zvolal Zbyško, objímaje ji.

Ona jej také objala a opakovala, tulíc se k němu ze vší síly:

„Jen ty se mi navrať, můj zlatý, můj jediný, můj nejmilejší!"

„A ty zase denně děkuj Bohu, že ti dal takovou ženu" — řekl Macko hlasem hlubokým, z něhož ostře vyznívalo veliké pohnutí.

Za hodinu na to sňata byla s hlásnice korouhev na znamení, že pánů v tvrzi není. Zbyško i Macko svolili, aby je Jagienka zároveň s dětmi doprovodila do Sieradce, i posilnivše se hojně, vyjeli všichni najednou s lidmi i s celým táborem vozů.

Den byl jasný, bez větru. Lesy se ani nepohnuly. Stáda na polích i úhorech také užívala poledního odpočinku, přežvykujíce pastvu jako v zamyšlení. Tu a tam se zvířily na cestě kotouče žlutavého prachu do vzduchu a mezi tím se zableskly četné jiskry ve svitu slunečním, jako by tam nesčetné ohníčky hořely. Zbyško je ukazoval ženě i dětem, říkaje:

„Víte, co se to nad tím prachem blýská? To jsou hroty kopí a sudlic. Je viděti, že vyzvání k válce již na všechna místa došla a lid táhne se všech stran na Němce."

A také tomu tak bylo.

Nedaleko za hranicemi Bohdance se setkali s bratrem Jagienčiným, mladým Jaškem ze Zhořelic, který jako dosti zámožný vladyka vedl s sebou tři oděnce a dvě stě lidu poddaného.

Brzy potom na rozcestí zahlédli v prachu zarostlou tvář Otana z Robova, který sice nebyl velkým přítelem Bohdaneckých, ale nyní z daleka křičel: „Zdrávi dojeli na psí duše!" — a ukloniv se jim přátelsky, cválal v šedém mračně prachu dále. Potkali také starého Vlka z Březové. Hlava se mu již sice stářím třásla, ale táhl také zmužile do války, pomstít smrt syna, kterého mu Němci ve Slezsku zabili.

A čím více se Sieradci blížili, tím častěji se na cestách zdvihala mračna prachu. Když pak se objevily městské věže, celá sil-

nice se hemžila rytíři a jejich vyzbrojenými pacholky, kteří vesměs spěchali k určenému shromaždišti. Vida starý ten v boji pružný a vytrvalý, teplu i mrazu zvyklý, nad jiné houževnatý lid, potěšil se starý Macko v srdci svém a sliboval si jisté vítězství.

XXII.

Konečně vypukla válka. Mnoho bitev sice svedeno nebylo, ale ty, které Poláci svedli, neměly právě mnoho úspěchu. Než přitáhly síly polské na bojiště, dobyli Křižáci Bobrovníky, srovnali se zemí Zlatoryji — a zase zabrali nešťastný a s takovou těžkostí znova získaný kraj dobřínský.

Prostřednictví české a uherské válečnou bouři na nějakou dobu utlumilo.

Nastalo vyjednávání, při němž Václav, král český, měl rozsuzovati spory mezi Polskou a Křižáky.

Ale vojska byla stále hromaděna a posunována proti sobě v zimních i jarních měsících.

Když pak král český, jehož si Křižáci naklonili, pronesl rozsudek ve prospěch Křižáků, musila válka nanovo vypuknout.

Zatím nastalo léto a zároveň s ním přitáhl „lid" pod velením Vitoldovým. Přeplavivše se přes řeku pod Červienskem, spojila se obě vojska s prapory knížat mazověckých. S druhé strany v táboře pod Švětem stanulo sto tisíc Němců, železem okovaných.

Král se chtěl přepraviti přes Drvenci a jíti krátkou cestou k Marburku, ale když se přeprava ukázala nemožnou, obrátil od Kuřentníka k Ďadovu, a zbořiv křižácký zámek Dambrovno čili Gilgenburg, položil se tam táborem.

Jako král, tak též důstojníci polští i litevští věděli, že k hlavní bitvě brzy dojíti musí, nikdo však nemyslil, že by k ní mohlo dojíti dříve než za několik dní.

Poláci myslili, že velmistr zastoupiv králi cestu, chce svým zástupům popřáti odpočinku, by stanuly k smrtelnému boji odpočaté a svěží. Vojska královská přenocovala v Dambrově.

Dobytí té tvrze bez rozpaků, ano proti vůli vojenské rady naplnilo srdce královo i Dipoldovo nadějí, neboť tento hrad byl pevný, obklopený jezerem, se silnými hradbami a s četnou posádkou. A přece rytířstvo polské ho dobylo téměř v okamžiku s tak velkým zápalem, že ještě dříve, než celý tábor došel, zbyly již z města i z hradu jen spáleniště a zříceniny, ve kterých divocí bojovníci Vitoldovi a Tataři, vedení Saladinem, dobíjeli poslední zbytky zoufale se bránících německých lancknechtův.

Požár však přece dlouho netrval, protože jej hasil ne právě dlouho trvající, ale prudký liják. Celá noc ze čtrnáctého na patnáctý červenec byla divně proměnlivá a bouřlivá. Chvílemi se zdálo, že celé nebe plane blýskavicemi a hrom od západu k východu strašně rachotil. Časté blesky naplňovaly vzduch sirným zápachem a šumění deště přehlušovalo všecky ostatní zvuky.

Pak vítr rozptýlil mraky a mezi jejich cáry bylo viděti hvězdy a jasný měsíc.

Po půlnoci teprv se vše utišilo trochu, takže bylo aspoň možno rozsvítiti ohně. V té chvíli se jich také zableskly tisíce po nesmírném táboře polsko-litevském. Bojovníci sušili při nich promoklé šaty a zpívali válečné písně.

Král bděl také, neboť v domě stojícím na samém kraji tábora, do něhož se před bouří uchýlil, zasedala válečná rada, před níž byla podávána zpráva o dobytí Gilgenburgu.

Protože se útoku zúčastnil prapor sieradský, byl vůdce její, Jakub z Konecpolí, vyzván, aby se zároveň s ostatními zodpovídal, proč dobývali město bez vyšších rozkazů a nezanechali útoku ani potom, když poslal král svého pobočníka i několik poslů se vzkazem, aby útočení zanechali.

Proto vévoda, nejsa jist, nedostane-li se mu důtky nebo trestu, vzal s sebou několik čelnějších rytířů, mezi nimi také starého Macka a Zbyška jako svědky, že pobočník k nim dorazil teprve v okamžiku, kdy již byli na hradních hradbách a ve chvíli nejzuřivějšího boje s posádkou. A co se toho týče, proč hnal na zámek

útokem: „těžko (říkal) ptáti se na všecko, když vojska jsou na několik mil rozložena.“ Vyslán jsa v popředí, myslil, že je povinen ničiti a odklízeti všeliké překážky před vojskem a bíti nepřítele, kdekoliv jej potká.

Vyslechnuvše to král, kníže Vitold i páni, kteří byli v duchu rádi tomu, co se stalo, nejen nepohanili vévodu a Sieradčany pro jejich skutek, ale chválili ještě jejich statečnost, že „tak rychle dobyli hradu a přemohli statečnou posádku“. V tu chvíli mohli Zbyško i Macko prohlédnouti si nejvyšší hlavy celého království, neboť mimo krále a knížata mazovecká tam byli oba vůdcové vojsk polsko-litevských: Vitold, který velel Litvínům, Žmujdži, Rusínům, Besarabům, Valachům a Tatarům.

Zyndram z Maškovic, erbu „toho samého jako slunce“, mečník krakovský, vrchní velitel vojska polského, který znalostmi válečnými všecky ostatní předstihoval. Mimo ty byli v oné radě velicí válečníci a státníci: kastelán krakovský, Jaško z Tarnova, poznaňský vojvoda Sendzivoj z Ostrorohu, sandoměřský Mikolaj z Michalovic, probošt od sv. Floriána a zároveň podkancléř Mikolaj Tromba, zemský maršálek Zbigniev z Březí i Petr Šafraniec, podkomoří krakovský, konečně též Ziemovit, syn Ziemovita, knížete na Plocku, sám jedině mezi nimi mladý, ale zvláštním nadáním vojenským obdařený, jehož výroků si sám velký král velice vážil. A ve vedlejší rozsáhlé komnatě čekali největší rytíři, jejichž jména byla daleko široko v Polsce i za hranicemi proslavena, aby byli v případě potřeby vojenské radě ihned při ruce: Zbyško a Macko tam spatřili Záviše Černého Sulimčíka i jeho bratra Farureje, pak Skarbka Abdanka z Hor i Dobka z Olešnice, který nedávno v Toruni dvanáct německých rytířů ze sedla vyhodil, obrovského Paška Zloděje z Biskupic, Povalu z Tačeva, který jim byl dobrým přítelem, Křona z Kozích hlav, Martina z Vrocimovic, který nosil veliký prapor celého království, Floriána Jebitšíka z Korytnice i hrozného v ručním zápase Lisa z Targoviska a Staška z Charbimovic, který dovedl v úplné zbroji dva dorostlé koně přeskočiti. Bylo tam též mnoho slavných rytířů předpraporečních, zvaných tak proto, že vždycky v nejpřednějších řadách bojovali a z nejurozenějších rodů různých zemí, zvláště z Mazovska, pocházeli. Mezi nimi bylo také mnoho známých, zvláště obrovský Povala z Tačeva, který, sotvaže oba rytíře spatřil, hned je s velikou radostí uvítal a s nimi se o starých časech i příhodách rozhovořil.

„Hoj," řekl pán z Tačeva Zbyškovi. „Ty máš věru s Křižáky těžké účtování, ale myslím, že jim nyní pro všecky časy všecko odplatíš."

„Odplatím, byť by i krví, jako všichni odplatím!" odpověděl Zbyško.

„A víš, že tvůj Kuno Lichtenstein je nyní velkým komturem?" ozval se Paško Zloděj z Biskupic.

„Vím a strýc to také ví."

„Dej mi, Bože, s ním se setkati," přerušil jej Macko — „protože si s ním mám zvláštní záležitost vyříditi."

„Ba věru, vždyť přece jsme jej také my vyzvali, ale odpověděl, že mu jeho úřad nedovoluje se potýkati. Nyní snad svolí."

Záviš, který vždycky mluvil s velikou rozvahou, řekl:

„Bude náležeti tomu, komu jej Bůh určí."

Ale Zbyško ze zvědavosti dal Závišovi rozsouditi záležitost strýčkovu a tázal se, nebylo-li slibování zadostučiněno tím, že se Macko potýkal s příbuzným Lichtensteinovým, který se nabídl za zástupce a také jej zabil. Jedině zarytý Macko, ačkoliv měl z toho rozsudku radost, přece řekl:

„Ale přece bych byl více jist spasením, kdybych se s Kunem samým setkal!"

Potom mluvili o dobytí Gilgenburgu i o příští veliké bitvě, kterou co nejdříve očekávali, protože velmistr neměl nic pilnějšího na práci, než králi cestu zastoupiti.

Když si právě lámali hlavu, kdy asi k bitvě dojde, přiblížil se k nim hubený a dlouhý rytíř, oděný v šat z červeného sukna s takovou též čapkou na hlavě, a rozepiav jim vstříc náruč, zvolal měkkým, téměř ženským hlasem:

„Buď zdráv, rytíři Zbyško z Bohdance!"

„De Lorche!" vzkřikl Zbyško, „ty jsi zde?"

I objal jej, protože jej choval ve vděčné paměti, a když se políbili jako nejlepší přátelé, jal se radostně vyptávati:

„Ty jsi zde? Na naší straně?"

„Snad je mnoho rytířů geldryjských na druhé straně," odpověděl de Lorche, „ale jako pán a majitel Dlugolasu jsem vládci svému, knížeti Janušovi, službou povinen."

„Tys tedy vladykou po starém Mikuláši z Dlugolasu?"

„Ano. Neboť po smrti Mikuláše a jeho syna, kteří byli pod Bobrovníkem zabiti, připadl Dlugolas krásné Jagience, již od pěti let mé ženě a paní."

„Pro Boha!' zvolal Zbyško, „vypravuj, jak se to stalo!"

Ale de Lorche, pozdraviv se se starým Mackem, řekl:

„Bývalý váš zbrojnoš Hlava mi řekl, že vás zde naleznu, a nyní čeká v mém stanu a dohlíží na večeři. Je to sice daleko, až na druhém konci tábora, ale koňmo rychle se to ujede — nuže, pojďte se mnou!"

Pak obrátiv se k Povalovi, s nímž se byl již dříve v Plocku seznámil, dodal:

„I vy, urozený pane! Bude to pro mne štěstí i čest."

„Dobrá," odpověděl Povala. „Milo je trochu se známými si pohovořiti a cestou si také tábor prohlédnu."

Vyšli tedy, aby vsedli na koně a odjeli. Napřed však jim sluha de Lorcheho vhodil na ramena pláště, které patrně zúmyslně přivezl, a přiblíživ se ke Zbyškovi, políbil mu ruku a řekl:

„Poklona i čest vám, pane. Jsem bývalý váš sluha, ale potmě mne nemůžete poznati. Zdali pak se pamatujete na Sandera?"

„Pro Boha!" zvolal Zbyško.

A na chvíli v něm oživly vzpomínky na prožitý bol i utrpení, právě tak, jako když před několika nedělemi po sloučení se vojska královského s prapory knížat mazověckých se po dlouhém čase setkal s bývalým zbrojnošem svým Hlavou.

Řekl tedy:

„Sanderus! Ó! Pamatuji se na tebe i na bývalé časy. Co pak jsi od té doby tropil, kde jsi se potloukal? Což již nečachruješ s odpustky a ostatky svatých?"

„Nikoli, pane. Až do posledního jara jsem byl kostelníkem v Dlugolase, ale měď na zvonech se mi zošklivila a náklonnost k oceli a železu, která mi vězí ještě po mém nebožtíku otci v žilách, se mne zmocnila. Od počátku války jsem hned pověsil kostelníka na hřebík a sloužím šlechetnému pánovi na Dlugolase, rytíři de Lorchemu."

„Co to slyším!" zvolal Zbyško, který si nemohl nijak představiti Sandera, stavícího se s mečem nebo sekerou do boje.

Ten pak, podávaje Zbyškovi třemen, řekl:

„Asi před rokem jsem chodil na rozkaz biskupa plockého do pruských krajin, čímž jsem mu velikou službu prokázal. Ale to vám později povím, nyní račiž Vaše Výsost vsednouti na koně, protože ten český hrabě, jemuž říkáte Hlava, čeká na vás ve stanu pána mého s večeří."

Zbyško tedy vsedl na koně a přiblíživ se k panu de Lorche, jel po boku jeho, aby s ním mohl nerušeně rozmlouvati, protože byl velice žádostiv zvěděti jeho příhody.

„Jsem hrozně rád," řekl, „že jsi na naší straně, ale je mi to divné, vždyť napřed jsi přece sloužil Křižákům."

„Slouží ti, kdo žold berou," odpověděl de Lorche, „ale já jsem ho nebral. Přijel jsem ke Křižákům vyhledávati jen dobrodružství a dobýti si rytířského pásu, který, jak víš, mi udělil kníže Januš zároveň s tebou po onom boji se zubrem v kurpijském lese. Meškaje pak dlouho v tomto kraji, poznal jsem dobře, která strana má pravdu. Když pak jsem se zde oženil a usadil, jak bych byl mohl proti vám bojovati? Jsem již zdejší a hleď, jak jsem se vaší řeči naučil. Ba věru, již jsem svou vlastní zapomněl."

„A tvé statky v Geldryji? Vždyť jsem slyšel, že jsi příbuzný geldryjského panovníka a majitelem několika hradů a vsí."

„Své statky jsem postoupil příbuznému svému Fulkonovi de Lorche, který mi je zaplatil. Před pěti lety jsem byl v Geldryi a mnoho všelijakých zásob i peněz jsem si tam odtud přivezl, za které jsem se na Mazovsku zakoupil."

„A jak se stalo, že jsi se oženil s Jagienkou z Dlugolasu?"

„Ach!" odpověděl de Lorche, „kdo dovede vyzkoumati ženu? Stále se mi jen vysmívala. Jednou ale jsem toho již měl dost a řekl jsem jí, že půjdu ze zoufalství na vojnu do Asie a již nikdy se nevrátím. Tu se nenadále rozplakala a řekla:

„Já zase půjdu do kláštera."

Padl jsem jí k nohám a za dvě neděle na to nám biskup plocký v kostele požehnal."

„Máte také děti?" ptal se Zbyško.

„Po vojně se odebere Jagienka ke hrobu vaší královny Jadvigy, prositi ji za přímluvu," odpověděl de Lorche s povzdechem.

„Dobře. Říkají, že je to jistý způsob a že v těch věcech není lepší orodovnice nad svatou naši královnu. K velikému boji dojde za několik dní a potom bude pokoj."

„Ano."

„Ale Křižáci tě zajistě považují za zrádce."

„Nikoli!" řekl de Lorche. „Víš, jak si cti rytířské vážím. Sanderus jel se vzkazy biskupa plockého do Marburku, poslal jsem tedy po něm list velmistru Ulrichovi, v němž jsem mu

službu vypověděl a vysvětlil mu také důvody, pro které se na vaši stranu stavím.“

„Ach, Sanderus,“ zvolal Zbyško. „Říkal, že se mu měď na zvonech zošklivila a že se v něm probudila touha po železe, což je mi velice divné, protože měl vždycky srdce zaječí.“

Pan de Lorche odpověděl:

„Sanderus má s ocelí a železem tolik co dělati, že mne i mé zbrojnoše holí.“

„Takové tedy je to?“ zvolal Zbyško se smíchem.

Chvíli jeli mlčky, potom povznesl de Lorche zrak k nebi a řekl:

„Pozval jsem vás na večeři, ale než přijedeme, bude to snad snídaně.“

„Měsíc ještě svítí,“ odpověděl Zbyško. „Jeďme!“

Dohonivše tedy Macka i Povalu, jeli dále pospolu širokou cestou, která byla všude na rozkaz velitelů mezi stany a ohni upravena, aby byl průchod volný. Chtějíce se dostati k praporům mazověckým, na druhém konci tábora ležícím, musili jej celý projeti.

„Co je Polska Polskou,“ ozval se Macko, „ještě takových vojsk neviděla, protože zde se spojil lid ze všech konců země.“

„Také žádný jiný král takového vojska nepostaví,“ odpověděl de Lorche, „protože žádný tak mocnou říší nevládne.“

A starý rytíř se obrátil k Povalovi z Tačeva:

„Kolik že povídáte, pane, přišlo korouhví s knížetem Vitoldem?“

„Čtyřicet,“ odpověděl Povala.

„Našich, polských, zároveň s Mazury je padesát, ale nejsou tak husté jako Vitoldovy, protože u něho časem i několik tisíc lidí pod jedním praporem slouží. Slyšeli jsme také, jak velmistr řekl, že je to holota, lépe ke lžicím, než k mečům se hodící, ale bohdá, že ve zlou sobě hodinu to řekl, neboť myslím, že litevské sudlice hrozně křižáckou břečkou zrudnou.“

„A kdo jsou ti, kolem nichž nyní jedeme?“ tázal se de Lorche.

„Jsou to Tataři, přivedl je Vitoldův lenník Saladin.“

„Jsou dobří do boje?“

„Litva s nimi umí bojovati a značnou část jich pobila, proto také musili do této vojny s litevskými jít. Ale západní rytířstvo s nimi těžko co pořídí, protože jsou při útěku hroznější než v utkání.“

„Prohlédněme si je blíže,“ řekl de Lorche.

I přijeli k planoucím ohňům, které obklopovali lidé úplně nahých ramen, odění, ač bylo léto, v ovčí kabátce, vlnou nahoru obrácené. Většina jich spala přímo na holé zemi, nebo na mokré, horkem se pařící slámě, ale mnoho jich také sedělo na bobku kolem planoucích hranic. Někteří si krátili noční hodiny, zpívajíce přes noc divoké písně a tlukouce jedním koňským hnátem o druhý, což působilo nepříjemné chrastění. Jiní zase měli malé bubínky nebo břinkali na napiatých tětivách luků, jiní zase hltali čerstvě z ohně vyňaté, kouřící a zároveň ještě krvavé kusy masa, na které foukali vzdutými, silnými rty. Vůbec vypadali tak divoce a sveřepě, že bylo spíše možno pokládati je za nějaké hrozné, lesní stvůry, než za lidi. Kouř ohňů štípal následkem připáleného koňského i ovčího tuku, který se v nich škvařil, a mimo to se rozplýval vůkol nesnesitelný zápach spálené vlny, rozehřátých ovčích kabátců, i pronikavý zápach čerstvě stažených koží zvířecích a krve.

Na druhé, tmavé straně ulice, kde stáli koně, bylo cítiti zápach koňský i potu. Ty herky, jichž několik set bylo připraveno k rozjíždění hlídek, vypásly trávu pod sebou, hryzly se mezi sebou, kvičíce pronikavě a frkajíce. Hlídači jejich je tišili slovy a býkovci.

Bylo nebezpečno choditi jednotlivě mezi ně, protože to byli divoši nesmírně loupeživí. Těsně za nimi stály neméně divoké houfy Besarabů s rohy na dlouhovlasých hlavách, Valachů, kteří nosili dřevěné desky místo pancířů na prsou i na zádech s neumělými podobami upírů, kostlivců nebo zvířat. Dále pak Srbové, jejichž nyní spící tábor zvučel ve dne jako jediná veliká loutna, tolik měli fléten, balalajek, multánků i různých hudebních nástrojů.

Ohně zářily a s nebe mezi mraky, které silný vítr rozvíval, svítil jasný, velký měsíc a při tom světle si naši rytíři prohlíželi tábor.

Za Srby stála nešťastná Žmujdž. Němci z ní vycedili potoky krve, a přece na každé vyzvání Vitoldovo se vzchopila k novým bojům.

Nyní pak jako v tušení, že se její utrpení brzy skončí, přitáhla proniknuta duchem téhož Skirvoilly, jehož pouhé jméno naplňovalo Němce vztekem a bázní. Ohně žmujdžské se přímo

stýkaly s litevskými, neboť to byl tentýž národ, se stejnou řečí i stejnými zvyky.

Ale při vjezdu do litevských táborů překvapil oči rytířů pochmurný obraz. Na šibenici sbité z kmenů visely dvě mrtvoly, jimiž vítr zmítal a houpal, kroutil a vyhazoval takovou silou, že až trámy šibenice žalostně skřípaly. Koně se při pohledu na oběšence trochu polekali a trochu přiklesli; tu se rytíři pobožně požehnali a když přejeli, řekl Povala:

„Kníže Vitold byl právě s králem a já jsem byl u krále, když mu tyto provinilce přivedli. Již dávno si stěžovali naši biskupové i pánové, že Litva příliš ukrutně bojuje a ani kostelů nešetří. Když tedy byli tito přivedeni — (a byli to vzácní lidé, ale nejsvětější svátost nešťastnici zneuctili) — rozhněval se kníže tak, že bylo úzko na něho se podívati — a dal je oběsiti.

Ubožáci sami si museli šibenici postaviti a sami se oběsili, ještě jeden druhého pobízel: „Nuže rychleji, nebo kníže se ještě více rozhněvá!" A strach padl na všecky Tatary i Litvíny, protože se nebojí smrti, nýbrž hněvu knížete Vitolda."

„Ba, pamatuji se," řekl Zbyško, „že tehdy v Krakově, když se král na mne k vůli Lichtensteinovi tak rozhněval, tu mladý kníže Jamont, který byl při dvoře královském, také mi radil, abych se oběsil. Dával mi tu radu z dobrého srdce, ačkoliv bych jej byl za ni vyzval na ušlapanou zem, kdyby ne toho, že, jak víte, mi měli tak jako tak hlavu utnout."

„Kníže Jamont se již naučil rytířským způsobům," řekl Povala.

Tak hovoříce, minuli velký tábor litevský i tři nádherné pluky ruské, z nichž nejčetnější byl smolenský, a vjeli do tábora polského. Stálo tam padesát korouhví — jádro to a zároveň čelo všech vojsk. Zbroje tam byly lepší, koně ohromnější, rytířstvo vycvičenější, které v ničem za západním rytířstvem pozadu nebylo.

Silou svalů, vytrvalostí vůči hladu, zimě i svízelům předstihovali si vladykové z Velko- i Malopolsky bojovníky ze západu, jimž se mnohem více jednalo o pohodlí. Jejich zvyky byly prostší, pancíře sice hruběji kované, ale byli otužilejší a svým pohrdáním smrtí i nesmírnou statečností v boji naplnili nejednou obdivem i rytíře francouzské a anglické, kteří dosti často z daleka přijeli.

De Lorche, který znal polské rytířstvo již ode dávna, mluvil takto:

„Zde je celá síla i naděje naše. Pamatuji se, jak v Marburku nejednou naříkali, že v bitvě s vámi je nutno každou píď země řekou krve vykoupiti."

„Také nyní krev řekou poteče," odpověděl Macko, „neboť také Řád křižácký posud takového vojska nesebral."

Na to zase Povała:

„Řekl mi rytíř Korzbóg, který jezdil od krále k velmistrovi s listy, že Křižáci říkají, že ani císař římský, ani žádný král nemá takové síly a že Řád by mohl veškerá království přemoci."

„Ale nás je přece více!" řekl Zbyško.

„Ano, ale oni vojsko Vitoldovo podceňují, myslíce si, že je to lid ledabyle ozbrojený a umění válečného neznalý, a že se prvním úderem rozsype jako hliněný hrnek pod kladivem. Je-li to pravda či ne, sám nevím."

„I pravda i nepravda!" ozval se rozšafný Macko. „My se Zbyškem je známe, protože jsme zároveň s nimi bojovali. Zbroje sice mají horší a koně slabší, proto se často stává, že před útokem rytířstva ustupují, ale srdce mají právě tak hrdinná, ba ještě zmužilejší než Němci."

„Za nedlouho se to ukáže," řekl Povala. „Králi stále kanou slzy z očí při myšlence, že se tolik křesťanské krve prolije, a do posledního okamžiku by rád spravedlivý mír uzavřel, ale pýcha křižácká toho nedopustí."

„To je pravda! Znám dobře Křižáky a všichni je známe," potvrdil Macko. „Bůh již připravil váhy, na které položí krev naši i nepřítele našeho plemene."

Byli již nedaleko korouhví mazověckých, mezi nimiž byly stany pana de Lorche, když v tom zpozorovali uprostřed „ulice" klubko lidí na sebe hledících.

„Stůjte, stůjte," zvolal jakýsi hlas ze středu houfce.

‚Kdo to mluví a co zde děláte?" ptal se Povala.

‚Probošt Klobucki. A kdo jste vy?"

„Povala z Tačeva, rytíři z Bohdance a de Lorche."

„Ach, to jste vy, pane," řekl tajuplně probošt, blíže se k Povalovu koni. „Jen pohleďte na měsíc a pozorujte — co se na něm děje. Zázračná to a věštecká noc!"

Rytíři tedy pozvedli hlavy a hleděli na měsíc, který již bledl a byl blízek západu.

„Nemohu nic rozeznati!" řekl Povala. „A co vy vidíte?"

„Mnich s kápí potýká se s králem v koruně! Hleďte jen tam! Ve jménu Otce i Syna i Ducha! Ó, jak hrozně spolu zápasí... Bože, buď milostiv nám hříšníkům!"

Vůkol bylo ticho, neboť všichni tajili v prsou dech:

„Hleďte, hleďte!" zvolal kněz.

„Pravda! Něco takového je to!" řekl Macko.

„Pravda! Pravda!" potvrzovali ostatní.

„Ha! Král povalil mnicha," vzkřikl náhle probošt Klobucki, „postavil mu nohu na prsa! Pochválen buď Ježíš Kristus!"

„Na věky věkův!"

V tom okamžiku velký černý mrak zakryl měsíc — a nastala úplná tma — jen záře ohňů chvěly se krvavými pruhy na silnici.

Rytíři šli dále, a když od houfce již odjeli, zeptal se Povala:

„Viděli jste něco?"

„Ze začátku nic," odpověděl Macko, „ale potom jsem viděl zřetelně krále i mnicha."

„Rovněž já."

„A já též."

„Boží znamení," ozval se Povala.

„Ha, to již vzdor všem slzám našeho krá'e přece k míru nedojde."

„K míru ne," odpověděl Macko, „ale k bitvě, jaké svět ještě neviděl."

I jeli dále mlčky, se srdcem povzneseným, plni slavnostní nálady.

Ale když byli již nedaleko stanu pana de Lorche, zadul vítr takovou silou, že v okamžiku veškeré ohně Mazurů rozmetal.

Vzduch byl pln jisker, hořících třísek, žhavých kusů dřeva a zároveň se všecko zahalilo mračny dýmu.

„Hoj, to je hrozná vichřice!" řekl Zbyško, přitahuje k tělu plášť, který mu vítr přes hlavu sfoukl.

„A jako by byl v té vichřici lidský nářek a pláč."

„Za nedlouho již se rozední, ale nikdo neví, co mu den přinese," dodal de Lorche.

XXIII.

K ránu se vichřice nejen neutišila, nýbrž sesílila tou měrou, že nebylo ani možno rozeznati stan, ve kterém vyslechl král hned od počátku výpravy každodenně tři mše svaté. Konečně přiběhl Vitold s prosbou, aby byla pobožnost na vhodnější dobu v lesních zátiších odložena a aby pochod nebyl zdržován. Jeho přání bylo vyhověno, protože jinak ani býti nemohlo.

O východu slunce hnulo se vojsko jako obrovská lavina a za ním nepřehledný tábor vozů. Když trval pochod asi hodinu, utišil se vítr tak, že bylo možno rozvinouti korouhve. Kamkoliv oko jen dohlédlo, jako by byla pole všude stobarevným kvítím poseta. Žádné oko by nebylo obsáhlo zástupy i onen les rozmanitých znaků, pod nimiž se pluky ku předu pohybovaly. Vpředu šla krajina krakovská pod červenou korouhví s bílým orlem v koruně. Byla to hlavní korouhev celého království, velký znak všech vojsk. Nesl ji Martin z Vrocimovic, erbu Půlkozy, rytíř mocný a ve světě proslulý. Za ní šly houfce dvorské; jeden měl nad sebou dvojitý kříž litevský, druhý pod znakem litevským. Pod znamením svatého Jiřího pak kráčel velký zástup ochotníků a za žold bojujících rytířů zahraničních, převážně z Čechů a Moravanů se skládající. Těch se mnoho k válce dostavilo, neboť také celá devětačtyřicátá korouhev byla výlučně z nich složena. Byl to lid, zvláště v pěchotě, která táhla za kopijníky, divoký,

ve vojně nevycvičený, ale v bitvě tak vytrvalý a v utkání tak zuřivý, že všecky jiné pěchoty, utkaly-li se s ním, odskakovaly — jako pes od ježka. Sudlice, kosy, sekery a zvláště železné cepy byly jejich zbraní, kterou téměř hrozně řádili. Pronajímali se každému, kdo jim platil, protože jediným jejich živlem byla vojna, loupež, řež.

Vedle Moravanů a Čechů šlo pod vlastními znaky šestnact korouhví zemí polských, z nichž jedna byla přemyšská, jedna lvovská, jedna haličská a tři podolské, za nimi pak šly pěchoty těchže krajů, převážně sudlicemi a kosami ozbrojené. Knížata mazověcká Januš i Ziemovit vedli korouhev dvacátou prvou, druhou a třetí. Pak šly houfy biskupské a panské, celkem jich bylo dvaadvacet, a to: Jaška z Tarnova, Jendrka z Tenčína, Spytka z Selivy i Křona z Ostrova, Mikuláše z Michalova, Zbignieva z Břežia, Křona z Kozíchhlav, Kuby na Koniecpolí, Jaška Ligenzy, Zaklikova, Klikova, mimo ty pak rodová Gryfitů, Bobovskich, Kozlích Rohův i různých jiných, kteří se v bitvách pod společným erbovním znakem shromažďovali a společné „heslo" vyvolávali.

Korouhve byly tak pestré, že se zdálo, jako by celá země byla květinovým kobercem pokryta. Šel houf koní, houf lidí, nad nimi les kopí s barevnými „plachetkami" podobnými drobnějším květům, vzadu pak v kotoučích prachu městské a kmetí pěchoty. Věděli, že jdou do bitvy tak hrozné, ale věděli též, že je jí třeba, a proto šli se srdcem ochotným. Na pravém křídle se ubíraly houfy Vitoldovy pod korouhvemi různé barvy, ale se stejným znakem litevským. Žádný zrak nemohl všecky zástupy přehlédnouti, protože se táhly uprostřed polí a lesů v šíři německé míle —

Před polednem přišla vo ska ke vsi Logdau a Tannenbergu a zastavila se na pokraji lesa. Zdálo se, že je to místo vhodné k odpočinku a bezpečné před v elikým nenadálým přepadnutím, protože na levé straně je oblévalo jezero Dombrovské, na pravé zase jezero Lubič, před vojskem pak se rozprostírala na míli široká rovina. Uprostřed oné roviny, jež k západu mírně stoupala, zelenaly se luhy grunwaldské a trochu dále bylo viděti šedé střechy a holé, smutné úhory tannenburské.

Nepřítele, který by přecházel k lesům i návrší, by bylo dobře viděti, ale nikdo si nemyslil, že by se mohl dříve než příštího dne objeviti. Vojska se tam též zastavila jen k odpočinku, ale vzdor

tomu Zyndrám z Maškovic, ve válečnictví zkušený, dbal i na pochodu bojovného pořádku. Šiky stanuly tak aby byly každý okamžik k boji připraveny.

Na rozkaz vůdce byli hned vysláni na lehkých a štíhlých koních daleko až ke Grunwaldu i Tannenbergu a ještě dále tráže, aby prozkoumaly okolí, a pro krále, jenž toužil po obvyklé pobožnosti, by na břehu jezera Lubiče postaven stan ve způsobu kaple, aby vladař obvyklých mší nepostrádal. Jagiello Vitold, knížata mazověcká i celá vojenská rada se odebrali do stanu. Před stanem se shromáždilo přednější rytířstvo, již proto, aby se poručilo Bohu před strašným dnem, a aby se na krále podívalo. Viděli jej, jak šel v šedém vojenském šatě s tváří vážnou, na níž patrně se zračila veliká starost. Léta málo změni a jeho postavu a nepokryla tvář vráskami, ani mu nezbělila vlasů, které ještě nyní odhazoval tak prudkým pohybem za uši, jako tehdy, když ho Zbyško po prvé v Krakově viděl. Ale šel jakoby sehnut pod břemenem strašné zodpovědnosti, která tížila jeho bedra, jakoby byl ve velký smutek pohřížen.

Vojáci si vypravovali, že král neustále pláče nad tou křesťanskou krví, která má býti prolita. A tak tomu též bylo.

Jagiello se zdráhal, nechtěl války a to zvláště s lidmi, kteří nosili kříž na pláš ch i korouhvích a z celé duše prahnul po míru. Marně mu pánové polští i prostředníci uherští Scibor i Gara stavěli před oči pýchu i troufalost křižáckou, kterou byl velmistr Ulrich celý prodchnut a následkem toho s to vyzvati třeba celý svět do boje. Marně mu vlastní vyslanec křižácký Petr Korzbóg na kříž Páně i na své erbovní řády přísahal, že Řád nechce o míru ani slyšeti a že jedinému komturovi gněvskému, hraběti von Wende, který k míru nabádal — vyčetli ostatní, že je lhářem a podvodníkem. On ale vzdor tomu měl naději, že nepřítel uzná oprávněnost jeho požadavků, že mu bude líto lidské krve a spravedlivou úmluvou hroznou vášeň zakončí

Šel také nyní modlit se do kaple, protože přímou a dobrotivou jeho duši svíral hrozný neklid. Jagiello sice již kdysi navštívil ohněm a mečem země křižácké, ale činil to tehdy jako pohanské kníže litevské. Nyní však, když jako král polský a křesťan viděl hořící sídla, spáleniště, krev a slzy, zmocnil se ho strach před hněvem božím a zvláště proto, že to byl teprv začátek války. Kdyby aspoň tím již vše skončilo! Ale dnes nebo zítra se lid i půda zbrotí krví. Pravda, nepřítel je nehodný, ale přece kříže

na pláštích nosí a brání jej tak veliké a svaté ostatky, že mysl poekána před nimi ustupuje. V celém vojsku na ně myslili s obavou a ani hrotů, ani mečů, ani seker se Poláci nebáli, nýbrž hlavně oněch svatých ostatků. „Jak můžeme na velmistra ruku vztáhnouti — říkali rytíři, jindy strachu neznající — když má na pancíři schránku s ostatky svatých a v ně také kosti mučedníků i dřevo z kříže našeho spasitele!"

Vitold jen hořel touhou po boji, nutil k němu a naléhal, ale zbožné srdce královo truchlilo při pomyšlení na ony nebeské mocnosti, jimiž Řád své nepravosti zastíral.

Kněz Bartoš z Klobucka právě odsloužil první mši a Jaroš, probošt kaliský, měl brzy na to sloužiti druhou. Král jen vyšel před stan, aby protáhl kolena klečením trochu znavená, když náhle jako vichřice přirazil před stan na zpěněném koni šlechtic Hanko Ostojčík a ještě dříve než se sedla seskočil, zvolal:

„Němci, milostivý pane, jdou." Po těch slovech všichni rytíři vyskočili, král změnil barvu, na okamžik se zamlčel a pak zvolal:

„Pochválen buď Ježíš Kristus! Kde jsi je viděl a kolik korouhví?"

„Viděl jsem jednu korouhev u Grunwaldu," odpověděl udýchaně Hanko. Ale s návrší se zvedal prach, jako by jich táhlo více!"

„Pochválen buď Ježíš Kristus!" opakoval král.

A v tom Vitold, jemuž se hned po prvním slově Hankově vehnala krev do tváře a oči vzplanuly jako žhavé dva kusy uhlí — se obrátil ke dvořanům a ře'

„Odvolejte druhou mši a dejte mi koně!"

Král však mu položil ruku na rameno a řekl:

„Jeď ty, bratře, já zůstanu a ještě druhou mši vyslechnu."

Vitold i Zyndrám z Maškova vyskočili na koně, ale právě v okamžiku, kdy se obrátili k táboru, přiklusal druhý posel, šlechtic Petr Okša z Vlostova, a již z daleka křičel:

„Němci! Němci! Viděl jsem dvě korouhve!"

„Na koně!" ozvaly se hlasy mezi dvořany a rytířstvem. A ještě Petr nedomluvil, když se opět rozlehl dupot koňský a přiletěl třetí posel, za ním pak čtvrtý, pátý a šestý.

Všichni viděli prapory německé stále vzrůstajícím počtem táhnoucí. Nebylo již žádné pochybnosti, že celá armáda křižácká vojsku královskému cestu zastupuje.

Rytíři se v okamžiku rozjeli ke svým korouhvím. S králem ve stanu zůstala jen hrstka dvořanů, kněží a čeledi. V tom okamžiku se také rozlehl zvonek na znamení, že probošt kaliský začíná sloužiti druhou mši. Jagiello tedy sepial pobožně ruce a pozdvihnuv oči k nebi, odebral se volným krokem do stanu.

* *
*

Když po skončené mši opět vyšel před stan, mohl se na vlastní oči přesvědčiti, že poslové mluvili pravdu, neboť na obzoru, tam, kde končila rozsáhlá rovina, černalo se něco, jako by byl na pustých polích najednou vyrostl les a nad tím lesem hrála si i měnila se v slunci duha korouhví. Ještě pak dále, až za Grunwaldem a Tannenbergem, vznášel se k nebi obrovský mrak prachu. Král přelétl zrakem celý ten hrozivý obzor, načež, obrátiv se k podkancléři, knězi Mikulášovi, otázal se:

„Jakého je dnes patrona?"

„Památka rozeslání apoštolů," odpověděl kněz podkancléř. A král si vzdychl:

„Tedy den památky apoštolů bude posledním pro mnoho tisíc křesťanů, kteří se dnes na tomto poli pobijí."

A ukázal na širokou, pustou rovinu, na níž jen v polovici cesty k Tannenbergu stálo několik starobylých dubů.

Zatím mu přivedli koně a opodál se objevilo šedesát kopijníků, které Zyndram z Maškova jako tělesnou stráž králi poslal.

* *
*

Stráž královskou vedl Alexander, mladší syn knížete na Plocku a bratr téhož Zemovita, jenž zvláštním „bystrozrakem" válečným jsa obdařen, zasedal ve vojenské radě. Druhé místo po něm zaujímal litevský synovec vladařův, Zigmund Korybut, jinoch velice nadaný i mnohoslibný, ale ducha velmi neklidného. Mezi rytířstvem nejslavnější byli: Jaško Monžyk z Dombrovy, opravdový obr, postavou téměř Paškovi z B skupic rovný, jenž se silou téměř Závišovi Černému vyrovna , Žulava, baron český, drobný a suchý, ale nesmírně vycvičený, proslulý na dvoře českém i uherském svými souboji, v nichž několik rakouských rytířů rozťal,

a druhý Čech Sokol, lučištník nad lučištníky, pak Beniasz Wierusz z Velkopolsky, Petr Milánský, litevský bojar Sienko z Pohosta, jehož otec Petr velel jedné korouhvi smolenské, příbuzný králův kníže Fieduško, kníže Jamont a ostatek vesměs rytíři polští „vybraní z tisíců", kteří se všickni zapřisáhli, že budou krále až do poslední kapky krve brániti a před veškerými válečnými nehodami chrániti.

Bezprostředně u krále byl kněz Mikuláš, podkancléř a tajemník Zbyško z Olešnice, jinoch učený, ve čtení i psaní zběhlý, ale silou divokému kanci podobný. Nad zbrojí královou bděli tři zbrojnoši: Čajka z Nového Dvora, Mikuláš z Moravice a Danilko, Rusín, který držel králův luk a toulec. Průvod doplňovalo několik dvořanů, kteří na rychlých koních měli rozkazy roznášeti.

Zbrojnoši oděli krále v nádhernou, lesklou zbroj, pak mu přivedli rovněž z tisíců vybraného oře s čelenkou, který vesele ržál a poskakoval jako pták, který se k letu chystá.

Jakmile král ucítil pod sebou koně a v ruce kopí, byl hned celý vyměněn. Smutek mu zmizel s tváře, malé, černé oči začaly náhle blýskati a na lících se objevily ruměnce. Ale to trvalo jen okamžik. Když se podkancléř počal žehnati křížem, zvážněl král a pokorně sklonil hlavu, kterou stříbrná přílbice kryla.

* *
*

Armáda německá, sestupujíc zvolna s vyvýšené roviny, minula Grunvald, minula Tannenberg a zastavila se v bojovném šiku uprostřed pole. Z polského tábora bylo dokonale viděti hrozné množství železem okutých rytířů i koní. Bystřejší oči také rozeznávaly na korouhvích, nevlál-li jimi vítr, různé znaky, jako: supy, kříže, orly, meče, beránky, hlavy zubrů a medvědů.

Starý Macko a Zbyško, kteří již dříve s Křižáky bojovali, znali jejich vojska i erby, ukazovali svým Sieradzanům dvě korouhve mistrovy, v nichž sloužil výkvět veškerého rytířstva, i velkou korouhev celého řádu, které velel Friedrich von Wallenrod, i silnou korouhev svatého Jiřího s červeným křížem v bílém poli, i mnoho jiných. Neznámy jim byly jedině znaky různých zahraničních hostí, jichž táhly tisíce ze všech končin světa: z Rakouska, z Bavorska, ze Švábska, ze Švýcarska, s rytířstvem proslulého Burgundska, z bohatého Flanderska, ze slunné Francie,

o jejichž rytířích kdysi Macko vypravoval, že i když již poraženi na zemi leží, ještě válečná slova vykřikují, ze zámořské Anglie, vlasti to znamenitých lučištníků, i z dálného Španělska, kde za ustavičných bojů se Saracény kvetly nad jiné kraje rytířská čest a statečnost.

A tvrdé šlechtě zpod Sieradce, z Koniecpolí, z Křešna, z Bohdance, z Rohova i z Březové, jakož i z jiných krajů polských se počala bouřiti krev při pomyšlení, že za chvíli se jim bude utkati s Němci i s veškerým tím slavným rytířstvem. Tváře starších zvážněly a nabyly výrazu přísného, neboť ti dobře věděli, jak krutá a těžká práce je očekává. Srdce mladých však vzplanula divokou bojechtivostí a poskakovala jako lovčí psi na smečce, když divoké zvíře spatří. Někteří, tisknouce silně v hrsti kopí, jílce mečů a sekery, sedali na zadky koňské, chystajíce se ke skoku, jiní zase rychle dýchali, jako by je pancíř svíral. Ale zkušenější bojovníci je uklidňovali, řkouce: „Nemine vás to, a dostane se na každého. Dej, Bože, aby toho nebylo příliš."

Křižáci pohlížejíce s návrší na lesnatou nížinu, viděli na kraji lesa jen několik polských praporů, a nebyli vůbec jisti, je-li to celá armáda královská. Ovšem, na levo kolem jezera bylo také viděti šedé houfy bojovníků, v rákosí pak se cosi lesklo jako hroty sudlic a lehkých kopí, jichžto Litvíni užívali. To však mohl také býti jen značnější oddíl vojska polského. Teprve sběhové z dobytého Gilgenburgu, jichž několik bylo k velmistrovi přivedeno, dosvědčili, že naproti stojí veškerá vojska polsko-litevská. Leč marně mluvili o jejich síle. Velmistr jim nechtěl uvěřiti, protože hned od počátku války věřil jen tomu, co mu bylo na ruku a co mu nepochybné vítězství věštilo.

Vyzvědače a posly neposílal, neboť byl přesvědčen, že k rozhodné bitvě dojíti musí a že tatáž nemůže skončiti jinak, než strašnou porážkou vojska polského. Důvěřuje v moc, jakou posud žádný velmistr do pole nevedl, podceňoval také protivníka, a když mu komtur gněvský, který dal na vlastní pěst vyzvídati, dokazoval, že jsou vojska Jagiellova přece četnější — odpověděl:

„Ano, zajisté! Ale jaké je to vojsko! Jen s Poláky bude trochu potíží a dost. Byť by jich bylo i sebe více, je to samý nízký lid, jenž se lépe hodí ke lžíci než k meči."

Spěchaje s velikými silami do bitvy, vzplanul nyní velikou radostí, když se náhle octl před nepřítelem, a když pohled na hlavní korouhev celého království, jejíž červeň se od temného pozadí

lesního silně odrážela, nedopouštěl pochybností, že stojí před hlavní polskou armádou.

Ale na Poláky, stojící pod lesem i v lese, nemohli Němci nijak udeřiti, protože byli sice hrozní v boji v poli otevřeném, ale bojovati v hustém lese nedovedli a byli v tom také málo vycvičeni. Svolána tedy krátká porada k velmistrovi, jakým způsobem by bylo lze nepřítele z lesa vylákati.

„Při sám svatý Jiří!" zvolal velmistr. „Ujeli jsme dvě míle bez odpočinku, slunce praží a těla pod zbrojí se nám potem zalévají. Nebudeme zde čekati, až se nepříteli zalíbí vystoupiti do pole."

Na to řekl hrabě Wende, muž pro věk svůj i rozum vážený:

„Ačkoliv se m ve vá'ečné radě dosta'o již jednou úsměšků, a posmívali se mi takoví (při tom upřel zrak na Wernera von Tetlingen), kteří snad první na útěk se dají, a právě tak jako já nevědí, zdali z tohoto boje živi vyjdou, ale vzdor tomu řeknu přece všecko, co mi svědomí i láska k Řádu káže. Polákům neschází odvahy, nýbrž, jak dobře vím, král až do posledního okamžiku očekává posly míru."

Werner von Tetlingen nic neodpověděl, jen prskl pohrdlivým smíchem, ale také velmistrovi byla slova Wendeho nemilá, proto řekl:

„Což máme nyní čas mysliti na mír?! O jiných věcech se nyní máme raditi."

„Vždycky je čas na dílo boží," odpověděl von Wende.

Ale ukrutný komtur čluchovský Jindřich, který se zapřisáhl, že dá před sebou nositi dva obnažené meče potud, pokud je krví polskou nezbrotí — obrátil k velmistrovi svou tlustou, spocenou tvář a vzkřikl s hrozným hněvem:

„Milejší mi smrt než hanba! a byť bych se měl sám svými dvěma meči na celé vojsko polské vrhnouti!"

Ulrich trochu svraštil obočí:

„Mluvíš proti poslušnosti," řekl. A pak ke komturům:

„Raďte se jen o tom, jak bychom nepřítele z lesa vylákali."

Nemohli se dosti dlouho dohodnouti, až se konečně komturům i přednějším hostům zalíbil návrh rytíře Gersdorfa, aby byli dva heroldové vysláni ke králi s oznámením, že mu velmistr posílá dva meče a vyzývá Poláky na smrtelný boj. Zdá-li se mu pak bojiště příliš malé, že je ochoten se svým vojskem poněkud ustoupiti, aby mu je rozšířil.

* * *

Král jel právě od jezera a zabočil k levému křídlu polských korouhví, kde měl celé množství rytířů pasovati, když mu náhle oznámili, že dva heroldové od křižáckého vojska přijíždějí. Srdce Vladislavovo zabušilo nadějí:

„Nuže, se spravedlivým mírem přijíždějí.“

„Dejž to Bůh!“ odpověděli duchovní.

Král poslal pro Vitolda, a zatím heroldové nespěchajíce, blížili se k táboru.

V jasném světle slunečním bylo dokonale viděti jezdce na ohromných, zbrojí pokrytých koních válečných. Jeden měl na štítu císařského orla v zlatém poli, druhý, jenž byl heroldem knížete štětínského, supa v bílém poli. Řady se před nimi rozestoupily, oni pak, sestoupivše s koní, stanuli za chvíli před velkým králem a uklonivše se na znamení úcty, pověděli své poselství:

„Mistr Ulrich,“ řekl první herold, „vyzývá tvé veličenstvo, pane, i knížete Vitolda k smrtelnému boji, a aby statečnost vaši, které se vám patrně nedostává, roznítil, posílá vám tyto dva obnažené meže.“

To řka, složil meče k nohám královým.

Jaško Monžík z Dombrovy tlumočil jeho slova králi, ale sotva skončil, vystoupil druhý herold se supem na štítě a řekl:

„Mistr Ulrich vám také dává oznámiti, pane, že vám rád se svým vojskem ustoupí, máte-li málo místa k bitvě, abyste se nemusili v lesním houští tlačiti.“

Jaško Monžík zase přeložil jeho slova, i nastalo utišení, jen rytíři v průvodu královĕ potichu skřípali zuby nad takovou smělostí a urážkou.

Poslední naděje Jagiellovy se rozplynuly jako dým. Očekával poselství shody a míru, zatím to ale bylo poselství pýchy a války.

Pozvednuv zaslzený zrak k nebesům, takto odpověděl:

„Mečů máme dosti, ale také tyto přijímám jako věštbu vítězství, kterou mi sám Bůh vaší rukou posílá. A pole bitvy také on označí. K němu po spravedlnosti nyní volám a žalobu na křivdy moje i na nepravost vaši vznáším. Amen.“

A dvě veliké slzy skanuly mu po osmahlé líci.

Rytíři v průvodu začali volati:

„Němci couvají. Uvolňují pole!“

Heroldové odešli a po chvíli bylo viděti, jak odjíždějí na svých ohromných koních, lesknouce se ve světle slunečním hedvábím, které na hoře přes zbroj nosili.

* *
*

Vojsko polské vystoupilo z lesa a z houštin v urovnaném bitevním šiku na rovinu. V předu stál houf tak zvaný „čelný", skládající se z nejslavnějších rytířů, za ním valný — za tím pěchota a naposled lid najatý. Vzdor tomu se ale utvořily mezi houfy dvě dlouhé ulice, jimiž projížděl Zyndrám z Maškova a Vitold. Poslední bez přílby na hlavě, v nádherné zbroji, podoben zlověstné hvězdě nebo plamenu vichřicí hnanému.

Rytíři zhluboka oddychovali a usedali pevněji v sedlech. Bitva již měla nastati.

* *
*

Mistr pohlížel nyní na vojska královská, která z lesa vycházela.

Hleděl dlouho na ohromné jejich množství jako křídla obrovského ptáka rozpuštěné, na duhy ve větru vlajících korouhví, a náhle se mu sevřelo srdce jakýmsi neznámým, hrozným citem. Snad spatřil duševním zrakem hromady mrtvol a řeky krve.

Nelekaje se lidí, zalekl se snad Boha, držícího tam v nebes výšinách vážky vítězství.

Po prvé mu prolétlo myslí, jak hrozný to nastal den a po prvé ucítil, jak nesmírnou vzal na svá bedra zodpovědnost.

Zbledl na smrt, rty se mu chvěly, z očí se mu řinuly hojné slzy. Komturové s údivem pohlíželi na svého vůdce.

„Co je vám pane?" tázal se hrabě Vende.

„Nyní je zajisté vhodná chvíle pro slzy!" ozval se ukrutný Jindřich, komtur čluchovský.

A velký komtur, Kuno Lichtenstein ohrnul rty a řekl:

„Zjevně ti to vytýkám, mistře, neboť je na tobě, abys nyní srdce rytířů rozněcoval, nesluší se, abys je seslaboval.

Opravdu, před tím jsme tě takového neviděli."

Ale mistrovi se vzdor všelikému přemahání řinuly stále hojné slzy na černou bradu, jako by v něm plakal někdo jiný.

Konečně se poněkud přemohl a pohlédnuv přísným zrakem na komtury, zvolal:

„Ke korouhvím!"

Každý tedy odkvapil ke své korouhvi, neboť mistr s velikým důrazem povelel, pak vztáhl ruku ke svému zbrojnoši a řekl:

„Dej mi přílbu!"

* *
*

Srdce v obou vojskách bila jako kladiva, ale trouby ještě nedávaly znamení k boji.

Nastala chvíle očekávání, snad těžší než sama bitva.

Na poli mezi Němci a armádou královskou stálo po straně Tannenbergu několik odvěkých dubů, na které vylezl místní lid selský, aby pohlížel na zápasy vojsk tak ohromných, jakých od nepamětných dob svět neviděl. Ale mimo to bylo celé pole prázdné, děsné, odumřelé stepi podobné. Jen vítr se po něm honil a nad ním se vznášela smrt. Oči rytířů se bezděky obracely k té zlověstné mlčící rovině. Mraky přeletující po obloze chvílemi zastíraly slunce a pak na ni padalo smrtelné šero.

V tom zadul vítr. Zašuměl lesem, rval tisíce listí a větví, vyrazil na pole, chytl suchá stébla trav, rozvířil mraky prachu a hnal je do očí vojsk křižáckých. V tom okamžiku zavzněly hlasy rohů, trub a píšťal — strašná směs — a celé levé křídlo polské, které tvořili Litvíni, rozehnalo se hned, podobno jsouc nesmírnému hejnu ptactva v letu. Jeli hned podle zvyku skokem. Koně, vypiavše šíje a schlípnuvše uši, hnali se ze všech sil ku předu. Jezdci mávajíce meči a sudlicemi, letěli s hrozným křikem proti levému křídlu Křižáků.

Mistr byl právě při něm. Jeho rozčilení již přešlo, a z očí mu místo slzí sršely jiskry. Spatřiv ženoucí se množství vojska litevského, obrátil se k Fridrichu Wallenrodovi, který na té straně velel, a řekl:

„Vitold prvý vystoupil. Začněte ve jménu Páně také vy!"

A pokynem pravice hnul čtrnácti korouhvemi železného rytířstva.

„Gott mit uns!" vzkřikl Wallenrod.

Prapory, sklonivše kopí, šly s počátku krokem. Avšak jako skála svržená shora, padajíc, stále prudčeji letí, tak také ony z kroku přešly do klusu, potom v cval a šly hrozné, nezadržitelné jako lavina, která musí všecko před sebou zničit a rozdrtit. Země pod nimi sténala a prohýbala se.

*

Bylo jisto, že se bitva každý okamžik na celé čáře rozšíří a rozvíří. Polské korouhve začaly zpívati starou válečnou píseň svatého Vojtěcha. Sto tisíc železem pokrytých hlav se pozvedlo k nebesům a ze sta tisíc prsou zazníval jediný, obrovský, rachotu hromů podobný hlas:

Boží rodičko, děvečko.
Bohem oslavená Maria!
U Tvého Syna Hospodina,
Máti vyvolená, máti jediná,
Přimluv se — odpusť hříchy!
Kyrie Elejson! . . .

A hned jim síla vstoupila do všech údů, srdce pak byla k smrti odhodlána. Tak nesmírná, vítězná síla byla v těch hlasech i v té písni, jako by hrom opravdu na nebi burácel. Zachvěla se kopí v rukou rytířů, zachvěly se korouhve i korouhvičky, zachvěl se vzduch, zakolébaly se větve v lese, a probuzené lesní ozvěny se ozývaly v pozadí a volaly, jako by opakovaly jezerům i luhům, i celé zemi, jak je dlouhá a široká:

Přimluv se — odpusť hříchy!
Kyrie Elejson! . . .

A zpívali dále:

Tvého Syna Křtitele, v zbožný čas,
Vyslyš hlas, naplň mysli lidské;
Slyš, prosbu k tobě vznášíme!
Ať dát ráčí, jej prosíme:
Za život na zemi zbožný,
V nebi nám pak život věčný,
Kyrie Elejson!

Ozvěna zase opakovala: „Kyrie Elejson!“ a zatím na pravém křídle již zuřil vzteklý boj a blížil se čím dále, tím více středu.

Třesk zbraní, řičení koní, strašný křik mužů mísily se s písní. Ale chvílemi křik zmlkal, jako by se těm lidem nedostávalo dechu, a v jedné takové přestávce bylo snad ještě jednou lze slyšeti hřmějící píseň:

Adame, ty Boží kmete,
Jenž jsi v nebesích u Boha,
Doveď nás, děti své,
Kde kralují andělé!
Tam je radost,
Lásky hojnost,
Tam lze zříti tvůrce, v jasu a bez konce.
Kyrie Elejson . . .

A ozvěna zase opakovala: „Kyrie Elejson!“ Křik na pravém křídle ještě vzrostl, ale nikdo neviděl, ani nemohl rozeznati, co se tam děje, neboť mistr Ulrich, který bitvu s návrší pozoroval, poslal podvelitele komtura Lichtensteina s dvaceti korouhvemi na Poláky. A k polskému „čelnému“ houfu, v němž stáli nejpřednější rytíři, přiletěl jako blesk Zyndram z Maškova, a ukázav ostřím na blížící se mrak Němců, vzkřikl tak pronikavě, až se koně v první řadě plašili:

„Na ně! Bij!“

Rytíři, sklonivše se k šíjím svých koní a vypiavše kopí, rozjeli se tryskem.

* *
*

Ale Litva nemohla strašnému orkánu Křižáků odolati. První řady, nejlépe ozbrojené, skládající se ze zámožnějších bojarů, padly jako kosou podťaty. Následující utkaly se s velikou zuřivostí s Křižáky, ale ani statečnost, ani vytrvalost, ani lidská síla je nemohla od zkázy a porážky uchrániti. A jak také mohlo býti jinak, když na jedné straně bojovalo rytířstvo celé ocelovou zbrojí okuté, na koních také ocelí chráněných, na druhé straně lid sice urostlý a silný, ale na malých koních a jen kůžemi pokrytý? Marně také hleděl vytrvalý Litvín dostati se Němci nějak na kůži. Sudlice, šavle, ostří oštěpů, cepy křemenem nebo hřeby pobité se odrážely od železného plechu jako od skály, nebo jako od hradních zdí. Tíha lidí i koní tlačila nešťastné Vitoldovy zástupy. Roztínaly je meče, sekery, šlapala je koňská kopyta.

Kníže Vitold marně posílal do jícnu smrti stále nové houfy, marný byl odpor, marná zuřivost, marné pohrdání smrtí, marně

tekly řeky krve! Nejprve prchali Tataři, Besarabové, Valaši, brzy pak povolila zeď litevská a divoký poplach zmocnil se všech bojovníků. Většina vojsk prchla k jezeru Lubiči, a za ní se hnaly hlavní voje německé, kosíce tak strašně nepřítele, že bylo celé pobřeží mrtvolami poseto.

Druhá část vojsk Vitoldových, menší, v níž byly tři pluky smolenské, couvala ke křídlu polskému, hnána šesti korouhvemi německými a potom také těmi, které se vracely od stíhání. Avšak lépe ozbrojení Smolenšťané kladli tužší odpor. Bitva změnila se v řež. Potoky krve byl vykoupen každý krok, ba téměř každá píď země. Jeden ze smolenských pluků byl téměř na kusy rozsekán. Dva jiné bránily se s největší zuřivostí a zoufalstvím. Ale vítězné Němce již nic nemohlo zdržeti. Některé jejich korouhve téměř zachvátilo bojovné šílenství. Jednotliví rytíři, bodajíce ostruhami a popohánějíce své koně, vrhali se slepě s napřaženým mečem nebo sekerou do největšího davu nepřátel. Údery jejich mečů a dlouhých seker byly téměř nadlidské, a celý proud, bijící a šlapající koně i rytíře smolenské, přešel konečně z boku na čelný i valný houf polský, které již téměř hodinu zápasily s Němci, jimž velel Kuno Lichtenstein.

* *

*

Tam neměl Kuno tak snadné postavení, protože tam byla větší rovnost zbraní i koní a rovněž stejný cvik rytířský. Polské dřevce odrazily Němce, zatlačily je v zad, neboť první útok vedly tři strašné korouhve: krakovská a jiné dvě, jimž veleli Jendrek z Brochotic a Povala z Tačeva. Ale nejstrašněji se rozzuřila bitva teprv, když po roztříštění kopí se chopili rytíři mečů a seker. Štít tu bil o štít, muž se měřil s mužem, padali koně, převracely se znaky, pod údery palcátů a cepů pukaly přílbice, náramenníky, pancíře, železo bylo zbroceno krví, rytíři padali se sedel jako sosny podťaté. Ti z křižáckých rytířů, kteří již z bitvy pod Vilnem poznali bitvy s Poláky, věděli, jaký je to „zatvrzelý" a „zápalčivý" lid, avšak nováčků i zahraničních hostí zmocnilo se strachu podobné překvapení. Nejeden bezděky zadržel koně, hledě nejistě před sebe, a než si rozmyslil, co má dělati, hynul pod tíží polské pravice.

A jako se krupobití nemilosrdně sype z rudých mraků na lán žita, tak hustě se sypaly strašné rány a sekaly meče, mlaty, sekery,

zabíjely bez oddechu a smilování, železo řinčelo jako v kovárně smrt zhášela jako vichr životy rytířů, steny se draly z prsou, hasly oči a ubledlé mladistvé hlavy se hřížily v sen věčný. Jiskry vykřesané železem sršely, k zemi padaly úlomky dřevců, péra pštrosí i páví. Kopyta koní klouzala po krvavých, na zemi ležících pancířích a koňských mrtvolách. Kdo padl raněn, toho rozšlapali koně.

Ale z přednějších rytířů polských posud žádný nepadl, všichni šli těsně vedle sebe v pevném šiku, vyvolávajíce jména svých patronů nebo hesla rodová, jako jde oheň po suché stepi a sžehuje křoviny i trávu. Lis z Targoviska se první utkal se statečným komturem Gamratem z Osterode, který pozbyv v zápase štítu, svinul kolem ruky svůj bílý plášť a jím se před ranami chránil. Ale divoký Lis z Targoviska přeťal plášť i náramenník, uťal páži a na to vrazil statečnému rytíři meč s takovou silou do břicha, že mu hrot na druhé straně vylezl. Leknutím i vztekem vykřikli lidé z Osterode při pohledu na smrt svého vůdce, ale Lis se vrhl mezi ně jako orel mezi volavky, a když Staško z Charbimovic a Domarád z Kobylan mu přiskočili na pomoc, počali je v trojici louskati tak strašně, jako medvědi louskají lusky, když se na mladý hrách dostanou. Tam také Pašek zloděj zabil slavného bratra Kunce z Adelsbachu. Kunc, když spatřil před sebou tak nadlidského obra v ruce s krvavou sekerou, na níž lpěly lidské vlasy s krví, polekal se a chtěl se vzdáti do zajetí. Ale Paško ho ve vřavě válečné neslyšel a rozťal mu hlavu zároveň s ocelovou přílbicí, jakoby někdo jablko v půli rozkrojil. Hned potom zabil Locha z Meklenburku, Klingensteina, Švába Hermsdorfa z bohatého rodu hraběcího, Limpacha od Mohuče a Nachterwitze rovněž z Mohuče, až konečně postrašení Němci počali před ním na pravo i na levo couvati. On pak do nich bil jako do řítící se zdi a každou chvilku bylo viděti, jak se rozpřáhl v sedle, každý okamžik se zableskla jeho sekera ve vzduchu a hned na to zmizela nová přílbice z řad křižáckých mezi koně.

Tam též silný Ondřej z Brochotic, zlomiv meč na hlavě rytíře, který měl sovu na štítu a přílbici v podobě sovy vykutou, chytl jej za ramena, rozdrtil je a vyrvav mu oštěp, života jej zbavil. Rovněž zajal mladého rytíře Dynheima, který pocházel z bohatého rodu hrabat nadrýnských. Ondřej, vida jej bez přílby, slitoval se nad ním, protože to byl jinoch sotva dětství odrostlý a dětským zrakem na něho dojemně hleděl. Ondřej jej hodil své

čeledi, netuše ani, že zajal příštího zetě svého. Rytíř ten totiž si vzal později jeho dceru a navždy v Polsce se usadil.

Němci vztekle dotírali, chtějíce mladého Dynheima již hlavně k vůli vznešenému rodu vysvoboditi, avšak předkorouhevní rytíři: Sumík z Nadbrože a dva bratři z Plomykova, Dobko, Okvia a Zych Pikna je položili na místě, jako lev pokládá býka, a hnali se ke korouhvi svatého Jiřího, šířice tam zkázu a smrt.

S rytířskými hosty utkala se dvorní královská korouhev, které velel Cielok z Želichova. Tam Povala z Tačeva, mající nadlidskou sílu, kácel lidi i koně, drtil železné přílbice jako skořápky vajec a sám sekal do celých houfů. Vedle něho šli Leško z Goraje, druhý Povala z Vychuče i Mstislav ze Skrzynna, pak dva Čechové: Sokol a Zbislávek. Dlouho tam trval boj, protože na tu jedinou korouhev útočily tři německé; když však jí přišla na pomoc sedmadvacátá korouhev Jaška z Tarnova, síly na obou stranách se více méně vyrovnaly a Němci byli odraženi na dostřel z kuše od místa, na kterém ke srážce došlo. Avšak ještě dále odvrhla je veliká krakovská korouhev, které velel sám Zyndram a v čele mezi předkorouhevníky šel nejhroznější ze všech Poláků: Záviš Černý erbu Sulima. Po jeho boku bojovali bratr jeho Farurej a Florian Jelitčík z Korytnice, Skarbek z Hor i onen slavný Lis z Targoviska, pak Paško Zloděj, Jan Nalenč a Stach z Charbimovic. Pod hroznou rukou Závišovou padali stateční mužové, jako by jim šla v tom černém brnění sama smrt vstříc. On pak bojoval se svraštělým obočím a se sevřenými rty, klidný, vážný, jako by obyčejnou práci vykonával. Chvílemi narovnával štít, odrážel ránu, ale každému zablesknutí jeho meče odpovídal hrozný výkřik poraženého muže. On se ani neohlížel a postupoval stále ku předu jako černý mrak, z něhož každou chvilku hrom udeří.

Poznaňská korouhev, mající v znaku orla bez koruny, bojovala také na život a na smrt a arcibiskupská i tři mazověcké s ní závodily. Ale také ostatní se předstihovaly v neústupnosti a statečnosti. V sieradské korouhvi se vrhal mladý Zbyško z Bohdance jako divoký kanec do nejhustších houfů, po jeho boku pak šel starý hrozný Macko, bojuje rozvážně jako vlk, který jinak než na smrt nehryže.

Hledal všude zrakem Kuna Lichtensteina, ale nemoha jej v davu postřehnouti, prohlížel si zatím jiné, kteří měli nádhernější zbroje, a nešťastný byl každý rytíř, jemuž bylo s ním se utkati Nedaleko od obou Bohdaneckých rytířů bojoval jako rozzuřený

lev zlověstný Čtan z Rogova. Po první srážce mu rozbili přílbu, proto bojoval nyní s holou hlavou, straše svou zakrvácenou, vousatou tváří Němce, jimž se zdálo, že nemají před sebou člověka, nýbrž nějakého lesního netvora. Přece však sta, pak tisíce rytířů na obou stranách pokrývalo zemi, až konečně pod ranami neústupných Poláků se německý příval počal chvěti. Tu se stalo něco, co mohlo v jediném okamžiku osud celé bitvy rozhodnouti.

Německé korouhve, které se od stíhání Litvínů opojeny vítězstvím vracely, udeřily v bok polského křídla.

Myslíce, že jsou všecka královská vojska již poražena a bitva určitě vyhrána, vracely se ve velkých nespořádaných houfech s křikem i zpěvem, když v tom náhle spatřily před sebou děsnou řež, Poláky již již vítězící a zástupy německé obkličující.

Křižáci kloníce hlavy, pohlíželi překvapeně skrze otvory hledí na to, co se děje a pak, jak který stál, bodl koně v boky ostruhami a vrhl se ve vřavu bitevní.

A tak dorážel houf po houfu, až brzy tisíce Křižáků se hrnulo na bojem unavené rytíře polské. Němci radostně vzkřikli, vidouce novou posilu a s novým zápalem se vrhli na Poláky. Hrozná bitva se rozzuřila na celé čáře, po zemi tekly celé potoky krve. Nebe stále víc a více se mračilo, stále děsněji skučela vichřice . . . Bylo to, jako by sám Bůh se chtěl mezi válčící vmísiti . . .

Vítězství se již počínalo kloniti k Němcům . . . Již již nastával zmatek mezi Poláky, již bojem rozvášněné houfy křižácké začaly jedním hlasem zpívati vítěznou píseň:

„Christ ist erstanden.“

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

A v tom se stalo něco ještě hroznějšího.

Křižák na zemi ležící rozpáral nožem břicho koně, na němž seděl Martin z Vrocimovic, držící velikou, všem vojskům svatou korouhev krakovskou s korunovaným orlem. Kůň i jezdec náhle padli k zemi a zároveň i s nimi se zachvěla a padla korouhev.

V okamžiku se po ní vztáhlo sta rytířských rukou a ze všech křižáckých prsou se dral radostný ryk. Zdálť se jim, že je to konec, že strach a poplach se zmocní Poláků, že nastává chvíle pohromy, vraždění a řeže, že jim jedině již zbývá stíhati a pobíjeti prchající.

Ale právě v tom se krvavě zklamali.

Vojska polská ovšem jako jeden muž vykřikla při pohledu na padající korouhev zoufalstvím, avšak v tom křiku a v tom zou-

falství nebyl strach, nýbrž zuřivost. Řekli byste, že živý oheň padl na pancíře. Jako rozzuření lvi se nyní vrhli nejstrašnější mužové z obou vojsk na místo, kde byla korouhev v nebezpečí — vzplanul divý boj a v jediné, strašně veliké klubko srostli jezdci i koně, nesčetné paže se míhaly, meče a sekery řinčely, zněl třesk mečů, železo praskalo. K tomu divý řev bojujících, hrozný křik raněných, sténající vzdechy umírajících . . . byla to scéna, jako by se peklo náhle otevřelo a z jeho hlubin se ozývali zatracenci.

Vzedmul se prach, a z jeho mraků vyrazili jen strachem slepí koně bez jezdců, s krvavýma očima a s divoce vlající hřívou.

Trvalo to však krátce. Ani jeden Němec z té bouře živý nevyšel, a za chvíli vlála nad polským vojskem zase dobytá korouhev.

Vítr jí vlál, rozvinoval ji majestátně i zářila nádherně jako krásný květ, jako znamení hněvu božího Němcům a jako znamení znova probuzené naděje polským rytířům.

Celé vojsko ji uvítalo s vítězným pokřikem a vrhlo se s takovou zuřivostí na Němce, jako by každé korouhvi přibylo dvoj násob sil i vojáků.

A Němci, biti bez milosrdenství, bez oddechu, ba i bez té přestávky, které je třeba prsům k nabrání dechu, tísněni, se všech stran zatlačováni, pobíjeni neúprosně ranami mečů, seker, mlatů, cepů, počali se zase chvěti a ustupovati.

Tu a tam se ozvaly hlasy za smilování. Tu a tam prchal z bitevního víru nějaký zahraniční rytíř s tváří bledou strachem a překvapením a prchal ve zmatku, kam jej neméně ustrašený kůň nesl. Většina bílých plášťů, které nosili bratři řádu křižáckého, ležela již na zemi.

Tu se zmocnil hrozný neklid vůdců křižáckých, neboť pochopili, že veškerá jejich spása spočívá nyní jen v mistrovi, který až posud stál pohotově v čele šestnácti korouhví.

On pak, dívaje se s návrší na bitvu, pochopil také, že nastal rozhodný okamžik a pohnul svými železnými houfci, jako vichr hýbe těžkým, zkázu a krupobití nesoucím mrakem.

* *
*

Ale ještě dříve před třetí polskou řadou, která se boje nezúčastnila, objevil se na bujném koni, nade vším bdící a průběh bitvy pozorující Zyndram z Maškova. Mezi polským vojskem pěším stálo

několik rot dobře vyzbrojených Čechů. Jedna z nich se zakolísala ještě před utkáním, ale zastyděvši se hned, zůstala na místě a za příkladem svého vůdce hořela nyní bojechtivostí, aby okamžitou slabost zdvojenou stateèností vynahradila. Ale hlavní síly tvořily pluky polské, skládající se z jízdních, chudších však vladyků, bez pancířů, z pěchot městských a ponejvíce kmetích, ozbrojených těžkými oštěpy, mlaty, cepy i kosami na dlouhých násadách upevněnými.

„Do boje! Do boje!" volal hromovým hlasem Zyndram z Maškova, létaje jako blesk podél řad.

„Do boje!" opakovali menší vůdcové.

Kmeti pochopivše, že nastává jejich čas, opřeli oštěpy, cepy i kosy o zem a požehnavše se křížem svatým, plivali si do upracovaných velikých dlaní.

V celé řadě bylo slyšeti to zlověstné plivání, načež se každý chopil zbraně a z hluboka vydechl. V tom okamžiku přiletěl k Zyndramovi sluha s rozkazem od krále a zašeptal mu cosi celý udýchán do ucha, on pak obrátiv se k pěšákům, mávl mečem a vzkřikl:

„Ku předu!"

„Ku předu! Přímo na ně!" rozlehlo se volání velitelů.

„Vzhůru na psí syny! Na ně!"

Šli. Aby šli rovným krokem a nekazili řadu, počali všichni najednou opakovati:

„Zdrá-vas Ma-ri-a — Milosti pl-ná — Pán s Tebou!" A šli jako povodeň. Šly pluky najaté i čeleď městská; kmeti z Malopolsky i Velkopolsky, pak Slezané, kteří se před válkou do království utekli. Rozjasnilo se a zasvitlo od hrotů na oštěpech a od kos celé pole.

Až došli.

„Bij!" veleli vůdcové.

„Uch!"

Každý si oddechl jako křepký drvoštěp, když poprvé máchne sekerou a potom bili, seč síly i dech v prsou stačily. Vřesk a výkřiky pronikaly až k nebesům.

* *
*

Král, který s vyvýšeného místa celou bitvu přehlížel, rozesílal posly, až od udílení rozkazů ochraptěl. Když pak uviděl, že jsou již veškerá vojska v práci, sám se také chystal do boje.

Dvořané jej nechtěli pustiti, bojíce se o posvátnou osobu vladařovu. Žulava chytl koně za uzdu a ačkoliv jej král udeřil plochou meče přes ruku, nepustil jej. Ostatní také mu zastoupili cestu, prosíce, zapřísahajíce a vysvětlujíce mu, že ani tak osud bitvy nerozhodne. A v tom se náhle octl král i s celou svou družinou v největším nebezpečí. Mistr, následuje příkladu těch, kteří se po porážce Litvínů vrátili, a chtěje také Poláky z boku přepadnouti, objel kolem, následkem čehož musilo šestnáct jeho vybraných korouhví jeti opodál návrší, na němž Vladyslav Jagiello stál. Nebezpečí bylo sice hned zpozorováno, ale nezbývalo již času k ústupu. Svinut jen královský znak a zároveň královský písař Zbygniev z Olešnic jel nejrychlejším tryskem k nejbližší korouhvi, která se právě chystala k uvítání nepřítele a jížto rytíř Mikuláš Kielbasa velel.

„Král je v nebezpečí! Na pomoc!" zvolal Zbygniev.

Avšak Kielbasa, který před tím přišel o přílbu, strhl s hlavy celou zpocenou a zakrvácenou čapku a ukazuje ji poslovi, vzkřikl s ukrutným hněvem:

„Hleď, jestli zde maříme čas! Šílenče! Což nevidíš, že se ten mrak valí na nás, a že bychom jej právě na krále přivedli? Nyní táhni pryč, nebo tě zde mečem probodnu."

Nedbaje toho, s kým mluví, zsinalý, uchvácen hněvem, namířil opravdu na posla. Ten pak vida, s kým má co jednati, a že má starý válečník pravdu, jel zase tryskem zpět ke králi a opakoval mu, co slyšel.

Stráž královská se postavila jako hradba před krále, aby pána svého prsy svými chránila. Král však se již nedal zdržeti a stanul v první řadě. Sotva však se postavili, byly německé korouhve již tak blízko, že bylo dobře možno erby na štítech rozeznati. Pohled na ně mohl i nejodvážnějším srdcem zachvěti, protože to byl samý výkvět a výběr rytířstva. Oděni nádherným brněním, na koních jako tuři ohromných, neznavení bojem, jehož se posud nezúčastnili, odpočatí, šli jako bouře s dupotem, duněním, šumem korouhví i korouhviček. Sám velký mistr letěl před nimi v bílém, širokém plášti, jenž ve větru vlál jako obrovská křídla orlí. Mistr již minul družinu královskou a hnal se do nejzuřivější bitvy, neboť co pro něho znamenala lecjaká hrstka rytířů stojících na úbočí, mezi nimiž ani netušil, ani nepoznal krále! Ale od jedné korouhve se odtrhl obrovský Němec, a poznal-li snad Jagiella, nebo snad zlákán stříbrným královským brněním, či chtěje se

snad rytířskou odvahou vyznamenati, naklonil se, schýlil kopí a rozjel se přímo proti králi.

Král bodl ostruhami koně, a nežli ho kdo mohl zadržeti, rozjel se rovněž proti rytíři. A byli by se bezpochyby smrtelně utkali, kdyby nebylo téhož Zbygnieva z Olešnice, mladého tajemníka králova, stejně v latině jako v rytířském řemesle sběhlého. Ten se zlomkem kopí v ruce přepadl Němce s boku a praštiv jej po hlavě, rozdrtil mu přílbu a na zem jej povalil. V tom okamžiku sám král jej sekl mečem do odhaleného čela a vlastní rukou jej zabíti ráčil. Tak zahynul slavný německý rytíř, Dypold Kikiritz von Dieber. Jeho koně chytl kníže Jamont, on sám pak ležel smrtelně zraněn v bílém plášti svém na ocelové zbroji a v pozlaceném pase. Oči se mu potáhly bělmem, ale nohy kopaly ještě chvíli do země, pokud největší lidská upokojitelka — smrt — mu neobestřela nocí hlavu a navždy jej neuklidnila.

Rytíři z chelminské jeho korouhve se rozjeli, chtějíce pomstíti smrt svého soudruha, ale sám mistr jim zastoupil cestu, křiče: „Herum! herum!" — a hnal je tam, kde se měl rozhodnouti osud toho krvavého dne, to jest do hlavní bitvy.

A zase se něco divného přihodilo. Nejblíže přijíždějícím stál Mikuláš Kielbasa, který sice poznal nepřátele, ale v prachu je nepoznaly jiné polské korouhve, a myslíce, že se to Litvíni vracejí do boje, nepřivítaly je jak se patřilo.

Až teprv přijel Dobka z Olešnice téměř k samému v čele jedoucímu velmistrovi a poznal jej po plášti, po štítě i po velkém relikviáři, který tentýž na prsou a na pancéři nosil. Ale polský rytíř se neosmělil bodnouti kopím do relikviáře, ačkoliv nesmírně mistra silou převyšoval. Vyraziv mu tedy meč z ruky, zranil nepatrně koně, načež se oba obrátili a každý jel ke svým.

„Němci! Sám mistr!" vzkřikl Dobko.

Uslyševše to, rozjely se korouhve polské největším tryskem k nepříteli. Prvý útok učinil Mikuláš Kielbasa se svými a zase se rozzuřila bitva.

Ale buďto, že rytířstvo ze země chelminské, mezi nímž bylo mnoho lidí polské krve, neudeřilo s opravdovým úsilím, či snad že bojovné zarputilosti Poláků již nic nemohlo zadržeti, stačí říci, že ten německý útok nedopadl tak, jak mistr očekával. Zdálo se mu, že to bude poslední rána, kterou moci královské zadali, a zatím brzy zpozoroval, že Poláci dotírají, bijí, vraždí a svírají železné jeho houfce — a ty že se spíše jen brání než útočí.

Marně je povzbuzoval voláním, marně je mečem honil do boje. Bránily se sice a to statečně, ale nebylo v nich toho zápalu, jenž se zmocňuje vítězícího vojska a jímžto srdce polská planula.

V potlučených brněních, v krvi, ranami poseti, s porouchanou zbraní, bez hlesnutí hnali se polští rytíři vztekle k nejhustším zástupům německým, a ty zastavovaly koně a ohlížely se za sebe, jako by se chtěly přesvědčiti, jestli se za nimi posud nesevřely železné kleště, jimiž je polští rytíři neustále víc a více svírali. Ustupovaly zvolna, ale ustavičně, jako by toužily dostati se nenápadně z vražedného kruhu. V tom zavzněly od lesa zase nové výkřiky. Zyndram právě vedl a pustil kmety do boje. Z daleka se blýskaly a třpytily hroty kos a oštěpů. Blíž a blíže postupovali hrozní ženci. A pak zase zavznělo strašné heslo: „Na ně!" Hned na to zařinčely kosy, zaduněly cepy o pancíře, mrtvoly padaly stále hustěji na zem, krev tekla proudem po ušlapané zemi, srdcervoucí křik prorážel vzduch — a kosy i cepy dále dopadaly v taktu. Bitva vzplanula jediným, nesmírným žárem. Němci poznavše, že jedině v meči je spása, počali se zoufale brániti.

A zápasili tak ještě dlouho v nejistotě, na kterou stranu se vítězství obrátí, pokud se obrovské mraky prachu nenadále na pravé straně bitvy nezvedly. Tu zavzněl nový vítězný jásot v řadách polských: „Litva! Litva proniká ku předu!" zahoukly radostně hlasy polské! A rozprchlé houfy, které bylo snadněji lze rozprášiti než zničiti a které obratný a neúnavný Vitold znova shromáždil, vracely se zase. Zatím co zuřili kmeti a selský lid kosami i cepy v předních řadách křižáckých rytířů, útočili Litvíni na jejich boky . . . Nyní byl osud divé bitvy rozhodnut.

Křižáci byli poraženi, a několik komturů, kteří si ještě zachovali rozvahu a klid, přiskočilo k velmistrovi. „Zachraň se, pane!" zvolal komtur Elblonga s bledými rty. „Zachraň sebe i Řád, protože se kruh kolem nás stále těsněji svírá!"

Ale rytířský hrdina pohlédl na mluvícího komtura Elblonga a odvětil: „Nedej Bůh, abych jako uprchlík opustil toto pole, na němž již tolik chrabrých bojovníků padlo! Nedej Bůh!"

A vzkřiknuv na svůj lid, aby šel za ním, vrhl se do nejzuřivější vřavy válečné. Litva zatím přichvátala a nastal takový zmatek, takový vír a kolotání, že oko lidské ničeho rozeznati nemohlo.

Mistr udeřen ostřím litevské sudlice do úst a raněn dvakrát do

Konečně bodnut vidlemi do krku padl jako dub na zem. (Str. 319)

tváře, odrážel nějakou dobu umdlévající pravicí rány. Konečně bodnut vidlemi do krku padl jako dub na zem.

Mraveniště v kůže oděných bojovníků jej úplně pokrylo.

* *
*

Verner von Tetlingen prchl s několika korouhvemi, avšak kolem všech pozůstalých praporů sevřelo se železné kolo vojsk královských. Bitva změnila se v řež a v tak neslýchanou porážku Křižáků, že se v celých dějinách lidstva málo podobných dálo.

Nikdy ani za dob křesťanských, od války Římanů a Gótů s Atilou a Karla Vítězného s Araby nebojovala spolu vojska tak silná.

Nyní však leželo již jedno z nich většinou jako sežatý lán obilí. Korouhve, které vedl posledně do boje velmistr, se poddaly

Chelminští zaráželi prapory do země, jiní zase rytíři seskakovali s koní a klekali na krví zbrocenou zem na znamení, že chtějí jíti do zajetí. Celá korouhev svatého Jiřího, pod níž sloužili zahraniční hosté, učinila i se svým vůdcem totéž.

* *
*

Bitva však zuřila dále, protože rytíři řádu křižáckého neprosili o milost, pohrdali zajetím a hledali smrt . . . Podle válečného zvyku svého utvořili kruh a bránili se jako stádo divokých kanců, když je smečka vlků přepadne . . . a ten kruh svíralo spojené vojsko polsko-litevské stále víc a více. A zase se míhaly ruce, duněly cepy, řinčely kosy, sekaly meče, svištěly sekery a sudlice. Vysekávali Němce jako les a oni umírali mlčky, hrdě, zamračení, ohromní, beze strachu. Někteří zdvihali hledí, aby mohli dáti svému spolubratru poslední polibek před smrtí na rozloučenou. Někteří se vrhali jako šílenci do největší spouště cepů, jiní zase bojovali jako ve snách, jiní pak, a nebylo jich menšina, zabíjeli se sami, vrážejíce si mečík „miserikordii" do krku, a obraceli se k spolubratřím s prosbou: „Bodni!"

Polská zuřivost brzy rozbila veliké kolo v několik menších houfců a nyní mohli jednotliví rytíři opět snadněji prchnouti. Ale celkem se i ty mnohé houfce bily zuřivě a zoufale.

Málo kdo klekl, aby prosil o milost, a když strašná záplava Poláků konečně rozprášila i menší houfce, ani jednotliví rytíři se nechtěli za živa dostati do rukou vítězů. Byl to pro řád křižácký i pro veškeré západní rytířstvo den největší porážky, ale též slávy největší. Pod obrovským Arnoldem von Baden obklopeným pěchotou kmetí utvořila se hráz polských mrtvol, on pak, silný a nepřemožitelný, stál nad ní jako stojí milník na návrší zasazený, a kdo se k němu na délku meče přiblížil, padl jako bleskem zasažen.

* *
*

Konečně k němu přijel sám Záviš Černý Sulimčík, ale vida rytíře bez koně a nechtěje proti právu rytířskému ze zadu na něho útočiti, seskočil také s koně a z daleka na něho volal: „Obrať hlavu, Němče, a poddej se, nebo se se mnou potýkej!"

Arnold se obrátil a poznav Záviše po černém brnění i po znaku na štítě, řekl si v duši: „Smrt jde a má hodina již odbila, protože jemu nikdo živý neujde. Kdybych jej však přece přemohl, dobyl bych si slávy nesmrtelné a snad také život bych zachránil."

To řka, skočil k němu a srazili se jako dvě bouře na zemi mrtvolami poseté. Ale Záviš tak velice každého silou předst hoval, že byli nešťastní rodiče, jejichž dítěti bylo v boji s ním se utkati. Pod seknutím jeho meče pukl štít v Marburku kovaný, pukla jako hrnek ocelová přílba, a statečný Arnold padl s hlavou v půli rozťatou.

* *
*

Jindřich, komtur čluchovský, onen nejzuřivější nepřítel národa polského, který se zapřisáhl, že dá potud dva meče před sebou nositi, pokud oba krví polskou nezbrotí, prchal nyní s pole jako chce uklouznouti liška ze středu ji obklopivších lovců, když mu v tom zastoupil cestu Zbyško z Bohdance.

Komtur vida nad sebou napřažený meč, vzkřikl: „Erbarme dich meiner." (Ušetři mne!) a strachem sepial ruce. Uslyšev to mladý rytíř, nemohl již zadržeti rozehnanou ruku, ale otočil ještě meč a jen plochou jeho komtura po odulých, spocených ústech udeřil. Pak jej hodil svému zbrojnoši, který vhodiv mu provaz na krk, vlékl jej jako vola na místo, kde byli všichni křižáčtí zajatci shromažďováni.

* *
*

Starý Macko hledal stále na krví zbroceném bojišti Kuna z Lichtensteina — a ve všem toho dne šťastný osud Poláků jej konečně vydal do jeho rukou v houštinách, kdež se hrstka rytířů prchajících z hrozné pohromy ukryla.

Paprsky sluneční, které se od jejich brnění odrážely, prozradily jejich přítomnost stíhajícím. Padli všichni najednou na kolena a poddali se hned, ale Macko dozvěděv se, že se velký komtur řádu mezi nimi nalézá, dal jej před sebe přivésti a sejmuv přilbu otázal se: „Kuno z Lichtensteina, poznáváš mne?"

Ten svraštil obočí a upřev svůj zrak na tvář Mackovu, po chvíli řekl:

„Viděl jsem tě na dvoře v Plocku."

„Ne!" odpověděl Macko, „viděl jsi mne před tím. Viděl jsi mne v Krakově, když jsem tě zapřísahal o život svého synovce, který pro nerozvážný útok proti tobě byl k smrti odsouzen. Tehdy jsem slíbil Bohu a odpřísáhl na rytířskou svou čest, že tě naleznu a s tebou se smrtelně utkám."

„Vím," odpověděl Lichtenstein a ohrnul pohrdavě rty, ačkoliv zároveň silně zbledl, „ale nyní jsem tvým zajatcem a poskvrnil bys svou čest, kdybys meč na mne vztáhl."

Na to se tvář Mackova zlověstně zkřivila a podoby vlčí nabyla.

„Kuno z Lichtensteina," řekl, „meče na bezbranného nevztáhnu, ale to ti povídám, že tě dám jako psa na provaze pověsiti, jestli mi souboj odepřeš!"

„Nemám na vybranou, staniž se!" zvolal velký komtur.

„Na smrt, ne na zajetí," podotkl ještě jednou Macko.

„Na smrt!

Po chvíli se spolu srazili za přítomnosti polských i německých rytířů.

Mladší a obratnější byl Kuno, avšak Macko silou svých rukou i nohou tak předstihoval svého protivníka, že jej v okamžiku povalil na zem a kolenem mu břicho stiskl.

Komtur hrůzou vytřeštil oči:

„Odpusť!" zajektal, vyplivnuv zpěněnou slinu z úst.

„Ne!" odpověděl neúprosný Macko.

A přiloživ miserikordii na hrdlo svého protivníka, bodl jej dvakrát. Ten hrozně zachroptěl, proud krve se mu vyhrnul ústy, smrtelné škubání zachvělo celým jeho tělem, pak se natáhl, a velká tišitelka rytířů jej navždy upokojila.

* * *

Bitva se zatím změnila v řež a stíhání! Kdo se nechtěl poddati, zahynul. Mnoho bylo v oněch dobách na světě bitev a půtek, ale nikdo ze živých tak obrovské pohromy nepamatoval. Pod nohama velikého krále nepadl jedině řád křižácký, nýbrž také celé Německo, které svými nejslavnějšími rytíři podporovalo onu „přední stráž" teutonskou, která se jako hnisavý vřed stále hlouběji do těla slovanského zažírala.

Ze sedmi set „bílých plášťů", vedoucích tu germánskou povodeň, zbylo jich sotva patnáct. Přes čtyřicet tisíc mrtvol pokrývalo u věčném spánku bojiště.

Veškeré prapory, které ještě v poledne plápolaly nad nesmírným vojskem křižáckým, padly do krvavých a vítězných rukou Poláků.

Nezůstal, nezachránil se ani jeden, a nyní je vrhali polští a litevští rytíři k nohám Jagiellovým, který povznesl díkůplný zrak svůj zbožně k nebi a hlasem pohnutým opakoval: „Bůh tomu chtěl!"

Přivedli také před veličenstvo vznešenější zajatce. Abdan Skarbek z Gór přivedl štětínského knížete Kazimíra, Trocnovský, rytíř český, knížete na Olešnici Konráda a Předpelka Kopidlovski, erbu Dryja, Jiřího Gersdorfa, který byl ranami v pravém slova smyslu poset, následkem velké ztráty krve slabostí omdléval a jenž velel pod korouhví svatého Jiřího všem cizím hostům rytířským, kteří na pomoc řádu křižáckému z celého světa přikvapili. Dvaadvacet národů se oné bitvy zúčastnilo. Nyní pak královští písaři spisovali zajatce, kteří klekajíce před králem, prosili o smilování, aby se mohli za výkupné domů vrátiti.

Celé armády křižácké již nebylo. Stíhající vojsko polské dobylo ohromný tábor křižácký a v něm mimo zbytky vojska nesmírné množství vozů naložených pouty Polákům chystanými a vínem veliké hostině po vítězství přichystaným.

* *
*

Slunce se chýlilo k západu. Hustý dešť pršel s nebe a srážel prach k zemi. Král, Vitold a Zyndram z Maškova se právě chystali k vyjížďce na bojiště, když byly před ně dovezeny mrtvoly padlých vůdců. Litvíni přinesli sudlicemi probodanou, prachem a krví pokrytou mrtvolu velmistra Ulricha von Jungingen a slo-

žili ji před králem, který si smutně vzdychl a pohlížeje na ohromné naznaku ležící mrtvé tělo, řekl:

„Hle, zde je ten, jenž ještě dnes dnes ráno myslil, ze je mocnější než všichni vladaři na světě . . .“ Pak se mu řinuly slzy jako perly po lících, a za chvíli zase řekl:

„Ježto však smrtí hrdinnou zahynul, je naší povinností, jeho statečnost velebiti a pohřbem křesťana hodným jej uctíti.“

Na to hned rozkázal, aby tělo v jezeře pečlivě umyli, oblékli do nádherných šatů a zatím, než bude hotova rakev, křižáckým pláštěm jej přikryli.

Zatím donášeli stále nové mrtvoly, které zajatci poznávali. Přinesli též velikého komtura Kuna Lichtensteina s hrdlem mizerikordií strašně rozříznutým, maršálka řádu Friedricha Wallenroda, hlavního pokladníka Tomáše Merheima, hraběte Vendeho, který padl do rukou Povaly z Tačeva, a přes šest set mrtvol znamenitých komturů a bratří. Čeleď kladla jednu mrtvolu vedle druhé, a ležely jako krásné stromy s tvářemi k nebi obrácenými a jako jejich pláště bílými, s otevřenýma skelnýma očima, v nichž utkvěly ještě i po smrti hněv a hrdost, bojovný vztek a hrůza.

U hlav padlých vůdců zaraženy do země dobyté korouhve — všecky.

Večerní vánek svinoval a rozvinoval barevná plátna, ona pak šuměla padlým k spánku jako píseň pohřební. Z dáli v záři červánků bylo viděti oddíly litevské, táhnoucí dobytá děla, jichž Křižáci v polní bitvě poprvé použili, ale která vítězům žádné škody nezpůsobila. Na návrší kolem krále se shromáždili nejznamenitější rytíři a dýchajíce unavenými prsy, pohlíželi na prapory, i na mrtvoly u jejich nohou ležící, jak pohlížejí znavení ženci na požaté a povázané snopy. Těžký to byl den a hrozná úroda té žně, a hle, nyní nastával velký, boží, radostný večer.

Nesmírné štěstí rozjasnilo tváře rytířů, neboť chápali všichni, že to byl večer, jenž znamenal konec bídy i strastí netoliko pro ten den, nýbrž pro celá století.

A král, ač dokonale chápal velikost pohromy, přece si jakoby v překvapení neustále opakoval a konečně se otázal:

„Zdali celý řád zde leží?“

Podkancléř Mikuláš, který znal proroctví svaté Brigity, mu na to řekl:

„Nastal čas, že vylámány jsou zuby jejich a useknuta pravá jejich ruka!! . . .“

Pak zvedl ruku a počal žehnati nejen ty, kteří leželi nejblíže, nýbrž celé pole mezi Grunwaldem a Tannenbergem.

V jasném, červánky ozářeném a deštěm pročištěném vzduchu bylo dokonale viděti obrovské krvavé bojiště, na němž se tyčily úlomky kopí, sudlic, kos, hromady mrtvol koňských i lidských, z nichž trčely do výše mrtvé ruce, nohy, kopyta — a táhlo se ono smutné pole smrti, pokryté mnoha tisíci mrtvol, takže to zrak ani obsáhnouti nemohl.

Čeleď těkala po nesmírném tom hřbitově, sbírajíc zbraně a snímajíc brnění s padlých. A nahoře, pod nebem plným červánků, hemžila se již a kroužila hejna vran, krkavců a orlů, krákorajíce a radujíce se při pohledu na potravu.

* * *

A u nohou královských neležel jen poražen zrádný řád křižácký, nýbrž celá moc německá, zalévající až posud jako příval nešťastné kraje slovanské, roztříštila se v ten den vykoupení o prsa polská.

* * *

Nuže, chvála tobě i sláva, ty velká, svatá minulosti! Chvála tobě i sláva, ty obětní krev, na všecky časy!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Macko i Zbyško se vrátili do Bohdance. Starý rytíř žil ještě dlouho, a Zbyško se dočkal při síle i zdraví toho šťastného okamžiku, kdy jednou branou vyjížděl z Marburku se slzami v očích velmistr křižácký a druhou vjížděl v čele celého vojska polský vojvoda, aby ve jménu krále a království převzal v držení město i celý kraj až po sivé vlny Baltu.

Konec.